

FALLA AVDA. DE **SELGAS** PLANAS DE **TOVAR** 2019

Llibret explicatiu
Falla Avda. de Selgas Planas de Tovar 2019

Les falles de Xàtiva son:
Festes d'interés turístic autonòmic
Bé d'Interés Cultural
Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO

El present llibre ha participat en la convocatòria dels premis de les Lletres Falleres

El present llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat Valenciana per a la promoció de l'ús del valencià

***“No hi haurà censura
si fem la revolució des de l’amor ,
en silenci podrem guanyar”***

Cesc Roca 2019

La falla Selgas Tovar no es fa responsable de les opinions dels col·laboradors en els articles publicats, ni les comparteix necessàriament. Queda totalment **prohibit** l'emprament de cap part d'aquesta publicació, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, excepte la citació en llibres, revistes o articles de premsa si s'esmenta la procedència.

Este llibret participa en:

Imatges: Collages
Okuda - Karina Qocq - Freepik - Pixabay - shutterstock - Junta Local Fallera Xàtiva - Museu Faller de València.

Imatge Falles Revolution
La imatge emprada és d'una fotografia de l'Estudi Vampo (València 1957), extreta del blog "Los mundos de Jaimito".

EDITA

l'A.C. FallaAVINGUDA de Selgas i Planas de Tovar.

COORDINACIÓ

José Luis Lagardera Ventura

AJUDANTS DE COORDINACIÓ

Ana Arnau i Miguel López.

DISSENY PORTADA

Cesc Roca

IDEA ORIGINAL

José Luis Lagardera Ventura

DISSENY I MAQUETACIÓ

José Luis Mollà Rodríguez

IL·LUSTRACIONS

Alfredo Pardo, David de Limon, Falles Revolution, José Luis Mollà, Josep Almiñana, J. Daniel Sanz, Maria Belda i Maniac.

IMPRESSIÓ

Blauverd Impressors

FOTOGRAFIES

José Luis Mollà, Miguel López, Perales Iborra, José Luis Lagardera, Estudi Federico Vicent Blasco

COL·LABORACIONS LITERÀRIES

Agustí Garzó, Aitor Sánchez, Alberto Ordiñana, Amparo Álamo, Andrés Boix, Ángel José Sánchez, Antonio Laguna, Beatriz Cabaleiro, Boro Ciscar, Claudia Argent, Elies Barberà, Francesc Martínez, Guillem Lisarde, Guillermo Delegido, Jesús Peris, José Luis Lagardera, Josep Sanchis, Juan Meneses, Juan Gabriel Figueres, Macarena Tabacco, Maria Peris, Maribel Vicedo, Moisés Pérez, Lluís Grimalt, Pablo Benito, Pablo Orts, Puri García, Rafa Tortosa, Ricard Català, Sergio Gómez, Xavi Serra i Yolanda Pérez.

VEU SATÍRICA

José Luis Lagardera i Miguel López

GESTIÓ PUBLICITÀRIA

Enrique Mora, Juan Vicente Agustí, Pilar Ávalos, la Comissió.

TIRADA

500 exemplars

DIPÒSIT LEGAL

V-380-2016

Índex

Pròleg.... 8
Falles Inclusives? *Juan Meneses*... 14

Part protocol·l·ària

President... 16
Fallera del foc... 18
Monument gran... 20
Entrevista a Xavi Herrero... 24
Premis... 26
Junta Executiva... 28
Llista de falleres i fallers... 29
Distintius 2019... 30
Programa d'actes... 33
Cavalcada gran... 34
Article: Ja no comencen... 38
#CensuraFalles... 40

Llibret Infantil. En busca de la felicitat

President infantil... 46
Fallera Major Infantil... 50
Poemes a la FMI... 54
Monument infantil... 58
Distintius infantils...61
Entrevista a Xavi Ureña... 62
Dibuixos... 65
Cavalcada infantil... 69
Fallera del foc infantil...74
Vice-president infantil...76
Fallerets i falleretes... 78
La felicitat la portem amb nosaltres. *Adela Ruiz*... 80
Què és la felicitat?... 82
Jocs... 86
Buscant la felicitat. *Ana Arnau*... 92

Col·laboracions literàries... 106

PASSAT... 107

- La primera censura a una falla de Xàtiva. *Josep Sanchis...* **108**
- La repressió en les falles del segle XIX. *Ricard Català....* **117**
- La revista Pensat i fet contra la censura. *Jesús Peris....* **131**
- Prensa satírica, falles i censura: La Traca. *A. Laguna i F. Martínez...* **135**
- La censura, garbell de falles i fallers. *Rafa Tortosa....* **158**
- Antonio Grau. Artista faller en temps de censura. *José Luis Lagardera...* **167**
- Aproximació a la història de la censura en les falles. *Boro Ciscar...* **172**

PRESENT... 179

- PresidentA: missió impossible. *Yolanda Pérez...* **181**
- Faller Major? I per què no? *Àngel J. Sánchez...* **185**
- Mocions de censura! *Guillermo Delegido...* **189**
- Censura o no censura al llibret faller. *Pablo Benito...* **192**
- Falla crítica. Taller tancat. *Xavi Serra...* **194**
- Manual de com no saber explicar la censura fallera als turistes. *J.G. Figueres...* **197**
- Censura, autocensura i allò del què diran. *Aitor Sánchez...* **200**
- L'efecte contrari. Quan la censura amplifica allò que pretén silenciar. *Agustí Garzó...* **206**
- Calla la boca! *Elies Barberà...* **211**
- Converses sobre la censura amb Feliu Ventura. *José Luis Lagardera...* **216**
- Notes silenciades. *Pablo Orts...* **222**
- Deixeu de magrejar el periodisme. *Sergio Gómez...* **224**
- Algun dia contarem la fi de la censura informativa? *Maribel Vicedo...* **230**
- Censures i mordasses al món de les xarxes i de les fake-news. *Andrés Boix...* **232**
- Quan la llibertat d'expressió està en joc. *Moisés Pérez...* **238**

FUTUR... 244

- Si un zar et fa callar, a la foguera anirà. *Claudia Argent...* **246**
- Autocensura. *Purificació Mascarell...* **249**
- Cacaus, papes i cervesa a les falles del 2119. *Alberto Ordiñana ...* **250**

Lligacames... 253

- Selgas Today... **264**

Record de tot un any... 269

Guia comercial... 276

Pròleg

Escrivim aquest llibret perquè creguem que és necessari parlar de censura i traure-la a la llum. Furgar i furgar per mostrar en quina situació ens trobem, malgrat el silenci al que moltes vegades ens vegem abocats per por al què diran, o al què pensaran de nosaltres. Parlem de censura en totes les seues vessants i ho fem des del convenciment de que mai ningú ha de tindre la potestat de callar una opinió, una forma de pensar, d'estimar o inclús de viure.

Aquest món que tant ens embadaleix, el de les falles, ha patit la censura des dels seus inicis, amb etapes grises i d'altres ben fosques que buscaren aturar el poder que la festa tenia –i té-, per fer obrir els ulls a la societat a través de la sàtira i de la crítica més mordaç a la política i a les institucions. En aquestes pàgines repassarem la censura fallera al segle XIX, però també durant el franquisme, i com no, ens aturarem especialment a Xàtiva per conèixer tots els capítols que ha viscut la festa en aquest sentit –abanderat per eixa censura a Blai Bellver i la Creu del Matrimoni, que va posar fi a la celebració de falles fins el segle XX, però també amb les reflexions d'un artista que ho ha patit en les seues pròpies carns. Tot assaonat amb una revista satírica –La Traca- que va servir de benzina per a les comissions falleres a l'hora d'escriure les crítiques als cadafals.

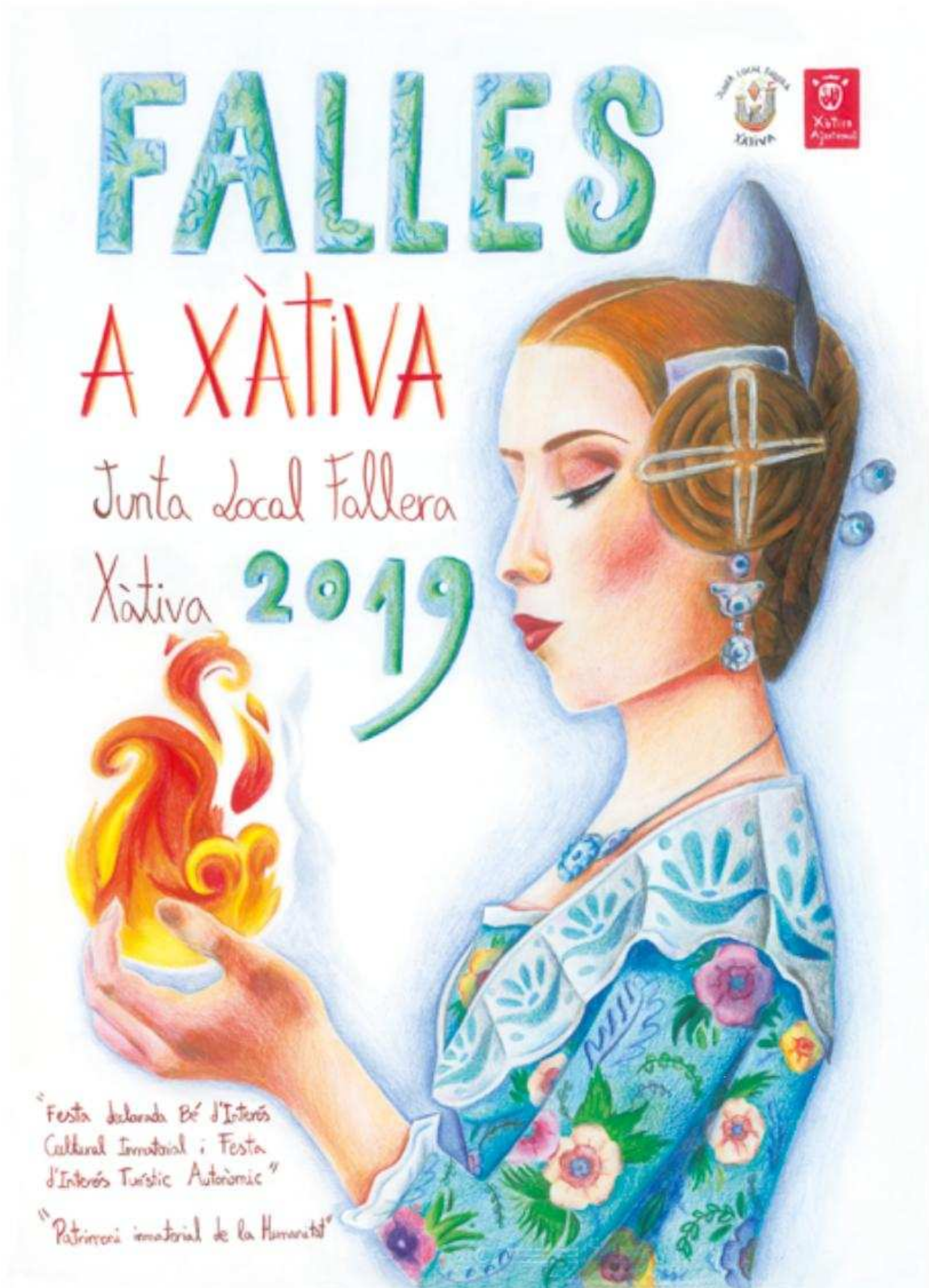
Amb tot, es pot pensar que la censura a les falles és cosa del passat, però res més allunyat de la realitat. En el llibret d'aquest any aneu a poder llegir opinions sobre la figura del Faller Major –de rabiosa actualitat al si de la festa-, els llibrets de falla, les mocions de censura al col·lectiu, i també del paper de la dona en la presa de decisions del món faller o inclús del col·lectiu LGTBI, al que hem volgut visibilitzar a la portada d'aquest any, obra del conegut il·lustrador xativí Cesc Roca. I a més a més, també es parlarà de censura social, de lleis permissives amb el vet a la llibertat d'expressió, d'actors i cantants silenciats, de música o de mitjans de comunicació.

Davant l'intent constant de censura, no ens queda altra que traure pit i estar orgullosos de la nostra festa i de la nostra cultura. Orgullosos de parlar la nostra pròpia llengua –com passa a Galícia, on també hem viatjat per buscar una col·laboració en forma de poema-, i de fer veure que les falles hem d'arrancar d'arrel eixa autocensura que ens imposem moltes vegades, i que provoca que oblidem els nostres orígens com a festa i com a moviment. Sols si aconseguim aquests propòsits tindrem la possibilitat de ser feliços.

Una felicitat que, per cert, busquem al nostre llibret infantil. D'això ens saben molt els nostres menuts, que ens han ajudat a traçar el camí i a posar la llavor d'un futur en el que els temes que tractem en aquest llibret no siguen més que una anècdota i un amarg record.

Estem en 2019 i és hora d'aprofundir en alguns aspectes que han de canviar pel bé de la festa. Per procurar un futur més digne als xiquets i xiquetes de hui.

**La Selgas,
contra la censura.**

Cartell Falles de Xàtiva 2019

Andrea Moscardó i Jovellar

Sóc **Andrea Moscardó i Jovellar** i actualment estic fent segon de Batxillerat científic al Ribera. Des de xicoteta m'agraden molt els animals i per això el curs que ve m'agradaria estudiar veterinària. No obstant el dibuix m'apassiona molt i des dels 6 anys vaig a classes de pintura, per això, he anat creixent, i amb mi l'art que portava dins.

Quan pel grup de la falla em van informar del concurs de cartells no vaig dubtar en apuntar-me. Vaig buscar informació sobre les falles i vaig veure els cartells d'altres anys, tots fets amb ordinadors, i com les bases deixaven la tècnica lliure, vaig decidir fer-lo amb el meu estil ja que mai havia utilitzat programes d'edició. Així que inspirant-me en unes imatges de falleres vaig començar a fer els esbossos i el vaig pintar amb fustes per a que en el suposat cas de que fóra la guanyadora no hi hagueren problemes en la impressió d'aquest. Em va costar moltes hores degut a la mesura que havia de tindre, però ho vaig anar combinant amb les hores d'estudi i ho vaig aconseguir. Molt sorpresa em vaig quedar, al saber que era jo la guanyadora, però al mateix temps em vaig sentir molt feliç perquè la meua obra representaria aquestes falles xativines.

Portada 2019
Cesc Roca

Cesc Roca (1989)

Il·lustrador *freelance* resident a Amsterdam.

La seua forma de mantenir la flama viva des de la capital holandesa és a través de la il·lustració, i es que Cesc ha sigut guanyador de la millor portada de llibret faller de Xàtiva durant dos anys consecutius amb la falla Molina Claret, i també ha fet l'última portada de la revista fallera 'Cendra' on compta amb una detallada entrevista de 4 pàgines sobre la seua jove carrera.

Entre els seus últims treballs es pot destacar la portada de disc per al reconegut raper català Lil Dami i el seu respectiu *merchandising* que ha sigut tot un èxit.

Com podeu comprovar, la distància no és cap problema per a estar prop de casa encara que el seu talent amb la cal·ligrafia i el lettering l'ha portat a recórrer Amsterdam fent treballs de decoració que es poden trobar a diversos negocis o inclús al Museu 'Ripley's Believe it or not' al centre de la ciutat.

Forma part del col·lectiu 'Young blood initiative' amb el qual ja ha desenvolupat alguns projectes internacionals i afirma que li encantaria dissenyar una falla.

Com Raimon va dir:

“Qui perd els orígens, perd la identitat”.
i ací tenim un gran exemple”.

**Falles
inclusives?**

Juan Meneses
Director de Don Falleret

“Maricó el que no bote, maricó el que no bote!”.... aquesta “cançó” ha sigut l’himne de multitud de cercaviles festives i falleres, tot un himne homòfob, per quant es denigrava a un col·lectiu.

Les Falles són una festa unida a la sàtira i a l’humor, on l’homosexualitat ha sigut tema recurrent de mofa, com així ho explicava a BlocFaller l’actual director del Museu Faller de València Gil Manuel Hernández: “en la cultura tradicional fallera l’homofòbia ha sigut una constant, de manera que les referències a l’homosexualitat en els monuments, recurrents al llarg del temps, han tingut una clara intenció condemnatòria malgrat estar revestida amb un enfocament ‘picant’ o humorístic”.

El món faller, com en altres festes, està compost també per gais i lesbianes, artistes, fallers, músics, indumentaristes, etc. La seua visibilitat ha anat en creixement, a mesura que la societat ha avançat i donant drets a aquest col·lectiu que no els tenia. I ens referim a visibilitat, com a eina de normalització, enfront de les pressions o menyspreus d’una part de la societat, reflectida també en les falles.

Organitzacions com a Lambda han ajudat a canviar el xip amb campanyes que ajuden a canviar hàbits en el món faller. La campanya “Borinot el que no bote” o els seus premis Arc de Sant Martí fomenten el respecte al col·lectiu LGTBI, obrint la porta al fet que les comissions falleres fomenten accions més respectuoses i inclusives.

També cal destacar la participació d’una carrossa de Junta Central Fallera durant les celebracions de l’Orgull LGTBI a València, que ajuden a donar visibilitat al faller gai, fallera lesbiana, transsexual o bisexual.

No obstant això, sembla que existeix una homofòbia latent, un rebuig que encara persisteix en part de la societat espanyola. Fets vandàlics, contra ninots de temàtica LGTB en les passades falles 2018, com van ser en la Falla Amistat o en la Falla Alta Sant Tomás, fan pensar que persisteix un rebuig violent a la visibilitat o normalització de gais i lesbianes.

El políticament correcte, no oculta el dia a dia d’un faller gai que ha de continuar patint el llenguatge despectiu i les actituds excloents. Les falles, artísticament s’han edulcorat i cuiden molt el missatge que volen enviar. Els artistes han sigut més sensibles amb el col·lectiu que els propis fallers.

Polèmiques com el suscitat tema “Faller Major” ha destapat la caixa de Pandora. Falles com Blanqueries o Borrull-Socors obrin les seues comissions a la possibilitat de tindre aquesta figura representativa. Això ha generat un al·luvió de debats en mitjans de comunicació. La societat fallera ha reaccionat en la seua majoria amb desqualificacions d’índole homòfoba, sobretot en xarxes socials. La possibilitat que un home pugui ser Faller Major de la seua comissió és poc acceptable, i molt menys la possibilitat que ho siga d’una ciutat.

Encara persisteix el rebuig a imatges com la de dues falleres besant-se, com va ser la portada de la revista “EGF and the City” en 2014, i es continua cantant el “maricó el que no bote” en localitats com Gandia, Alzira o València, etc. Encara així molt s’ha avançat en la normalització del col·lectiu LGTBI.

Les Falles com a art i com a col·lectiu han evolucionat positivament cap a eixa normalització. Però com qualsevol societat, aquesta es veu influenciada per canvis i tendències.

Les Falles són una festa inclusiva sense cap dubte, però el camí i el treball no ha acabat. La visibilitat és la major eina, visibilitat en els casals, visibilitat en els actes fallers, visibilitat en els ninots, en les temàtiques de les falles, visibilitat d’un col·lectiu històricament discriminat.

President
Enrique Mora i Tortosa

Aplega el meu quint any al capdavant de la comissió Selgas Tovar, amb les mateixes ganes que el primer any.

Aquest any tenim tan sols fallera major infantil i president infantil, però estic segur de que ells representaran a la nostra falla a la perfecció allà per on vagen.

Daniela, fallera des que va nèixer, passa hores i hores al casal jugant. De família fallera, estic segur que aquest any gaudirà molt com a màxima representant de la comissió infantil ja que duu les falles en la sang.

Mateo també és faller des que va nèixer, li agrada estar molt al casal, però on està ell sempre hi ha un baló darrere. De família de tradició fallera, estic segur que aquest any viuran els dos un any màgic, junt a les seues famílies.

Respecte als monuments fallers continuem amb els mateixos artistes després dels bons resultats obtinguts el darrer any. Xavi Herrero ens plantarà la falla gran a la secció segona; mentre que amb el monument infantil tornem a la secció especial de la mà de Xavi Ureña. Pel que fa al llibret, com els últims anys tractarem de superar el premi obtingut a València i anar pujant un escaló any rere any com hem fet fins ara. En la cavalcada infantil aquesta any tinguérem la mala sort que ens va ploure però com a president és un orgull veure l'esforç que va fer l'equip de treball durant aquell mes. Per a mi eixe és el verdader premi. Per als valencians les falles són la nostra festa. Ningú ens podrà llevar esta tradició, sent Xàtiva una de les poblacions de la Comunitat Valenciana

que planta falles des de fa més de 150 anys, i comptant amb la Declaració de Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la Unesco des de l'any 2017.

La comissió es manté sobre el centenar de fallers que formem una gran família. Però convida a la gent que vullga formar-ne part a passar els divendres pel nostre casal, i així poder ampliar-la. Com tots els anys dic als joves de la falla, han d'anar agafant el relleu com jo ja vaig fer.

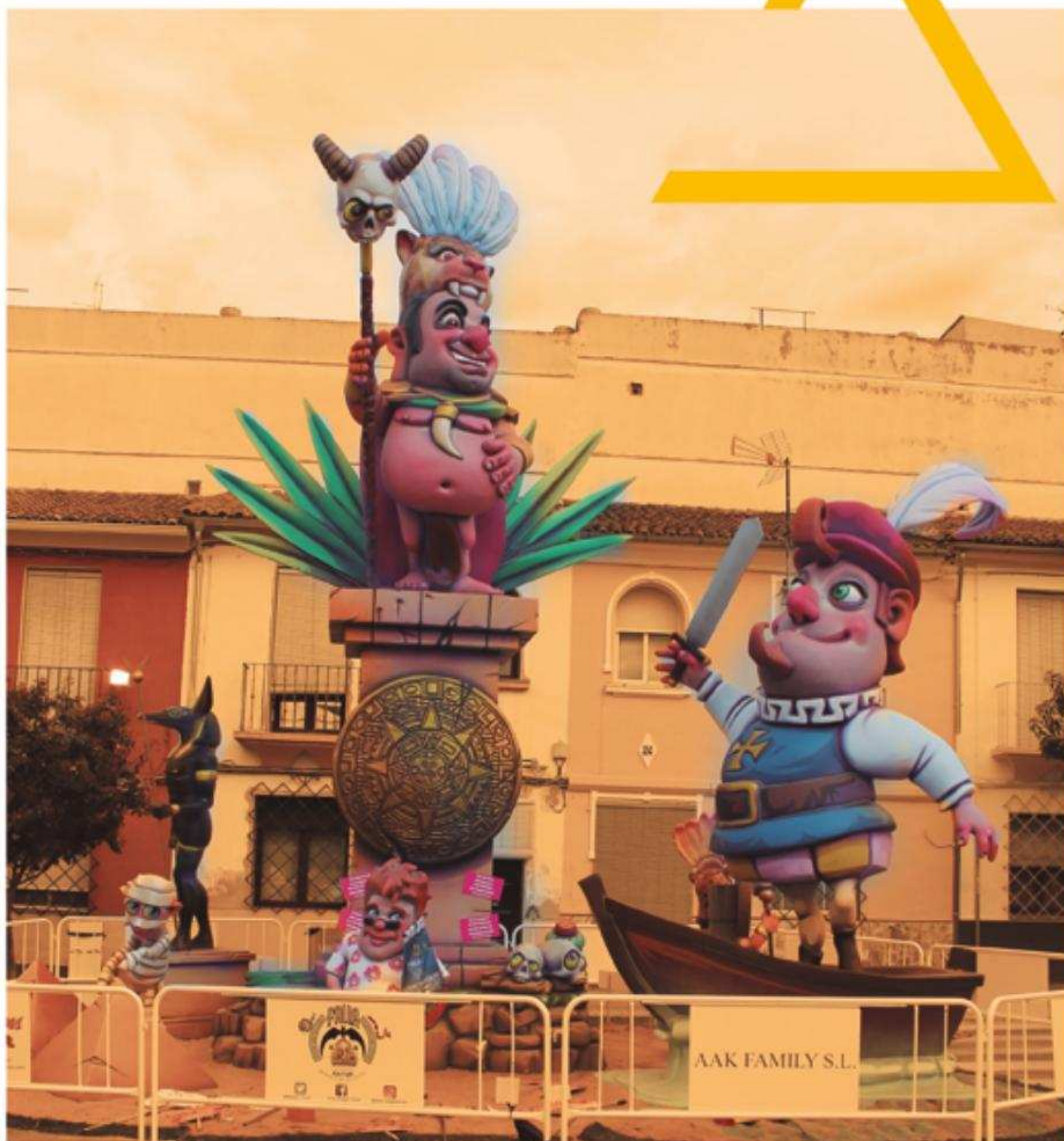
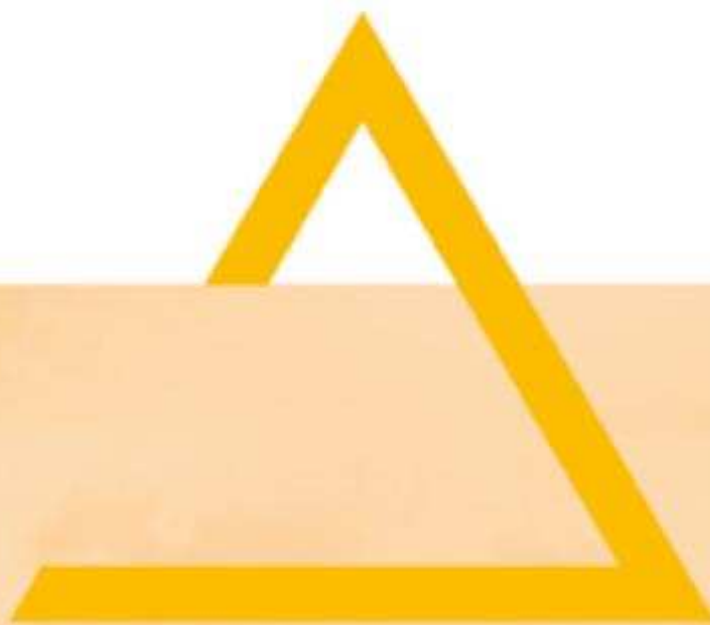
Este any ens ha deixat un faller de tota la vida Paco, el trobarem molt a faltar en les tertúlies de la setmana fallera a la porta del casal, així com als esmorzars i dinars.

Convidar a tots els veïns i amics al nostre casal la setmana fallera i demanar un poc de comprensió als veïns per les molèsties ocasionades durant tot l'any.

Bones falles a tots.

Fallera del Foc
Inés Aït-Adjedjou

Falla Gran 2018
Xavier Herrero

Falla Gran 2019

Artista: **Xavier Herrero**
Secció Segona

ESCENA:
El “Compromís” de la revolució.

*Compromís Xàtiva s’assembla ara
a la França de la Revolució.
Aquesta legislatura ha eixit cara
i reclamen una decapitació.*

*A una tensa assemblea a gener,
entre crits i paraules malsonants,
discutiren els afins a les regidores
i els que no se les poden tragar.*

*D’aquella jornada esperpèntica
eixiren algunes fetes un drap.
A Sunyer, Penadés i Gimeno
Compromís els va tallar el cap.*

*Encara que no ho semble,
hui en dia encara dura.
Ben entrat el segle XXI
seguim parlant de censura.*

*A les institucions i al carrer,
passa si defens altra postura,
i és que no hi ha res més dolent
que quan t’imposes l’autocensura.*

ESCENA:
Dictadors i altres cançons.

*A Xàtiva va existir un temps
en que la censura va ser latent.
L’artista que parlava valencià
no trobava espais públics oberts.*

*Cantautors d’ací de Xàtiva
com Raimon o Feliu Ventura
no podien actuar a sa casa
i es llançaven a l’aventura.*

*Que li pregunten als actors de “Corruptia”
o a Xavi Castillo, entre d’altres.
El Gran Teatre sols el xafaven
des del pati de butaques.*

Escena:
Falles, teatre i soroll.

*Les falles hem de donar gràcies
per la cessió del Gran Teatre.
Però encara que semble estrany
aquest és un tema a debatre.*

*Gastar-lo no ens costa un duro
a canvi de contraprestacions.
Però sembla que som presoners
des que prenen les decisions.*

*Copem el pont de desembre
perquè a gener programen funcions.
D’ací poc es faran a juliol
quasi totes les presentacions.*

*I parlant de reixes que estàvem
recordem altra “censura”.
A les nits de falles, els cassals,
no allarguen molt la clausura.*

*Diuen que la música molesta,
que és un destorb per al veïnat,
però quan són festes de carrer
no tenen l’oït tan afinat.*

**ESCENA:
Se'n van.**

*Este ha dit que es diu Carles,
i que volia fer un Ultraman.
Va eixir corrents de Catalunya
i fins a terres belgues va arribar.*

*Però també va emprendre el viatge
algun compositor i cantant
que es va ratllar escrivint lletres
i va acabar sent condemnat.*

*En un país que presumeix
de tindre una sana democràcia
sembla que una simple cançó
pot ser delictes si no et fa gràcia.*

*Encara que hi ha altres exiliats
com els científics i com els joves
que van haver d'emigrar fa temps
per deixar de ser tan pobres.*

**ESCENA:
La presó de la comunicació.**

*La societat no pot entendre
com pot ser que una notícia
sigui completament diferent
depenent de qui la diga.*

*Ahi entren els interessos
econòmics, polítics o inclús socials
que fan que algunes vegades
ens conten autèntiques barbaritats.*

*Hi ha dictadors al alguns mitjans
que fan treballar baix pressió.
i li neguen als seus professionals
exercir la llibertat d'expressió.*

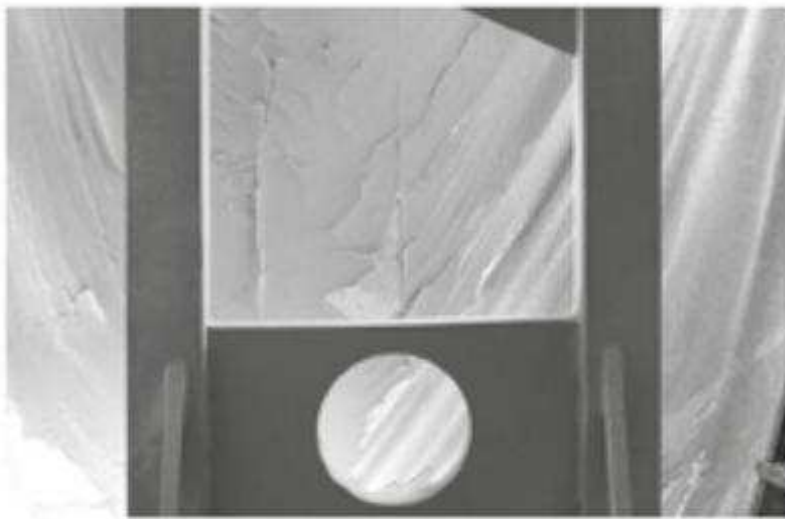

**ESCENA:
El món emmalalteix.**

*A Espanya podíem presumir
de ser una excepció a Europa
però ha aparegut un nou partit
i ara feixisme també ens toca.*

*Hi ha gent que veu normal
aquesta mena de polítiques
contra dones i immigrants
i amb escenes apocalíptiques.*

*Perquè el conte es repeteix,
i més val avançar-ho de bestreta,
si no posem ara un poc de seny
el mal no es curarà amb una tireta.*

Fotografia: joséluismollà@

Entrevista al nostre artista Xavi Herrero

Alguna vegada has patit en les teues carns la censura com a artista?

La veritat és que no. Mai ningú m'ha dit que no posara alguna cosa. El que sí que m'ha passat és que no agradara alguna cosa que havia posat. Però mai he tingut una pressió en eixe sentit.

Com veus el fet de que cada vegada les falles siguen més blanques? Les falles estan perdent la sàtira?

Quan poses una cosa un tant forta, siga del que siga, sempre es genera un problema. I no hi ha que oblidar que açò no deixa de ser un negoci. El problema que hi ha ací, sobretot en les falles més visitades, com les d'especial de València, és que es busca el reconeixement mediàtic i per tant es busquen temes més agradables. I això comporta que, si bé no hi ha una censura, sí que existeix una autocensura d'entrada. Per experiència pròpia hi ha crítiques que no generen simpaties i tal vegada hauries d'evitar. Però jo no em solc tallar i acabe posant el que em pareix. No obstant, jo comprenc als companys.

Com veus el paper de la dona en les falles? Ha rebut moltes crítiques en els últims temps...

Les falles són un reflex de la societat, i la perspectiva anirà canviant conforme vaja canviant la societat. Les Falles d'ara no són les falles de fa 40 anys, afortunadament. Jo recorde que les falles dels 70 o dels 80 parlaven dels drogadictes, els mariquites, les taronges que no ens deixaven passar des de França o de la dona en termes despectius. I hui en dia això ja no es toca. El que passa és que encara hui, per desgràcia, la majoria dels artistes fallers són homes i per tant el punt de vista és masculí. I quan canviarà aquesta visió? Doncs quan evolucione i hi haja moltes més dones fent falles, amb un altre punt de vista. Hi ha col·lectius que volen que les coses canvien, i de forma ràpida. A mí em sembla genial, però les coses no canvien de hui per a demà. Això sí, han de seguir reivindicant-ho. Si no hi ha algú que alça la veu, no canviarà mai.

En ple any 2019... com veus la censura tant a nivell de falles com a nivell social?

A nivell de falles passa com a nivell social. Sembla que anem cap arrere. Hui en dia la gent s'espanta de coses que cal posar en un context, que permet que et pugues extralimitar. Si tu a un artista l'acotes... què va a crear? Passa amb les falles i passa per exemple amb les cançons. Açò va a cicles i sembla que ara tot s'ha d'agafar amb pinces.

Premis

- 1 Premi Secció Segona Infantil.
- 1er Premi Ninot Segona Secció Infantil.
- Millor ninot infantil de Xàtiva
- 1er Premi 1a Part presentació.
- 1er Premi Escena del monument infantil.
- 2on Premi Comparsa Cavalcada infantil.
- 2on Premi Ninot Secció Segona.
- 2on Premi Manilla.
- 2on Premi Escacs.
- 3er Premi Quadre Escènic de la Cavalcada.
- 4art Premi Secció Segona.
- 23é Premi a la Promoció i l'Ús del Valencià als Llibrets de Falla.

Junta executiva 2019

President:

Enrique Mora Tortosa

Vicepresidenta Cavalcades i Festejos:

Pilar Ávalos Gil

Vicepresident de Loteries:

Jose Cantador Maset

Vicepresident de Cultura i Llibret:

José Luis Lagardera Ventura

Vicepresident de Música i Pólvora:

Miguel López Ochoa

Vicepresident de Barri i Casal:

Juan Vicente Agustí Pla

Secretària:

Paqui Terol Mena

Sot-Secretària :

Loles Merino Roncero

Delegada Loteries:

Anabel Postigo Marí

Delegat de jocs:

Raúl Pérez Arenas

Delegades Infantils:

Paola Tormo Álvarez i Ana Arnau Orts

Delegada de Protocol:

Marta Aldabero Ferrando

Delegades d'esdeveniments:

Clara Corts Jover,
Encarna Navas Santiago i
Elsa Tormo Barberá

Delegada de comissions:

Edurne Tormo Barberá

Delegat de casal:

Daniel Montero Díaz

Delegat de Barri:

Dámaso Mollá Galán

Delegats de Joventut:

Alejandro Agustí Corts i
Maria Pardo Soriano

Llistat falleres i fallers 2019

Agudo Segrelles, María
Agustí Corts, Alejandro
Agustí Pla, Juan Vicente
Ait-Adjedjou, Inés
Albiñana Moral, Paula
Aldabero Ferrando, Marta
Aldabero López, Rosa Belén
Aliaga Faus, Rafael
Arnau Orts, Ana
Artigues Agustí, Quique
Ávalos Gil, María Pilar
Badía Angulo, Jesús
Barberá Fenollar, Silvia
Bellver Ramírez, Mario
Benavent Navas, Natalia
Benavent Signes, Juan Carlos
Benavent Amorós, Víctor
Borrás Tormo, Amanda
Calatayud Llopis, Sandra
Cantador Maset, José
Carbonell Aldabero, Belén
Carbonell Aldabero, Clara
Carbonell Cerdá, Eduardo
Cardona Ferrer, Laura
Carrillo Marinas, Elena
Casanova Jaudenes, Carla
Cebrián Fajardo, Sonia
Corts Jover, Clara
Costa Balaguer, Jose Luis
Díez Tormo, Sonsoles
Donat Lledó, Eliseo
Escribano Jiménez, Manuel

Esparza Climent, Cristina
Garrido González, Mª Carmen
González Sánchez, Erika
González Tomás, Francisco
Gosalbes Aranzueque, Marcos
Gramaje López, Aitor
Lagardera Ventura, José Luis
López Ochoa, Miguel
Martí Mejías, Llorenç
Martínez Miralles, Marta
Merino Roncero, Cristina
Merino Roncero, Loles
Miralles Barberá, Pilar
Mollá Galán, Dámaso
Montero Díaz, Daniel
Monzó Postigo, Aleixandre
Monzó Postigo, Jessica
Monzó Postigo, Sheila
Monzó Torres, Rafael
Mora Tortosa, Enrique
Mora Tortosa, Martín
Navarro Rus, Arantxa
Navas Santiago, Amparo
Navas Santiago, Encarna
Navas Santiago, Isabel
Pardo Soriano, María
Peinado Miralles, Mónica
Peinado Miralles, Pilar
Peinado Tolosa, Jorge
Pelegero Llopis, Maria José
Pérez Arenas, Raúl
Pérez Llopis, Ester

Pérez Llopis, Maria Dolores
Pérez Monfort, Javier
Pérez Nadal, Jose Francisco
Pont Roca, Carmen
Postigo Marí, Anabel
Quiles Navas, Laia
Remón Vela, Clara
Rendón Garrido, Maria
Richart Pont, Ignacio
Roca Fabra, Francesc
Roca López, Eugenia
Roselló Maestre, Bea
Sáez Mahiques, Bea
Sala Llácer, Julia
Sánchez Torres, Josefa
Sánchez Torres, Paqui
Sanchis Baldó, Víctor
Sanchis Ballester, Violeta
Sanchis Torres, Cintia
Sanegre Fonfría, Maria
Someño Canet, Raquel
Terol Mena, Paqui
Tomás Micó, Francisco
Tomás Terol, Andrea
Tormo Álvarez, Paola
Tormo Barberá, Edurne
Tormo Barberá, Elsa
Torres Navajas, Mª José
Vicedo Canet, Estefania
Vila Rescalvo, Mireia
Vila Vila, Maria
Viñes Mas, Josep

Distintius 2019

Bunyol d'or
Raquel Someño Canet

Bunyol d'argent
Andrea Tomás Terol
Paola Tormo Álvarez
Silvia Barberá Fenollar

Bunyol de Coure
Sandra Calatayud Llopis
Daniel Montero Díaz
Dámaso Mollá Galán
Quique Artigues Agustí
Esther Pérez Llopis
Francisco Tomás Micó
Mª Dolores Pérez Llopis
Juan Carlos Benavent Signes
María Vila Vila
Mario Bellver Ramirez
Maria José Pelegero Llopis
Martín Mora Tortosa
Bea Roselló Maestre
Natalia Benavent Navas
Alejandro Agustí Corts
Mónica Peinado Miralles
Elena Carrillo Marinas
Marta Martinez Miralles
Carla Casanova Jaudenes
Clara Remón Vela
Maria Pardo Soriano
Carmen Pont Roca
Julia Sala Llacer
Sonsoles Diaz Tormo
Marcos Gosalbes Aranzueque
Inés Aït-Adjedjou

Recompensa:
Juan Vicente Agustí Pla

UNA FINESTRA A LA LLIBERTAT

MANIAC
DISEÑO CREATIVO - ILUSTRACIÓN

Programa d'actes 2019

Diumenge 03-02-2019

11:00h Ral•li humoristic.

Dissabte 09-02-2019

10:00h Ofrena d'ous a l'ex convent de Santa Clara.

Diumenge 10-02-2019

11:00h playback infantil al Gran Teatre.

Diumenge 17-2-2019

11:00h Ral•li infantil a la Plaça del Mercat.
18:00h Concert Nacional de Pasdobles al Gran Teatre Xàtiva.

Dissabte 23-2-2019

8:00h Macrodespertà pels carrers de Xàtiva.
19:00h Lectura de l'acta dels Premis de l'exposició del Ninot i del XXV Concurs de Maquetes a les portes de l'Ajuntament de la ciutat.
20:00h CRIDA de les Falleres Majors de Xàtiva a la ciutat des del balcó de l'Ajuntament de Xàtiva.
20:30h Inauguració de l'Exposició del Ninot. En finalitzar es dispararà un castell de focs d'artifici".
22:00h Sopar de la Crida.

Diumenge 03-03-2019

12:00h Dinar Popular de Germanor.

Diumenge 10-03-2019

9:00h Pujada de Sant Josep, amb eixida des de l'Albereda Jaume I

Divendres 15-03-2018

00:00h Nit de la Plantà oficial de les Falles de Xàtiva.

Dissabte 16-03-2018

10:00h Esmorzar a la falla.
13:00h Cercavila pels carrers del barri.
14:00h Primera mascletà , des del Jardí de la Pau.
14:30h Dinar al casal.
19:00h Lliurament de premis de les falles 2019.
22:00h Sopar al Casal.
00:00h Festa al casal.

Diumenge 17-03-2019

10:00h Esmorzar a la falla.
13:00h Cercavila pels carrers del barri.
14:00h Segona mascletà , des del Jardí de la Pau.
14:30h Dinar al casal.
17:30h Visita oficial a les falles.
22:00h Sopar al Casal.
00:00h Festa al casal.

Dilluns 18-03-2019

10:00h Esmorzar a la falla.
13:00h Cercavila pels carrers del barri.
14:00h Tercera mascletà , des del Jardí de la Pau.
14:30h Dinar al casal.
17:00h Ofrena de flors a la mare de Déu de la Seu.
22:00h Sopar al Casal.
00:00h Festa al casal.

Dimarts 19-03-2019

8:00h Despertà pels carrers del barri.
10:00h Esmorzar al falla.
12:00h Missa en honor al nostre Patró Sant Josep, amb la posterior baixada amb romeria.
14:00h Quarta i última mascletà al Jardí de la Pau.
15:00h Dinar al casal.
16:00h Inflables per als menuts.
17:30h Cucanyes i jocs tradicionals al casal.
21:00h Crema de la falla infantil.
22:00h Crema de la millor falla infantil de Xàtiva.
22:15h Sopar al casal.
23:00h Crema de la falla gran.
01:00h Crema de la millor falla de Xàtiva.

CAVALCADA GRAN 2018

Diuen que tots portem un xiquet dins, que torna a aparèixer quan rememorem eixos dibuixos animats que tantes hores ens van acompanyar.

I parlem de dibuixos animats perquè la política municipal i el món de les falles, semblen a vegades això: dibuixos animats amb històries inversemblants que a vegades ens costen de creure.

- OLIVER, BENJI I CHICHO A LA CIUTAT DE L'ESPORT-

A Xàtiva tenim un problema. Fa uns anys es va fer una obra faraònica –d'eixes que tant s'estilaven-, per tal de crear un centre referent per a l'esport. Qui no ha visitat ja la Ciutat de l'Esport?

Doncs sí. També Oliver i Benji han provat ja la gespa artificial dels seus dos camps de futbol. Eixos que es troben a kilòmetres dels vestidors i on no hi ha cap element de seguretat que separe als protagonistes del públic.

I Chicho Terremoto també ha tastat la pista de bàsquet. El que passa és que en lloc de parquet, s'ha trobat amb un terreny de joc fet de cement amb el que algun dels seus companys ja s'ha trencat més d'una cama. I heu vist quin meravellós camp de golf hi ha? No? NOSALTRES TAMPOC. I mira que està fet el huequet per al llac d'aigua i tot..

En fi, que la broma ens ha costat als xativins un milió d'euros de sobre costos. I ara, per a més inri, votem que la piscina que hi ha allí porte una coberta que també costa una animalà.

Ara resultarà que ens va agradar l'ovni de la Plaça de bous i volem fer-ne un altre a pocs kilòmetres...

- DARTAROGER I ELS TRES MOSQUETINENTS-

Que l'alcalde de Xàtiva té una agenda ben apretada durant tot l'any no és cap novetat: Que si FITUR a gener, que si els actes del bombardeig a febrer, falles a març, pasqua a abril... i després venen els mesos de preparació de la Fira de Xàtiva: contracta a artistes, posa i lleva espectacles, no deixes de banda la Fira del Bestiar... és esgotador ! I el bon Dartaroger es mereix un descans de l'alcaldia una vegada passa la Fira. Però... qui es posa a manar eixos quinze dies? Amb ell van els seus MOSQUETINENTS: Miquel, Cristina Nacho i Cesca. Es diu que una vegada arribaren a aquesta ciutat, feren un pacte de mosqueters en el que acordaven que cada any eixa vacant recauria en un dels MOSQUETINENTS. Primer va ser Miquel, després Cristina, l'any passat Nacho i... aquest any de nou Nacho? Què és el que ha passat? Hauran deixat de lluitar junts en les seues aventures a l'ajuntament? O és què...?

- BOLA DE DRAC: ELECCIONS 2019-

O és que JA ESTAN ACÍ LES ELECCIONS? Arriba any electoral ! I els partits polítics ho saben. Tots tractaran d'arribar a l'Ajuntament de Xàtiva i per a aconseguir-ho hauran de lliurar una autèntica batalla a la campanya electoral.

Ni Goku, ni Vegeta, ni Piccolo ni ningú son conscients del que els van a deparar els propers mesos...

Per a aconseguir la clau del Consistori hauran d'aconseguir una fita molt més complicada que reunir totes les boles de drac... FER UNA LLISTA EN CONDICIONS.

Perquè a Xàtiva tenim de tot. Caps visibles que tornaran a presentar-se com el PSPV-PSOE i Xàtiva Unida; partits amb diferents propostes per a encapçalar la llista com el PP o Ciutadans; o autèntiques guerres per aconseguir una llista que a tots contente com passa a Compromís.

La batalla està servida. Preneu seient que aquesta sèrie estarà interessant en els propers mesos.

- L'ABELLA MAYA I ELS PREMIS FALLERS-

I per ací arriben les nostres abelles amb Maya al capdavant !

Sabeu? Les abelles són com una comissió fallera, una gran família que treballa com si d'una sola persona es tractara per poder dur endavant l'activitat que es realitza

durant l'any, culminant amb la plantà del monument faller. I si tot acaba amb algun que altre palet, doncs millor que millor, no? El que passa és que a voltes, eixe eixam que és la falla, no té temps material per lluitar per algun que altre. Parlem dels premis provinents des de l'Ajuntament de Xàtiva, que en aquesta legislatura, s'ha animat a premiar algunes accions: la falla més sostenible, la falla que més respecte a la dona... Sens dubte, premis lloables i interessants. Però... com treballar al voltant d'ells si les bases d'aquests concursos arriben en ple mes de març? Com li dius a un artista a quinze dies de la Plantà, que empre materials més sostenibles o que afegisca una escena sobre les dones?

Els premis d'aquest caire, són per a aplaudir. Però sempre i quan hi haja temps per a poder treballar en complir les seues bases. Sinó, l'abella maya i la resta de l'eixam es tornen boges per tractar de fer la seua feina.

- LA FAMÍLIA TELERÍN ÉS FALLERA-

Sabíeu que la família Telerín és fallera d'aquesta ciutat?

Sí, sí. Com ho escolteu. De segur que conegeu la cançó eixa que canten de: "Anem al llit, que hi ha que descansar, per a que demà, pugam matinar".

Doncs això ho complim al peu de la lletra durant les falles de Xàtiva. A les 3 del matí

COM A TARD, cassals tancats. Per a que al dia següent ningú tinga excusa per no a anar a esmorzar.

Que sí, que és cert que durant eixes jornades, molestem al veïnat un poc, demanem disculpes per anticipat, però és que tan sols hi ha que aguantar quatre dies! No demanem res!

El mateix més o menys que cal aguantar a unes festes de carrer. El que passa és que aquestes SÍ poden continuar de parranda fins altes hores de la matinada. Allí es veu que no tenen cap integrant de la família Telerín...

- Jesús Fogg i la JLF de Xàtiva-

Sembla que apleguem al final d'aquesta recopilació. I tenim a uns convidats d'excepció ! Es tracta de la Junta Local Fallera de Xàtiva, que té al seu capdavant a Jesús Fogg !

Sembla que volen recórrer tot el territori valencià, això sí, durant tot l'any i no durant 80 dies, que és massa per a la carabassa. Mireu si han arribat lluny representant a Xàtiva que inclús han arribat als Alps suïssos per conèixer a Heidi, i inclús han conegut a Marco i han quedat que l'ajudarà a buscar a sa mare ! Ja sabeu... com a Mar de Plata, allà a l'Argentina, fan falles... igual es troba per allí.

Han entrat a formar part del G-6, acudeixen a actes a Alzira, Dénia, Borriana... van a

les presentacions de les Falleres Majors de València i de les Belleses d'Alacant, visiten FITUR a Madrid, o van a Jumilla a beure vi. Inclús van a sopars d'associacions locals o participen en actes de les festes de carrer o de la Guàrdia Civil en el dia de la Pilarica... Jesús Fogg... teniu temps per a respirar? Estem segurs que d'ací poc participaran també de la Tomatina de bunyol, i diran una cosa així com...

SENYOR COLLIDOR, POT COMENÇAR LA TOMACÀ !

Ja no comencen

El 15 de març és el dia que dona inici a les nostres festes josefines, però el 15 de març d'aquest 2019, a la nostra comissió, estarà incomplet perquè no es tornarà a repetir eixa imatge que ve produint-se durant tants anys. Una imatge que podia aparèixer ja fóra per la cantonada de la baixà del Quartell de la Guàrdia Civil o per la muntada de l'hotel, camí al nostre casal.

Els dos caminant amb pas ferm, decidit, conversant, rient i mirant l'expectació al nostre carrer, produïda pels membres de la comissió on s'entremesclen els vostres familiars i companys fallers, tant els vells com els nous que encara no vos coneixen, perquè des del dia 19 per la nit, com les espurnes a l'hora de la cremà del monument que ens abandonen, no se vos ha tornat a veure per la falla. Perquè no enteneu les falles l'un sense l'altre, i sou fallers, molt fallers però de la setmana de falles.

I aplegant a l'altura del casal, quan se vos divisa, una veu diu: "ARA SI, JA PODEN COMENÇAR LES FALLES". I seguidament aplega el moment de salutacions i abraçades, que s'envolten amb l'aroma de la pólvora dels masclets que exploten, i a la de l'embotit i la grassa fent-se al foc per sopar en la nit de la plantà.

Faller complet, entregat a la seua comissió i als seus actes des de bon matí, fins ben entrada la nit. No entenies les falles sense el seu esmorzar per recarregar forces per al dur dia del faller, disposat a compartir una taula xicoteta on ben apretadets tots els comensals mengen del mateix plat, mentre

comparteixen anècdotes i risses que ben bé fan i creen l'essència de les falles a una comissió.

Bon faller, bon amic, bon company, home tranquil i pacient, que mai buscava ser el centre de les mirades, que evitava els conflictes i era part de la rereguarda de la comissió. Et vas guanyar el respecte de tots els integrants tant infantils com majors. Per això, el final de l'any 2018 va suposar un dur revés per a tots, amb una notícia que ens va esborrar el somriure dels llavis i ens va trencar el cor.

Te n'has anat, i ens has deixat un buit que ja ningú podrà ocupar. Com a faller ni com a persona.

I el dia 15 aplegarà i la roda de les falles tornarà a situar-se en la seua setmana gran, però encara que plantem el monument, i tot estiga en normalitat per a nosaltres, a la FallaAVINGUDA de Selgas i Planas de Tovar, les falles ja no començaran.

Allà on estigues no et preocupes. La falla cuidarà de la teua família i del teu benvolgut i estimat Víctor. No oblides que tindrem eixe lloc reservat per a tu a la taula, i també al nostre cor.

Fins prompte Paco.

La comissióAVINGUDA de Selgas i Planas de Tovar

**Aquest any vam preguntar a les
xarxes socials sobre la censura
a les falles hui en dia. Existeix?
En quina situació ens trobem?**

*Aquestes van ser les
respostes dels usuaris:*

alberto serra araujo
@AAAla

Seguir

#CensuraFalles La censura existent se la autoapliquen els Artistes per por a perdre premis i subvencions per a la Comisió, El Futur pintaria millor si s'implicaren de "veritat" les institucions i organismes Oficials i no tan sol en época electoral i per a la foto .

Ángel J. Sánchez
@Angel13Sanchez

Seguir

No hi ha major censura que quan et diuen "això es així, perquè ve de sempre", o "tota la vida s'ha fet igual, i ara no vas a canviar-ho" #CensuraFalles Evolució amics, adaptar la festa als nostres temps, respectant sempre l'origen.

Traductor Tweet

21:25 · 8 ene. 2019

2 Retweets 12 Me gusta

Josep Vilas
@josep_vilas

Seguir

En resposta a @Seigan_Tovar

En la societat actual ja no primen les llibertats. Cada vegada son mes les linies que s'imposen front a la somiada llibertat d'expressió per por a no fer lo "políticament correcte". Les falles no estan excloses d'aquesta tendència que ens priva d'aquesta llibertat. #CensuraFalles

Traductor Tweet

19:34 · 18 dic. 2018

Javier Pérez Las fallas demita en una suposició sure, sense límits, sense que ningú busqui mai interpretacions, però en canvi, aquí està el altre, l'absolutisme del any passat a la foto i com de la república argentina. Lema de la foto de enguany, per que són tan terribles?

José Luis Legido
@jlegido

La censura mai ha desaparegut a la nostra societat. Segueix latent, i el món de les fallas no és una excepció. El que canvia són les formes i els botxins. Però hui, en ple segle XXI, la pitjor censura és la que un mateix s'imposa per por a ser marcat.
#CensuraFallas

Seguir

Letras por las Fallas
@letrasporlasfallas

@Seigas_Tovar Hi ha censura, però sobretot autocensura. Es suavitza la crítica i la sátira, per no ofendre. I sense ella crítica mordaç i visió satírica de la societat, les Fallas només són "monuments bonics" plens de color als quals els falta la seva ànima. #censurafallas

@Tovar Tovar

24.02 - 25.02.2024

Hashtags: #censurafallas

FlorDeTanger (@FlorDeTanger) · 14 min
La #CensuraFalles no deixa de estar present pel contrari està d'actualitat, al monument, al llibre, al cotxe, al càrter, i moltes vegades ve de la mà dels moltons. Talens, al mal cost d'una cosa.
La nostra falta es reflecteix en la sàtira i l'humor que en ens caracteritza
#TangerTues

FlorDeTanger (@FlorDeTanger) · 14 min
els valentons, i concrets que deura d'estar per demunt de les opinions tant de moltons com dels de fora que no ens entenen i que volen idèntic tota.
Tant que es paga l'afect de la nostra falta.
I se abraçava de #CensuraFalles són les restriccions que estan patint
#TangerTues

FlorDeTanger (@FlorDeTanger) [Seguir](#)
per part del progrés, llicències per als casals, tancar a un horari determinat, carnet per a tirar femelles, fer "la despertà" quan ja estan tots deperts, no fer torraes al carrer que es fuma la roba dels veïns als balcons... així que si hi ha #CensuraFalles
NO HO PERMITIM!

Sonia Cebalán Fajard (@soniafajard) [Seguir](#)
En resposta a @FlorDeTanger
D'ací no res criticaran la sàtira i l'humor que caracteritza a les falles... no podrem tindre ninots en certes postures o despulats, de polítics o dels membres de la monarquia i adjacents... dona molta pena i fa molta ràbia.
#censuraFalles #fallaseligas
#estafallaslamillor
#TangerTues
22:54 - 17 de 2018

A

Maria P. Bixquert

Professora de secundària

L'havia vist un parell de vegades i només ens
haviem entretingut jugant a les palpentes. Sem-
pre havia de ser ella qui prenia la iniciativa i
solia fer-ho en moments clau. Tot començava
quan em picava l'ull i era impossible no deixar-
se caure en el seu parany. El món trontollava
deixant-nos soles. Ella s'havia penjat i jo m'hi
deixava bressolar. Allò cada vegada anava a
més sense que ningú sospitara de la seua exis-
tència. Molts m'haurien pres per boja i haurien
censurat la nostra relació així que vaig ser jo
mateixa qui la va emmudir. Fa tres anys que
vam arribar al clímax per primera vegada.
Camí a la faena em va picar l'ull una vegada
més i em va seguir fins a la parada del metro,
on va començar a perseguir-me cridant que
no deixaria de fer-ho si no obeïa. Eixe dia vaig
escoltar la seua veu per primera vegada i un
calfred em va recórrer de dalt a baix. Li vaig
respondre que ja no ens veuríem més i em va
llançar una mirada que em va trasbalsar. Vaig
entendre que no estava disposta a deixar-me
anar mai més. Eixe dia vaig perdre el metro
i vaig començar a perdre'l per por a trobar-
me-la de nou però sempre reapareixia. Es va
aprendre els meus horaris i llocs de costum i
l'assetjament em va engolir. Em vaig autocon-
vèncer de posar fi a allò però com que no podia
fer res en contra seua -després de tants anys
encara no m'havia dit el seu nom-, no tenia cap
prova per denunciar-la així que vaig començar
l'empresonament. El meu silenci va fer que em
tancara amb pany i clau en un món que havia
deixat de ser meu. La meua pròpia censura em
va fer emmalaltir fins que vaig haver d'apren-
dre a dir el seu nom a viva veu. Aquella relació
acabava allà.

-...nsietat.

En busca de la felicitat

llibret infantil

PRESIDENT INFANTIL
MATEO AGUSTÍ CORTS

Hola

a tots, em diuen Mateo vaig nàixer el 11 de Març del 2009 i tinc 10 anys.

Com ja sabeu, sóc el president infantil d'aquesta comisió, una comisió de la qual la meua família pertany molts anys a ella i estem molt orgullosos. Diuen que sóc un xiquet inquiet i tímid, i que li agrada molt el futbol (el meu equip ,com no, és el València CF).

Aquest any em toca a mi, junt a la nostra FMI Daniela, representar a tots els xiquets de la nostra comisió, i de segur que deixarem a la falla en el lloc que li correspon.

Som xiquets molt fallers, i, a més a més, molt amics (nascuts el mateix dia, o sigui, fallers de naixement)

Aquest any també el compartiré amb Enrique, el president de la nostra comisió, del que estic molt content, ja que els tres formem un gran equip! M'agradaria que tots els xiquets del barri, venireu al nostre cassal per a gaudir d'unes magnífiques falles junt a tota la nostra comissió.

I per últim, agrair a tota la falla la confiança depositada en mi per a ser el seu president infantil.

**Visca Xàtiva,
visquen les falles
i visca la falla Selgas-Tovar!!**

Mateo

FALLERA MAJOR INFANTIL
DANIELA MARTÍNEZ TORMO

Hola

amics! Em diuen Daniela i estic molt contenta de ser la vostra fallera major infantil durant aquest any.

Tots em conegueu prou bé, però vos explique un poc més de les meues vivències falleres de les que em senc molt orgullosa, ja que vinc d'una família en la que les falles han tingut un significat molt gran i s'han viscut en molta intensitat.

Cal dir-vos que sóc fallera des que vaig nàixer, el mes de març del 2009, i que recorde cada any passat vestint-nos tota la família en el saló de la meua iaia, era una bogeria! Però, la veritat, una bogeria molt bonica, les unes a les altres ajudant-nos a posar-nos les enagües, els pololos, els trages... i la meua iaia pendent de totes. El dia de l'ofrena a la Verge, fèiem cua per veure a quina posava primer la manteleta i una xicoteta aposta per saber la que estaria a punt primer, si la meua mare, la meua tia, les meues cosines o jo. Els xics, al seu aire, començaven els últims i encara acabaven els primers, sempre amb la ajuda de la meua tia Ana.

He viscut el regnat de moltes falleres majors en la família. Però el d'aquest any és molt especial. És el meu! I espere que siga inoblidable.

No puc deixar de banda a Mateo, el president infantil i el meu amic, que sé que estarà al meu costat tant per a la diversió com per a tots els actes als que tindrem que acudir. Als dos ens encanta tirar coets i passar moltes hores al casal. I sé segur que serà un any inoblidable per als dos.

Per a Enrique, el gran president, només tinc paraules d'agraïment, pel que lluita cada dia per a que isca tot de meravella. De segur que ho aconseguirà. Encara que no tinguem fallera major, pot contar amb mi per a tot el que necessite, de la meua companyia, i sé que no li faltaran falleres per estar al seu costat en tot moment.

M'agradaria poder gaudir amb tots vosaltres d'aquest somni i que estem tots a una per acudir als actes que requerisquen la nostra presència.

Gràcies a tots i confieu en mi.

Espere no defraudar-vos.

Visca Xàtiva.

Visquen les falles.

I visca la falla Selgas Tovar.

Daniela

PER A DANIELA
MÚSICA DE VALÈNCIA

Daniela!
La regina de la casa
més bonica no hi ha.

Daniela!
Els teus ulls pareixen perles
la teua boca és d'atzar.

Daniela!
Simpàtica com ninguna
riallera al despertar

Què cara!

Tant divina i sonrosada
jo me la voldria menjar.

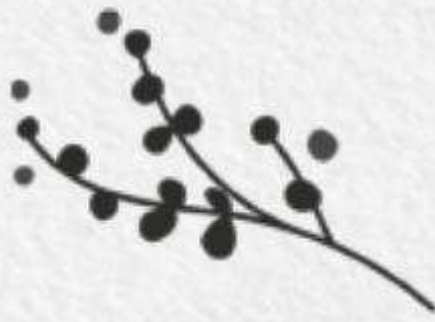
Aixina és Daniela
com un capollet en flor
com la rosa més fina
que ha crescut en el rosal.

Per això vuic contarte
en estes estrofes
que l'alegria fallera
damunt tu la portes.

Daniela!
En la teua simpatia
a tots ens has conquistat.

Recorda!

Que eres tota una princesa
Disposada per a regnar.

A DANIELA

FALLERA MAJOR INFANTIL

*Com un esbós de pintura
que comença en un pincell
eres el capoll novell
d´una flor que pren altura.*

*Tens la força dels coets
que tant t´agrada explotar
tens la mirada fetillera
per a fer-nos somiar.*

*Eres sang que dóna vida
a la comisió fallera
eres rosa en primavera
per hermosa i verdadera.*

*Fallera de naixement
com ninguna riallera
eres Daniela preciosa
nostra Regina Fallera.*

N B T

Carta de Paola a Daniela

Daniela, voldria desitjar-te un any ple de màgia i amistats. També que faja un excel•lent clima en la setmana fallera, i que gaudisques fins l'últim moment de l'any. Espere passar-m'ho molt bé amb tu ballant tirant petards i fent jocs a la falla. T'ho desitge de tot cor.

La teua amiga que et vol moltíssim, Paola.

Visca Xàtiva!

Visquen les falles!

*I visca la falla **Selgas Tovar!***

Falla Infantil 2019

Artista: **Xavier Ureña**
Secció Especial

*De segur que moltes vegades
tu també t'ho has plantejat.
Hi ha moments en que la notes,
però... què és la felicitat?*

*Felicitat és que els teus iaies
et porten a un parc d'atraccions
per pujar als cavallets,
o agrunsar-te als gronxadors.*

*Ets feliç quan estàs amb algú,
amb qui no pots parar de riure.
o quan va i fas amics nous,
amb qui compartir el temps lliure.*

*També quan jugues ets feliç
passa ara i passava abans
el que canvia són els mètodes
i el que tens entre les mans.*

*Ara les noves tecnologies,
copen el temps després d'escola.
Els teus pares també es divertien
i mai van tindre una consola.*

*Et canten per bufar les espelmes.
Quina alegria al veure el pastís!
Ha arribat el teu aniversari,
no t'oblides de demanar desig.*

*Créixer ens fa a tots feliços
bona senyal, seguir sumant anys.
Tu quin dia vas nèixer?
I quants en compliràs enguany?*

*Aquest xiquet té un somni
i complir-lo seria genial.
Li agradaria canviar les bombes
Per globus amb els que jugar.*

*Si no existiren les guerres
de segur que seriem feliços.
Tant de bo que per fi la pau
regne entre tots els països.*

*Molts xiquets tenen amics
que caminen a quatre potes.
Sempre amb un somriure als llavis
Si parlen de les seues mascotes.*

*Gossos, gats, tortugues...
i també hi ha qui té pardals.
Ets feliç si a la teua casa
convius amb els animals.*

*Una de les majors mostres
del que és la felicitat
és quan veus aparèixer
al teu ésser estimat.*

*I dona igual a qui estimes,
però estima sempre ben fort.
Perquè a la persona que estima
sempre li somriu la sort.*

*En una cosa estem d'acord
respecte a la felicitat,
les falles són sens dubte
el millor moment de l'any.*

*Si hi ha que triar tres desitjos
per a demanar-li al geni:
Ser fallera major, que no ploga
i emportar-se el primer premi.*

*També hi ha gent que prefereix
ocupar el seu temps en viatjar.
I busca conèixer nous indrets
als que de tant en tant escapar.*

*Dona igual si és lluny o a prop,
tu obri ben bé els ulls i albira.
Descobrir nous llocs et permet
ampliar el teu punt de mira.*

*És necessari que sàpigues,
i t'assegure que és veritat,
que pots arribar a ser feliç
amb les teues peculiaritats.*

*No hi ha res més important
que riure's de l'adversitat.
Perquè si eres sempre tu mateix
al remat trobaràs la felicitat.*

Distintius infantils 2019

Or

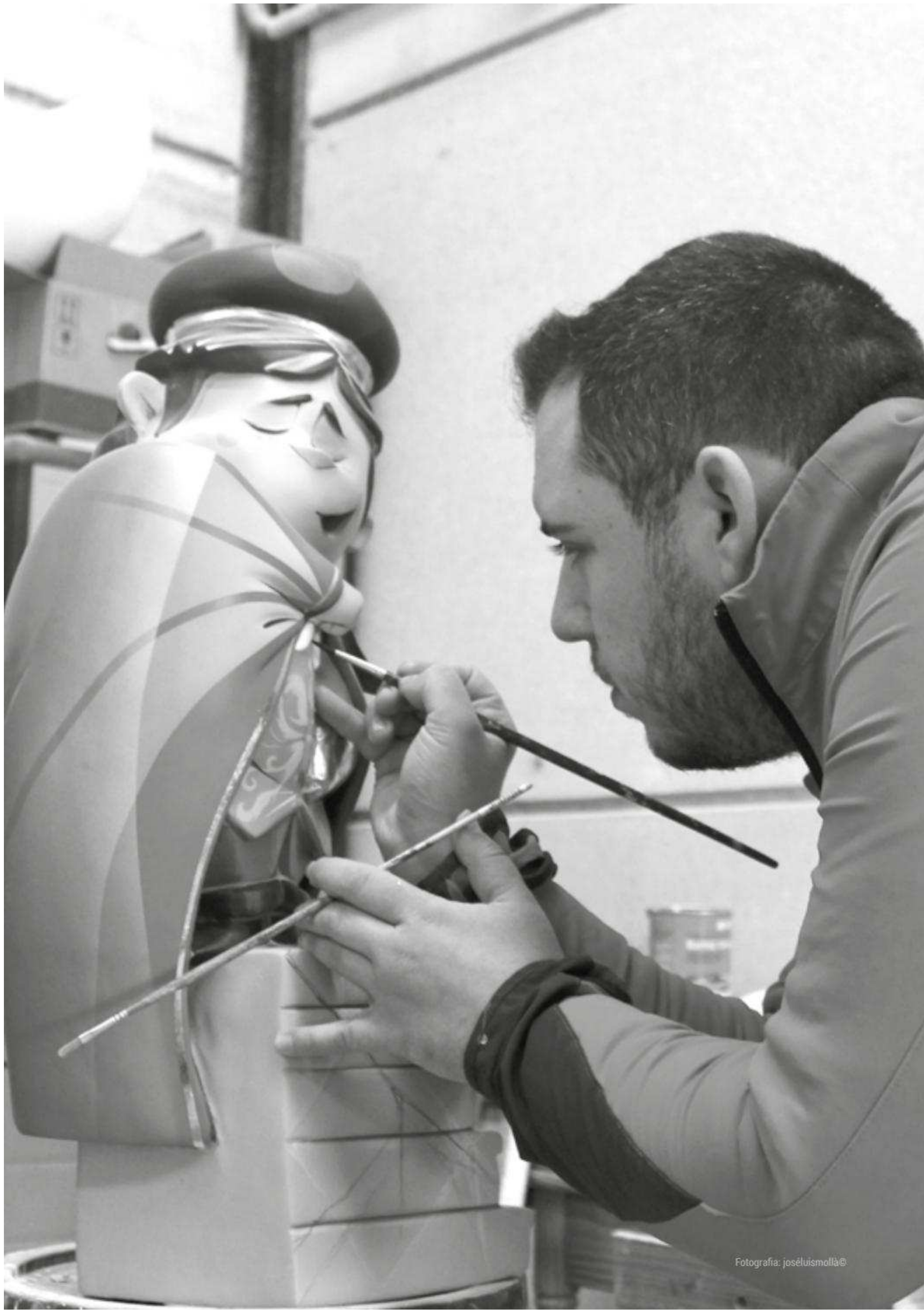
Daniela Martínez Tormo
Yago Benavent Navas
Víctor Esparza Cebrian
Paola Pérez Quiles

Argent

Mateo Agustí Corts

Coure

Bruno Artigues Pérez
Angel Artigues Pérez
Iker Tomás Perez
Jorge Benavent Vila
Carlos Benavent Vila
Noa Bellver Pelegero

Fotografia: joséluismollà©

Entrevista al nostre artista infantil Xavier Ureña

Xavi, parlant del tema que ens ocupa al monument infantil... què és per a tu la felicitat?

La felicitat per a mi és viure de la forma que et nasca del cor, i que ningú et jutge per les teues actuacions o per la teua forma de vestir. I sobretot fer el que t'agrada i treballar en el que t'agrada, que crec que és una cosa molt important en la vida. Tot això afegit a rodejar-te de la gent a la que estimes.

I tu eres feliç fent falles?

Molt! És més, tenint dos treballs, podria dedicar-me tan sols a l'altre, que és per a aquell pel que he estudiat i que em plena com a professional. Però les falles són part de la meua vida i no l'entendria sense elles. Així que intente compaginar-ho de la millor forma possible.

Tornant al tema del nostre llibret. En aquests anys fent falles... alguna vegada has patit la censura?

La veritat és que no. Sempre he tingut la sort de poder plasmar en cada falla la meua idea. Sí que és cert que algunes falles et marquen el tema escollit, i això et limita un poc, però no és concretament una censura.

I alguna vegada tu t'has autocensurat per por al què dirien?

No. Al fer sols monuments infantils, tractem temes que no comporten una crítica política o social, sinó que són idees adaptades a l'aspecte infantil.

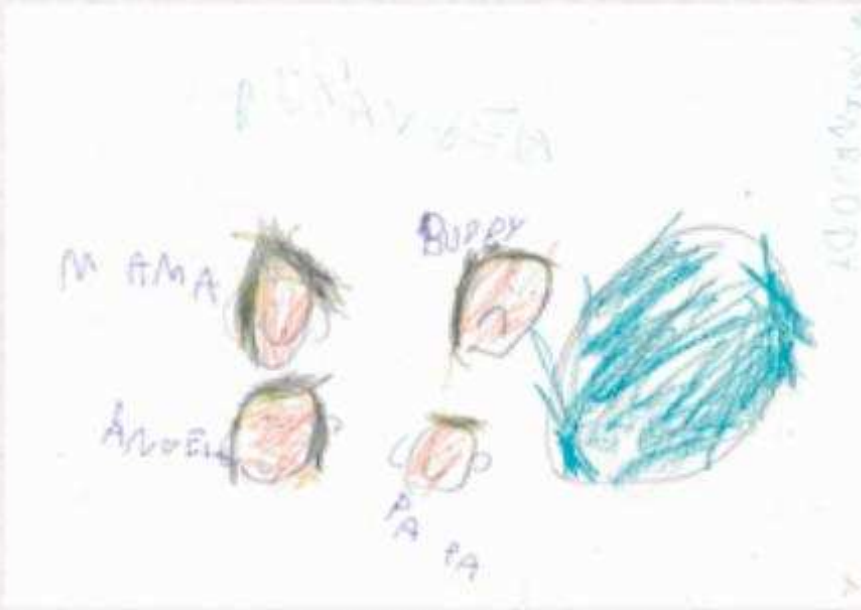
Dibuixos dels nostres infants

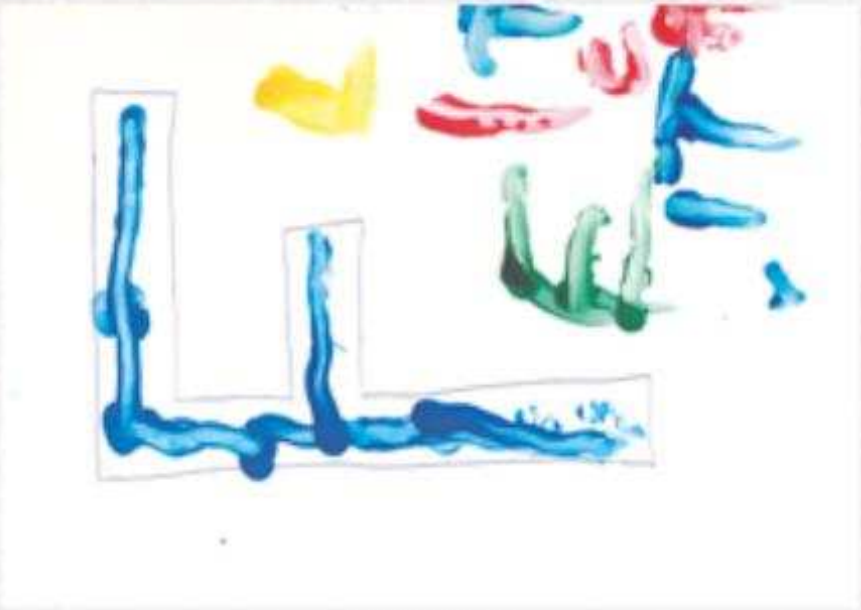
Adriana Díez Agudo

Alma Pérez Quiles

Àngela Mora Roselló

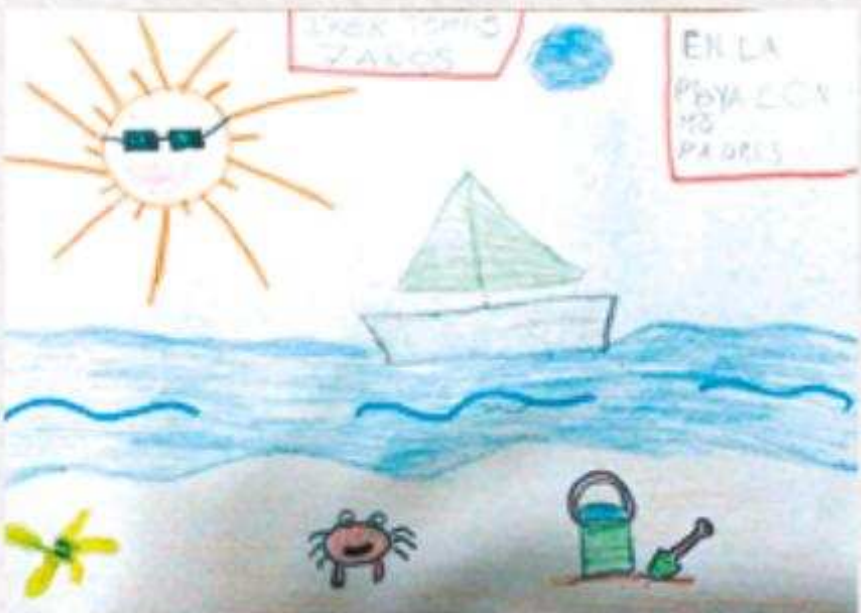
Arnau Donat Cebrián

Bruno Artigues Pérez

Daniela Martínez Tormo

Iker Tomás

Irati Merino Richart

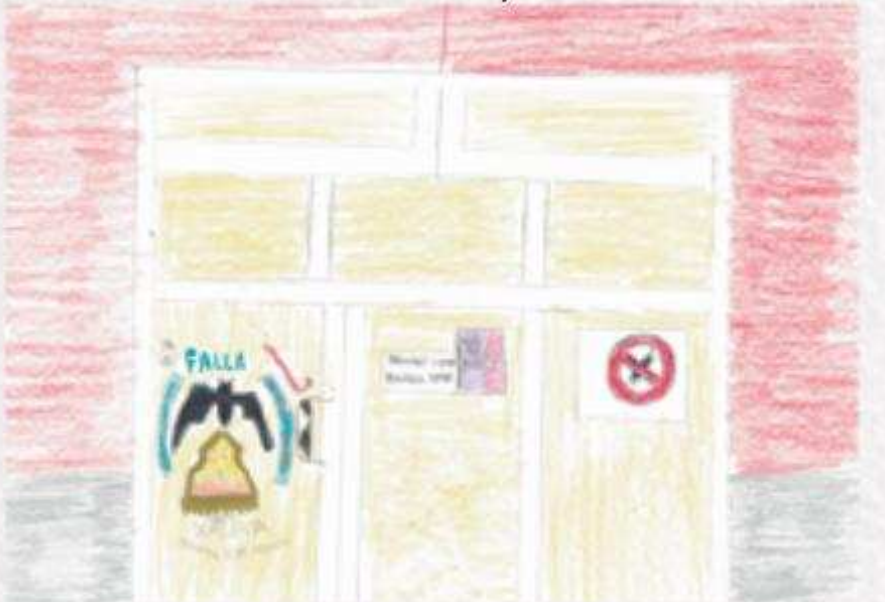
Ivan Tormo Pla

Noa Bellver Pelejero

Mateo Díez Agudo

Paola Pérez Quiles

Paula Pérez Monzó

Yago Benavent Navas

Gerard Peropadre Rendón

Il·lustració

Maria Belda
“Idees trencades”

**CAVALCADA
INFANTIL 2018**

Amigues, amics, bona vesprada. Des de la Falla Selgas Tovar us volem contar una història que no recullen els llibres. Una d'eixes que ha anat passant de forma oral de pares a fills, però que mereix ser contada.

Fa molts, molts anys, a un bosc molt molt llunyà, hi havia una població de guerrers braus i forts que es passaven els dies lluitant per defensar a la seua família i a la resta de la gent del poble de les feres ferotges que recorrien la zona.

Com que necessitaven tota l'ajuda possible, sovint invocaven als Déus a través de les reunions que realitzaven al voltant dels menhirs, amb la intenció de protegir-los i de fer prosperar les seues terres. Però el realment important no eren aquelles plegaries, sinó que al seu costat tenien a dones tan lluitadores com ells, protectores del bé més preat que existeix: els menuts. El futur.

Però en aquella edat mitjana, les dones no eren més que serves dels seus homes, sense que aquests entengueren que la força més important no és la del cos, sinó l'intel·lectual.

En aquella mateixa època, també hi havia altre tipus de guerrers, amb millors recursos que els anteriors, i que no eren altres que aquells homes que tenien el distintiu de cavallers del regne.

Els cavallers pertanyien a una casa o família, que tenia el seu propi estendard, el que els servia per a identificar-se allà on anaven. Aquest cavallers tenien uns fidels

acompanyants amb els qui vivien un bon grapat d'aventures: els seus inseparables cavalls.

Però... us n'heu adonat? No hi ha cap dona! Aquest reconeixement no era cosa d'elles, perquè els assumptes de guerra i lluita han estat sempre reservats per a ells.

Mireu cap on es dirigien els cavallers! És el saló de banquetes del palau reial! Sembla que estan realitzant una festa. Hauran conquerit un nou territori? Acabaran de fer front a l'enemic?

Els bufons i els músics desenvolupen la seua feina baix l'atenta mirada de la resta de nobles i cortesans. És una jornada jovial, alegre, i tots els presents li fan complits al monarca. De segur que li estan contant un acudit!

Però... què li passa a la Reina? Sembla que no s'ho estiga passant bé... per què està trista? Per què ningú li fa cas? Potser ella estiga submergida en els seus propis pensaments. Potser estiga somiant desperta amb un món en que elles també siguen protagonistes del conte.

Però hi ha ulls que tot ho veuen. Al seu laboratori, el mag Merlí havia comprovat com la pena travessava a la pròpia Reina i com estava consumint també a la resta de dones d'aquelles terres llunyanes.

Pensant en el futur del territori, se li va ocórrer consultar als seus llibres mil·lenaris com podia canviar allò que estava establert com a patró general. Transformar la seua

societat per a que tots i totes gaudiren, independentment de si es tractava d'homes i dones. Que la igualtat fora una paraula que eixira del diccionari per convertir-se en una realitat.

Ja estava a punt de perdre l'esperança quan, finalment, va obtenir la clau. El primer que va fer va ser un encanteri per aconseguir que totes les dones del regne tingueren la mateixa inquietud que la seua reina, i després va empolverar un poc de valentia pel seu cos.

La feina del mag estava feta. Però coincidí amb un fet que va trastocar a tot el regne...

Va aparèixer un drac! Un d'eixos dracs que esglaiava sols amb la seua presència.

Mai en aquell regne s'havia vist una cosa semblant. Els homes i els cavallers van fugir sense mirar enrere, tan prompte van comprovar la seua grandària i la seua perillositat.

Però allí es quedaren elles. Les dones del regne. Semblava estrany, però no tenien por. El que tenien era el convenciment de que podien defensar als seus, i es decidiren a enfrontar-se al temorós drac.

Eixes dones van demostrar ser unes excel·lents arqueres i lluitadores. Cadascuna des de les seues possibilitats, però totes elles valuoses. I van comprendre el meravellós que és poder complementar-se entre totes, fent força front a un mateix repte, per po-

der derrocar qualsevol obstacle i aconseguir allò que es proposen.

Des de la Falla Selgas Tovar, pensem que ja és hora de canviar de conte.

Que a vegades les princeses són guerreres.

A vegades els prínceps ploren.

A vegades les princeses ixen dels seus castells per a viure aventures.

A vegades els dracs no són tan ferotges.

A vegades, els prínceps, també necessiten ser rescatats.

A vegades les coses no són com les contem.

Respectem les diferències, perquè són les que ens fan únics.

AUTOCENSURA

Guillem Lissarde

Periodista i comunicador

Ella no era ella des de feia molt de temps. No podia ni tan sols recordar el moment en el qual tot va començar a canviar. De vegades, se li oblidava que alguna cosa no funcionava bé fins al moment en què sentia com una forta punxada al cor. El seu home li havia dit que era ansietat, el psicòleg pensava que era per un trauma infantil que no havia superat bé i Google suggeria que tal volta fóra pel clima o per un excés de consum d'àcid sulfònic.

– Quin és el teu major somni? -li va preguntar un matí una xiqueta alegre mentre esperava a la parada de l'autobús.

Quina classe de pregunta era aquella? Què anava a dir? L'escoltarien tots i no volia fer el ridícul i admetre que té somnis que mai complirà.

- Quin és el teu major somni? - va insistir la nena.

-Jo? Jo sóc molt major per a tindre somnis, però que em tocara la loteria no estaria gens malament – va dir mentre fingia una riallada.

A la xiqueta va semblar no fer-li molta gràcia i va marxar.

Tal volta s'haguera quedat si li haguera parlat de quan va fantasiejar amb agafar una motxilla i recórrer Àfrica per conèixer de prop els gorilles de Madagascar. Tal volta s'haguera interessat per eixa relació que va acabar abans de començar amb la xica d'ulls verds amb pigues que no se n'ha anat del seu cap des que la va veure a l'entrada de la protectora d'animals. Tal volta li haguera agradat saber que en el fons es moria per ballar amb ella en meitat del carrer i que el seu major somni era ser ella mateixa. Però això haguera sigut massa, assumir que estava censurant la seua ànima, els seus desitjos i exposar-se públicament al ridícul...

Va obrir l'agenda del telèfon i va buscar “Dan”. De seguida va aparèixer el nom complet “Daniela Protectora”. Allí estava, de nou una forta punxada al pit. Però no podia ser, com anava a telefonar-li després de tant de temps...

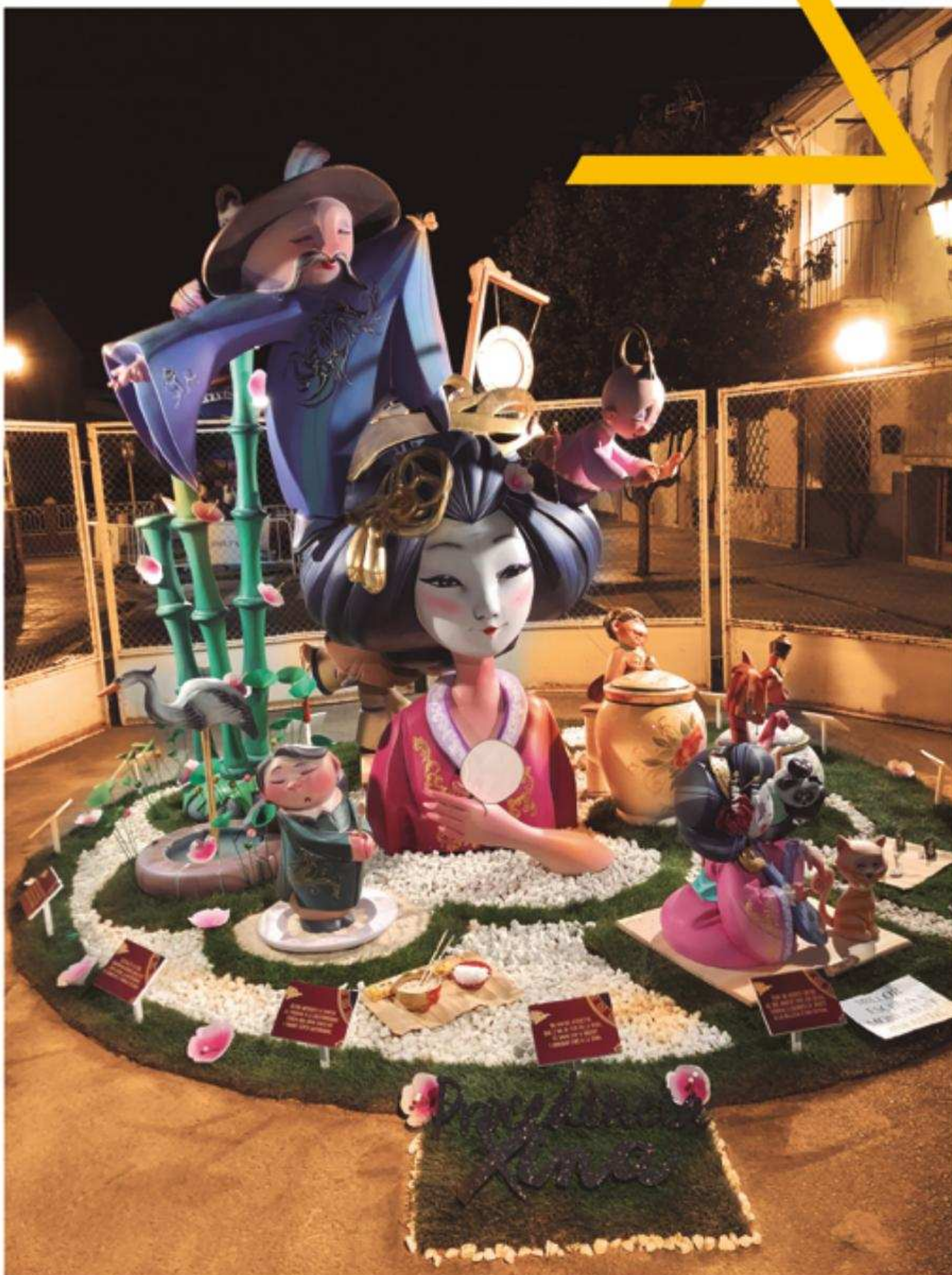
-Per on collons vas? T'estic esperant.

-Antoni, el bus ve amb retard, si vols, vés sopant.

Va tornar a obrir el buscador, pronosticaven una tempesta el cap de setmana.

Fallera del Foc Infantil
Paola Pérez i Quiles

Falla Infantil 2018
Xavier Ureña

Vice-President Infantil
Álvaro Cantador i Terol

Millor Ninot Infantil de Xàtiva 2018

Falla Avda. De Selgas Planas de Tovar

Xavier Ureña

Falleretes i Fallerets 2019

Agustí Corts, Mateo
Artiguez Pérez, Angel
Artiguez Pérez, Bruno
Benavent Navas, Yago
Benavent Vila, Carlos
Benavent Vila, Jorge
Bellver Pelegero, Noa
Cantador Terol, Álvaro
Díez Agudo, Adriana
Díez Agudo, Mateo
Donat Cebrián, Arnau
Esparza Cebrián, Víctor
Martínez Tormo, Daniela
Mora Roselló, Àngela
Merino Richart, Irati
Lara Zorraquino, Aaron
Lara Zorraquino, Claudia
Pastor González, Gina
Perales Jover, Diego
Perez Monzó, Paula
Pérez Quiles, Alma
Pérez Quiles, Paola
Peropadre Rendón, Gerard
Richard Prats, Paula
Roselló Terol, Paula
Roselló Terol, Rafa
Tomás Perez, Iker
Tormo Plá, Iván

Comissió Infantíol

La felicitat la portem amb nosaltres...

Adela Ruiz Sancho

Esriptora

—Xiquets, què vos passa? Sembleu tristos... Què és això? —preguntà Pilar a uns fallerets, asseguts en rotgle, a la porta del casalet de la falla.

—No ens passa res, o sí que ens passa alguna cosa. O... potser no sabem què ens passa —va respondre una xiqueta, tot mirant-la, amb ulls riallers.

—Estàvem ací, parlant de si som feliços o no ho som, i, hem callat tots i no sabem què més dir, perquè no sabem què és la felicitat —va resoldre un altre xiquet, gesticulant histriònicament, amb braços i rostre.

Pilar, mirant-los i escoltant-los, va decidir emportar-se'ls a pegar una volteta per Xàtiva. Ella era una fallera de la comissió major, molt estimada per tots, grans i menuts, i, és que, amb el seu positivisme, la seua predisposició a ajudar sempre, la seua alegria i el seu bon humor, es feia de voler per tota la gent de la falla.

—Vinga, va, alceu-vos de terra, que anem a pegar una volteta. Les vostres mares vos deixen vindre amb mi, però, de tota manera, entreu i demaneu-los permís. Vaaa! Ràpid! Que estem marxant ja!

Els set xiquets, com a fletxes, obeïren i isqueren de seguida, envoltant Pilar, qui mirant-los dolçament, els va indicar que s'agafaren de les mans i que caminaren en grup.

Creuaren pel pas de vianants i pujaren cap a l'Albereda, on es trobaren amb

un altre pas pel qual passaren i es dirigiren cap a l'arquet de la muralla. El travessaren i, corrents, anaren cap als gronxadors.

Pilar els observava. Parava atenció per com reien i com parlaven entre ells, com s'animaven els uns als altres per jugar al balanci i als diversos gronxadors.

Quan duïen una estoneta al parc, Pilar els va dir que havien de continuar l'expedició pel poble.

Els xiquets caminaren pel carreronet que els portaria a la plaça de Sant Pere. Per la plaça hi havia altres xiquets jugant i algunes dones, dretes a un costat i xarrant. Pilar i els set fallerets s'adreçaren al forn que encara continuava obert, ja que eren les set de la vesprada. Entraren. Pilar va comprar bambetes i xocolatines, una per a cadascun d'ells. Van eixir del forn menjant-se la bambeta.

—Que no li lledes el paper al xocolate, Ximo? —preguntà, entre rialles, Gerard, al seu amic.

—No. Jo... és que sempre em deïxe el xocolate per al final —respongué Ximo.

—Pilar, què bona que eres amb nosaltres. I tu, per què mai t'enfades? —digué Aroa, al temps que pegava un mos a la bambeta.

—Enfadar-me? —contestà la dona, fent-li una pregunta a la xiqueta—. Aroa, penses que val la pena enfadar-se sense un motiu seriós ni sense ser seriós tampoc? A veure... es pot deliberar, però no cal discutir ni enfadar-se...

—Però hi ha gent que sí que ho fa, el discutir, vull dir —va tallar-la Ferran.

—Ferran, tens raó amb el que dius, però també és cert que ens han dit tota la vida que si un no vol, dos no discuteixen...

—Però, i si l'altre té ganes de discutir? —continuà, insistint, el xiquet.

Seguiren carrer avant, per l'estreteta vorera del carrer de Sant Pere, un darrere de l'altre, amb rialles i comentaris sobre haver d'anar en fila india per la vorera d'un dels carrers més famosos de la població. En arribar a la plaça Benlloch, Pilar va indicar que anaven a baixar de nou cap a l'Albereda. Hi arribaren. Creuaren pel pas de vianants i es dirigiren cap a l'escala que els conduïa al carrer Acadèmic Maravall, on, ja agrupats al voltant de Pilar, tombaren cap a la dreta i, caminant, xarrant i rient, arribaren a la porta del casalet de la falla, la seua estimada Falla Selgas-Tovar.

—Hale! Seieu en terra, en rotgle, i jo, amb vosaltres —indicà Pilar.

—Què bé que ho hem passat! —exclamà Aroa.

—Ja veus! Sense esperar-nos-ho, hem tingut excursió i berenar! —continuà Ferran.

—I diversió als gronxadors! —apuntà Gerard.

—I ens hem rist una enormitat! —afegí Elena.

—Què feliç que em sent! —resolgué Ximo, ple d'emoció.

—Heu vist, xiquets? Açò és la felicitat. La felicitat la portem amb nosaltres, al damunt, l'hem de saber treure. La felicitat és gaudir de tots eixos moments que vivim i que compartim amb qui ens envolta... A que sou feliços, xiquets? —digué Pilar, mirant els set xiquets, als ulls, un per un.

—Sí! Sí! Som feliços! —exclamaren els set amiguets al mateix temps.

—I podem ser sempre feliços si volem ser-ho —determinà Ximo.

—Volem! —cridaren tots.

Què és la felicitat?

-**Guillem** 11 mesos:
ajo aua mamama paapapa ajooo
(traducció: la felicitat és aquesta falleta).

-**Paula** 2 anys:
el cumpleaños (l'aniversari).

-**Àngela** 3 anys:
és estar amb Buddy (el seu gos).

-**Arnau** 3 anys:
és un elefant.

-**Alma** 4 anys:
són regals i també moltes abraçades.

-**Carlos** 4 anys:
una cosa que te feliciten i t'agrada molt.

-**Mateo** 4 anys:
jugar amb els amics.

-**Bruno** 5 anys:
és estar content.

-**Gerard** 5 anys:
tocar el piano, fer trencaclosques i pujar a
diferents mitjans de transport.

-**Gina** 6 anys:
la felicitat és l'amor.

-**Jorge** 6 anys:
estar content sempre, amor, Love.

-**Noa** 6 anys:
l'alegria.

-**Iker** 7 anys:
una emoció d'alegria.

-**Paula** 7 anys:
el cap de setmana.

-**Adriana** 8 anys:
alegria, fantasia i il·lusió.

-**Irati** 8 anys:
estar amb la família i menjar xocolata.

-**Daniela** 9 anys:
és aquesta enorme comissió.

-**Mateo** 9 anys:
sentir alegria.

-**Rafa** 9 anys:
els dies que no hi ha cole.

-**Yago** 9 anys:
un sentiment que t'allibera de les coses ma-
les i dona alegria.

-**Paola** 10 anys:
molt d'amor.

-**Víctor** 10 anys:
un sentiment que expressa alegria.

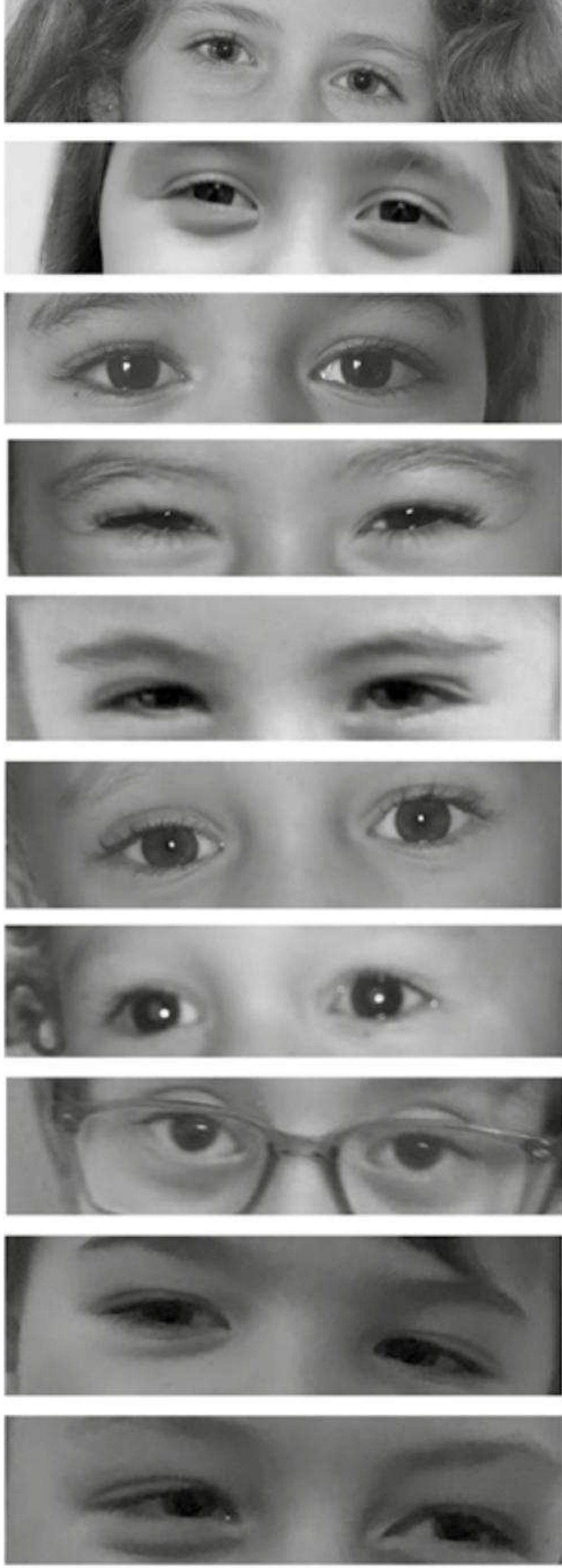
-**Álvaro** 11 anys:
és l'amor.

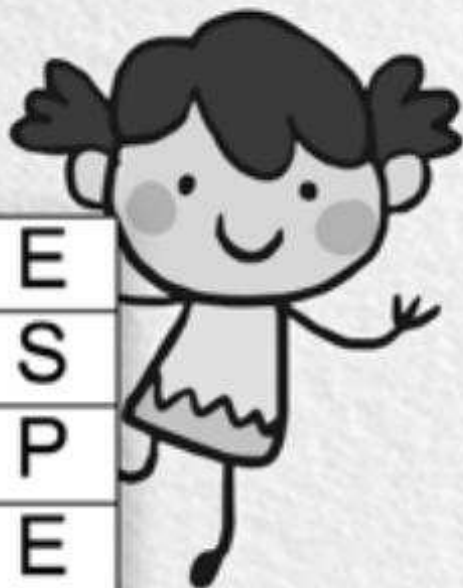

¿INÒ S'È INÒ
QUI ÈS QUI?

SOPA DE LLETRES DE LES EMOCIONS.

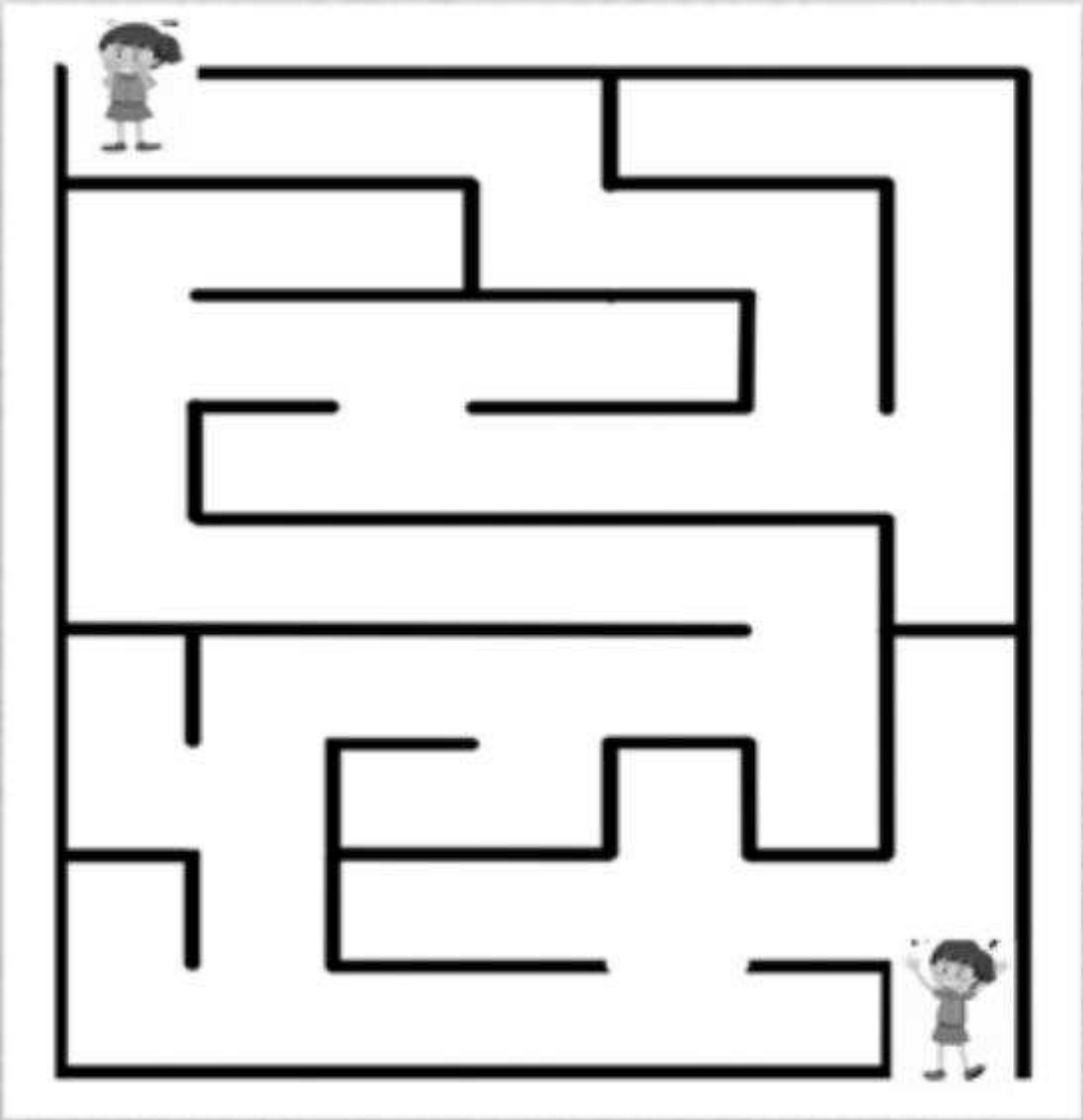

R	S	A	L	P	I	S	J	E
A	L	E	G	T	O	S	F	S
B	S	O	U	N	P	R	A	P
I	D	C	A	L	M	A	S	E
A	E	F	E	L	T	S	T	R
N	M	A	L	E	G	R	I	A
W	M	O	A	S	H	V	C	N
X	A	T	R	F	A	U	S	Ç
I	T	R	I	S	T	E	S	A

RÀBIA
AMOR
FÀSTIC

ALEGRIA
CALMA

ESPERANÇA
TRISTESA
POR

AJUDA A LA NOSTRA AMIGA TRISTESA A BUSCAR LA FELICITAT I GAUDIR DE L'ESPERIT FALLER.

CREA UNA HISTÒRIA

LLANÇA EL DAU	PERSONATGE	LLOC	SITUACIÓ
1	Un ninot de falla.	La mascletà.	S'oblida de ballar les danses.
2	Faller/a major infantil	L'ofrena.	Perd als seus amics/gues.
3	President/a infantil.	L'ajuntament de Xàtiva.	No li caben les sabates el dia de la presentació.
4	Fallerets/falleretes.	Sant Josep.	Volen comprar les flors per a la Mare de Déu.
5	Delegades infantils.	El casal.	Se li acaben els coets.
6	Músics.	El Gran Teatre de Xàtiva.	Tenen moltes ganes de que arriben falles.

Escriu ací la història que has creat.
Dibuixa la història que has creat.

LA RECEPTA DE LA FELICITAT FALLERA.

Amb l'arribada de la setmana fallera la nostra comissió infantil es fica mans a l'obra per elaborar la seua millor recepta fallera.

Ingredients:

- 5 rajos de sol.
- Un sac de 25 kg de coets.
- 20 pinyates de llepolies.
- Dues cullerades de xocolata.
- 5 bunyols.
- 10 cançons de xaranga.
- 2 inflables.
- 0 pàgines de deures.

Elaboració:

- 1r pas: obrir l'armari el dia 15 de març i traure la roba fallera.
- 2n pas: anar a la falla per a veure com és el muntatge de la que serà la nostra falleta durant els pròxims 4 dies i començar a tirar coets.
- 3r pas: traure les ulleres de sol del calaix per a la primera mascletà del dia 16.
- 4t pas: seguir tirant coets tot el matí fins que arribe l'hora de l'entrega de premis.
- 5è pas: ficar en la falla tots els premis aconseguits i ballar molt amb la xaranga.
- 6è pas: dormir fins hora d'esmorzar per agarrar forces per a la recorreguda i comprar més coets.
- 7è pas: amb l'arribada del dia 18, anar a fer-se el monyo de fallera a la perruqueria aconseguint que ningun ganxo es quede en mala posició i ens faja mal tota la vesprada.
- 8è pas: ficar-se el tratje de faller i que no es solte la faixa durant tota l'Ofrena.
- 9è pas: matinar per anar a Sant Josep i fer la tradicional baixada amb un sol radiant.
- 10è pas: durant la vesprada del dia 19, botar durant més de dues hores als inflables, jugar a trencar les pinyates i després berenar bunyols amb xocolata.
- 11è pas: abans de que cremen la falla, acabar-se tots els coets.
- 12è pas: vore cremar-se la falla i tornar al pas 1.
- 13è pas: si no és possible el pas 12, que el dia 20 no hi haja escola i no tingam que matinejar.

Resposta:

R	S	A	L	P	I	S	J	E
A	L	E	G	T	O	S	F	S
B	S	O	U	N	P	R	A	P
I	D	C	A	L	M	A	S	E
A	E	F	E	L	T	S	T	R
N	M	A	L	E	G	R	I	A
W	M	O	A	S	H	V	C	N
X	A	T	R	F	A	U	S	Q
I	T	R	I	S	T	E	S	A

Buscant la felicitat

Ana Arnau

Era una vesprada freda del mes de gener i a la falla d'Andreu s'havia organitzat un berenar infantil. Aquella festa, reuniria de nou a tots els seus amics i amigues de la comissió per celebrar tots junts que ja quedaven poc més de set setmanes per a falles. Al casal, les delegades infantils ja ho tenien tot preparat: els entrepans i els sucus a la taula, la decoració a les parets del casal, la música de xaranga, les bombetes al calaix i les ganes de gaudir d'una vesprada màgica acompanyades dels més menuts de la comissió.

Andreu, aquest any no tenia ganes d'anar al berenar perquè un dels seus millors amics s'havia canviat de falla i ara ja no podrien jugar junts ni tirar coets com solien fer. En moltes ocasions, li havia comentat a sa mare que ja no volia ser de la falla i que a partir d'ara les falles anaven a ser tan avorrides que ja ni tan sols voldria que arribara el mes de març.

Sa mare farta de sentir a Andreu sempre queixant-se, li explicava cada vegada, que les falles són molt més que tirar coets i estar amb un amic. Les falles són també berenars, cavalcades, actes infantils amb altres comissions de la ciutat, dinars, jocs, actes inesperats durant el Nadal o la setmana cultural... Però tot i la insistència de sa mare per fer canviar la seua opinió, no hi havia res que poguera solucionar la seua tristesa.

O tal volta si.

Sa mare decidida a que el seu fill tornara a trobar el seu esperit faller, va decidir portar a Andreu a aquest berenar.

Quan arribaren al casal ja hi eren asseguts a les cadires la majoria dels seus amics i amigues. Andreu amb una cara allargada i trista es va asseure allunyat de totes i tots. Quan de sobte, Joana, una de les delegades infantils, va decidir acostar-se a ell i preguntar-li què li passava. Andreu que estava menjant un entrepà, va començar a explicar-li entre mos i mos, la seua situació i li va dir que ja no era feliç quan estava allí, que el seu esperit faller havia desaparegut i que ningú el podia ajudar. Joana que estava sorpresa per tot el que un xiquet de deu anys li havia contat, va decidir parlar amb Patrícia, l'altra delegada infantil, per veure si entre ambdues podien trobar una solució per a aquesta situació que influïa també a la resta de xiquets i xiquetes de la comissió. Després d'estar una estona pensant diverses coses, van proposar a tots els xiquets i xiquetes que durant les pròximes setmanes s'anaven a anar reunint en diferents llocs relacionats amb les falles i amb els moments feliços d'aquestes per intentar trobar entre tots la felicitat que li faltava a Andreu. Entre tots decidiren que el millor lloc per començar a buscar la felicitat seria en el castell, ja que des d'allí podrien veure tots els carrers de la ciutat i trobar-la més fàcilment que anant a peu o amb bicicleta. Tota

la comissió infantil carregats de prismàtics, pujaren amb el trenet al Castell de la seua ciutat. Després d'estar moltes hores buscant la felicitat des de diferents punts de les torres del castell, decidiren que tal volta no anava sola pel carrer i que hauria preferit amagar-se en un altre racó més calentet ja que últimament estava fent molt de fred. Decidiren que la següent parada seria en el casal de la seua comissió.

La propera setmana es tornaren a ajuntar en el lloc acordat. Per aquest dia ja no duïen prismàtics, havien decidit canviar-ho per unes lopes més xicotetes que els ajudaren a mirar per tots els racons d'aquell local. Miraren per dins de les neveres, baix les taules, dalt dels armaris, darrere dels quadres....i no trobaren res. Tots els xiquets i les xiquetes no perdien l'esperança i seguien dient-li a Andreu que prompte la trobarien, que no devia estar molt lluny la seua felicitat, i que ja veuria com en unes setmanes tornaria a tindre ganes de gaudir d'aquella setmana tan esperada per totes. Andreu que els mirava però no se'n refiava, seguia estant trist i cada vegada veia més apagada la seua esperança de tornar a recuperar el seu esperit faller i la seua felicitat per les falles.

Finalment després de varies excursions a distints llocs on havien tingut moments feliços els seus amics i amigues (el Gran

Teatre, l'Albereda, l'Ajuntament, el Museu Faller, la Torre d'en Lloris...) vam decidir que sols ens quedava un lloc per anar i que no perdríem res per intentar-ho. Li taparem els ulls a Andreu i li diguérem que anàvem a un lloc molt bonic, on tots els somnis es convertien en realitat.

Quan arribarem al lloc li destaparem els ulls i el deixarem observar les vistes.

Andreu després d'estar una estona mirant la fàbrica on l'haviem portat, va començar a dir, que el lloc on l'haviem dut no era un lloc bonic, que pareixia una fàbrica abandonada i que de segur que allí no estava la seua felicitat. Mentre seguia cridant, es va obrir la porta i van escoltar com algú des de dins cridava:

-Andreeeeeeeeeeeu!!!! Entra cap a dins!

Les delegades infantils i la resta de la comissió infantil, li digueren que fera cas que segur que no li anava a passar res mal. Andreu que mirava cap a dins i mirava cap a fora no sabia què fer, però finalment es decidí a entrar.

Quan entrà tot el que abans li havia semblat lleig i abandonat va començar a cobrar vida. Ara entenia perquè l'havien dut allí i perquè no paraven de repetir que en aquell lloc era on cobraven vida tots els somnis: estava al taller d'un artista faller. Sergi, que era el xic que estava fent el monument infantil per a la seua comissió, el convidà a quedar-se al seu

taller durant tota la vesprada. Mentre mirava i remirava tots els ninots que hi havia per allí, va començar a canviar-li la cara i a entendre el per què de tanta recerca de llocs i moments.

Durant totes aquestes setmanes havia cregut que la seua felicitat era un objecte, alguna cosa que es pot perdre i que hi havia que buscar per a ser feliços de nou. Però després de mirar els ninots i de buscar-la per tots els llocs, s'havia adonat d'una cosa, que mai anaven a trobar-la perquè la felicitat es troba dins d'un mateix i que era ell el que podia canviar la seua tristesa, i no els demés ni els moments feliços dels altres.

Mirant les diferents escenes del monument es va adonar que la felicitat es trobava en les xicotetes coses del dia a dia i que sols ell podia fer d'aquesta vida i de les falles, la seua felicitat. Perquè la felicitat com li deia la seua mare era una suma de moments, persones i experiències que ens feien estar sempre amb el somriure a la boca.

Des d'aleshores, Andreu i la resta d'amics i amigues de la comissió no han tornat a buscar la felicitat, perquè han après que la felicitat està dins de cadascú.

CENSURA

Guillem Lissar
Periodista i comunicador

~~LA CENSURA~~ CONTE Núm. 193607

Hi havia una vegada.

~~ÉS LA MÉS SUBTIL FORMA~~ CONTE Núm. 193608

Una princesa de rosa i un home de blau.

~~DE MATAR~~ CONTE Núm. 193609

Que mantingueren els patrons establerts.

~~LA LLIBERTAT~~ CONTE Núm. 193610

I foren feliços i menjaren anissos.

Dénia, ‘el poble del me’n fot’, sense censura

Lluís Grimalt Timoner

Periodista i membre del Col·lectiu
d’Estudis Fallers de la Marina Alta

El significat del verb fotre no és bonic, no és de bona educació dir-lo, ni molt menys, però utilitzat amb sorna i gràcia pot passar la barreira. Al poble de Dénia se’l coneix com ‘el poble del me’n fot’. I la gent podrà pensar que això és roí. Però no ho és.

El verb, al contrari que ocorre amb la majoria de verbs, té més d’un significat. És important entendre que, l’expressió referida a Dénia, no vol dir res que tinga a veure en cap connotació sexual. Sinó, les coses es poden confondre, i no volem això a un llibret de falla. El significat de la nostra expressió ve a dir el següent: a Dénia, ens dona tot igual. Alguna cosa similar a ‘vivim a la nostra, no ens importa la resta’. I eixa és la base de les nostres falles.

És obvi que als fallers no ens dona igual tot. Hi ha qui vol les falles per gaudir dels monuments, hi ha també qui vol festa, altre que vol lletra i cultura i altre que vol música. Cap dels prototips de faller i fallera de Dénia renúncia al que vol quan venen falles. El que vol festa la té i no renuncia a ella, el que vol monument gaudeix d’ell i el que vol cultura se’n pot avorrir de llegir.

I, contràriament al que es pot pensar, això no es contradictori amb el fet de ser ‘el poble del me’n fot’. Perquè com dèiem, si no fora per eixa base, no tindríem les falles que tenim. Fem i deixem fer. I això, precisament, és el que fem els que volem la festa. El que volem. Ningú tindrà el valor de prohibir a alguna falla escriure sobre qualsevol cosa o fer qualsevol acte o reivindicació, sempre i quan no quebrante cap llei. Ni la pròpia Junta Local, ni el mateix Ajuntament seran mai capaços d’evitar que s’escriga a una crítica o a un llibret sobre ells o sobre qualsevol altre aspecte. És més, gaudiran de la seua lectura, i no sols això, sinó que la premiaran amb premis a, per exemple, el millor llibret o la millor crítica local.

Ni hem deixat, ni deixem, ni deixarem d’escriure sobre allò que ens done la gana. Això si, l’altra pota d’aquest sistema sense censura és, precisament, l’autocensura. I és que, des del moment en el que fem al respecte a qualsevol persona, estarem perdent el nostre dret a ser ‘el poble del me’n fot’. No mai caurem en l’error d’envair els drets de la resta, com bé marquen les lleis, no sols del codi penal, sinó de la moral. Afortunadament, ho tenim molt clar a Dénia.

Tal vegada açò que s’escriu a no siga habitual. Coneguem que, a molts pobles fallers, la censura és algo amb el que hi ha que conviure. Tot i això, ens enorgullim de ser l’excepció. Cal dir que, això de ser ‘el poble del me’n fot’ va més enllà de les falles, ja que la censura, a Dénia no existeix per a res, i de vegades, això, es torna a la nostra contra. Però així és com som i com serem al meu benllogut poble. Convidats esteu a comprovar-ho venint i llegint el que neix de les nostres plomes.

f daviddelimon

@ daviddelimon

Il·lustració

Daviddelimon

Beatriz Cabaleiro

Periodista i escritora

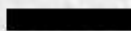
A SERENIDADE VIAXOU POR ESTRADA

*Que queres de min agora,
censura?
Que che trae á miña creación?
A serenidade viaxou por estrada
cando ti chegaches para ferir e revivir
o delirio e a súa entrega.*

*Ti regresas para fugar na ferida.
Ti regresas para calar a unha xeración consciente
—e perdida á súa vez—.*

*Que queres de min agora,
censura?
Que che trae á miña creación?
Anhelo convivir coa diversidade de opinións
e cara á beira dos ríos camiñar
sobre a liberdade
nacida das nosas voces.
Sinto como respira a liberdade a través da pel.
O mesmo que os sorrisos
máis fermosos nacen dos espíritos críticos.
Eles son
beleza consciente.
Eles son
vitaís
á hora de pousar a fronte en busca de consolo.*

Censura, vai embora e não voltes.

***Aquest poema en galec està
publicat al nostre llibret perquè
estem cansats de que hi haja gent
que ens censure per parlar la
nostra pròpia llengua.***

***Gaudim i respectem la riquesa de
llengües que tenim al nostre país.***

Traducció:

LA SERENITAT VIATJÀ PER CARRETERA

*Què vols de mi ara,
censura?
Què et porta a la meua creació?
La serenitat viatjà per carretera
quan tu aplegares per ferir i reviure
el deliri i la seua entrega.*

*Tu tornares per furgar en la llaga.
Tu tornares per callar a una generació conscient
—i perduda a la vegada—.*

*Què vols de mi ara,
censura?
Què et porta a la meua creació?
Anhele conviure amb la diversitat d'opinions
i cap a la vora caminar
sobre la llibertat
nascuda de les nostres veus.
Senc com respira la llibertat a través de la pell.
El mateix que els somriures
més bells naixen dels esperits crítics.
Ells són
bellesa conscient.
Ells són
vitals
a l'hora de posar la front en busca de consol.*

Censura, ves-te'n i no tornes.

Fallera,

**reivindica!
parla!**

reivindica la teua figura,
reivindica el teu llenguatge,
reivindica els drets dels artistes,
reivindica el feminisme
reivindica la **falla!**

REVOLUTION
#falles

I ENCARA SORT Macarena Tabacco Vilar

“Quan pel març trona, l’ametlla és bona”
però mai plou a gust de tots.
Hi ha pells per les quals mai esvara la pluja,
pells mullades per les males llengües, pells de por.
Personatges del món amfibi de Vetusta
que parlen des de la finestra
i sempre són els qui més han de callar;
encara sort que en Falles tot es pot cremar.

“Qui estiga lliure de culpa que tire la primera pedra”
però vés amb compte que la pedra
no caiga sobre la teua teulada
que sempre tendim a censurar l’acte alié
més per por que per falta de desig,
més per desig que per disgust propi;
encara sort que en Falles tot es pot cremar.

I jo aprofite les Falles d’enguany
per cremar un poc de masclisme sexual
i no parle tan sols d’homes, sinó de totes també.
Que hi ha certs tabús que són autocensures,
que totes podem ser la manetes de la casa,
la dona del seus ulls, la marassa,
qui porta la minifalda o els pantalons
i fins i tot la que té un en cada port.
Però no més putes ni donjuans,
però no més lluites ni etiquetes.
Encara sort que en Falles, tot es pot cremar.

Cotó en pols

Amparo Álamo

De xicotetes ens ensenyen que caure està mal. Des de ben menudes, estem obligades a no donar un pas en fals, a no tacar-se, a no eixir-se'n de la línia al pintar. Tenim ben gravat a la retina allò de no pronunciar malnoms, no cridar, no rebel·lar-se. Només nosaltres, dèbils i patidores, tenim permés plorar, sí, però sense fer molt de soroll. Que el nostre dolor no moleste a cap altre que necessite caminar sobre el nostre sostre. Perquè el món no està fet per a elles i el màxim que poden fer és conformar-se en silenci.

Que ningú destrosse amb les seues mans aquest bressol de cotó que els qui més et volen han teixit per a tu. Que cap malpensat et furte la innocència. Que res amenace la teua pau. Que no camines soles mai. És curiós.

Ara, que ja som grans, ens adonem que la vida simplement hi es. Que la existència va, precisament, de caure moltes voltes, algunes amb perill de mort. Que aquest camí de decisions ha de ser nostre, sense importar l'hora i el dia. I ara costa el doble aprendre a alçar-se; però ja no ens tornen a tombar. Que la única forma de fer-nos escoltar és cridant el més alt que ens deixi la ràbia, el més fort quan més unides. Ara, que aprenem a contrarellotge la llibertat que no ens han deixat tastar de primera mà, el pes d'aquell cotó desapareix baix els nostres peus i a la gola s'instal·la un nus cremant.

I és curiós.

Són els mateixos que vetlaven pel nostre benestar els qui hui qüestionen els nostres dubtes. Els de tota una generació. Són els qui posen en tela de juí el que fas, quan ho fas, per què ho fas i amb qui. Si arribes prompte o tard a viure. Si ells ho van fer millor que tu. Si tot t'ofén perquè no saps de què va la història. Eixa història que ells contaven en multicolor i s'ha tornat més negra que de costum. Són els qui han dibuixat aquest present els qui el menyspreen perquè no els agrada com va quedant el llenç. Tal volta són ells, el passat, qui no ens estava deixant avançar.

Hui, que llevem la pols a tota eixa censura que ens havia privat de veure la veritat, maurem com les fruites al caure de l'arbre: a força de cops. Canviant el color verd de l'esperança pel violeta del futur.

**Descobreix a les següents
pàgines la censura que vam
patir al passat, la que estem
patint al present o la que
podríem patir en un futur.**

Col·laboracions literàries

Passat

**La Creu del Matrimoni,
dins d'aquest gènere
literari, va arribar a ser
el llibret més popular de
tots els que s'editaren en
eixa època**

**LA PRIMERA CENSURA A UNA
FALLA DE XÀTIVA**

Josep Sanchis Martínez

LA PRIMERA CENSURA A UNA FALLA DE XÀTIVA

Josep Sanchis Martínez

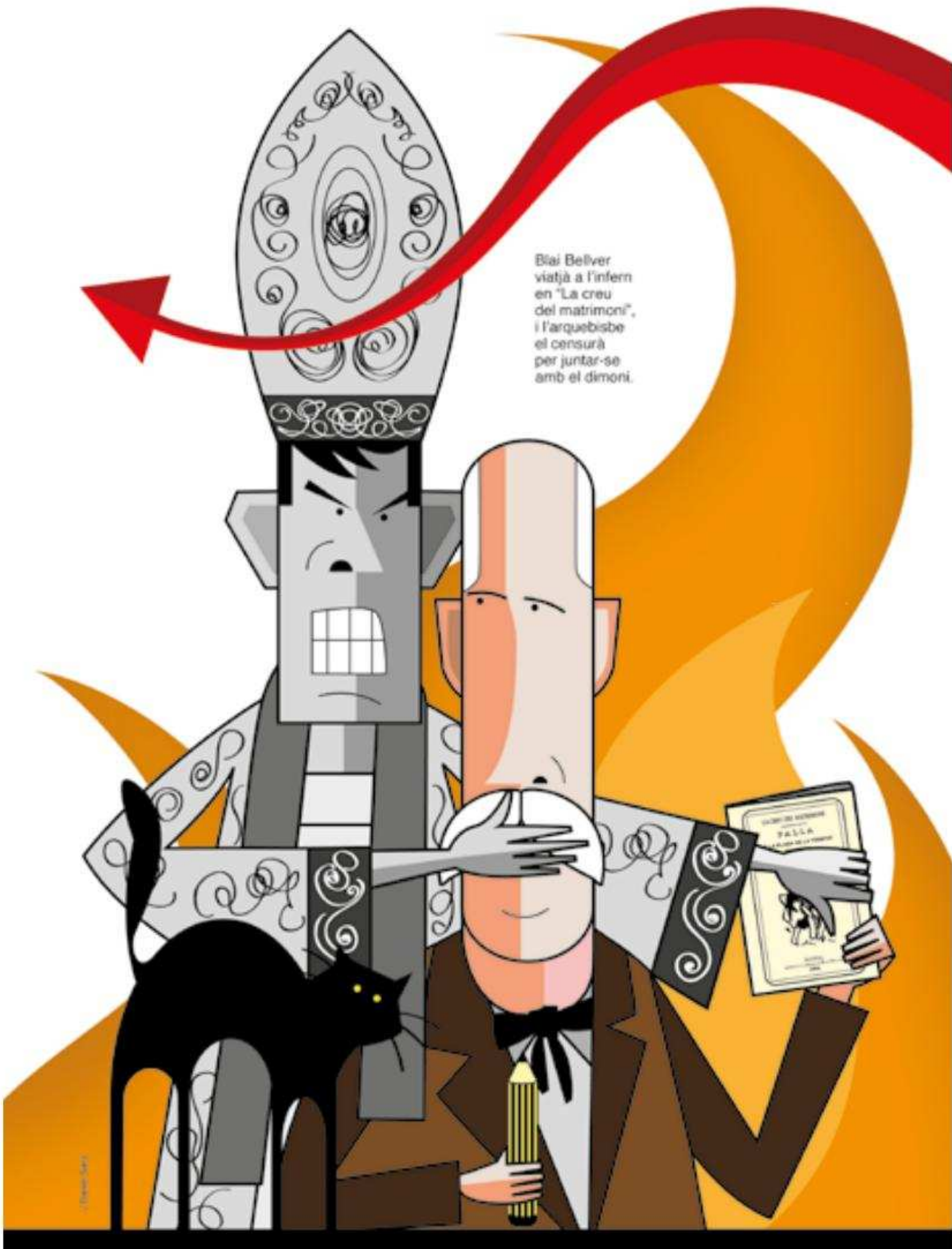
Les falles han sofert en algunes èpoques l'assotament de la censura, imposada en nom de la moral i els bons costums per l'autoritat de cada moment, bé la civil, bé la militar, bé la religiosa, quan a aquesta última se li ha permés influir en les decisions de la governança dels ciutadans.

A Xàtiva de primeres ja ens trobarem amb la censura del tàndem església-autoritat governativa a través del Capità General de València, allà per l'any 1866 quan Blai Julià Bellver i Tomàs escrigué el llibret de falla, en forma de conte fantàstic, anomenat "La Creu del Matrimoni", del qual en arribar-li notícies de la seua existència el 12 de març d'aquell any, a l'arquebisbe de València, Mariano Barrio Fernández, que no entenia bé el valencià en ser aragonés de la localitat de Jaca en la província d'Osca, va sol·licitar d'altres persones de la nostra terra que li traduïren el contingut d'allò que s'expressava al text i en assabentar-se va muntar en còlera, redactant una Carta Pastoral editada al Butlletí Eclesiàstic del 15 de març, que fou reproduït el dia següent al Diario Mercantil:

A los señores arzipreste y clero, al ilustre alcalde y ayuntamiento, a los fieles todos de la

ciudad de Játiva, y a todos nuestros diocesanos saludamos cariñosamente en Jesucristo y hacemos saber:

Que hace tres dias nos ha sido remitido desde esa ciudad llamando nuestra especial atención, un folleto, impreso en la misma, parte en valenciano, parte en castellano, titulado LA CREU DEL MATRIMONI, representà en la Falla de la Plasa de la Trinitat en l'any 1866. Como era natural procuramos en el instante verle y enterarnos de su contenido: os confesamos sinceramente que su lectura nos causó una sorpresa muy triste y nos afectó muy amargamente. Quisieramos encontrar un título o un fundamento siquiera fuese débil para excusar en buen terreno la intención de su desconocido autor, pero desgraciadamente no lo encontramos. Ni su lenguaje, ni su objeto, ni sus tendencias o fines abogan nada en su favor. Él marcha por encima de todas las consideraciones del recato, del pudor, de la moralidad, de la decencia, del respeto a la muger, al matrimonio, a las personas morigeradas, al celibato, al clero, y ora con el estilo sarcástico, ora con chistes y equivocos muy malsonantes, zahiere, ridiculiza y alienta a la impureza, a la lascivia, sembrando la desconfianza para con la muger y queriendo alejar del matrimonio, Semejante producción, os volvemos a repetir, nos causó muy honda pena, no solo por su autor, sino porque haya sido impresa en una

Il·lustració

J. Daniel Sanz.

ciudad tan religiosa como Játiva y principalmente por el gravísimo mal que puede introducir en el seno de las familias y de los pueblos.

No conociendo todavía bien el lemosín valenciano, ni pudiendo apreciar debidamente la mayor o menor malicia de las frases o palabras equivocadas no hemos querido afianzarnos en nuestro propio juicio, y como en todo deseamos el mayor acierto, hemos encargado la lectura, revisión y censura de semejante folleto al sínodo respetable de personas imparciales de muy conocida ilustración y virtud, versadas en el idioma del país, como naturales del mismo.

Pues bien, amadísimos hijos nuestros, el ilustrado sínodo correspondiendo eficazmente a nuestra confianza, no solo ha corroborado nuestro parecer, sino que al expresar su censura nos dice: “que el escrito que nos ocupa es un conjunto de palabras y escenas de las más repugnantes, que no pueden menos de ofender los oídos, no tan solo de las personas timoratas, sino también de aquellas que recuerden ser cristianas y profesar una religión que condena la impureza, y amenaza con penas muy severas a quien causa la ruina de su prójimo con sus palabras o con sus ejemplos; y es de notar, añaden los censores, la falta de piedad del folletista que se propone obsequiar al patriarca San José, esposo de María Santísima, madre de la pureza misma, obsequiarle dicen, con una representación de tan repugnante naturaleza” y concluyen

censurando este desgraciado folleto de erético, impio, escandaloso, obsceno, inmoral, injurioso al matrimonio, al estado eclesiástico, al celibato y a las personas piadosas y timoratas.

Nos, pues, prohibiendo la censura en todas sus partes, prohibimos la lectura, y condenamos con todas las calificaciones mencionadas el folleto titulado “La Creu del Matrimoni, representà en la falla de la plasa de la Trinitat en l’añ 1866”. Prevenimos a los señores curas que lean y hagan saber esta nuestra carta de prohibición desde el púlpito, en el primer día festivo, a los fieles todos; encargándoles que los ejemplares que tengan en su poder los entreguen a su párroco respectivo o confesor para que nos los remita. Suplicamos encarecidamente al ilustre señor alcalde y ayuntamiento de Játiva, por las entrañas de Jesucristo, no permita se representen en ese suelo tradicionalmente religioso y moral las impúdicas escenas que contiene el folleto que acabamos de condenar.

Padres y madres de familia, hombres de todas clases y opiniones, escuchad por un momento la voz paternal de vuestro amante arzobispo; y haciendo abstracción de vuestras opiniones, con la mano puesta sobre vuestra conciencia, decidnos, ¿Puede jamás la moralidad ser ilustración? ¿La falta de pudor y de recato podrá ser nunca virtud a los ojos del hombre honrado? ¿La licencia en todos los terrenos incluso en la prensa

no es el tirano que mata a la libertad?. Si se siembra la desconfianza respecto la muger, si se aleja a los hombres del matrimonio, ¿cuál será la fuente cristalina que traiga a la sociedad los vínculos dulces de la familia y del amor? ¿Será el amancebamiento? ¿Será la prostitución?.

¡Ay amadísimos de nuestra alma! considerad las consecuencias funestísimas de la lectura y publicación del folleto que acabamos de condenar, y de otros de esta clase. Vosotros sabeis cuan dulce es para vosotros mismos imprimir en la frente o mejilla pudorosa de vuestros hijos un inocente ósculo de vuestro paternal cariño. Sois, pues, los primeros interesados en la conservación a toda costa de ese hermoso pudor de vuestros hijos. Trabajad, pues, y ayudadnos muy eficazmente, a que ni este folleto ni otros semejantes arrebaten del seno de vuestras familias la inocencia y la virtud. Tras de ese robo inhumana está quizás la prostitución de vuestras hijas, la salud de vuestros hijos, tal vez la infelicidad de toda la familia.

Vuestro amante arzobispo quiere para vosotros el bien, y lo pide al Señor todos los días en el Santo Sacrificio de la Misa. No puede dejar de hacerlo, porque por la voluntad de Dios es vuestro pastor, vuestro padre espiritual, y os ama con la ternura de su corazón.

Dado en nuestro palacio arzobispal de Va-

Portada llibret La Creu del Matrimoni

lencia a quince de Marzo de mil ochocientos sesenta y seis. – Mariano, arzobispo de Valencia – Por mandato de S.E.I. el arzobispo mi señor: Bernardo Martín. Can. Dig. Scio.
L'arquebisbe de València va pregar a l'Alcalde de Xàtiva, Vicente Pérez, que no permetera la representació de les impúdiques escenes a les que es feia referència al llibret, el qual prec esperava no fora desatés, i a més, va requerir la intervenció del Capità General de València, que era qui tenia la màxima potestat per atorgar en aquella època l'autorització a l'Alcalde per a que aquest permetera o no la instal·lació de falles al carrer, actuant

Arquebisbe de Valencia en 1866

així de mediador en el tema de la falla de la plaça de la Trinitat, dirigint a l'Alcalde Constitucional de la ciutat de Xàtiva el següent ofici:

Habiendo llegado a mi noticia se prepara en ese punto una falla que debe tener lugar en la víspera de San José, titulada, La Creu del Matrimoni para cuya representación se ha publicado un folleto programa descripción de sus escenas, sin que para ello se haya solicitado autorización alguna, he venido en prohibir la representación de la expresada falla, bajo la más estrecha responsabilidad de V. al propio tiempo que la circulación del folleto, disponiendo V. se recojan todos sus ejemplares y queden a mi disposición.

Del recibo de esta comunicación y de quedar cumplimentada me dará V. parte por escrito.

Dios guarde a V. (...). Valencia 15 de marzo de 1866.

La recepció d'aquest ofici en l'Ajuntament de Xàtiva, de segur va suposar una sorpresa per a l'autoritat local, degut que l'autor del text i del tema criticat en la falla, l'impremer Blai Bellver, era persona molt coneguda i estimada en tots els estaments de la localitat. És per això que cal suposar no s'acompliria l'ordre taxativament. En realitat solament 34 dels llibrets i 19 dels fullets de La Creu del Matrimoni es van retirar de l'interior de la impremta. Això a més a més que la distribució de l'edició ja es trobava al carrer, possibilitant que alguns arribaren a mans dels ciutadans de l'època i gràcies a això a les generacions posteriors. L'ordre de retirada dels exemplars decretada per l'Alcalde indicava:

Alcaldia Constitucional de Játiva 16 de marzo de 1866.

Para cumplir por lo que se proviene por el Exmo. Sr. Capitán General de Valencia, en el anterior oficio constituyase esta Alcaldia en el establecimiento de D. Blas Bellver, en el que se ha impreso el folleto explicando las escenas de la hoguera que debia quemarse en la víspera de San José, y cuyo propietario parece ser uno de los que preparan aquella, y entérese al mismo de la prohibición de llevarla a efecto, decretada por dicha autoridad militar, prevengale que bajo su más estrecha responsabilidad cumpla la expresada orden y recojanse en el inmencionado establecimiento, único puesto en que esta Alcaldia tiene noticia que los haya para la venta, cuantos ejemplares se encuentren del referido folleto, los cuales quedaran depositados a disposicion del Exmo. Capitán General, de conformidad con lo que ordena.

Firma de l'Alcalde, Vicente Pérez

Firma del Secretario, José Ordeig

A l'ordre abans citada, va continuar la confecció de la diligència pertinent, del tenor literal següent:

Diligencia. Seguidamente el Sr. D. Vicente Pérez, Alcalde Constitucional de esta ciudad , se ha constituido con mi asistencia y la del alguacil Antonio Lurbe, en el establecimiento tipográfico de D. Blas Bellver, y hallándose este presente ha sido enterado del contenido del oficio que encabeza las presentes dili-

gencias y le ha prevenido de dicha autoridad que bajo su más estrecha responsabilidad deje sin efecto la exposición de la hoguera y que haga entrega en el acto de cuantos ejemplares tenga del folleto que ha impreso explicando las escenas de aquella. El referido Blas Bellver ha quedado enterado del todo y ha presentado al Sr. Alcalde 34 ejemplares del folleto indicado y 19 del prospecto en que se anunciaba asegurando que eran estos todos los que le quedaban. Acto continuo mandó su señoría al expresado alguacil que practicara un reconocimiento a la imprenta y en la tienda para averiguar si había otros, y habiendo manifestado este, después de cumplido, que no había hallado ninguno, dispuso el Sr. Alcalde que los 34 ejemplares del folleto y los 19 del prospecto presentados por D. Blas Bellver, fueran llevados a la Casa Consistorial, lo cual verificó, el mencionado alguacil y se expendió esta diligencia, que firman todos los concurrentes en ella, en dicha ciudad y día. De que certifico.

Firma del Alcalde, Vicente Pérez

Firma del Secretario, José Ordeig

Firma del Impresor, Blas Bellver

Alguacil, Antonio Lurbe

Alcaldia Constitucional de Játiva 16 de marzo de 1886

Dese cuenta al Excmo. Sr. Capitán General de Valencia del resultado de estas diligencias.

Vicente Pérez

José Ordeig

Diligencia. Certifico: Que con fecha de hoy ha dirigido el Sr. Alcalde al Excmo. Sr. Capitán

General de Valencia el oficio que determina el anterior decreto, y que han quedado depositados en esta casa consistorial los folletos y prospectos entregados por D. Blas Bellver, según acredita la precedente diligencia, las cuales ha puesto la primera de las expresadas autoridades a disposición de la segunda. Játiva dicho día.
José Ordeig.

La Creu del Matrimoni, dins d'aquest gènere literari, va arribar a ser el llibret més popular de tots els que s'editaren en eixa època; el tema de la satirització de la institució familiar i la prohibició de l'exposició en la via pública de Xàtiva de la falla amb les escenes i imatges corresponents, va provocar que es difundira per tot arreu del nostre territori.

Cal pensar que l'Ajuntament en acompliment d'una ordre superior, no deixara plantar la falla d'aquell any en la plaça de la Trinitat. Al voltant de l'acompliment d'aquesta ordre no hi ha documentació que manifeste si efectivament es va plantar la falla eixe any o no, però sí que de l'existent a l'Arxiu Municipal que ací hem reproduït, els professors d'història i investigadors Isabel Salas Martínez i Germà Ramírez Aledón dedueixen que difícilment es desobeïra un mandat superior com aquest. El fet que ens haja arribat el text del llibre a les generacions posteriors és el que fa que el dubte sempre haja estat present, però no és el mateix amagar uns exemplars de llibret a qualsevol racó de casa, que tota una falla al bell mig de la via pública.

Bibliografia:

- Bellver i Tomàs, Blai. *La Creu del Matrimoni*. Xàtiva 1866 (edició facsimil 1973. Sueca)
- Martínez Salas, Isabel. *La Creu del Matrimoni o la història d'una falla que mai ho fou*, en *Llibre Falla Ferroviària*. Xàtiva 1992. pp.58-61
- Ramírez Aledón, Germán. *La condemna episcopal a La Creu del Matrimoni en 1866*, en *Llibre Falla Ferroviària*. Xàtiva 1991, pp.46-49
- Ramírez Aledón, Germán. *Es plantà realment la falla "La Creu del Matrimoni"?*, en *Llibre Falla Argentina*. Xàtiva 1997, pp.94-100
- Sanchis Martínez, Josep. *Història de les falles de Xàtiva*. vol I. Ediciones Xàtiva S.L. Xàtiva 1990
- Sanchis Martínez, Josep. *Blai Bellver i les falles*, en *Quaderns de Xàtiva* n 8. *Blai Bellver 1818-2018 Ajuntament de Xàtiva*. Xàtiva 2018, pp. 55-69

**Les cròniques ens
conten que, des de l'any
1851, les autoritats
municipals havien
instaurat la prèvia
censura per poder
erigir falles als carrers
de València.**

Ricard Català Gorgues

La repressió en les Falles del segle XIX: Entre la censura i els impostos

Ricard Català Gorgues

Docent i membre de l'ADEF

*La diversió de les falles
a subjectar-la a un impost,
tan excessiu que la mata
no té sentit, ni raó...
(Francesc Palanca, 1888)*

Introducció

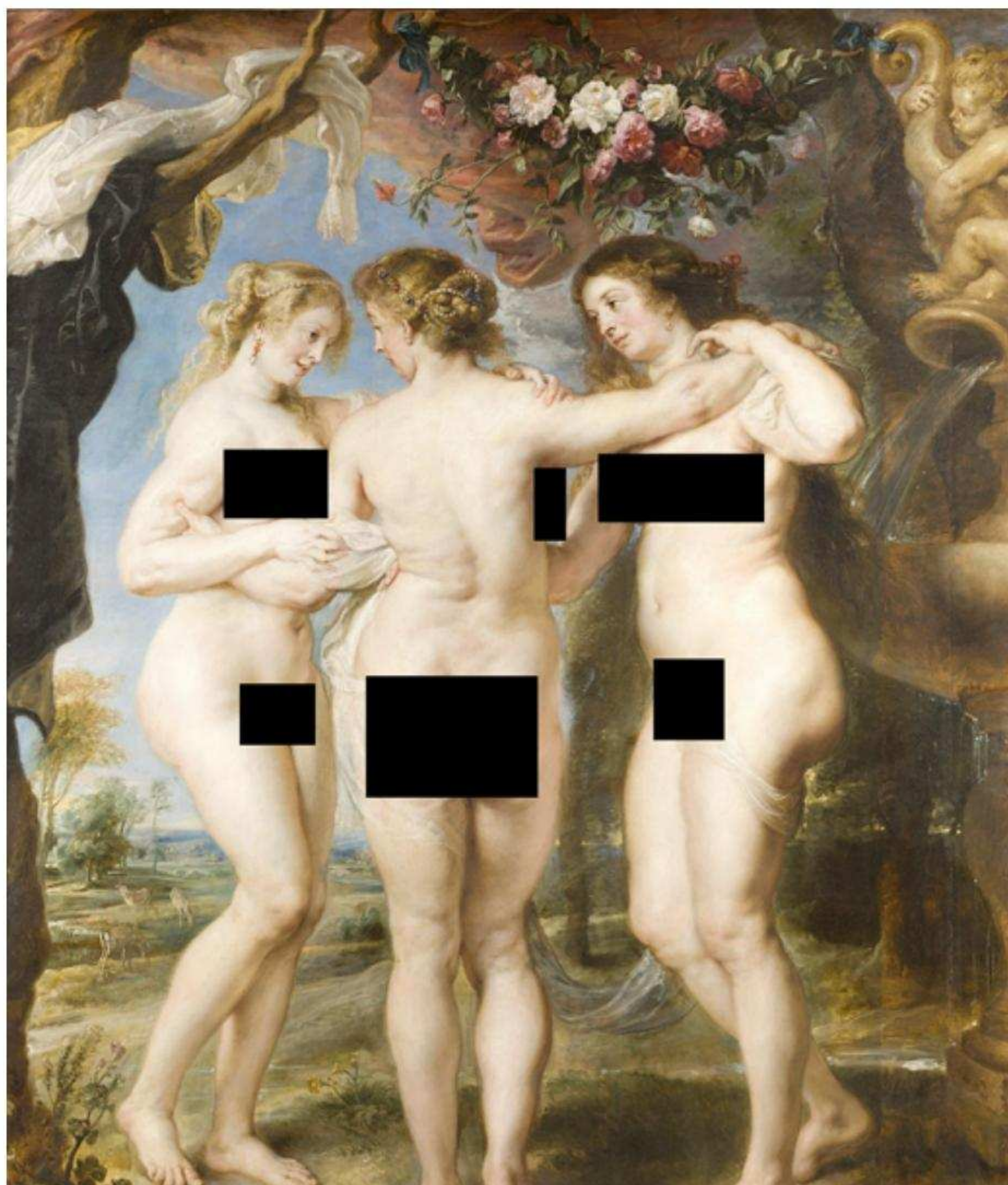
Aquest any 2019, es compleixen 170 anys de les primeres cròniques que en la premsa diària es van publicar sobre la festa de les Falles, una efemèride que ve a reforçar el seu caràcter de patrimoni cultural immaterial. L'any 1849, els diaris de València, *El Cid* i *El Diario Mercantil*, respectivament, van ser els primers a publicar una ressenya periodística sobre les falles amb la identificació de la seua localització en carrers i places del cap i casal.

De la recerca feta en els últims anys en fonts documentals, hem trobat aquestes primeres notícies periodístiques sobre les falles, reproduïdes en alguns dels diaris de Madrid, com *El Heraldo*, *La Esperanza*, *La España* i *La Patria*, exponent del ressò que la festa de les falles tenia més enllà de la

ciutat de València ja en aquella època, segurament per la seua peculiaritat, que la feia cridanera.

*A partir de 1849, la celebració de les falles de la vespra de Sant Josep, tal com eren designades, es converteix en notícia periodística i es presenta com un costum prou arrelat al llarg del temps, vinculat al gremi de fusters, tal com es pot veure al diari *El Cid* sobre les falles de 1850: “En Valencia, no ya en su huerta, sino dentro de los muros y en las calles de la ciudad, han acostumbrado desde tiempo inmemorial los carpinteros encender grandes hogueras la víspera de su patrono San José...”.*

L'acte festiu de les falles, integrat en la seqüència ritual de la festivitat de Sant Josep,

Il·lustració

Alfredo J. Pardo

sembla que tornava a renàixer en aquells anys. Això és el que destaca la introducció de la ressenya publicada a El Diario Mercantil, del 19 de març de 1849, reproduïda també pel diari La Patria, el 23 de març: *“Vuelve a renacer la costumbre de las fallas en la víspera de S. José: había casi desaparecido esta manifestación con que los carpinteros obsequiaban á su santo patrón, y solo veíamos algún mamarracho sobre las hogueras en que se quemaban los trastos viejos ó inútiles de toda una calle...”*.

D'altres cròniques d'aquells anys, es pot apreciar tot l'ambient festiu que es generava al voltant de les falles, alhora que es destacava el seu vessant satíric i ritual, com apareix en la notícia del diari El Heraldo, del 22 de març de 1850, extreta de la premsa valenciana: *“La costumbre que hay en Valencia de celebrar la víspera de San José, no con simples hogueras, sino con autos de fe mas o menos solemnes, á que llaman allí fallas, y que son motivo de grande fiestas y algaraza, ha sido seguida este año con no menos ardor que el precedente”*.

La premsa de l'època assimilava les falles com si foren “autos de fe”, una metàfora sobre la inquisició, on la pràctica ritual anava més enllà del fet lúdic i festiu d'encendre unes fogueres de vigília, per ultrapassar cap a un foc purificador d'allò que calia convertir en cendres. Atrets per la màgia

simbòlica del foc purificador, la gent s'afanava en visitar les falles i, sobretot, contemplar tot allò que s'anava a posar en pública exposició, figuracions grotesques que representaven escenes, amb un rerefons de crítica moral, tractades de manera satírica.

El caràcter inquisitorial que, per part de l'opinió pública, se li atorgava a les falles es va tornar totalment en contra en relació a la seua exhibició als carrers i places, fins i tot la seua continuïtat, amb la gran paradoxa que les mateixes falles serien objecte de les actuacions no menys inquisitorials, a més d'arbitràries, per part de les autoritats d'aquells temps (municipals, governatives, militars i eclesiàstiques), les quals recelaven molt dels assumptes que es podien tractar i mostrar públicament.

Tot això, va donar pas a l'adopció de mesures coercitives, des de la imposició de la prèvia censura a l'aplicació de taxes o impostos municipals per poder alçar les falles. A més a més, l'actitud refractària que mostraven les classes benestants i la burgesia emergent no ajudava tampoc, al no veure amb bon ulls tot l'ambient bulliciós i d'esvalot que generaven les falles, considerades com uns costums anacrònics en un temps de progrés.

A partir d'ara, anem a fer un recorregut cronològic, fins les acaballes dels segle XIX, on destaquem els anys que considerem més

1860 primera representació gràfica falla

significats i, alhora, crítics en relació amb els entrebancs autoritaris que va patir, en la seua evolució sociocultural, la festa de les falles, amb l'aportació d'informació i fonts documentals, en alguns casos, quasi inèdites.

1851: La prèvia censura en les falles

Les cròniques ens compten que, des de l'any 1851, les autoritats municipals havien instaurat la prèvia censura per poder erigir falles als carrers de València, ja que s'havia de demanar un permís d'autorització, amb la presentació d'un esbós.

Efectivament, les falles de 1851 van patir la prèvia censura de l'autoritat municipal, encapçalada per l'alcalde corregidor de la ciutat, Vicent Maria Rodríguez de la Encina, més conegut com el baró de Santa Bàrbara, pròcer molt rellevant en aquells anys, el qual des de finals de 1849 exercia el càrrec.

L'alcalde corregidor va dictar un ban o

edecte, en el qual es prohibia l'encesa de fogueres, de qualsevol classe que foren en els carrers i places del cap i casal, sense permís exprés de la seua autoritat, amb la imposició de sancions en el cas de no complir amb el que estableix.

En el preàmbul de l'edecte municipal, mitjançant un llenguatge retòric, es mostren les falles com un dels costums que solen convertir-se en perjudicials i es posa en relleu la perillositat d'encendre fogueres pel que poguera afectar els edificis que amb tanta glòria de València, com dels seus habitants, s'estaven embellint. Curiosament, no es fa cap menció dels assumptes que podien aparèixer en les falles i, per tant, no es podria recriminar, de manera explícita, l'aplicació de la censura.

No obstant això, segons les notícies de la premsa, en concret El Diario Mercantil, del 19 de març, sí que es parla de l'aplicació de la prèvia censura, motivada per les escandaloses escenes cremades en els anys anteriors. La moral imperant marcava l'actuació repressora.

D'aquesta notícia es van fer ressò, dies després, els diaris La España (22 de març), El Heraldo (23 de març) i La Esperanza (29 de març), respectivament: *“Las hogueras (falles) con que se celebra la víspera de San José en la ciudad de Valencia, han tenido que sufrir este año, según dicen de aquella capital, la prévia censura de la autoridad, á causa sin duda de las escandalosas escenas quemadas en los últimos años, que puede decirse eran el polo opuesto de la moral en acción”*.

Els efectes del ban, més la imposició d'una taxa, segons s'assenyala al diari El Cid, de 100 reals, va fer que només s'alçaren dos falles, una al carrer de Sant Narcís i l'altra a la plaça de Sant Francesc, encara que també sembla es va col·locar una altra falla a prop de l'Hospital General, d'acord amb altres informacions.

De tota manera, mentre haguera alguna falla, la gent o el “vulgo”, expressió utilitzada per la premsa, no desaprofitaria la possibilitat de comentar les escenes aparegudes en els cadafals. I arribada l'hora de cremar la falla, podien escoltar, prèviament, algunes peces musicals a càrrec d'una banda de música militar, propiciant un ambient de festa i gatzara.

A tot això, no havia passat ni una setmana

de la celebració de la festivitat, quan l'alcalde corregidor va renunciar al seu càrrec, notícia publicada també per la premsa. Caldria indagar si l'edicte sobre les falles va influir o no en la decisió adoptada.

Des d'aquell any, la censura va quedar implantada en el món de les falles, amb etapes de major permissivitat, però les autoritats sempre han estat vigilants davant comportaments i expressions que podien considerar com extemporànies, fora de lloc.

Una certa complicitat entre les autoritats també sembla que es feia manifesta, com es pot veure en la crònica apareguda, uns anys després, en el diari *La Época*, en concret en la seua edició del 22 de març de 1871, al parlar sobre les falles d'aquell any: *“Las que este año se han colocado en Valencia han sido bastante numerosas, y casi todas ellas con picantes alusiones políticas, que sin duda han obligádo al señor gobernador de la provincia á tomar cartas en un asunto que solo compele á la autoridad local, pues, según ayer se decía, dicho señor pidió el viernes á la alcaldía las solicitudes de autorización, junto con los dibujos que las acompañan, y en la madrugada de ayer significó á los dueños de las fallas la necesidad de que se variasen algunas de las escenas que representaban, por creer que aludían á objetos y personas respetables”*.

1882: La repressió de l'estoreta velleta en 1882

L'any 1882, la política repressiva per part de l'Ajuntament de València va arribar, fins i tot, a l'estoreta velleta, la tradicional arreplegà de trastos vells, estores i altres objectes que feia la xicalla els dies previs a la "plantà" de les falles, materials utilitzats com a combustible.

Sembla mentida, però l'estoreta velleta, tan idealitzada i mitificada per la literatura fallera, també va patir de l'autoritarisme extrem, tal com queda constància al diari valencià El Constitucional, en la seua edició del 15 de març, un altre exponent dels entrebancs que va patir el costum de plantar falles durant la vespra de Sant Josep, al llarg del segle XIX.

En la notícia del diari es destaca la iniciativa presa per part del cap de la guàrdia municipal per tal d'aplacar la cridòria que feien els grups de xavals quan demanaven al veïnat estores i trastos vells per a les falles: "El jefe de la guardia municipal ha recomendado á los inspectores de este instituto la mayor vigilancia para que no consientan que los muchachos vayan estos dias voceando por la capital pidiendo esteras y otros objetos viejos con destino á las fallas..."

I la "recomanació", que no deixa de ser un eufemisme, del cap de la policia municipal s'estén també a la "plantà" de falles no autoritzades: *"...y previniéndoles al mismo tiempo que durante la víspera de San José no se consienta levantar otras hogueras que las que estén autorizadas por la alcaldía". La reminiscència de l'edict de 1851 sembla com si estiguera vigent encara.*

Precisament, en la mateixa edició del diari podem conèixer de la previsió de plantar falla a la plaça de la Palla per part dels seus veïns: *"Los vecinos de la plaza de la Paja y calles próximas tratan de levantar una falla la víspera de San José, constará de tres figuras, representando tres individuos que, en romeria, se dirigen a la Pechina á comer una paella".*

No cal dir que la persecució patida per la xicalla, no va tindre els efectes que pretenia l'autoritat municipal, en aquest cas abolir la tradició de l'estoreta velleta, ja que cada any continuaven eixint grups de xavals a fer l'arreplegada de trastos vells, tradició que va quedar plasmada en una il·lustració publicada l'any 1891 en la revista infantil El Mundo de los Niños, en la seua edició del 10 d'abril.

1886: Un any sense falles per l'impost municipal

Si no hi havia prou amb la capacitat represora de la censura, a partir de 1872 es va implantar un impost municipal progressiu, que va detraure, durant quasi quinze anys, el número de falles plantades, sobretot des de 1883 fins al 1886, any que no es va plantar cap falla, un fet que també va tindre el seu ressò més enllà de la premsa del cap i casal, amb posicionaments contraposats respecte de la possible desaparició d'aquest costum, com podem comprovar en dos diaris de Madrid, uns textos que fins ara no havien estat difosos.

D'una banda, en el diari catòlic La Unión, del 27 de març, s'expressa per part del seu anònim corresponsal una postura a favor de la supressió de les falles, justificada en la falta de moralitat que comportava i, a més, els abusos que provocava la celebració festiva, comentari recollit en una secció titulada *"Últimas noticias de Valencia"*: *"El día de San José, aunque no de precepto, puede decirse que en Valencia es casi festivo. Este año no ha habido fallas por el impuesto municipal, y si bien se siente que desaparezca esta tradicional costumbre, sale por otra parte ganando la moralidad y la cultura, pues de unos años á esta parte se abusaba en gran manera de esta diversión; lo que no se ha interrumpido ha sido la costumbre de los buñuelos y los regalos..."*

En sentit contrari, al diari conservador La Época, de l'1 d'abril, en una secció anomenada *"Crónica valenciana"*, apareix un text antològic del també anònim corresponsal d'aquest diari, molt crític envers la política repressiva que portava l'Ajuntament de València respecte de les diverses tradicions festives, no només les falles, també en relació amb el Carnaval: *"Viniendo á cosas más distintas, diré a usted que, después de un Carnaval sin máscaras, porque el Ayuntamiento al imponer un arbitrio de dos pesetas á los enmsacarados, ha matado esta diversión popular, hemos tenido un San José sin fallas, por la misma razón, es decir, porque el Ayuntamiento, enemigo de todo lo tradicional y característico del país, impone otro arbitrio sobre esta antigua costumbre valenciana, exigiendo cincuenta pesetas por hacer una falla"*. Si consultem altres fonts, el gravamen aplicat era de seixanta pessetes.

Sense perdre el seu to recriminatori contra l'Ajuntament, el corresponsal passa a fer un comentari laudatori a tot allò que representa la festa de les falles: *"Esto ha causado general disgusto; era una especialidad de Valencia, que convertía la víspera de San José en una gran fiesta, la de quemar en festivos autos de fe figuras caricaturescas, en las que la viva imaginación de este pueblo simbolizaba los objetos peculiares de la sátira popular, mudable según las circunstancias"*.

1870 Eduardo Escalante s'inet les falles de sant Josep

I, finalment, torna a criticar l'actitud restrictiva de l'autoritat municipal, amb el plantejament d'una pregunta que conté una de les raons que justificarien l'adopció de mesures repressives: *“¿Qué hay de inculto en esta costumbre aristofanesca? Vigiladas como estaban las fallas por la autoridad, y aun sujetas à previa censura, no cabían traslimitaciones peligrosas, y todo se reducía á broma y algaraza, de la que privan al público sus mal humorados representantes en el Municipio.”*

Com a remat del text, posa en evidència a l'Ajuntament al no aportar res a la festa de les falles: *“No abundan tanto las diversiones para los que no tienen dinero que convenga suprimir las que, como ésta, no cuestan dinero al Ayuntamiento”*.

L'any següent, es va rebaixar la taxa municipal, fixada en deu pessetes, el que va suposar que en 1887 arribaren a vint-i-nou les falles plantades, el major número del segle XIX, encara que en anys posteriors va decreïxer.

1895: De la repressió als premis

L'any 1895 s'ha convertit en una data de referència ineludible en la història de les Falles, no només per tot allò que va ocórrer durant el transcurs de la festa (censura, aldarulls...), amb una gran repercussió en els

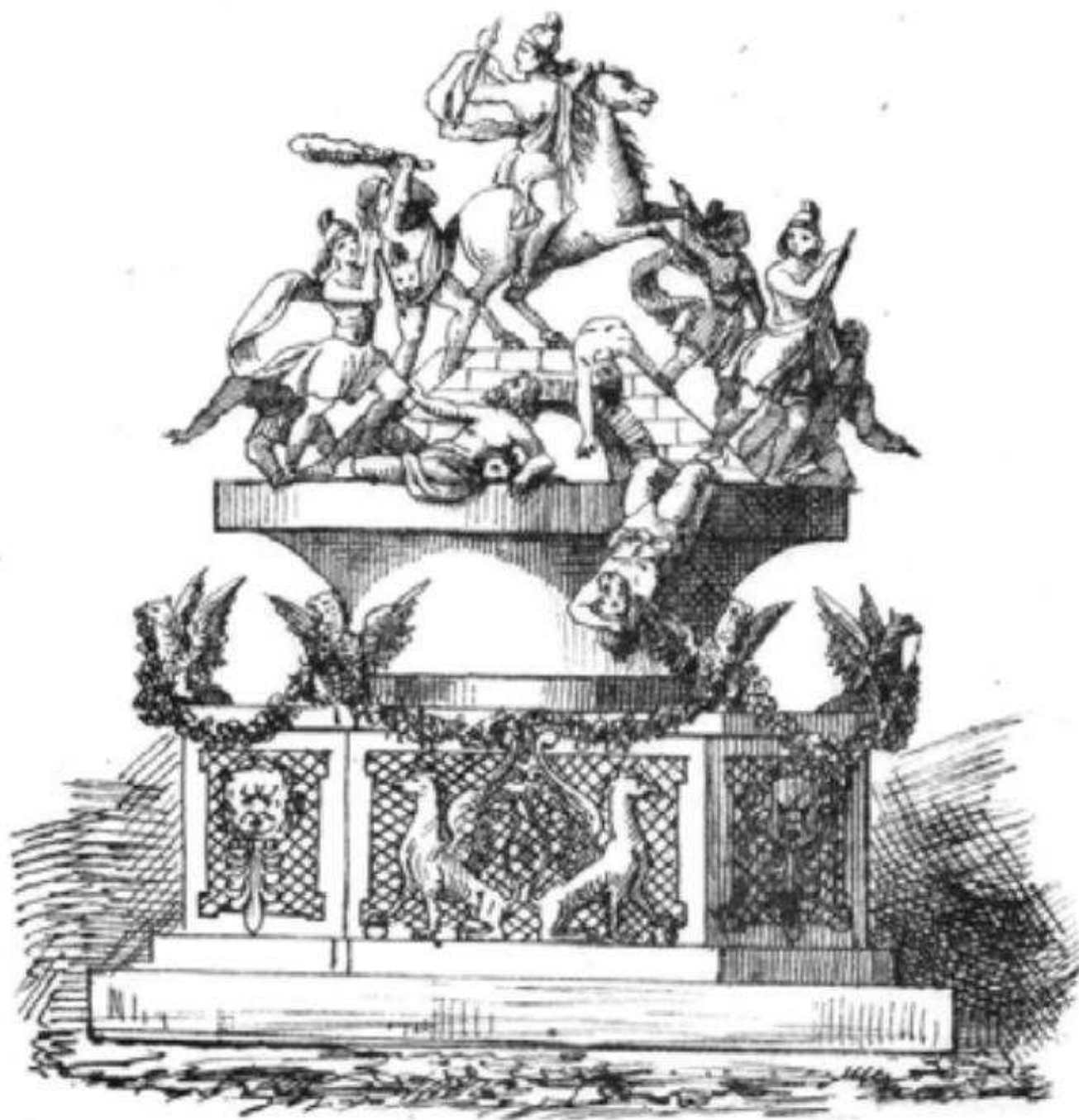
mitjans de l'època, a més a més perquè suposarà un punt d'inflexió en la forma de concebre i construir les falles de cara al futur.

Cap a finals del segle XIX, la festa de les falles ja havia passat de ser un festeig marginal dins del ritual festiu de Sant Josep a convertir-se en una celebració festiva amb identitat pròpia i amb una major difusió fora de València. En aquells anys, totes les falles romanien durant dos dies als carrers i places de la ciutat, per a ser cremades la nit del 19 de març.

A partir de l'any 1895, s'instaura l'atorgament de premis a les millors falles plantades, a través de l'entitat valencianista Lo Rat Penat, fins al 1901, on l'Ajuntament de la ciutat assumeix, així mateix, aquesta funció. Una iniciativa que en aparença semblava posar en relleu la falla més ben acabada, però que en realitat comportava esmorteir la crítica i la sàtira que des dels cadafals es podia mostrar.

El que no s'havia pogut aconseguir amb la censura o els impostos, es va fer efectiu a través dels premis, ni més ni menys que la domesticació de la crítica fallera i la reconducció cap a les falles artístiques, una de les majors conseqüències en l'evolució configurativa de la falla i, per extensió, en l'organització de la festa.

PLAZA DE TOROS DE VALENCIA.

Grande y magnífica

HOGUERA, (VULGO FALLA.)

Compuesta de 42 figuras y 8 águilas.

Para los dias 18 y 19 de Marzo de 1877,

(Si el tiempo lo permite.)

1877 Falla Plaça de Bous

Aquell any es van alçar catorze falles, la majoria abordaven temàtiques de contingut polític. La falla premiada va ser la de la plaça de la Pilota, aquesta de contingut apologetic, tota una premonició cap a on anirien derivant les falles. Altres dos, la del carrer de la Pau i la del carrer Carabasses, van ser censurades per l'autoritat governativa, pel seu contingut polític.

Tanmateix, la falla situada a la plaça de Pellicers va convertir-se en la més afamada de totes, per uns fets que van succeir, amb un gran impacte en la premsa, no només a la ciutat de València, el seu ressò es va expandir per tot arreu. Una falla erigida per la Sociedad Juventud Republicana i que s'inspirava en un incident que s'havia produït a finals de gener a Madrid, on l'ambaixador del Marroc, Sidi Brisha, va ser agredit per un militar d'alt rang. Per això, el títol de la falla sota el lema "l'ambaixada marroquí".

Tot va ser per uns fets succeïts una mica abans de botar-li foc a la falla i que va derivar en un gran aldarull. Un subjecte, al capdavant d'un grup de gent i després de fer una proclama al costat de la falla, va escapçar les figures que representaven al president del govern Sagasta, al general Martínez Campos i, també, a l'ambaixador marroquí.

Després d'això, als sons subversius de la Marsellesa i l'Himne de Riego, interpretats per la banda de Castellar, agrupats com una manifestació, van passejar els caps pels carrers centrals de la ciutat. La policia no va tardar en actuar i fer algunes detencions entre els capitosts, a més del director de la banda de música.

En alguns dels diaris, com La Iberia, del 20 de març, es va publicar la versió oficial dels fets, és a dir, el comunicat que va remetre el governador civil al ministre de la Governació, via telegrama. En la seua primera part, fa una somera descripció dels incidents: *"Al verificarse esta noche la quema de la falla establecida en la plaza Pellicers, un grupo numeroso, precedido de la música que allí tenían establecida, ha recorrido algunas calles hasta la redacción de El Pueblo tocando la Marsellesa, llevando en palos las cabezas de dos muñecos y dando algunos gritos subversivos"*.

La segona part del comunicat, descriu les actuacions realitzades pels agents de l'ordre: *"Esta manifestación fué disuelta por agentes de vigilancia y municipales, siendo detenidos tres sujetos, además del director de la falla y el de la música"*. I culmina el comunicat amb les intervencions del jutjat de guàrdia i les del propi governador civil: *"El Juzgado de guardia se ha constituido en este gobierno é instruye diligencias. He acudido al lugar de la ocurrencia, y aunque la población está com-*

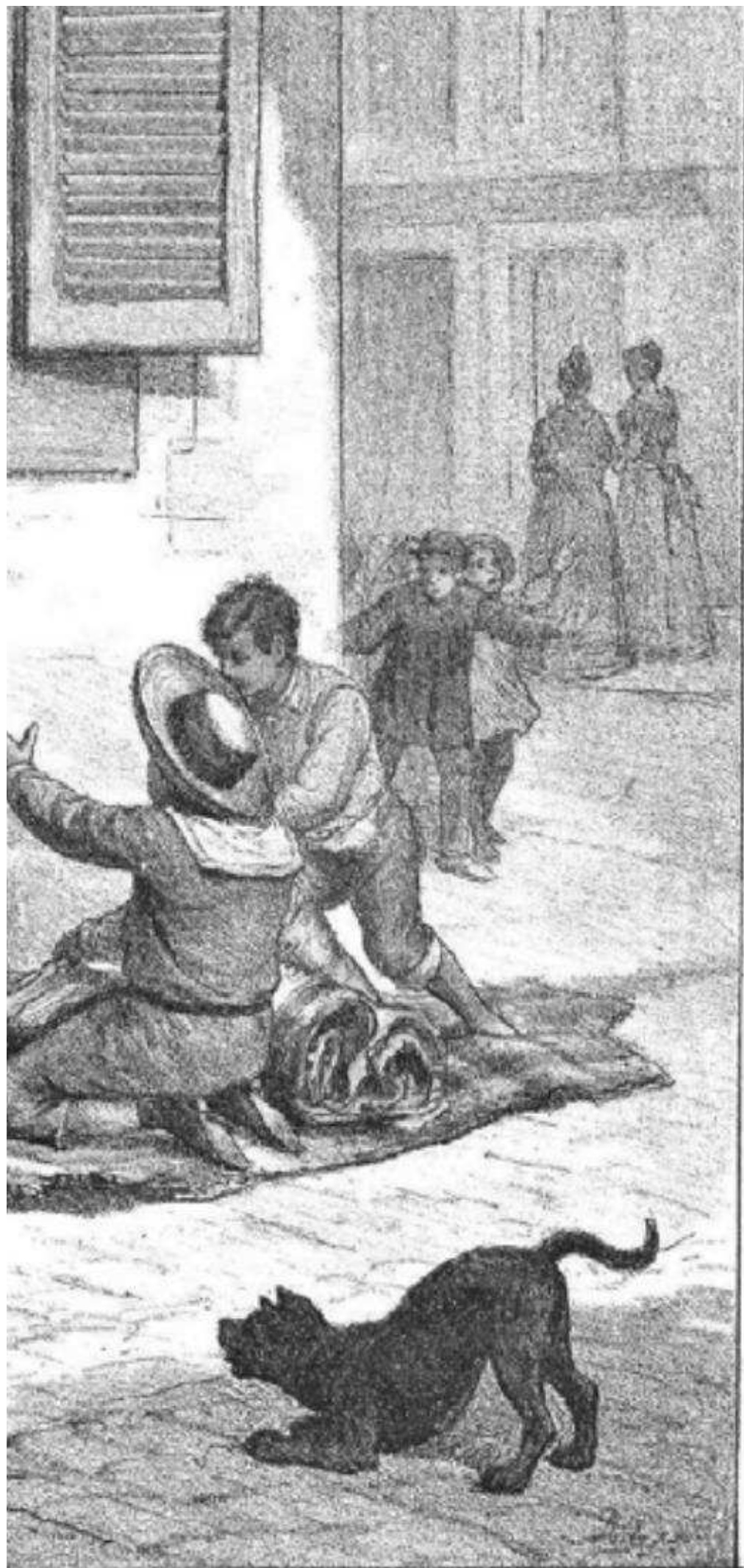

Una estereta velleta per a San Jusep! (COSTUMERS VALÈNCIANS)

pletamente tranquila, dispongo que algunas parejas de la Guardia civil recorran calles para evitar repetición del hecho al quemarse las demás fallas”.

En un altre comunicat del governador, molt breu i publicat també als diaris, li resta importància als incidents ocorreguts: *“Han terminado las fallas, sin más novedad que la que dije á V.E. en mi anterior telegrama, y que ha sido un hecho aislado y sin importancia”.*

Des de feia anys, el predomini de falles de contingut polític donava peu a incidents d'aquest tipus, que podien acabar en esvalots i aldarulls. Així mateix, la censura per part de les autoritats es centrava més en les falles de temàtica política.

A manera d'epíleg

De tot allò que ha quedat exposat al voltant de la repressió que es va exercir sobre la festa de les Falles, en el transcurs de la segona meitat del segle XIX, amb l'adopció de mesures coercitives per part de les autoritats i d'altres poders influents, es pot concloure que forma part d'una estratègia més ampla per tal d'extirpar un calendari festiu que no responia als valors d'una societat moderna i de progrés, encara que contrarestada per la mobilització de les classes populars i d'una part de la burgesia conservadora, defensores de totes aquelles celebracions festives més arrelades en la tradició d'un poble.

Del context sociopolític de rebuig i repressió es va passar, a finals del segle XIX, a una política més permissiva, fruit de les resistències d'alguns sectors socials i també per una nova mirada cap a les festes i els costums vinculada al fet identitari, que també va impregnar a la festa de les falles.

L'any següent no es va plantar cap falla, al estar sotmesa la ciutat de València a l'estat de guerra, a causa del conflicte bèl·lic a Cuba. En aquest cas, l'autoritat militar, a través del capità general, va perllongar a propòsit l'estat de guerra perquè no es plantaren les falles, segurament per tal d'evitar aldarulls, com l'any anterior.

Bibliografia

ARIÑO VILLARROYA, Antoni (dir.) (1990): *Historia de las Fallas, València: Levante-EMV.*

-(1992): *La ciudad ritual: la fiesta de las Fallas*, Barcelona: Antrhopos.

-(1992): "La Fiesta de las Fallas: Una liturgia civil del valencianismo temperamental", *Revista de antropología social*, núm. 1, p. 29-60.

-(1993): *El calendari festiu a la València Contemporània (1750-1936)*, Diputació de València: Alfons El Magnànim.

-(1998): "La festa a València", A: ESCALERA, Javier; CRUCES, Francisco; ARIÑO, Antonio. *Festa i Ciutat volum 1(Fòrum Barcelona Tradició)*, Barcelona: El Mèdol (L'Agulla, 24), p. 51-66.

ARIÑO VILLARROYA, Antoni; GÓMEZ i SOLER, Sergi (2012): *La festa mare. Les festes en una era postcristiana*, València: Museu Valencià d'Etnologia-Diputació de València.

ASSOCIACIÓ D'ESTUDIS FALLERS (1996): *La festa de les Falles. Generalitat Valenciana-Consell Valencià de Cultura.*

CATALÀ GORGUES, Ricard (2016): "Les Falles: De festa de barri a festa global", *Caramella*, núm. 35 (juliol-desembre), p. 11-15.

-(2016): "L'origen i l'essència de les Falles: Des de la cultura del foc al patró dels fusters", *La Traca*, núm. 24 (novembre), p. 14-15.

-(2018): "Les Falles en les Guies de València durant el segle XIX", *Nucli Antic*, núm19, p. 52-57.

-(2018): "La Festa de les Falles: d'un festeig marginal a una festa patrimonial", *Helena CARRERAS; FERRER, Raquel: Focs de la Mediterrània. València: Afers*, p. 177-185.

-(2018): "Aniversari de l'Unesco i un viatge a través del temps", *Levante-EMV*, 1 de desembre.

SOLER i GODES, Enric (2000): *Las Fallas (1849-1936)*, Valencia: Albatros.

Fonts documentals digitals

Biblioteca Digital Hispànica:

bibliotecadigitalhispanica.bne.es

Biblioteca Valenciana Digital:

<http://bivaldi.gva.es>

Biblioteca Virtual de Prensa Histórica:

<http://prensahistorica.mcu.es>

Hemeroteca Digital – BNE:

<http://www.bne.es/es/Catalogos/HemerotecaDigital/>

Blog "De la festa, la vespra (Festes de València al segle XIX)":

<https://vespradefesta.blogspot.com/>

1895 Falla Plaça Pellicers

“Malgrat tot, aprofitant el caràcter folkloritzant que les autoritats franquistes atorgaven exclusivament a la festa de les falles, la revista es va constituir com un vertader baluard de resistència cultural”.

**Per a escampar ses fulles grana i or:
la revista Pensat i Fet contra la censura**

Jesús Peris Llorca

Per a escampar ses fulles grana i or: la revista Pensat i Fet contra la censura

Jesús Peris Llorca

(Universitat de València / Associació d'Estudis Fallers)

La revista *Pensat i fet* va nàixer l'any 1912, fundada en el context del creixement de la festa, i també de la seua re-evaluació intel·lectual, percebuda ara com un element central de la vida de la ciutat de València i en vies de convertir-se en la seua festa major: un fet cultural de primer ordre, amb una gran potència social i identitària. Els promotors van ser un grup d'entusiastes escriptors i dibuixants valencianistes encapçalats per Ricard Sanmartín, Josep Maria Esteve i Victòria i Ramil. Es tractava d'una publicació anual que incloïa com a element central els esbossos dels monuments fallers que anaven a plantar-se en les properes festes. Junt a ells, però, apareixien articles d'opinió, poemes satírics, articles de costums, il·lustracions... tots ells relacionats amb la festa de les falles. És a dir, convivien en les seues pàgines les representacions gràfiques dels monuments, textos erudits o cultes, i textos satírics, o en general marcats com a populars. O, el que ve a ser el mateix, autors (i creixentment autores) pertanyents a diferents àmbits de la cultura valenciana (o fins i tot d'altres llocs del nostre domini lingüístic), alta i popular, que en moltes ocasions per cert eren els mateixos, encara que signant els seus textos popularitzants amb pseudònim. Tots els textos estaven escrits sempre en valencià, amb el propòsit afegit de contribuir al creixement i la normalització del seu ús en la societat valenciana. La revista, al llarg dels seus seixanta

anys d'existència, adaptaria estos gestos als diferents moments històrics, des d'un autonomisme creixent fins a la resistència cultural, però sempre amb una marcada voluntat de consolidar, divulgar i estendre un espai cultural i literari valencià i en valencià.

Els anys de la Segona República seran en certa mesura els anys daurats d'aquesta revista, tant pel que fa a les col·laboracions literàries, com per la consolidació del format, i per la modernitat en la maquetació, en el disseny gràfic, en les portades, i en els continguts. La pluralitat política i la politització serien característiques d'eixos anys vertiginosos.

La Guerra Civil, i especialment la victòria feixista, com en tants aspectes de la nostra cultura, va ser un moment de trencament absolut i un enorme pas enrere: per la destrucció del teixit social, pel desballestament del camp cultural valencià, per la repressió i persecució envers la nostra llengua i, en el cas de la revista, a més, per la mort d'Esteve Victòria a mans d'un escamot anarquista el 1936.

Malgrat tot, aprofitant el caràcter folkloritzant que les autoritats franquistes atorgaven exclusivament a la festa de les falles, la revista es va constituir com un vertader baluard de resistència cultural: continuà publicant-se íntegrament en valencià, en

tots els nivells de llengua (satíric i popular, però també culte) i donant cabuda a textos que anaven fins i tot més enllà del que es podia dir en l'època i aconseguien burlar la censura. Per si de cas en alguna ocasió recordaven de pas la seua existència, perquè el lector tinguera clar que el que estava llegint publicat havia sigut convenientment filtrat, a la falla, al llibret i a la revista: “La substància de la falla / s'encontra en allò que calla”, escriu Ricard Sanmartín en 1950. I l'any següent, Carles Salvador, encara que sota el pseudònim de El Fill del Fuster, insistia: “És el Llibret de la Falla / -pel que diu i pel que calla- / una clara relació, / és a dir, una contalla /de la falla del cantó”.

Repasaré breument alguns exemples d'esta escriptura en el límit, com ara el famós número de l'any 1945 que esdevingué mític. Eixe any només havien aconseguit autorització per publicar en valencià els textos en vers, considerats merament folklòrics i inofensius per les autoritats franquistes i estaven obligats a publicar en castellà els textos en prosa, com una manera de naturalitzar encara més la diglòssia de la societat valenciana. La solució? Publicar íntegrament la revista en vers, començant per l'editorial. que habitualment era un article de fons. En esta ocasió va ser un poema que podem llegir com una autèntica declaració d'orgull i d'estima per la nostra cultura:

En la festa i Per la festa
més bellament popular
on l'ingeni es manifesta
tan gloriosament preclar,
torna com en Anys hui a alçar
el seu criT, patri ressó,
d'optimisme i tradició,
oferint amb Fe este dia
una novella il·lusió,
com bocinet d'alegría.

Editorial 1945

Estraperlista 1942

El preu va ser que l'any següent la revista va ser prohibida. Quan tornà a aparèixer a l'any 1947, ja amb contes i assajos en prosa, s'iniciava amb una altra emotiva declaració de principis. Emocionen el seu valor, la seua fermesa i la seua dignitat:

Hui com ahir, Pensat i Fet pren vida reviscolat per Març que tot ho mou i travessant l'espai com forta eixida ofrena sa alegria de bell nou.

I ahir com hui, exempt de tot desmai, com coet volador intermitent, ruixim de foc enfila per l'espai i quan sembla que es perd, ix novament.

I s'obri en l'horitzó com gaia flor per a escampar ses fulles grana i or

Però no és només això. A la revista sovintegen referències diguem-ne incòmodes per al govern, com ara el poema anònim, "La falla i la pau" publicat el 1942 on es demana a la falla valenciana que "Fes eixa drecera / i a ser, puix, dels pobles / salvadora nau, / i siguen tes flames / la llum de la pau", o

aquestos versos publicats l'any 1943, també sense signar, en els quals és impossible no veure un record per als exiliats, entre els quals hi havia bons amics dels editors i antics col·laboradors de la revista, com ara Eduard Buil: "Si llarg és, sempre, el camí / que de València ens separa; / qui a Sant Josep no està ací / el troba més llarg encara... / ¡Tan llarg que no li veu fi!"

També podem llegir en les seues pàgines sàtires molt punyents a l'estraperlo: "Tots critiquen l'estraperlo / perquè en públic dóna to, / però en petit comité / cada ú fa lo que pot (quarteta anònima de 1943) o l'auca "Una, que en l'orgull de ser / secrets negocis baralla / i en descobrir-se l'afer / me la planten en la falla" (signada per Ric -Ricard Sanmartín- i Antón el 1942); o bromes a propòsit del racionament: "Com l'amic millor un llibre / diuen que és -la culta gent- / jo d'ells crec que la cartilla... però del racionament" (quarteta anònima del 1947); o sàtires no menys agudes contra la gent que abandonava el valencià: "No parles en valencià / per si no el pronuncies bé / i al cine

l·liges bé els noms / de tot artista estranger” (quarteta anònima del 1948), o “Per què si te diuen xurra / et poses tota *enfadà*? / El remei el tens molt fàcil: / parla sempre en valencià” (quarteta també anònima del 1949) o “L’estranger que al valencià / diu que no parla en cristià / i ens crida i escampa el poll / està foll” (Àngel Climent, 1951); i defenses aferrissades del seu ús: “Ha d’estar en valencià / perquè escrit en castellà / perd sabor i perd tipisme, / i no és cosa, clar està, / de fer més confusionisme”, deia amb contundència “El fill del fuster” en 1951 parlant de llibrets; o sàtires contra la incipient especulació urbanística al Barri del Carme arran de la riuada del 57: “Perquè la gent no s’alarme / per si és d’un negoci el blanc, / Senyor, al barri del Carme / lliura dels corbs i del fang”, (Ricard Sanmartín sota el pseudònim de Roc, 1958).

També publicaran on puguen advertències sobre la necessitat de potenciar els sentiments identitaris valencians, per exemple parlant de futbol: així ho fa Flix en un article publicat el 1941, en el qual es mostra molt d’acord amb la conveniència de “la tornada al regionalisme esportiu”. “Així -conclou- quan es parle del València, podrem qualificar amb exactitud als seus titulars de valencians, i llur joc de fútbol valencià”.

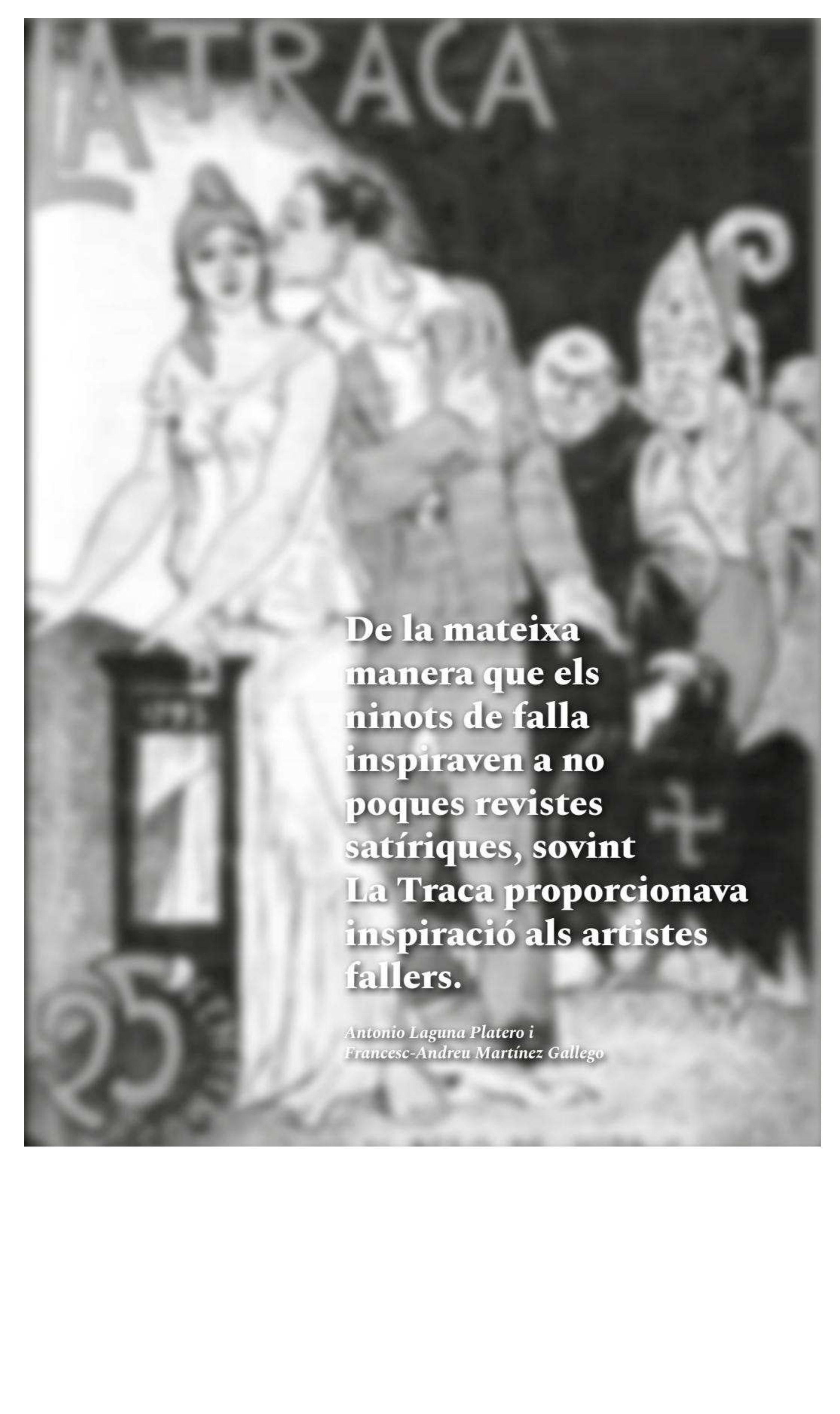

Del PIF 1964

També faran gestos més subtils però no menys significatius. Després que Miquel Domínguez fora cessat com a director del diari Las Provincias pel seu famós discurs del 1958 com a mantenidor de la Fallera Major de València, “Cuando enmudecen los hombres... hablan las piedras”, al qual denunciava l’arraconament oficial que patia la ciutat de València, l’any 1960 va ser ell qui escriguera l’editorial de la revista. En ell feia, per cert, un elogi del “pensat i fet” com a actitud valenciana. és a dir, en la seua interessant lectura, de fer després de pensar.

O l'any 1964, l'immediatament posterior a que Joan Fuster fos cremat en efígie en la cavalcada del ninot, podem llegir el críptic i alhora transparent editorial titulat "Les falles, els fusters i la unió dels valencians", on es diuen coses com: "No fora mal que [...] cada moment de la nostra vida estigués presidit per aquell potencial comunitari, precís a tota obra duradora: agermanant els nostres esforços, ajuntant-nos tots els qui tenim el denominador comú de valencians, acoblant-nos entusiàsticament en l'obra del retrobament de la nostra espiritualitat, ben calafatats perquè no es produeca cap fissura, embeguts de la seriosa responsabilitat del moment i llençant al foc de les falles tot allò que ens separa, tot allò que és motiu de disconformitat i tota discussió pueril sobre coses intranscendents (qüestions de noms, moltes vegades) que ens puga conduir a la dissociació, a la fracció entre els valencians"...

En resum, el fet que la revista *Pensat i Fet* i els seus promotors no siguen més recordats hui a la nostra societat és una altra prova del nostre meninfotisme quan no directament de la nostra ingratitud i del nostre auto-odi. Ells foren vertaderament herois en els temps foscos, i saberen, des del món faller, sostenir la flama de la llengua i de la identitat.

**De la mateixa
manera que els
ninots de falla
inspiraven a no
poques revistes
satíriques, sovint
La Traca proporcionava
inspiració als artistes
fallers.**

*António Laguna Platero i
Francesc-Andreu Martínez Gallego*

PREMSA SATÍRICA, FALLES I CENSURA. A PROPÒSIT DE *LA TRACA*, *SETMANARI PA* *LA CHENT DE* *TRO*

*Antonio Laguna Platero i
Francesc-Andreu Martínez Gallego*

Universitat de València

I

Ens demanen parlar de censura; específicament de censura a la sàtira. No ens estranya venint del món faller. Ací, els discursos explicatius –els llibrets fallers– i els ninots han sofert, històricament, la censura i han après a conviure amb ella. Sovint, han après massa... i l'autocensura és el seu règim de visites. No totes les etapes han sigut iguals, però de totes s'han extret conclusions. Ens ve, de seguida, a la memòria la revista *La Traca*, satírica i festiva, la de major tirada de tota la història valenciana, defensora a ultrança de les falles, censurada, sovint, ella mateixa. Conjuminarem elements.

A Xàtiva la primera falla es va plantar en 1865, en la Plaça de la Trinitat, i va suposar la primera “eixida” de les falles del Cap i Casal. En 1866 a l'impressor, editor i autor de llibrets de falla Blai Bellver, l'arquebisbat de València li digué «*herético, impío, escandaloso, obsceno, inmoral, injurioso al matrimonio, al estado eclesiástico, al celibato y a las personas piadosas y timoratas*» Quasi res! I tot pel llibret de la falla de la plaça de la Trinitat de Xàtiva, titulat *La creu del matrimoni* i confegit a l'estil que havia popularitzat el suecà (perdó, el sueco) Bernat i Baldoví, autor dels primers llibrets de falla a València. Els ajuntaments i l'Església supervisaven els continguts fallers, de la mateixa manera que els governadors civils i els fiscals d'impremta llegien amb llapis roig els textos periodístics.

L'Ajuntament de València va considerar, en la dècada de 1880, que les Falles eren una festa poc honrosa per a una gran capital, perquè la seua arrel popular i satírica posava en solfa els poders públics. La decisió va ser gravar les falles amb un impost municipal que, en 1885 i 1886 fou de 60 pessetes –una quantitat astronòmica per a l'època–: la conseqüència fou que no es plantaren falles aqueixos dos anys.

La publicació valenciana que va eixir en defensa de les falles, i que en 1887 establí premis per decisió popular, fou La Traca, aleshores dirigida per Manuel Lluch Soler. Des d'aleshores, de la mateixa manera que els ninots de falla inspiraven a no poques revistes satíriques, sovint La Traca proporcionava inspiració als artistes fallers. Però de la revista “pa la chent de tro”, que tenia les mateixes claus d'inspiració fallera, l'hedonisme i la sensualitat, parlarem més avall.

II

La premsa satírica va nèixer contra la censura i guanyant-li la mà en tirada a la resta de periòdics. El periòdic de major circulació en la València de 1837 no és el Diario Mercantil de Valencia, diari genera-

lista de notícies i clau política, sinó el satíric El Mole. En l'època de les Corts de Cadis o del Trienni Liberal a València havien fet furor –dins dels límits de l'època– publicacions satíriques com Saro Perrengue y el Dotor Cudól o La Ronda del Butoni. El 1873 el periodista Manuel Matoses (2008), en parlar dels periòdics «*favorecidos por el público*» es refereix a Gil Blas, El Cascabel, El Papelito i El Cencerro: «¡El Cencerro! ¡Cuántos lectores! ¡Qué ansiedad el día de su aparición! ¡Qué modo de arrebatárselo las gentes unas a otras! ¡Y cómo se empingorotan esos condenados periódicos en las listas del pago de timbre que publica La Correspondencia!».

En acabar la Primera República, les coses es posaren difícils per al periodisme. Des de 1875 fins 1881 hom parla del “martirologi de la premsa” i amb raons fundades. A partir de 1881, la vigilància dels poders públics es va relaxar, perquè els liberals arribaren al poder i perquè els conservadors veien ben establert el torn restauracionista entre ells i els liberals i, per tant, confiaven en contenir sense problemes els fora-del-sistema i la seua premsa La llei de premsa de 1883 feia desaparèixer els conceptes jurídics de delictes d'impremta, fiscal d'impremta i tribunals especials d'impremta. Des d'aleshores, anaven a ser els tribunals ordinaris, amb el Codi Penal en la mà, els que jutjaren els delictes imputats. Apareguern, doncs, una gran quantitat de periòdics satírics.

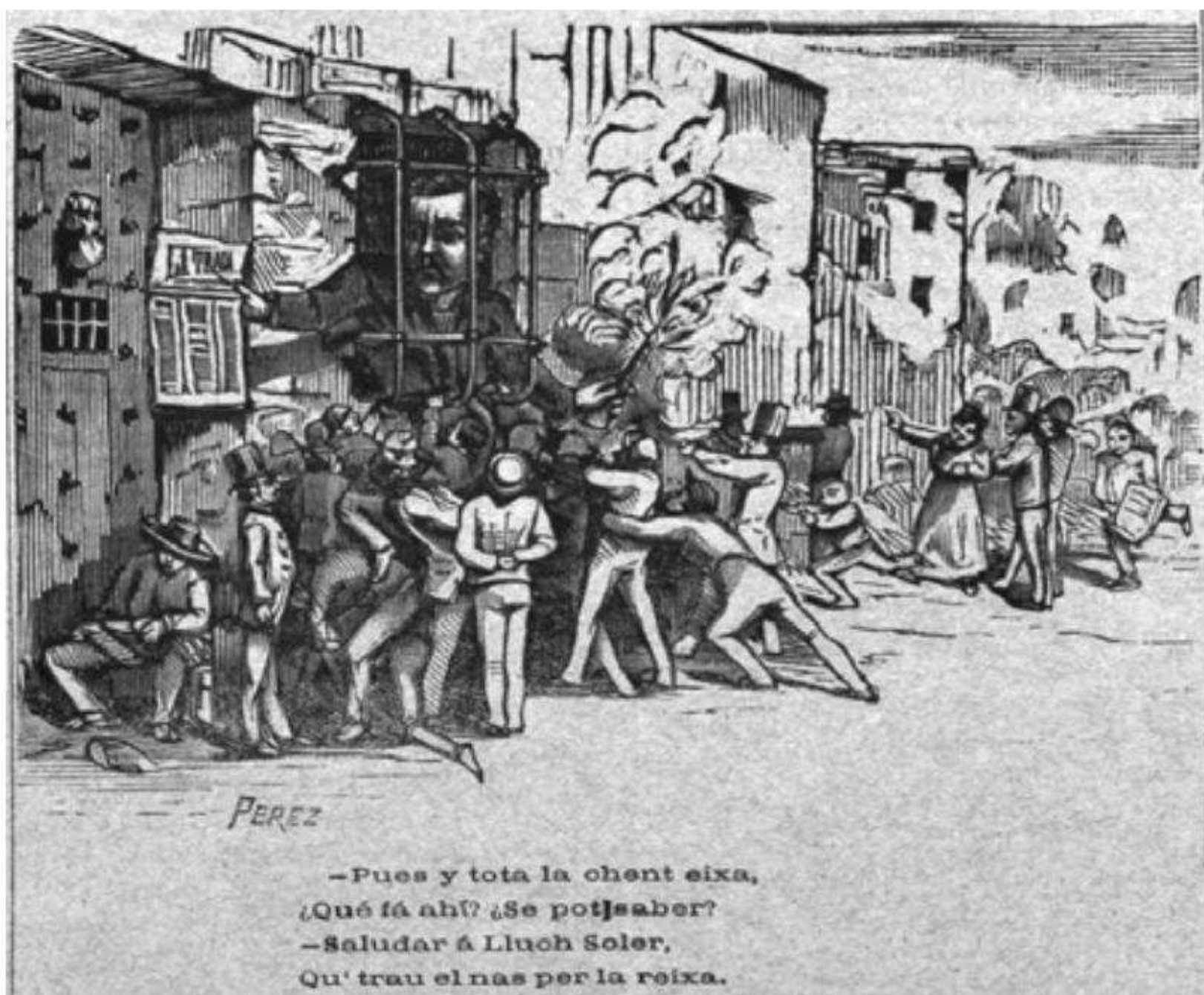
La Traca. Semanari pa la chent de tro eixia al carrer el 15 de novembre de 1884, amb un compendi de sàtira contra dos grans poders, el polític i el clerical. La cultura política republicana, a la qual pertany el setmanari, es reconfigura en eixa dècada de 1880, a través de periòdics, d'una trama de casinos i clubs, tertúlies i cafès, àpats i commemoracions, banderes i himnes. La premsa republicana anà construint el seu particular martirologi a força de directors i redactors denunciats, multats i empresonats. La Traca contribuï com a pocs a augmentar aqueixa nòmina. La primera denúncia li caigué al gener de 1885. La segona denúncia va arribar a mitjan maig de 1885, després de la publicació d'uns gojos marians molt sui generis (*"Gochos a Nostra Señora dels Desamparats"*) que començaven així: *"Ampareumos, gran Senyora, / De pillos i deshonorats, / Pues sou nostra amparaora, / Mare dels Desamparats. – Ampareumos de Romero, / De Cánovas y Pidals / Y de tots els embusteros / Conservadors lliberals. / A vostres peus, gran Señora, Demaném achenollats, / Pues sou, ets [= etc.]"* (La Traca, 10/5/1885).

Amb denúncies i tot, La Traca s'envania d'aconseguir tirar 12.000 exemplars i cada vegada la seua repercussió era major. Molts periòdics madrilenys i d'altres ciutats es feien ressò de les peripècies de la publica-

ció dirigida per Lluch, en prova de la rellevància que anava adquirint la publicació. A més de les denúncies formals, les amenaces i les agressions van sovintejar.

La tercera denúncia va arribar a l'agost de 1885, quan el fiscal va acusar la publicació d'injúries al rei. Al mes següent l'acusació es referia a la consignació de conceptes injuriosos al president del consell de ministres i La Traca s'unia al Correo de València en una nova denúncia. Pel que sembla, quan l'inspector d'ordre públic va anar a comunicar la denúncia a Lluch Soler i a retirar els exemplars de La Traca, el director del setmanari li va plantar cara. Lluch va passar aquella nit a la presó, a les torres dels Serrans. L'endemà Lluch va eixir, però La Traca va ser de nou denunciada. I la cosa no va acabar aquí: *"El gobernador civil de Valencia ha impuesto 500 pesetas de multa a los directores de los semanarios La Moma y La Traca"* (El Día, 29/9/1885).

En el número del 20 de setembre La Traca afirmava que *"puchen a set els causes criminals que pesen sobre les nostres costelles"*, sense comptar-hi amb el procés seguit contra Lluch Soler per desacatament a l'autoritat. Amb tot, aprofitava l'ocasió per a inserir una vinyeta en què es podia veure Lluch entre reixes, amb La Traca a la mà i amb un nombrós grup de persones a la porta de la presó llegint el setmanari i assenyalant-ne el

Caricatura de La Traca, 20/9/1885.

director. El gravat anava acompanyat d'una falca: «—Pues y tota la chent eixa, / ¿Qué fá ahí? ¿Se pot saber? / —Saludar á Lluch Soler, / Qu' trau el nas per la reixa».

La Traca es va publicar de forma setmanal entre 1884 i 1887. A partir del 18 de març de 1887 aparegué mensualment i des de 1888 ho va fer de forma molt irregular; unes vegades tres, altres sis i altres dotze números per any. La salut de Lluch Soler i la salut de la censura es conjuminen per explicar la manca de continuïtat. El darrer número conegut, el 151, és el de 19 de març de 1892. Tres anys després, amb només trenta sis anys, moria Manuel Lluch Soler. El model de periòdic que havia creat no va morir amb ell. Renaixarà en 1909.

El protagonista indiscutible de la segona època de La Traca és Vicent Miguel Carceller, no sols perquè reprèn la capçalera creada per Lluch Soler, sinó perquè la va dotar de tots els ingredients que acabaran convertint-la en la publicació capdavantera del valencianisme popular. I la revista de major tirada de la història del periodisme valencià i espanyol, abans l'aparició d'Interviú.

Carceller, nascut a València de 1890, era republicà i valencianista. El primer intent de Carceller per editar La Traca es produeix l'11 de setembre de 1909, després de l'eufòria valencianista viscuda amb motiu de l'Exposició Regional. La iniciativa només durà cinc números. Dos anys després, Carceller tornava a intentar-ho. El dissabte 23 de desembre de 1911 tornava al carrer La Traca, mantenint el subtítol de "nova" però amb l'identificatiu "II època, any IV", a fi que no hi haguera dubte que els promotors eren els mateixos.

III

El subtítol de “nova” es manté fins al 24 de setembre de 1912, data en què una altra sol·licitud al Govern Civil aconsegueix l'autorització per a passar a anomenar-se únicament La Traca. La Traca de 1912 apareixerà com un complement “festiu i lliterari” dels republicans que llegeixen en castellà El Pueblo, que dirigeix Feliu Azzati.

Per a un periòdic transgressor com La Traca, hi ha dues variables que li determinaven l'existència: en primer lloc, la legalitat vigent i l'aplicació més o menys severa per part de les autoritats, cosa que, precisament, acabarà significant-li la suspensió el 1924; en segon lloc, la capacitat de Carceller de superar la competència, les divisions i fins i tot els desafiaments que podien minar el seu crèdit i la seua posició entre els lectors, contraatacant sempre amb noves iniciatives i estratègies, amb noves crides d'atenció al lector.

La Traca va ser denunciada insistentment al llarg de la seua existència, no tant per la sàtira política que efectua sinó més aviat pels dibuixos i el contingut sexual que suggereix. En 1913 li comptabilitzem tres denúncies interposades pel fiscal pels seus dibuixos “pecaminosos”, que comportaven una sanció econòmica entre 25 i 125 pessetes, a més del segrest del tiratge, incloent-hi els clixés. Amb tot, intuïm que la relació de denúncies és molt superior. El 28 de febrer

de 1914, amb motiu d'una nova denúncia, publica un breu en què informa que: «*No passa semana qu'el Chusgat no visite nostre pórche, y pratique rechistres, indagacions i atres menudensies per l'estil*». El fiscal, aquesta vegada, proposa que la vinyeta siga considerada delicte, fet que implica el processament de Carceller. El mateix setmanari comunicava una setmana després la detenció del seu director i l'obertura d'un nou procés, que feia el número 27 des de l'aparició de La Traca.

El món clerical, en aquest cas a través de la Lliga en Defensa de la Moral i els Bons Costums, també va convertir La Traca en l'objectiu de les seues denúncies, tant judicials (com les de juliol i setembre de 1914) com davant l'opinió pública a través de la premsa catòlica com La Voz Valenciana o el Diario de Valencia. Sota l'acusació de fomentar la pornografia i atemptar contra la moral, Carceller passaria a ser una espècie de reencarnació del maligne en terra valenciana, cosa que Carceller mateix no va deixar passar de llarg, creant una secció específica en el setmanari sota el títol de “Conferensia en l'infern”, en la qual un valencià abillat amb el vestit de llaurador i identificat com el redactor Coyete conversava telefònicament amb el dimoni per comentar la situació política.

Un dels problemes a l'hora de preveure

L'acció repressiva era l'arbitrarietat amb la qual la fiscalia actuava. Al juny de 1915, els números del 19 i 26 seran denunciats per considerar les seues vinyetes ofensives a la moral. Tanmateix, ni les formes del dibuix ni la possible procacitat del text diferia del publicat altres vegades. Un any després, el cúmul de denúncies posa en risc la llibertat de Carceller. L'Almanac realitzat per al nou any de 1916 havia sigut denunciat i, cosa més greu, amb la intervenció preventiva de la policia s'havia evitat la distribució del número als seus respectius destinataris. Al febrer, el fiscal demana una fiança de 5.000 pessetes per a evitar la presó. Entre març i maig serà jutjat per dues causes diferents, però amb un mateix delictes: el d'escàndol públic. I abans de complir condemna de presó, perquè l'apel·lació al Tribunal Suprem va resultar fallida, fuig a França. Carceller va estar exiliat des d'octubre fins al final de desembre de 1916, data aquesta última en què una amnistia concedida pel govern per als delictes d'imprensa li va permetre tornar a València.

Certes vegades, més que no el dibuix, la causa de la denúncia era el text, sobretot quan es referia a actuacions de representants eclesiàstics. El número del 28 d'abril de 1917 va ser denunciat per catalogar el capellà de Carlet, de "cacatua insípida"; el de 27 d'abril de 1918, per denunciar els abusos sexuals d'un capellà del Grau.

Entre l'abril i l'agost de 1917 La Traca tingué una mitjana d'una denúncia per mes, quasi sempre amb la consideració que els seus dibuixos eren ofensius per a "la moral". Cada volta que es produïa la notificació de la denúncia, els policies del jutjat de guàrdia es presentaven a la redacció amb la intenció d'endur-se'n el tiratge. En el cas que els exemplars ja hagueren eixit de la redacció, llavors s'iniciava una persecució d'aquests per quioscs, venedors ambulants i altres punts de distribució que no sempre obtenia resultat. En suma, el major perjudici de la denúncia era la confiscació del tiratge abans de donar-hi eixida.

En els següents anys, la sort no va variar i la dinàmica de denúncies per considerar obscens els seus dibuixos i acudits va continuar marcant la vida editorial i econòmica del setmanari. Sobretot, quan –com va ocórrer amb la denúncia del 23 d'abril de 1921– aquesta anava acompanyada de la sanció màxima de 500 pessetes i el perill que el director acabara a "l'hotel de Mislata", tal com, en sentit figurat, anomenaven la presó. Finalment, després de l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera i l'enduriment de les condicions legals per a la premsa, La Traca seria suspesa a partir del 3 de maig de 1924 i per tot el temps que tardaria a arribar l'anhelada república.

L'altra clau fonamental per a entendre per què La Traca fou una publicació tan longeva és la capacitat que mostrà per a sobreviure a tots els problemes del mercat, als enfrontaments personals que visqué Carceller i als enemics que generà. El més sonat tingué a veure, precisament, amb la persona amb la qual inicià la seua vida editorial: amb Josep Calpe. A l'abril de 1916 Calpe se separava de Carceller i llançava La Matraca, un calc idèntic de La Traca.

La Matraca a penes va durar una mica més de quatre mesos. Després de desaparèixer, La Traca oferia la seua versió dels fets ocorreguts: *“Contra LA TRACA han eixit més de vint semanaris i tots han fracassat”* (La Traca, 30/9/1916). L'evolució editorial de La Traca fou intensa. En 1913 informava tenir un tiratge de 12.000 exemplars. Al gener de 1917 Carceller escrivia: *«LA TRACA ha aplegat al Pinàcul de la Glòria, al sumun de la selebritat»*. I per justificar-ho, més que dades sobre el tiratge, citava un a un els àmbits, sectors i llocs en què el nom de La Traca es pronunciava de forma habitual: *«en els escenaris de teatros de primera fila, com en els peñes de café, amb en el Mercat entre criaes i verduleres, com en els burdels i com en els barris populars... LA TRACA la llich tot lo mon, sircula per totes bandes i aplega hasta els més apartats rincons de la província ahon no entren més periòdics que el nóstre»*.

La Traca, 10 de desembre 1913

La Traca, 18 desembre 1920

L'èxit de Carceller té una clau fonamental: la “filosofia traquera” que presideix la forma de concebre i redactar La Traca. Una filosofia que, més que una línia editorial, constituïria una peculiar forma d’entendre la vida basada en la transgressió constant de normes i valors imperants. La filosofia traquera és eminentment populista perquè fa del poble el gran protagonista de la publicació, i en aquest sentit segueix el solc obert pel teatre de Bernat i Baldoví o d’Escalante, però també les formes i maneres històriques de comunicació audiovisual, especialment les auques i els col·loquis. Els tipus que representen els teòrics redactors com la Nàsia, Estopí, Coyete, etc., no són sinó espills en què perfectament es podran mirar i reconèixer milers de valencians que parlen igual, es diverteixen igual i somnien igual.

Carceller va crear una galeria de personatges/redactors on destaca per mèrits propis «l'amorosa, afectuosa, hasendosa, apassionada» musa de la redacció i encarregada de la neteja del porxe, Nàsia Cacherulo Bleda. La seua presència en les pàgines de La Traca és tan desbordant com tot allò que la identifica. Caracteritzada per la seua afeció als excessos de la festa, de la carn i de l'estómac, model destacat del que s'entén per *“filosofia traquera”*, identificada visualment en diferents vinyetes com una dona de bones penques, la seua vida i obres serà objecte de seguiment habitual pel setmanari i provocarà constants reaccions entre els lectors en forma de comentaris a l'altura de les barbaritats atribuïdes a tan singular *“periodista”*.

En el número de 21 de juliol de 1923 La Traca havia anunciat *“grans reformes”*. El canvi anunciat es va efectuar a partir del número de l'11 d'agost: el dibuix de la capçalera es va alterar: l'històric gravat en què Lluç Soler botava foc a una traca es va reduir i es va envoltar pels personatges que havia popularitzat Carceller: la Nàsia, els seus fills, l'inefable poeta Serafín Sebollino Chorrisples, tots els quals acolorits. L'autor del nou disseny era Tramús, un dels pseudònims utilitzats per Enric Pertegàs. El nou subtítol era *«Semmanari festiu. Órgano de les ames de llet, criaes, cuineres, niños y melitares sin graduasi3n»*. La nova línia conceptual de la revista estava meridianament clara: consistia a redundar en l'erotisme, en

la sicalipsi.

La Traca, 11 agost 1923

III

Enmig la nova aposta de La Traca, va arribar la dictadura de Primo de Rivera per mitjà del colp d'estat consumat el 13 de setembre de 1923. La censura prèvia, de caràcter militar, es va instaurar immediatament i ningú, en les esferes del nou poder, li va posar data de caducitat. Per alsensors, La Traca representava la immoralitat i una ofensa a la moral cristiana. La dictadura pretenia combatre l'anticlericalisme social arrelat entre les capes mitjanes i populars de la societat espanyola. Així s'explica la desaparició de La Traca el 3 de maig de 1924. La Traca, tanmateix, tingué successió. El 19 de juliol de 1924, dos mesos després de ser suspesa, va aparèixer La Sombra. Volia emular La Traca, però despullant les pàgines de la verdor sicalíptica que havia costat la vida a aquella: «*La Sombra no es el periódico inmoral y cochino que té que llechirse amagat. La Sombra està escrita en el humorisme sá que retrata les costums de nostre poble*».

El tiratge de La Sombra va créixer per damunt de les xifres aconseguides per La Traca. Dels 15.000 exemplars inicials va passar en cosa de dos mesos als 20.000 i alguns números especials, com els que treia per Pasqua, Falles i Tots Sants –incrementant

el preu a 15 cèntims i introduint-hi el color–, van arribar als 30.000. Carceller era expert a fer de la necessitat virtut. De manera que el nou to assumit per La Sombra li va servir per a marcar distàncies respecte a la seua antecessora. Aquella, calia amagar-la: es tractava d'una lectura privada i d'un mal que no volia soroll. Aquesta, ben al contrari: «*La Sombra es hui el semanari més popular de València. Entra en totes els cases i tots el llichen sense avergoñirse de durlo en la bolchaca*» (La Sombra, 4/10/1924).

La Sombra podia haver-se fet més mesurada, però era filla de la llegenda sicalíptica valenciana, irremeiablement. De manera que, amb tota la seua decència al damunt, sovint s'hi esmunyien vinyetes amb al·lusions més o menys explícites al sexe. Per molt visats per la censura militar que estigueren els números de La Sombra és possible que toparen amb algun censor més primmirat, que no entenguera tantes expansions. La qüestió és que, sense que en coneguem amb certesa el perquè, La Sombra va deixar d'existir després de l'exemplar del 3 d'abril de 1926, havent publicat 87 números i diversos suplementes. El fet és que a la setmana següent La Sombra ja havia trobat substituta.

Arribava La Chala en un moment de bones expectatives econòmiques, en el qual la gran premsa d'empresa patrocinava curses esportives, concursos de bellesa o gestes

relacionades amb els nous transports i, especialment, amb l'avió. La Chala va anunciar la seua participació el raid a través de l'Albufera amb el burroplano Kagar-nera. Aquesta jocosa romeria va servir a Carceller per a recuperar a personatges que havien estat a l'ombra els dos anys anteriors: la Nàsia o Serafín Sebollino Chorrisples.

La Chala. 14 d'abril de 1931

La Chala va començar a fer passos en una nova direcció. Al mateix temps que els acudits gràfics tornaven a augmentar la seua tonalitat frívola –i la seua grandària, ja que ocupaven tot l'espai que deixava la manxeta a primera pàgina–, el setmanari anunciava reformes (16/4/1930):

«La reforma de LA CHALA. Estem en plena febra reformista: reformes urbanes, reformes gubernamentals, reforma de les idees en els homens públics y reforma de ornato en les dones publiques; davant, pues, de tanta reforma, no anaba LA CHALA a quedarse resagá com el coliste dels reaccionaris. Y nostres reformes comensaran desde el número próxim, introduint, entre atres, les siguients seccions noves: HOMENS ILUSTRES. Galería de valensians que s'han destacat per el seu saber en la siensia, en el art, en la política, ets, ets., pera demostrar que la rechió valensiana, Alacant, Castelló y Valencia, han produït homens sélebres que han sabut donar dies de gloria a la mare patria. EFEMÉRIDES VALENSIANES per les que demostrarem que les tres provinsies chermanes que formen la rechió valensiana tenen una gloriosa historia. CANTARS POPULARS Y REFRANER VALENSIÁ en els qu'es vorá y podrá apresiar la fecunditat del nostre poble en la poesía y en la filosofía y en sa grasia peculiar, que no se sembla a ningún atra, y que per lo tant es la que li dona eixe carácter que tant el distingui del

resto dels espanyols. Y además de tot lo dit, la ASTRACANÁ CHALERA, LA GRASIA PER ARROBES, ELS CHISTES PER QUINTALS Y LA PERIPITULIA PER TONELLAES. ¡¡DESDE EL NÚMERO PRÓXIM!!»

En el número de 24 de maig Carceller afirmava que l'èxit de les seues reformes havia conduït La Chala a doblar el tiratge. El joveníssim i molt valencianista Enric Soler i Godes es va convertir en col·laborador de La Chala i va dibuixar les portades del 7 i del 29 de juliol de 1930. El número especial de Tots Sants de 1930 portava en portada una gran esquila per «*La muy férrea Doña Dictadura Déspota y Cruel. Viuda de Don Progreso Constitucional*», però a l'interior Carceller, seguint el seu costum, “matava” personatges que tenien la consideració i l'estima de la publicació i en què el factor valencianista cobrava rellevància.

IV

La Traca irromp a l'abril de 1931, uns dies després de proclamar-se la Segona República. Carceller la tradueix al castellà. I, des d'aleshores, així seguirà, fent d'Espanya sencera el seu mercat. La Chala, tanmateix continuarà publicant-se, en valencià, i més sicalíptica que mai.

La Traca, a través de les seues portades, però també en diverses vinyetes de l'interior, plantejarà una recreació gràfica de per què és culpable Alfons XIII i quin ha de ser el càstig que ha de rebre. El personatge que ens descriu és corrupte, còmplice d'assassinat i defensor de la tirania, creditor a l'àlies de “Rey Felón” amb el qual el qualificarà de manera reiterada, títol que fins i tot serà recordat anys després. I, sobretot ens presenta un rei culpable de la matança d'Annual. Es podria concloure que, si algú no havia trobat la raó clau per a justificar el nou ordre republicà, amb la lectura de La Traca trobava una explicació fàcil, directa i molt simplificada: l'enemic número u del poble era el rei, “*Alfons l'Africà*”. La Traca també actuà com a espill deforme del poder, que caricaturitzava els personatges més destacats de la política i de la memòria.

La Chala. 6 febrer 1932

La Traca, 21 d'abril de 1931

La Traca, 9 de desembre de 1933

La Traca. 25 juny 1932

La Traca, 7 abril 1934

La Traca, 9 de juny de 1934

La Traca, 26 de febrer de 1936

La Traca, 18 de març de 1936

La Segona República va ser un període històric en el qual es van lliurar diverses i fonamentals batalles per al futur del país. S'ha resumit en termes de democràcia enfront de feixisme o de proletariat enfront de burgesia. Però no s'ha insistit prou en la pugna que s'entaularà entre la institució que havia monopolitzat l'educació i la cultura, l'Església, i els qui proposen substituir-la per una escola laica i una cultura popular allunyada de vets i pecats. La Traca estaria en primera línia d'aquesta batalla.

En tots els números les caricatures de frares i monges seran constants, amb uns trets reiterats que accentuen els vicis i les depravacions que es pretenen denunciar. Així, el retrat tipus del capellà serà més semblat al d'un porc que al d'una persona, mentre que el de la monja apareixerà sempre insinuant i repleta de corbes. Portades, seccions diverses d'interior, com ara concursos, entrevistes o reportatges, feien de l'anticlericalisme el tema central, tot plegat complementat amb els corresponents dibuixos. Si un dia es demanava l'expulsió dels jesuïtes, un altre s'insistia en la foguera purificadora i el tercer, en format de notícia, s'informava de les "coses rares" que s'havien trobat en un convent de frares i en un altre de monges dels que van ser assaltats.

Res no va desanimar La Traca en la seua pugna anticlerical, ni tan sols l'arribada de Lerroux al govern al desembre de 1933. A partir d'aqueix moment li plogueren les denúncies i les multes, fins que es va impedir la seua continuïtat a partir d'octubre de 1934.

El 4 de març de 1936 reapareixia La Traca a València. L'èxit del Front Popular i la recuperació de les expectatives de canvi van tornar a convertir a La Traca en una publicació demanada: els 70.000 exemplars trets en una primera edició d'aquest primer número es van esgotar a les poques hores. Carceller torna a exercir de cap visible del setmanari, amb Àngel Samblancat, Diego San José i Ricardo P. Sancho com a col·laboradors habituals. Els continguts es mouren, com antany, entre la realitat i la ficció, entre el compromís republicà i l'anticlericalisme radical. El to del setmanari és inequívocament radical, contundent, per provar d'evitar la regressió patida en 1934.

V

La propaganda antifeixista ja és present en La Traca molt abans que esclate la guerra. En l'exemplar del 18 de març ja retrata els líders d'Alemanya, Itàlia i el Japó enfrontats

a una mare amb els seus fills que reclama pau. Fins i tot en successius números donarà compte en forma de breus informatius d'actes violents protagonitzats per feixistes, sobretot a Madrid. Lògicament, serà a partir de l'inici de la guerra quan la propaganda antifeixista es convertirà en l'eix editorial del setmanari. Amb aquest fi establirà una clara divisòria entre els bons, herois populars per la llibertat, la justícia i la República, enfront d'uns enemics que tenen en comú la falta de valors ètics. Així, els colpistes seran dibuixats i descrits com a borratxos, efeminats, sense escrúpols i venuts al feixisme internacional, mentre que els defensors de la República apareixen com la quinta essència de tots els valors humans. No hi podia, per tant, haver dubte de quin costat tenia la raó.

La guerra comença a València amb una vaga revolucionària que paralitza la vida de la ciutat fins al 29 de juliol. Durant aquells intensos deu dies, el comitè unificat de la UGT i la CNT es va fer càrrec, entre altres fronts, del procés de confiscació dels mitjans de comunicació conservadors i de la imposició d'un sistema de control sota la supervisió del president de l'Associació de la Premsa i redactor en cap d'El Mercantil Valenciano, José Antonio López Corts. Carceller no hagué d'afrontar cap contratemps, més enllà de la parada imposat per la vaga, i a partir d'agost reprengué l'edició del periòdic. El primer exemplar de què

disposem és el del 23 de setembre, en què ja apareix Queipo de Llano com el “general borrachín”, i informa, al seu torn, que el militar els havia remès una carta amb tot tipus d’amenaçes. És a dir, que entre les preocupacions del militar que està conquistant Andalusia i sotmetent-la a mata-degolla hi ha fer callar el setmanari valencià. És evident, per tant, que la incidència de La Traca havia de continuar sent molt alta perquè Queipo la convertira en blanc de la seua ira.

Va ser en 1937, amb la incorporació de Bluff i de Carnicero, quan la caricatura del feixisme es va convertir en tema central de cada exemplar de La Traca. La primera col·laboració de Bluff, en l'exemplar del 20 de gener de 1937, es titula “*La carrera fascista*”, un recorregut en set vinyetes per tots els passos que en la seua formació rep un feixista, des de les pràctiques de tir de batxillerat fins a la manera de llançar bombes als civils en el doctorat, i tot això per a vestir finalment la toga de “zulú”. Poc després, en una nova pàgina de vinyetes de 10 de febrer de 1937, ara titulada “*Verbena fascista*”, Bluff ens presenta Hitler i Mussolini competint per veure qui és més bèstia. Els feixistes, per tant, són presentats com a humans poc evolucionats, enemics de la cultura i el progrés, açò és, com a animals. Esdeveniments, notícies, tant de reals com d’inventades, i altres recursos no faran sinó

corroborar reiteradament aquesta imatge del feixista/animal en cada número. Així, en l'article titulat “*Viva la cultura fascista*”, de 10/2/1937, es feia ressò de l'ordre dictada per la Junta Militar de Burgos de cremar tots els llibres d'ideologia esquerrana, cosa que li permetia identificar el feixisme espanyol amb la Inquisició. I, de manera especial, el suplement titulat “*El Furcio*”, en teoria reproducció del periòdic El Fascio, es converteix en la millor demostració d'aquestes qualitats que identifiquen els feixistes. El seu subtítol de “*¡Vivan las cadenas!*”, es complementa amb tot tipus de notícies inventades que, tanmateix, no és difícil imaginar que per a molts havien d'acabar convertint-se en reals.

En el camp oposat apareix el poble espanyol, representat en una figura masculina de poderosos músculs, la força dels quals li permet trencar les cadenes i eliminar el tirà, un poble generós que no dubta a donar la seua vida per salvar la República. Les notícies dels actes heroics, però també dels crims comesos pel poder aeri dels enemics, es veuran ara i adés en portades tan expressives com la del 14 d'octubre de 1936, on unes baionetes amb el lema de “*¡Arriba España!*” travessen un xiquet i el cap d'un home. Però, sobretot, es concretaran en un lema que La Traca farà seu: el “*No pasarán*”.

A partir de l'exemplar del 17 de març de 1937 ja apareix la col·laboració de Carnice-

ro, amb una pàgina que titula “*La cartelera teatral de Valladolid*”, on es veu per primera vegada la figura de Franco dibuixat com a homosexual, en aquest cas, com “la papi-rusa”. D’aquesta manera, del feixisme en general passem a la identificació del feixista Franco en particular. Les caricatures del Franco que té deliri pels moros, fins i tot les que el mostren al llit amb algun d’ells, desemboquen finalment en les portades de febrer de 1938, amb un Franco convertit en xiqueta que sospira per les randes, i la de març del mateix any, en la qual reconeix que “*con razón le llaman el general invertido*”. Així, per a tots els seguidors de La Traca, l’any que transcorre des de març del 1937 al 1938, Carnicero els està dient als lectors que aquell Franco dèbil com una flor, ninot en mans dels alemanys, no pot guanyar la guerra per ell mateix.

La força del personatge creat per Carnicero per a identificar a Franco va contagiar altres dibuixants. En alguns casos, de forma tangencial, com l’obra del colombià Jorge Franklin, col·laborador de Solidaridad Obrera, que en va crear una imatge quasi infantil, com un joguet. En altres, com en el cas de Bluff, de manera contundent, ja que, a partir d’abril de 1937, en quasi totes les seues creacions per a La Traca se sumà plenament a aquesta interpretació. Per exemple, en la portada del 28 d’abril ens retrata Mussolini i Hitler torejant l’opinió universal, mentre que Franco apareix a la graderia de la plaça vestit de dona. En el següent número, en “*Documentos incautados a un fascista italiano*”, ens mostra “*Canco buscándose la pulga*”, una teòrica fotografia pornogràfica repartida a l’exèrcit nacional “para que amenicen los descansos”, on pinta Franco amb camisa de dormir de dona, talons alts i calces.

Caricatura de Carnicero. Franco gaudient dels plaers de la carn, amb un Regular.
La Traca, 20/10/1937

Una ordre del Govern Civil amb data de 2 de març de 1938 decretava la suspensió de La Traca “*por incumplimiento de las disposiciones dictadas en relación con la Censura*”. El 23 de març de 1938, amb el número 1228, va eixir per última vegada La Traca. La portada la signava Bluff, amb un presagi de la invasió nazi d’Europa, mentre que les dues últimes eren obra de Carnicero en la mateixa línia que havia mantingut fins al moment. Les cinc pàgines intermèdies eren una suma de seccions clàssiques, com

“*La gracia de los demás*” o un nou suplement d’“*El Furcio*”, i es completaven amb notícies de la guerra i unes esperances de triomf que, en tals dates, ja ningú devia creure. Faltava poc més d’un any per a la fi del conflicte i tant Carceller com Carlos Gómez i José María Carnicero van decidir continuar a València fins al final.

VI

La Traca no va reaparèixer després la mort del general Franco. Les falles estaven ací. Hi ha una mena de victòria històrica de la intolerància en eixa separació forçosa. Perquè, antany, en La Traca de 1884, en la de 1909, en la de 1912, o en La Sombra o en La Chala, les falles sempre havien estat element inspirador, component necessari de la més gran revista satírica de la història valenciana. I viceversa.

La pèrdua de la simbiosi satírica entre La Traca i les falles va afectar greument les segones. Segueix afectant-les. La monumentalitat de les falles i el seu sentit turístic sembla haver vençut la seua capacitat per riure, sense complexos, de tot allò que resulta sacralitzable a la nostra societat. Sense exclusió de cap assumpte, per polèmic que pugua resultar.

La falla traquera, en el sentit que ací s’ha utilitzat el terme, no existeix. Però res no impedeix el seu renaixement. És una qüestió de voluntat. La Traca va ser censurada en múltiples ocasions. La resposta mai va ser la retirada als seus quarters d’hivern. Només es pogué acabar amb ella, assassinant-la. Dèiem: és qüestió de voluntat. O pot ser de deure, és a dir, de sumar-se a eixa nova croada que reivindica que l’humor no té límits en societats que aprecien la llibertat d’expressió, tot i que està sotmès, per descomptat, a l’escrutini de l’opinió pública, que donarà la seua aprovació o el relegarà al racó del mal gust o de la pitjor intenció.

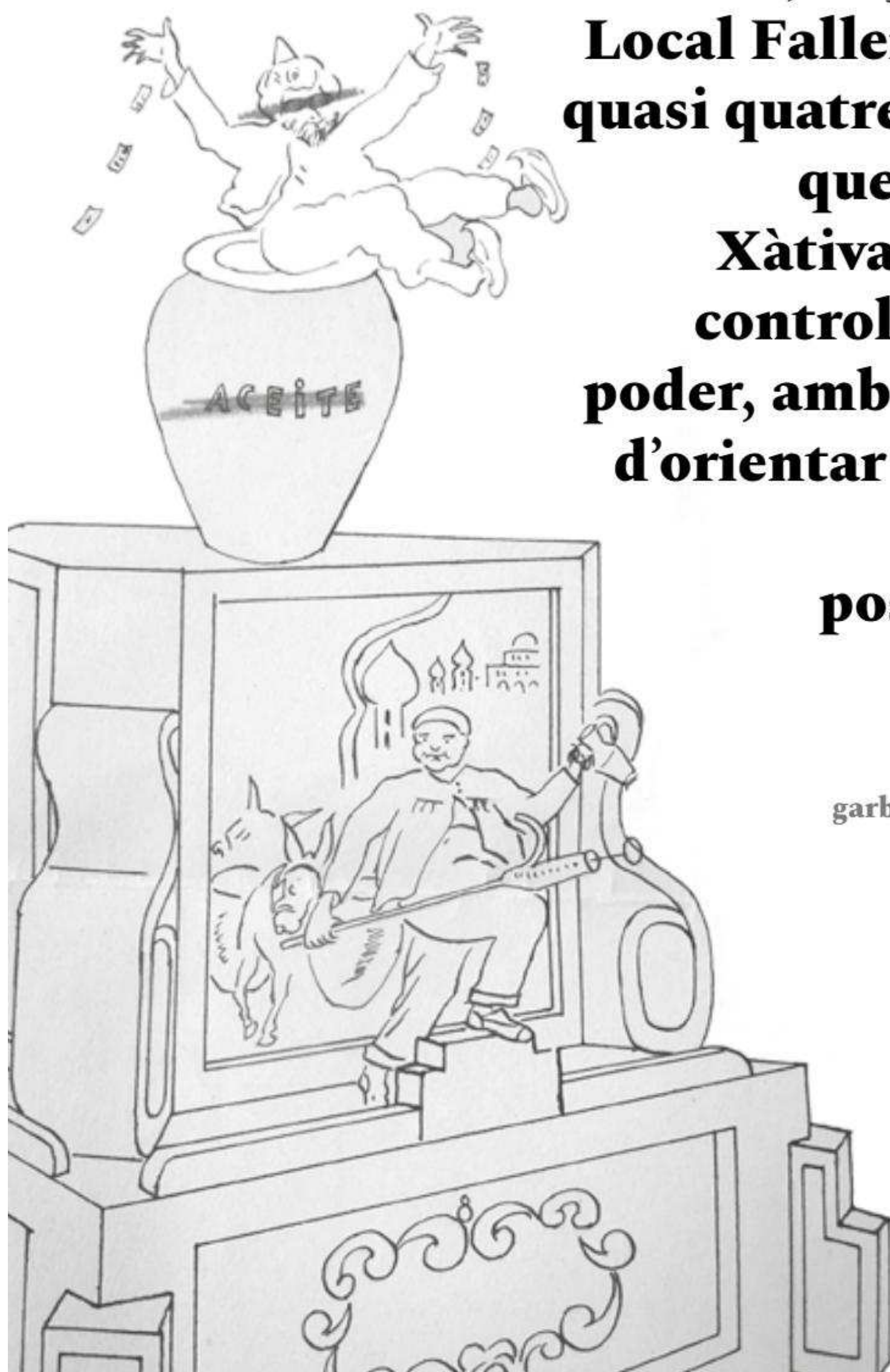
Les hemeroteques guarden alguns exemplars de La Traca, La Sombra i La Chala. Els materials existeixen. Continuen sent inspiradors.

Bibliografía y hemerografía emprada

- ARIÑO VILLARROYA, Antonio (1996): “*La Fiesta de las Fallas. Una litúrgia civil del valencianisme temperamental*”, *Revista de antropología social*, 1, 29-60.
- ARIÑO VILLARROYA, Antonio (1990): “*La falla artística*”. *Historia de la Fallas*. València, Levante-El Mercantil Valenciano, 145-160.
- DIARIO DE VALENCIA, 1790-1823
- DIARIO MERCANTIL DE VALENCIA, 1834-1868
- EL FALLERO, 1921-1936
- LA TRACA, 1884-1892, 1909-1937 (LA SOMBRA, LA CHALA).
- HERNÁNDEZ MARTÍ, Gil-Manuel (2002): *La festa reinventada. Calendari, política i ideologia en la València franquista*. València, PUV.
- BLASCO, Eusebio (ed.) (2008): *Madrid, por dentro y por fuera* (1ª ed. 1873). Madrid: Biblioteca Nueva.
- BORDERÍA, E.; MARTÍNEZ, F. A.; RIUS, I. (2004): *Política, cultura y sátira en la España isabelina: José Bernat y Baldoví*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- JUST, Juli (1990): *Blasco Ibáñez i València*. València: Edicions Alfons el Magnànim.
- MALBOYSSON, Enrique (1932): “*El periodista que se hizo millonario explotando su ingenio*”, en *Almanaque de Valencia para 1933*. Ediciones de El Pueblo.
- MATOSSES, Manuel (2008): “*El periódico callejero*”, Blasco, Eusebio (ed.): *Madrid, por dentro y por fuera* (1ª ed. 1873). Madrid: Biblioteca Nueva, p. 449-457.
- NAVARRO CABANES, Josep (1928): *Catalec bibliografic de la premsa valenciana*. València: Diario de Valencia.
- TRAMOYERES, Luis (1880-81): “*Catálogo de los periódicos de Valencia*”, *Revista de Valencia*.

**Des de 1943, primer any
en celebrar-se
falles sota
l'aglutinació fallera
mitjançant la Junta
Local Fallera, han estat
quasi quatre dècades (...)
que les falles de
Xàtiva han patit el
control per part del
poder, amb la pretensió
d'orientar i aconsellar,
com veurem
posteriorment.**

*La censura,
garbell de falles i fallers
Rafa Tortosa*

La censura, garbell de falles i fallers

Rafa Tortosa

Director d'El Verí del Foc

És sabut per tots la censura que va patir Blai Bellver, l'any 1866, en escriure el llibret faller de La creu del matrimoni. L'arribada d'un exemplar d'aquesta publicació en mans de l'Arquebisbe va desfermar un afer que va acabar en requisar tots els exemplars de l'obra de Bellver i la prohibició de plantar el cadafal faller la vespra de sant Josep. Les declaracions del Mariano Barrio Fernández, les quals aparegueren, fins i tot, en la premsa nacional ¹, va instar a actuar al governador i a l'alcalde de Xàtiva. Amb tota esta polèmica, cal dir, que ha passat a l'imaginari dels valencians la tornada d'aquella mítica explicació de falla, «*al matrimoni, a poc a poc, pegue-li foc*». Un any més tard, la història es repetia, i el cadafal Eclipses del matrimonio, tampoc es va plantar. Blai Bellver, al mateix llibret que relacionava la falla deia que s'oblidava de l'aventura fallera, “que mosatros, pos estem empalagats d'estes miques, desde huí, ya sols farem alguna festa... á les chiques”.

Els afers del magnífic impressor de Xàtiva van calar en la societat xativina. Van haver-hi de passar quasi seixanta anys per vore cremar una falla en els indrets de la ciutat socarrada i quasi setanta en veure nàixer la festa fallera, ja en temps de la II República.

Tal vegada, aquest episodi de censura vers les falles, siga el més conegut en les Falles

de Xàtiva, per la seua repercussió, per estar vinculat a l'origen de la festa en la ciutat i, a més a més, per ser un referent en la literatura fallera d'acord amb la idiosincràsia d'un llibret de falla, que el fan únic i extraordinari. Però no pensem que els darrers projectes de Blai Bellver han estat els únics en patir censura. Malauradament, les falles de Xàtiva van patir la repressió del règim dictatorial de Franco passada la contesa bèl·lica. Des de 1943, primer any en celebrar-se falles sota l'aglutinació fallera mitjançant la Junta Local Fallera ², han estat quasi quatre dècades —cal dir que, amb l'entrada en vigor de la Llei de premsa i impremta de 1966, la censura va amainar la seua activitat encara que s'hi practicava—, que les falles de Xàtiva han patit el control per part del poder, amb la pretensió d'orientar i aconsellar, com veurem posteriorment.

Una sèrie de documents, presents a l'Arxiu Municipal de Xàtiva, corroboren aquesta pràctica filtradora de gent i idees. El motiu d'aquest article, almenys és la intenció, es mostrar una seqüència ordenada d'aquesta documentació, la qual ha arribat fins els nostres dies “gràcies” a aquesta dolenta acció controladora.

El 9 de desembre de 1939, a Ràdio València, el regidor de Cultura i Turisme de l'Ajuntament de València, Martí Domínguez i Barberà, va pronunciar les *Palabras iniciales de*

la campaña fallera 1939-1940, on abordava les consignes i normes a complir en matèria fallera. El nou règim considerava que calia fer un diagnòstic de la festa:

«Y si en el asunto fallero hay que llegar incluso a la cirugía, no seré yo quien retroceda. A España se la sirve de muchas maneras. Y no es la menos laudable ni peligrosa ésta de servirse de la pluma y de la palabra como de un limpio bisturí, previamente aséptico de pasiones mezquinas y cursilerías baratas, quemado en la llama viva de una pasión hispánica, ardiente y combativa».

Este diagnòstic els era molt evident. Calia fer certes distincions, amb una comparació entre el que eren i el que es pretenia que foren les falles, i tot amb un rerefons de crítica cap a les falles viscudes en temps republicà:

«Conservar lo popular y desechar lo chabacano. Apasionarse por el color y desterrar el colorín. No acallar demasiado ese ambiente jocundo, abierto y un poco vocinglero de una ciudad solar y mediterránea que siente, en yema y corola, la savia nueva de la primavera; pero cuidando un poco de las formas y pensando que somos una ciudad de claro linaje en Europa, famosa en todo el mundo, para no andar en mangas de camisa precisamente a la hora de la visita».

¹ El periòdic catòlic La Regeneración va publicar la notícia el 20 de març de 1866.

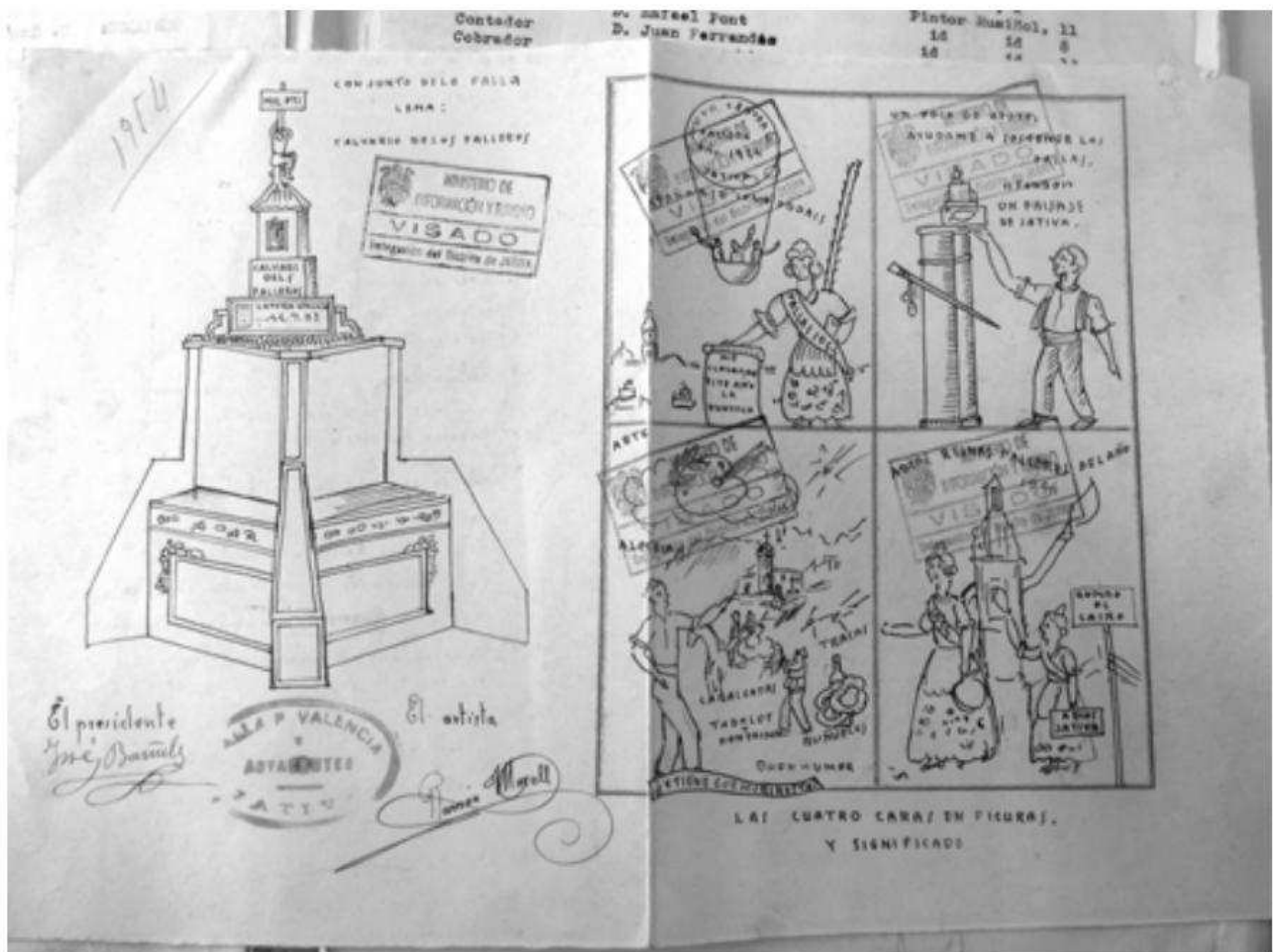
² Aquells primers anys es va constituir sota el nom de Junta Central Fallera de Játiva.

I clar, l'ombra de la censura esdevenia molt fosca. Des de les instàncies oficials es pretenia donar una sensació de tranquil·litat, de l'absència de la censura amb la utilització d'altra terminologia com ara recomanar, aconsellar, etc. El mateix Martí Domínguez deia:

«Recomendar a las Juntas Falleras, a los que preparan o ejecutan los bocetos, a todos cuantos intervienen en la Fiesta, un cuidado exquisito y una ponderación inteligente en la elección y desarrollo de los asuntos y motivos de las Fallas. Que no tenga que ser el Ayuntamiento ni los Organismos competentes del Estado los que hayan de resolver a última hora, ejerciendo una indeclinable y justificada selección. Nosotros queremos primero recomendar para no tener luego que imponer».

En aquest mateix sentit, Eugenio Vila Cuenca, aleshores el president de la JLF de Xàtiva l'any 1943, sol·licitava al Governador Civil, una vegada constituïdes «las Juntas Administrativas de las fallas» així com la JLF, integrada pels Delegats de festejos de les comissions falleres, l'autorització de plantar les falles de la següent forma:

«Próximas ya las fiestas que en honor del Patriarca San José se celebraran en esta Ciudad, previa la superior autorización de V. E., y siendo nuestro propósito en estos días citados proceder a la “plantà” de las fallas con el

Esbós i projecte gràfic del cadafal Calvario de los falleros de Ramón Morell (Portal de València, 1954). LG 2764/2 AMX

fin de que este festejo tradicional adquiere la importancia que en época no muy lejana tuvo, desbaratada y rota como tantas típicas fiestas por el nefasto periodo rojo, SUPLICA a V. E. que examinados que sean por la Autoridad a quién corresponda los adjuntos bocetos, proyecto de las fallas a realizar y las críticas de las mismas, se digne aprobar la realización de ellos para esplendor de Játiva y alegría del vecindario» 3.

En aquest document, del 21 de gener de 1943, podem observar com s'han requerit els esbossos, el projecte de les falles i les seues crítiques a les comissions falleres. Bàsicament aquesta era la documentació demanada a cada comissió fallera. Cal dir que els projectes presentats solien ser el més bàsics possibles, molts d'ells escrits a mà i en unes condicions cal·ligràfiques molt baixes. Curiosos són els projectes fallers presentats per les comissions infantils —autònomes en aquelles dècades—, els quals denoten innocència i, alhora, bones

intencions. La forma de presentar la documentació la podem trobar en la següent carta adreçada al president de la Falla de la plaça del Trinquet, Pascual Coll Amorós, per part de l'alcaldia de la ciutat:

«Próximas ya, las fiestas en honor de San José en que han de tener lugar en nuestra Ciudad los típicos festejos falleros y con el fin de realizar los Trabajos conducentes a ello, se le requiere a Vd., como Presidente de la Falla del Trinquete que presente en este Negociado de Feria y Fiestas, antes del día de los corrientes, tres bocetos en tinta china de lo que ha de ser la mencionada Falla para su censura y aprobación, uno de los cuales se le devolverá una vez registrado, como comprobante de presentación. La no entrega de estos bocetos antes de la fecha mencionada, se entenderá como renuncia a los derechos de "plantà"» 4.

En aquest cas parla de la forma de lliurar l'esbós de la Falla. En el cas del projecte de la falla, en aquets calia posar les caracterís-

tiques del cadafal. A les carpetes de l'Arxiu Municipal hi ha nombrosos projectes, alguns apunten, fins-i-tot les dimensions de la falla, però bàsicament el que sol·licitaven, i així és com consta a la majoria dels projectes presentats, és la descripció de cadascuna de les escenes, explicant els elements i figures que les componen. Alguns dels projectes, sobretots els presentats per Ramon Morell, són descrits de forma gràfica, realitzant dibuixos individualitzats per a cadascuna de les escenes així com per als dibuixos pintats a les cares dels bastidors. Ni cal dir que la llengua utilitzada per redactar els projectes fallers va estar el castellà, el qual va estar imposat i obligatori en tota aquesta sèrie de documentació. A aquest projecte calia afegir els versets explicatius de la falla que anaren a ser col·locats al cadafal. En aquests versos, les autoritats foren bastant permissives amb el valencià. De fet tots els versos als quals hem tingut accés van estar escrits en la nostra llengua.

Tota aquesta documentació, recollida per l'Ajuntament, era enviada al censor, qui revisava dibuixos i textos, i determinava si estava dins dels àmbits de la seua correcció. Aleshores podia desautoritzar la plantà de la falla, amb una censura absoluta, o autoritzar la plantà de la falla amb uns canvis en parts de la falla, levant ninots, rètols o objectes de l'escenografia. En aquest sentit,

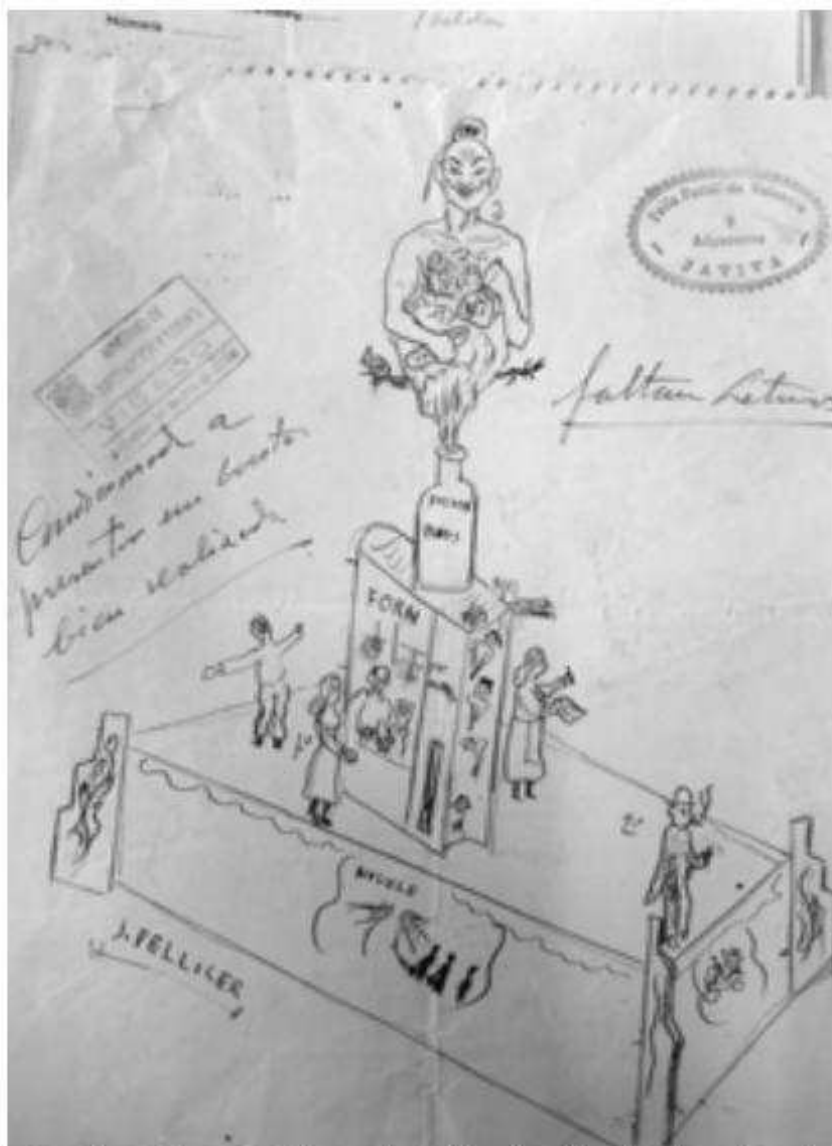

Esbós del cadafal. Els trust de los tenorios de José Camarasa (Tetuán, 1955). Es pot apreciar com el censor apunta «a reserva de ver en la plantà». LG 2764/4 AMX

la llapissera roja era utilitzada per tatxar allò inexacte que calia suprimir o afegir algun comentari, com «a reservar de ver en la plantà» o «faltan letreros».

3 Document datat el 21 de gener de 1943. LG 2764/3, ARXIU MUNICIPAL DE XÀTIVA (AMX)

4 Document datat el 7de gener de 1943. LG 2764/3,AMX

Esbós del cadafal *Historia de ladrones* de J. Pellicer (Portal de València, 1956), on s'apunta que «faltan letreros». LG 2764/2 AMX

Esbós del cadafal de José Camarasa (Mercat, 1950), que anava sobre el preu de l'oli. Podem observar com es va tatxar –en roig– la paraula oli i la boca del ninot. LG 1928/7 AMX

En efecte, l'aprovació d'esta primera part estava supeditada a comprovar en el cadafal, una vegada plantat, si tot allò aportat coincidia amb la realitat. Trobem un exemple de Xàtiva de l'any 1947 on, la documentació era examinada primerament pel Delegat Provincial del la Sotsecretaria d'Educació Popular del Ministeri d'Educació Nacional i després era remesa a l'Ajuntament de Xàtiva per què li pegarà una altra ullada:

«Encarezco a Vd. tenga presente la vigilancia que debe ejercer sobre las Fallas que sean levantadas en esa población. Respecto del boceto y no obstante la censura ya hecha por esta Delegación, interesa sea examinado por Vd. efectuando sobre él las rectificaciones que considere necesarias atendiendo a las peculiares características locales que como es natural, son desconocidas por este Organismo. El día de la "Plantá", a primera hora, deberá comprobar si han sido respetadas las indicaciones de la censura, retirando los rótulos inconvenientes, moral o políticamente, así como incluso "ninots" o grupos de ellos que no merezcan su aprobación. Deberá ponerse en contacto para esta labor con el Delegado Local de esta Subsecretaria, quien tiene instrucciones a este respecto» 6.

L'actuació d'aquesta censura la podem comprovar aquell mateix any, doncs després d'examinar l'esbós de falla, el Delegat de la Sotsecretaria d'Educació Popular de Xàtiva, va resoldre *«prohibirlo por considerarlo un ataque a la política económica del Estado y una ofensa a varios organismos oficiales»* 7.

Desconeguem quina falla fou la que va patir l'acte de censura i no va poder arribar a plantar-se. Un episodi semblant va ocórrer l'any següent, el 1948, atès que la falla de Sant Jaume no va ser aprovada per la censura:

«Examinado el boceto y explicación de la Falla de la Plaza de San Jaime de esta localidad, tengo que poner en conocimiento que dicha falla no puede ser aprobada por la censura mientras no den una explicación detallada de la misma. Una vez cumplimentado esto, se procederá a la autorización de la misma, con la censura que este organismo estime pertinente y de acuerdo con las normas dictadas a tal fin» 8.

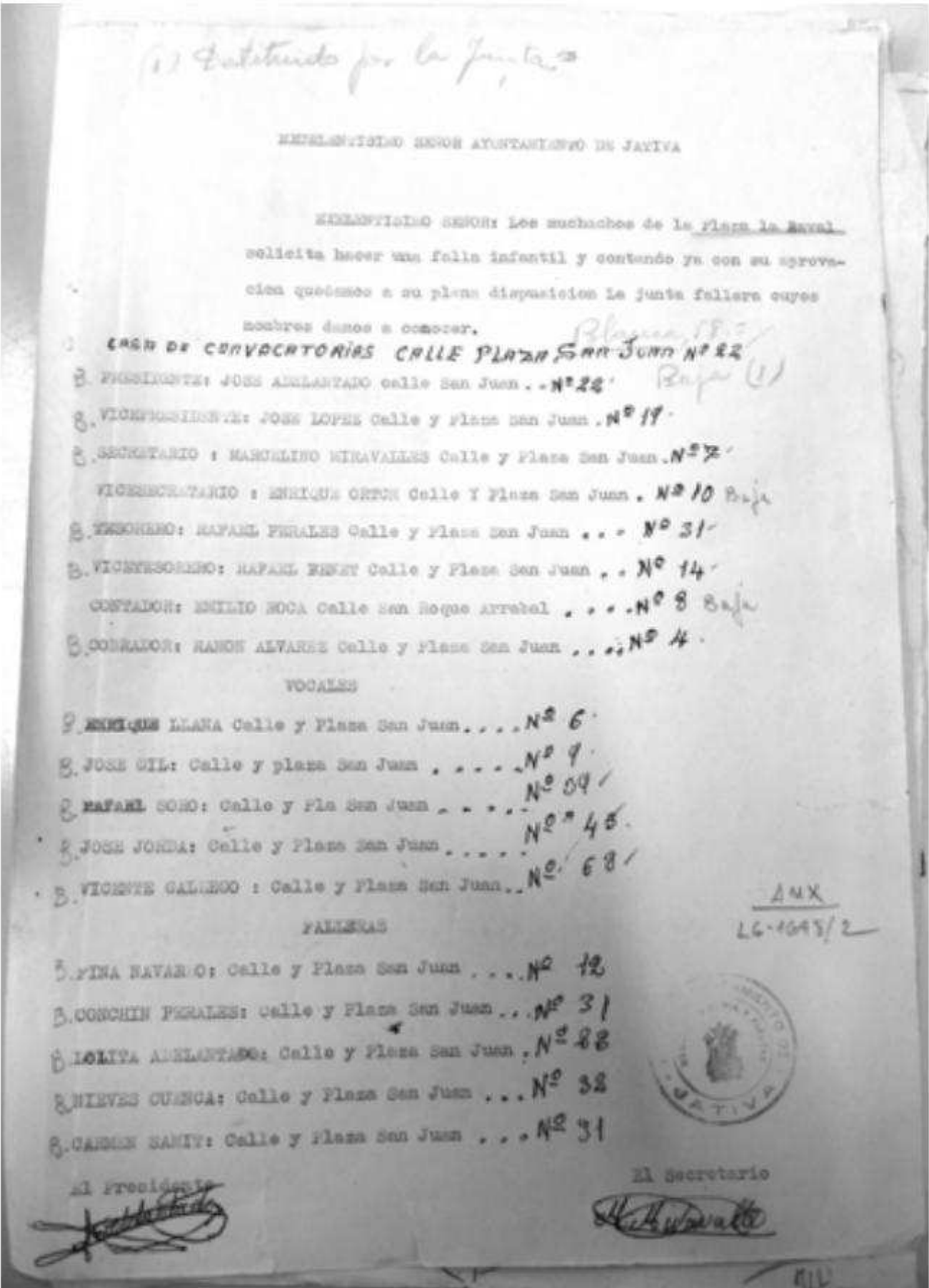
5 Anys més tard la censura formava part del Ministeri d'Informació i Turisme, i era practicada en la Delegació del Districte de Xàtiva.

6 Document datat el 27 de febrer de 1947. LG 1928/4, AMX

7 Document datat el 28 de febrer de 1947. LG 1928/4, AMX

Sembla que la documentació sol·licitada es va presentar, atès que la falla El refraner valencià de Samaniego finalment es va plantar. Passada la censura per part de les comissions i dels artistes fallers, els quals treien el seu enginy i gràcia per poder passar la censura de la crítica que volien realitzar, n'era el moment de plantar la falla i esperar el darrer acte de control. Una vegada plantades les falles eren revisades, qualsevol rètol, dibuix, objecte o ninot no autoritzat era obligat a modificar-se o retirar-se del cadafal. En la història de les falles xativines existeixen diversos episodis de l'actuació de la censura sobre la falla plantada. No es motiu d'aquest article exemplificar aquestes accions i remetrem al lector a la bibliografia existent, sobretot aquella que recull les memòries dels artistes fallers, com la d'Antoni Grau en aquesta mateixa publicació.

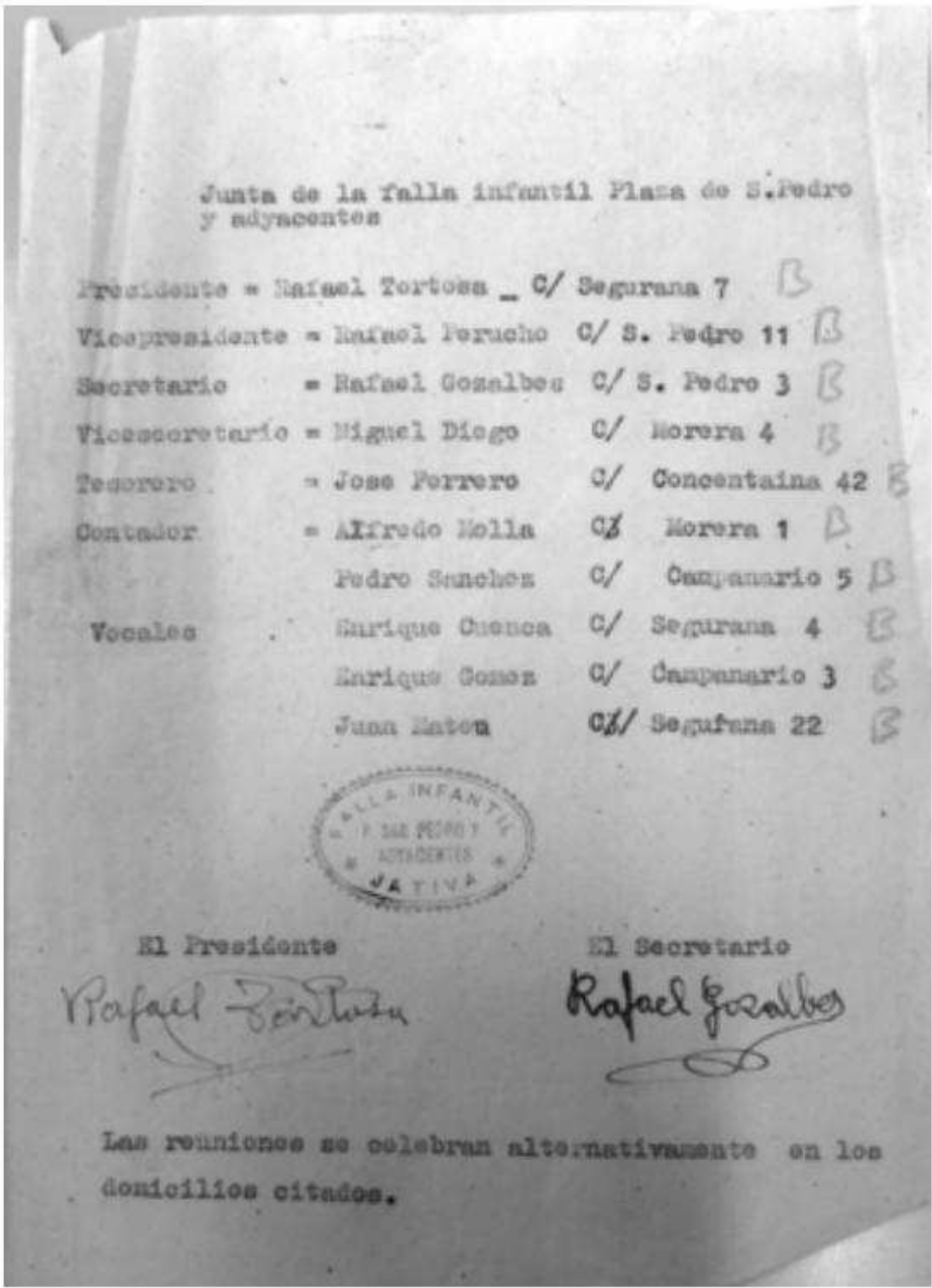
Dins de la censura, cal nomenar el control que s'hi feia als membres de les comissions falleres al començament de cada exercici faller. Així que els membres de les comissions eren controlats per les autoritats mitjançant els censos de les autoritzacions que calia que inclogueren el nom i el domicili de cadascun dels fallers així com el lloc de reunió. Ocorria també en la constitució de les juntes locals falleres. En el cas de la de Xàtiva, l'Ajuntament sol·licitava informes polítics i socials al cap local de Falange Española Tradicionalista y de las JONS 9.

Llistat presentat per la falla infantil del Raval, l'any 1956, amb la relació dels membres amb el nom i el domicili de cadascun. Es pot apreciar la revisió del censor incloent una lletra B, de bona conducta. LG 1698/2 AMX

Posteriorment, l'Ajuntament, després de l'informe pertinent, elevava al president de la JLF la composició de la mateixa, amb la indicació en cadascuna de les persones si era «afiliado, de buena conducta o no afecto al régimen» 10. En el mateix sentit, es pot comprovar als llistats enviats per les comissions falleres a les autoritats, de l'existència de la lletra B —retolada habitualment en roig— davant de cadascun dels membres com a referència de Buena conducta.

Cloem l'article, amb la reflexió de què la censura ha minvat la llibertat dels artistes en la confecció dels cadafals fallers. Si donem una ullada ràpida per les Falles plantades als anys quaranta, cinquanta i seixanta de la passada centúria, ens podem fer una idea de les temàtiques escollides pels artistes fallers: denúncia de l'estraperlo —li interessava al govern esta acció—, temes de la pràctica del matrimoni —sempre vist des d'un punt masclista o patriarcal, pensament dels que governaven— o aspectes relacionats amb

Listat presentat per la falla infantil del Raval de la plaça de Sant Pere de 1955. LG 1698/2 AMX

la barriada o la dificultat de plantar falla. A pesar de del rigor temàtic, com hem apuntat anteriorment, els artistes fallers tiraren mà de l'enginy per saltar la censura i incloure als cadafals fallers temes més suculents, àcids i amb més càrrega crítica, els quals calia tindre certa intel·ligència per llegir entre línies i esbrinar el missatge amagat entre els ninots.

Finalment, referenciar unes declaracions del delegat d'Informació i Turisme, Joaquín Ríos-Capapé, sobre el seu parer sobre la censura, que ben bé definixen l'acció de control a la qual va estar sotmesa la nostra societat, entre les que s'hi trobaven les Falles, i l'actitud practicada per les autoritats disfressant, en tot moment, la realitat:

«Censura, en realidad, no la ha habido nunca, aunque si una labor de orientación y consejo en cuanto a ciertas formas externas; todos los problemas locales, nacionales e internacionales han podido y pueden ser tratados libremente por los artistas falleros, dentro de los límites de sátira o crítica festiva que las caracteriza» .11

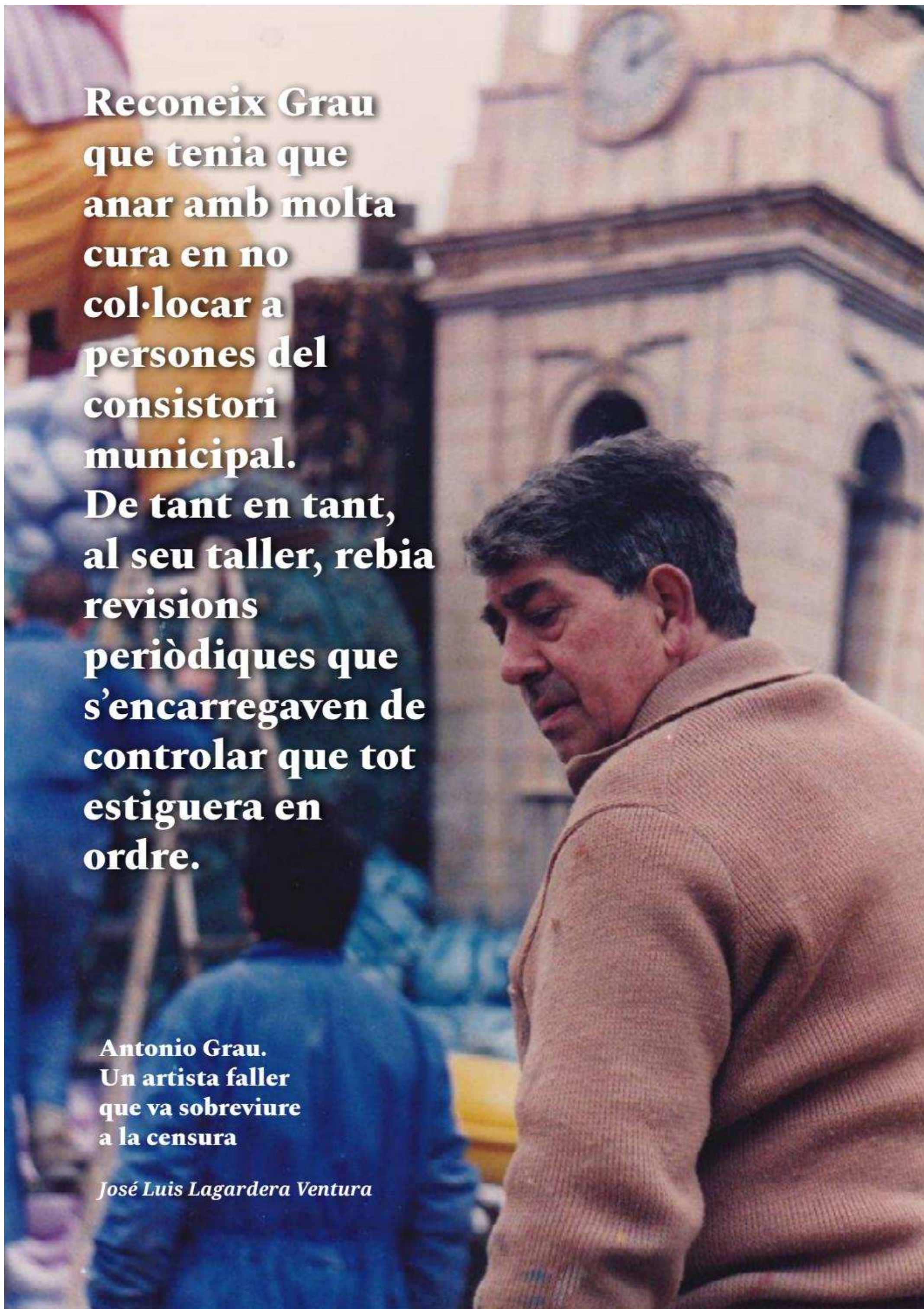
8 Document datat el 18 de febrer de 1947. LG 1928/4, AMX
9 LG-2277/3. AMX
10 LG-1928/3. AMX
11 Las Provincias, 16 de febrer de 1966.

**Reconeix Grau
que tenia que
anar amb molta
cura en no
col·locar a
persones del
consistori
municipal.**

**De tant en tant,
al seu taller, rebia
revisions
periòdiques que
s'encarregaven de
controlar que tot
estiguera en
ordre.**

**Antonio Grau.
Un artista faller
que va sobreviure
a la censura**

José Luis Lagardera Ventura

Antonio Grau. Un artista faller que va sobreviure a la censura

José Luis Lagardera Ventura
Periodista i faller

És fàcil mirar la censura a les falles des de certa perspectiva. Calibrar la importància històrica que va tindre, el que va comportar o el que va deixar d'aportar a la societat. El que no és tan fàcil és viure-la en les teues pròpies carns. I això ho sap ben bé l'artista faller xativí Antonio Grau Cros, que va estar fent falles durant vora 45 anys, aconseguint deu primers premis a Xàtiva.

Antonio Grau va començar a la dècada dels 50 fent falles amb son pare i amb el seu avi, i després va passar a ser protagonista principal. Mai va arribar a pegar el bot a València, però això no lleva que la seua haja estat una de les carreres més prolífiques a la Costera com a creador de cadafals. A Xàtiva va plantar un total de 89 monuments, i a això cal sumar-li els creats per a municipis com Alzira, Carcaixent, Gandia o Dénia. Però no hi ha que oblidar que a Grau li va tocar realitzar falles en una època en la que es respirava censura, emparada en la dictadura franquista que es va allargar fins ben entrada la dècada dels 70.

“Aquella era una època molt complicada. Una de les situacions més difícils per a mi va ser quan tancaren a mon pare i al meu avi, perquè havien posat un medalló amb una pesseta al remat. En l'esbós van posar el medalló, però no la pesseta, i aleshores van interpretar que era contra Franco. No tenia inconvenient en llevar-la i posar-la, que és el que finalment vam fer”, explica Antonio Grau al seu domicili, rodejat dels

reconeixements abastats al llarg de la seua dilatada experiència al món de les falles. “Jo vaig dir que si no els soltaven, jo no plantava més falles. Va intervenir la Guàrdia Civil i es va arreglar la cosa”.

Però quin era el procediment censor? Conta el veterà artista que s'havia de presentar l'esbós, i que havia d'anar acompanyat dels versets i tot allò referent al monument a plantar. “Eixa informació li la portaves a un tal Ribera, que era el delegat del govern ací i era qui ho llegia tot per dir-te el que estava correcte i el que no havia de posar. I no te'n passes una lletra o... I quan donava el vist i plau, et feia fer una còpia i tot per quedar-se-la i comprovar quan es plantara que tot estiguera correcte”. Els monuments, per tant, estaven capats a l'hora de poder criticar els fets ocorreguts durant l'any, cenyint-se a crítiques estèrils sobre accions quotidianes de la ciutat o del barri on es plantara. “A eixa època no podies clavar-te amb l'església, ni amb les forces de seguretat ni tampoc amb l'Ajuntament. Les crítiques anaven per coses del barri com la veïna que no agranava el carrer o situacions que no tenien la major importància. Era de por”.

Reconeix Grau que tenia que anar amb molta cura en no col·locar a persones del consistori municipal. De tant en tant, al seu taller, rebia revisions periòdiques que s'en-carregaven de controlar que tot estaguera en ordre. Fins i tot, quan les comissions

tenien problemes amb l'autoritat pel monument plantat, dirigien el focus d'atenció cap a l'artista. “Hi havia espies, que anaven el dia de la Plantà vigilant, i quan veien alguna cosa inusual, ho comunicaven”. A ell, de fet el van arribar a tancar per posar a una dona a un monument, quan a l'Ajuntament de Xàtiva hi havia una regidora. En realitat no deia res d'ella, però es va interpretar que la crítica anava en eixe sentit. “No preguntaven, primer et tancaven i després aclarien les coses. Jo crec que he viscut una època molt difícil, que no li la done a passar a ningú. Ara, gràcies a Déu, excepte eixa vegada que em retingueren al Quartell de la Guàrdia Civil durant tota una nit, no m'ha passat res greu”.

Però Grau encara va arribar a plantar falles una vegada va concloure la dictadura franquista, obrint-se per fi un ventall de possibilitats respecte als monuments. “Quan es va acabar la repressió va ser com si el món s'haguera obert de banda a banda. Ja

podies posar dones nues, que era impensable abans, o inclús criticar el que volies sense por a les represàlies. El que no podies posar encara, eren els noms”. De fet, encara va tindre algun problema una vegada va morir el dictador. “Vaig fer un carro com a remat a la falla del Carmen, que representava un cavall arrastrant un taüt. Molts pensaven que eixe era el fèretre de Franco. En vespres de la Plantà me'l llevaren i em van fer posar una simple caixa. No hi havia ni noms ni res, però...”.

Antonio Grau es va retirar l'any 1995. Ara, al mirar enrere, recorda amb nostàlgia tots els entrebancs que va haver de superar any rere any a la capital de la Costera i a la resta de ciutats per poder desenvolupar la seua feina. Per poder plantar falles. Encara hui, Grau és un dels artistes fallers xativins amb més èxit de la història. Un creador amb qui no va poder la censura.

ITRAL FALLERA

X

“Un capítol curiós ho constitueixen els objectes que estaven totalment censurats. En primer lloc aquells que pogueren tindre qualsevol similitud o paregut físic que recordara un símbol fàl·lic...”

Aproximació a la història de la censura en les falles

Boro Ciscar

Comissió d'Estudis Fallers Torrentins

Sobre la història de la censura en les falles ja s'ha escrit i està a l'abast de qualsevol que desitge aprofundir en el tema. Al seu dia Enric Soler i Godes va arreplegar en la seua obra “Las fallas” diverses referències a falles censurades amb anècdotes i notícies curioses, posteriorment Antonio Ariño en la seua obra “La ciutat ritual”, detalla el procés de censura des dels seus inicis en el segle XIX. El període més fructífer a nivell censor va ser sens dubte durant el franquisme i Gil-Manuel Hernández en “Falles i franquisme” va dedicar un capítol de l'obra a l'acció de la censura i a més d'una anàlisi exhaustiva dels temes censurats, nombre de falles i forma d'aplicació. L'any 2014 vaig realitzar un estudi sobre les marques de censura en els esbossos de falla, estudi que va ser publicat per la comissió de Ramón i Cajal de Torrent. En un principi, i sabent les obres esmentades anteriorment,

no creia que calia aprofundir molt més en el tema, però al realitzar la biografia fallera de Vicent Pallardó Latorre, i consultar tots els seus esbossos, vaig observar les anotacions i esborradures que la censura havia deixat en ells.

Així que em vaig proposar fer més que un estudi, una catalogació d'aquelles marques i anotacions que al llarg de la història hagueren quedat estampades per elsensors sobre els esbossos, en molts casos verdaderes obres d'art que no rebien cap respecte ni inconvenient per a aplicar el plomí, el llapis roig o l'encuny estampat. Per a poder realitzar aquell treball es van consultar tots els esbossos disponibles que existeixen des de 1888 fins a 1971, data en què desapareixen les marques de censura en els esbossos, no l'acció censora, que continuà aplicant-se. De 1888 a 1946 els esbossos consultats van ser els de l'Arxiu Històric Municipal de València

i de 1946 a 1971 els existents en l'Arxiu de la Junta Central Fallera, en total prop de 2000 esbossos van ser els analitzats. D'entre les conclusions tretes d'aquell estudi, la principal és sens dubte que no hi ha hagut cap època en què no s'hi ha exercit la censura en la festa fallera, un control molt estudiat des de la fase embrionària que és el mateix esbós. La quantitat de temes censurats en prou ampli, però moltes vegades s'observa que el censor fa ús de una perversió i maquiavel·lisme que només estava en la ment i ulls del propi censor, perquè si alguns d'ells s'hagueren dedicat a ser artistes fallers segur que hagueren triomfat, ja que veien on no hi havia. En canvi en altres ocasions està justificada la mesura censora, perquè a l'hora d'arriscar alguns artistes no s'ho pensaven. L'estudi va quedar tancat amb la recopilació de les marques i anotacions i una breu explicació del motiu de la censura, però es va plantejar noves línies d'investigació.

En primer lloc alguns esbossos presenten la censura però es desconeix el motiu, sobre tots aquells que es refereixen a una escena en concret que només es pot saber si es disposa de la memòria de la falla o del llibret i dels quals no disposem. Després també tenim els casos on se censura un personatge o situació, que corresponen a persones concretes del veïnat o la barriada de la falla, i que normalment ha arribat a l'orella del censor, bé per tercers o bé

per la denúncia directa dels afectats. Esta situació s'observa sobretot en esbossos de finals del segle XIX i principis del segle XX, i ací és molt difícil esbrinar el motiu concret que va provocar la censura, excepte en els casos que van quedar reflectits en premsa o existisca documentació dels afectats. En els casos on es disposa de llibret o memòria, comprovem com el censor realitza anotacions o advertències sobre situacions aparentment normals i al consultar la crítica trobem el motiu.

Existia algun manual o norma per a aplicar la censura? Podem afirmar que no, el censor es regia pel seu sentit comú i lliure albir. Una cosa per a un censor és greu i per a un altre no ho és tant, així es pot veure objectes, nus o situacions que un any se censuren i en un altre s'és molt més permissiu. Encara que es va intentar per tots els mitjans contactar amb algun censor, va ser totalment impossible. No va existir una nòmina de censors, ni personal fix que realitzara esta tasca, igual que hui es requereixen persones per a exercir de jurats en els distints concursos fallers, es requerien en l'època altres per a esta labor. Segons testimonis orals, van arribar a actuar de censors funcionaris de l'estat, periodistes i fins i tot delegats polítics.

Un capítol curiós ho constitueixen els objectes que estaven totalment censurats. En primer lloc aquells que pogueren tindre qualsevol similitud o paregut físic que re-

cordara un símbol fàl·lic, com les panolles, cogombres, objectes situats entre les cames que puguen induir a confusió, i estranyes protuberàncies a l'altura de la cintura. Després estan els objectes que inclús no tenint una semblança física, si que fan referència al sexe, en este apartat es van prohibir, les figures o la tomaca, al natural i en llanda. Qualsevol referència a símbols religiosos també era censurada, ací entraven les creus, donava igual si estaven coronant una barraca com si era la representació d'un cementeri, els altars, els retaules que pogueren haver-hi sobre fatxades i qualsevol representació de sants o verges. Entrant en temes escatològics veiem censurats tots els orinals, wc, i formes dubtoses que pogueren representar defecacions. Les dones embarassades són un altre dels motius de censura i dins dels comportaments no admesos es van fer desaparèixer les al·lusions a la prostitució, l'homosexualitat i la infidelitat entre parelles. Els símbols també van ser objecte d'una atenta mirada, els escuts o emblemes nacionals estaven totalment prohibits, per tant s'eliminaven els paquets de tabac que pogueren tindre escuts, les banderes que hagueren en edificis o inclús els tambors que en la seua caixa portaren pintades les bandes dels colors de la bandera nacional, per descomptat els bitllets i sobretot les monedes. Ja més rebuscada era la censura que s'aplicava a objectes molt concrets com els compassos i les plomades,

que en al·lusió a la maçoneria també van ser prohibits.

Una vegada vist este xicotet recorregut dels objectes i situacions de censura, veurem els organismes que es van encarregar d'aplicar-la durant els distints períodes. De finals del segle XIX fins a 1934 apareix directament l'alcaldia com a encarregada d'aplicar la censura. Després de la guerra civil s'encarrega la Vicesecretaria de Educación Popular de Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS), secció Plàstica. A partir de 1952 l'òrgan encarregat de la donar el visat de censura va ser el Ministerio de Información y Turismo, Delegación Provincial de Valencia. En 1963 aplica la censura la Junta Provincial de información, Turismo y Educación Popular de Valencia, i l'any següent els esbossos ja apareixen censurats directament pel Ministerio de Información y Turismo Delegación Provincial de Valencia. A partir de 1967 no apareix cap organisme que s'atribuísca l'acció censora, encara que continuen les marques en els esbossos fins a 1971, data en què se censura l'últim esbós.

Es podria fer una estadística del nombre de falles que van ser censurades i els percentatges dels temes i artistes que van patir l'acció censora, però lamentablement s'ajustaria a la realitat, ja que en primer lloc no estan disponibles tots els esbossos, i a més hi ha una variable molt important,

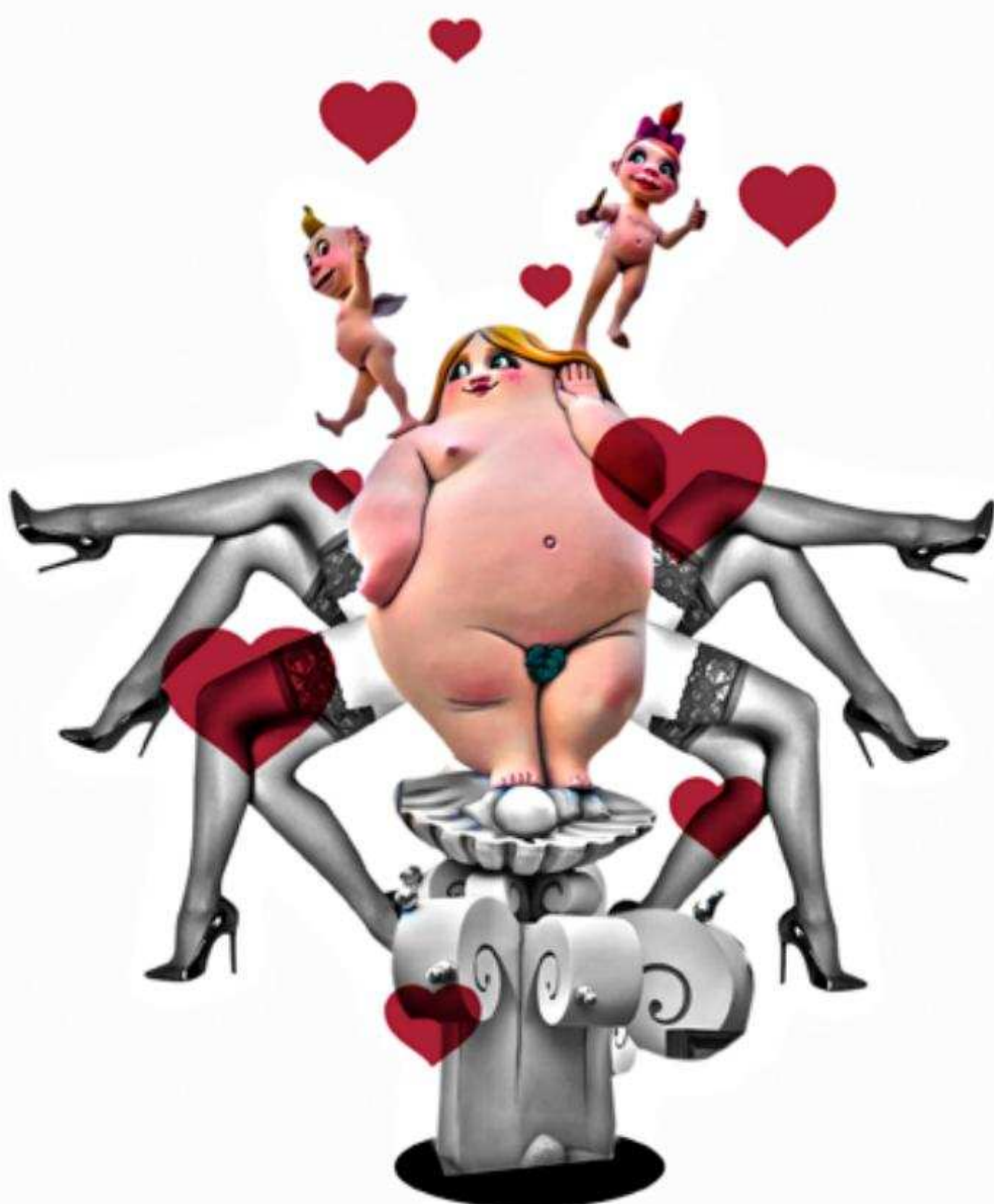
i és que molts esbossos es presentaven i una vegada rebutjats es tornaven a presentar ja corregits, pel que no sabem el número exacte d'aquells esbossos que van ser censurats. Hi ha casos en què l'esbós existent en els arxius no té marques de censura i el publicat en premsa veiem que és diferent, corresponent a l'original abans de ser censurat. Els treballs a realitzar en el futur sobre la censura són molt nombrosos, alguns estudis molt concrets prompte veuran la llum, però per a desxifrar la totalitat d'esta activitat censora de la història de la nostra festa inclús haurérem de dedicar anys d'investigació.

Present

**Estan les dones
censurades a les
falles per a tenir
alguns càrrecs dins de
les comissions?
Tenen algunes
comissions a més la
ideologia de que una
dona no pot ser
presidenta simplement
perquè és dona i es creu
que la seua tasca no és
la de “manar”?**

PresidentA: missió impossible
Yolanda Pérez

PresidentA: missió impossible

Yolanda Pérez
Presidenta de falla

Que al segle XXI encara es puga parlar de censures ens porta a pensar, amb tristesa, que en alguns aspectes de la societat es vol evolucionar, però al mateix temps, hi ha part d'ella que per por o per continuar amb el control de la mateixa, no veu amb bon ulls aquesta evolució.

Dia rere dia es parla de desigualtats socials i cada volta més, ens trobem amb la involució de la societat. La tecnologia avança de forma vertiginosa, però els ideals de vida i convivència, en alguns aspectes, avancen a pas de formiga, de vegades inclús de cranc. Ens molts àmbits de la societat es donen desigualtats, i un en el que encara és evident, i no sabem encara per què, és el món de les falles. Preocupa tant aquest tema que molts llibrets de falla inclouen articles on s'aborda el tema o inclús on es reivindica la igualtat de les dones.

Un dels llibres de falles més recents on clarament es veu la preocupació per la inclusió de les dones als diferents àmbits de la societat és el llibret de la falla Joan Ramon Jiménez de 2016, que amb el títol "La dona nascuda per a regnar", reflexa la situació real de les dones en cada col·lectiu.

Si parem atenció, les dades són preocupants a les falles. Ens centrarem a la ciutat de Xàtiva, on pareix que, malauradament, la festa fallera continua sent "d'homes". 19 falles hi ha a la nostra ciutat. D'elles només 2 tenen com a cap de la comissió a

una presidenta, 4 d'elles tenen juntes gestores on algun dels membres és una dona i la resta, 13 comissions, tenen al capdavant de la comissió un president. I aquesta situació és la que, des que la primera dona es va fer endavant allà pel 2001, es dona al món faller xativí. Hi ha inclús comissions que mai han tingut ni dona presidenta ni junta gestora on una fallera formara part d'ella. Alguna de les presidentes que des de 2001 han passat per les diferents comissions, 8 en realitat -un nombre massa reduït per a la quantitat de dones censades-, ha reconegut sentir-se alguna vegada menyspreada per la part masculina o com alguna d'elles va reconèixer a l'article escrit per José Luis Lagardera al llibret explicatiu de la falla Joan Ramon Jiménez de 2016, "era una dona la que estava al capdavant, però altres volien manar". Eixe "altres", és evident, eren els membres més antics de la comissió, que a més solen ser els que fa 15 o 20 anys s'encarregaven de totes les feines de la mateixa. Perquè senyors i senyores, volem o no volem, les falles en general i les de Xàtiva en particular no són una excepció, sempre han relacionat la feina de les dones a treballs com delegació infantil, ser fallera major i com a càrrec més "important", secretària. I si tirem més enrere, les dones no eren censades a les comissions i ni tenien permès entrar als cassals. Les dones eren les que s'encarregaven de passar les banderetes per a penjar al carrer i com a feina important,

preparar les disfresses per a les cavalcades. Impensable que una dona anara un divendres a sopar, i menys que tinguera veu i vot a les decisions. Actualment, s'ha evolucionat un poc, no com es deuria, i ja podem contar amb dones tresorereres i alguna delegada de llibret, però curiositat o no, la majoria de falles tenen al capdavant de la seua delegació infantil a dones.

I si parlem de la Executiva de la Junta Local Fallera, no ha tingut mai cap dona com a màxima representant i no fou fins 1998 quan una dona començara a formar part de la directiva.

Es ací on parem a reflexionar. Estan les dones censurades a les falles per a tenir alguns càrrecs dins de les comissions?

Tenen algunes comissions a més la ideologia de que una dona no pot ser presidenta simplement perquè és dona i es creu que la seua tasca no és la de "manar"? Tenen més possibilitats de ser presidentes o formar part de juntes gestores les dones en aquelles comissions on la gent adulta de fa 15 o 20 anys enrere ja no forma part de la comissió?

I després de reflexionar concloem. Doncs sí, encara que ningú ho vol dir, perquè pensen que són molt moderns i han evolucionat, la mentalitat d'alguns i algunes persones falleres, és pensar primerament en un home a l'hora de buscar qui ocupe la presidència. Amb el "no s'ha donat mai el cas" ó "no crec que si li ho proposem vullga",

apareix l'excusa més fàcil per a dir realment "no volem que entre una dona de presidenta". El cas, eixe, no es donarà mai mentre l'ambient de la comissió siga l'adequat per a que "mane" una dona. Dins d'una comissió tots ens coneguem i és clar que al llarg d'un any una veu l'ambient i sent les converses envers a la part femenina. Es ahi on la decisió d'anar endavant o no, es pren. I vénen a la ment preguntes com:

-Estaran preparats per a que una dona dirigeisca a la comissió? (incloent als homes, clar, sobretot als més majors, que han dirigit la comissió des de sempre)

-I la resta de comissions, estaran preparades per a tractar amb una dona presidenta? Seré ben acollida?

-I la part fonamental, a casa com es prendran que vullga ser presidenta de comissió?(alguns pares és clar que pensaran, on anirà esta, transformat-ho en un "t'ho has pensat bé"?

I es que són frases com eixes les que denoten que, lluny de dir clarament el que es pensa, amaguen un "per a que vols complicar-te la vida" o "eixe temps el podries dedicar a altres feines"(quines, les de casa?). Perquè a més si la parella de la candidata a presidenta no dona la conformitat, l'any pot resultar la fi de la relació, mentre que a l'inversa la situació és unilateral i sense discussió possible. Doncs sí, les dones estem capacitades i sobretot preparades per a ser presidentes. Ho diu una persona que du 8 anys al capdavant

d'una comissió, persona que ha vist com han intentat manipular-la pensant que no tenia criteri o no podia amb les tasques que comporta el càrrec. Pense a més que les dones donen un altre aire al estar al capdavant d'una comissió. Siguem més pacients, tenim un altra perspectiva de com s'ha de portar una comissió a la part econòmica, moltes de nosaltres a l'àmbit familiar portem eixa tasca i per tant la capacitat d'estalvi i de despesa efectiva. Tenim capacitat de tractar tant amb homes com amb dones. Per contra l'home sol tancar el seu cercle envers la part masculina d'una falla.

I evidentment, encara que no es diu i ningú ho vol sentir, a aquelles comissions on una part de la comissió masculina ha estat al capdavant durant anys, la possibilitat de que una dona siga presidenta o si ho és, respecten les seues decisions, és quasi nul·la, per no dir impossible, o si aconseguix arribar al càrrec, la seua tasca va a ser la més dura i dramàtica que mai haguera somiat. Les falles evolucionen amb molta lentitud, i les dones som partícips d'aquella, perquè de vegades, i gràcies que no sempre, acaem que l'home ha de desenvolupar certes activitats dins d'una comissió.

Censurades per nosaltres mateix, hem de començar a canviar les nostres actituds i fer-nos sentir per a que les nostres paraules ressonen als cassals i es tinguen en compte tant com les de la part masculina.

Gràcies també a les comissions on hi ha persones que pensen que les dones poden ser bones abanderades de les falles, encara que açò és el que menys podem trobar.

MUNDO HISPANOAMERICANO

Crisis en el Gobierno uruguayo

Montevideo 18, 1 tarde. Con ocasión de la elección del presidente de la Cámara, la tensión manifestada desde hace tiempo en las relaciones entre el Gobierno y el partido nacionalista de Herrera ha tomado las proporciones de una verdadera crisis.

El presidente de la República ha convocado a Belgrano, García y Arriaga, los tres ministros nacionalistas, con los que ha celebrado largas entrevistas. Se sabe que los tres ministros ofrecieron al presidente su dimisión, que ha sido aceptada. Los ministros de Asuntos Exteriores, Hacienda y Justicia se han encargado interinamente de las carteras vacantes.

En los medios políticos y periodísticos uruguayos se comparte la opinión de que el presidente renunciará en lo futuro a la colaboración de los nacionalistas. Estos se proponen retirarse de la función pública, y, en ciertos casos, de los puestos que desempeñan en la administración y economía del país. Sin embargo, en los medios políticos se tiene dada en cuanto las posibilidades que se presentan al Gobierno para sostenerse frente a la coalición de los nacionalistas y el partido de Blanco Acevedo, tanto en la Cámara como en el Senado.—EFE.

Triunfo liberal en Colombia

Bogotá 18, 8 tarde. Las elecciones generales celebradas en Colombia han constituido un triunfo decisivo para el ex presidente Alfonso López, a quien se considera como candidato seguro para la presidencia el próximo año.

El partido liberal de López ha logrado 55 escaños, mientras que la oposición sólo ha obtenido 29.—EFE.

El ministro de Relaciones, de Chile, nombrado embajador en Londres

Santiago de Chile 18, 9 noche. El ministro de Negocios Extranjeros de Chile, Bianchi, ha aceptado el puesto de embajador de Chile en Londres. Fue lo que ha ofrecido el presidente de la República. Aun no se sabe quién será nombrado para sustituir a Bianchi en el ministerio de Negocios Extranjeros.—EFE.

Alfonso López no es partidario incondicional de la solidaridad interamericana

Buenos Aires 18, 8 tarde. El corresponsal de "La Nación" en Bogotá, reproduce unas declaraciones del ex presidente de Colombia, Alfonso López, sobre la actitud de los Estados Unidos en relación con el conflicto actual. Estas declaraciones tienen un interés particular, porque se considera a López como casi seguro presidente de Colombia. Después de su triunfo en las recientes elecciones. "La solidaridad de Hispanoamérica con los Estados Unidos—declara—no debe ser llevada al punto de seguir ciegamente la política de la Casa Blanca. La solidaridad americana es muy útil dentro de ciertos límites, pero no debe conducir a compromisos ciegos. Es cierto que el hemisferio occidental debe tomar en tiempo oportuno medidas de protección contra eventuales ataques, pero la declaración de la extensión de estas medidas defensivas no debe ser dejada al libre arbitrio exclusivo de los Estados Unidos."—EFE.

CAMPESINOS: Las divulgadoras de la Hermandad de la Ciudad y el Campo te informarán de lo que es la OBRA SINDICAL DEL HOGAR.

EL DIA DE LOS CAIDOS DEL REICH

Ceremonia en Vicálvaro

La colonia alemana de Madrid, con motivo de la conmemoración del Día de los Caídos del Reich, ha celebrado una ceremonia en Vicálvaro, en el mismo lugar en que encontraron la muerte, al final de la guerra española, el comandante alemán de Aviación Friedrich Herle y la tripulación de su aparato de bombardeo. Un destacamento de la guardia de Vicálvaro dio guardia de honor ante la lápida erigida en memoria de Herle. Sobre una lápida depositaron coronas el agregado del Aire en la Embajada de Alemania, coronel Krahmer, y el jefe del partido Nacional Socialista en España, Sr. Thomsen. Ambos dirigieron también la palabra a la conmemoración. El acto terminó con un breve discurso del embajador alemán en Madrid, Von Stohrer.

En provincias

Las colonias alemanas de provincias han celebrado igualmente actos conmemorativos del Día de los Caídos. Todas estas ceremonias revelaron particular brillantez.

APAREJADORES

Clares: ACADEMIA REUS, Puerta 804, 12.

COÑAC CARBONELL
TRES OROS
CARBONELL Y CIA. - CORDOBA

D. I. E. M. A.
PLAZA DE CANALEJAS 6

ARTE RELIGIOSO
Imágenes, altares, pías bautismales, pavimentos de mármol, Proyectos y presupuestos gratis. Teléfono 24072

Esas erupciones infantiles desaparecen con Vegetal Richelet

Enférico fortificante para niños, niñas y jóvenes. Además de purificar la sangre, eliminando las enfermedades de la piel, es eficazísimo contra anemia, vegetaciones, inflamación de ganglios, raquitismo, etc. Su sabor es muy agradable y reemplaza con gran ventaja al aceite de hígado de bacalao.

En farmacias. Pida folleto gratuito al Laboratorio Richelet, San Sebastián.

VEGETAL RICHELET
PARA NIÑOS DE 2 A 15 AÑOS

LOS PREVISORES DEL PORVENIR

La Asamblea de Delegados que habitualmente celebran Los Previsores del Porvenir ha revestido inusitado esplendor este año, por coincidir con la entronización de San José como Patrono de la Asociación.

El acto, celebrado ayer, resultó solemnisimo, asistiendo relevantes personalidades de la Economía española y la totalidad de los delegados siendo obsequiados al final del acto con una copa de vino español.

Ideal contra la sarna. Sin baño ni desinfección de ropas, aplicando la pomada solo en las manos. Evita enormes molestias y gastos. Muy superior a toda imitación.

LAS FIESTAS FALLERAS DE VALENCIA

La estancia del hijo del Jefe en la capital levantina

Valencia 18, 10 noche. El hijo del Jefe ha visitado esta mañana a las autoridades. Después estuvo en el Archivo Municipal y en el edificio denominado Almudain, en el que se halla instalada la colección paleontológica de Rodrigo Bóet, abundante en ejemplares de animales antediluvianos. Por último, en uno de los "cines" de la ciudad, presencié la proyección de algunos documentales sobre temas marroquíes.—CIFRA.

Valencia 18, 10 noche. El hijo del Jefe ha realizado las siguientes visitas: Lonja, Escuela especial de Orientación y Anovochasiento, palacio de la Generalidad, Museo de San Carlos, Manises—donde vió varios talleres de cerámica y alfarería—, la estación depuradora de las aguas potables de Valencia y, finalmente, "Lo Rat Penat", donde asistió a la "chocolata" con que fue obsequiada la señora Aranda, fallera mayor, y a la entrega de un pergamino al general Aranda, por el que se le nombra fallero mayor perpetuo.—CIFRA.

Excursión de los productores a Manises y Sagunto

Valencia 18, 10 noche. Los productores que han acudido de todas las regiones de España a presenciar las fiestas falleras, realizaron una excursión a Manises, donde visitaron varias industrias de cerámica y alfarería. En todas ellas fueron obsequiados con objetos abundantes. Después se trasladaron a Sagunto. Recorrieron los diversos tramos del histórico Castillo, escuchando explicaciones sobre la época a que pertenece cada uno de los cuerpos de que consta, así como de la gloriosa epopeya de los saguntinos.—CIFRA.

El indulto del niño

Valencia 18, 10 noche. En la función celebrada en el Principal para "el indulto del niño", ocupó un palco la fallera mayor, señora Aranda, acompañada de su corte. Las señoras de esta vestían el traje típico de valencianas. Fue leído un mensaje del Gremio de Carpinteros, iniciadores de las fallas. Como homenaje al maestro Serrano, se interpretaron varias de sus composiciones.—CIFRA.

Exposición de Arte valenciano

Valencia 18, 10 noche. Ha constituido un gran éxito la Exposición de Arte valenciano, organizada por la Asociación de la Prensa de esta ciudad con las obras que fueron donadas para el templo de la Virgen de los Desamparados. Las obras expuestas alcanzan la cifra de 397.—CIFRA.

LA FESTIVIDAD DE SAN JOSE

En los Previsores del Porvenir

Con gran solemnidad, tuvo lugar ayer en el edificio de los Previsores del Porvenir el acto de la entronización de la imagen de San José, Patrono de la Mutualidad. Por el presidente D. Andrés Cerdón, en representación del parroco de San José, se bendijo la sagrada imagen. Se repartió después, por todos los presentes, un Credo como acto de fe. El presidente del Consejo de Administración, conde de Vallesano, leyó una salutación a la imagen, y acto seguido se efectuó la entronización del glorioso Patriarca, rezándose la letanía de San José y un responso por los Caídos mutualistas. Asistieron al acto todos los consejeros, el alcalde de Madrid y el director general de Seguros en representación del ministro de Hacienda, estando igualmente representadas las autoridades civiles, militares y provinciales y todas las delegaciones de provincias de los mutualistas.

Píadoso homenaje a la memoria del protomártir Calvo Sotelo

El Ferrol del Candilho 18, 6 tarde. En memoria de Calvo Sotelo, los funcionarios de Hacienda celebrarán mañana píadoso acto.—CIFRA.

SENTENCIA CUMPLIDA

Toledo, 18 de 12 ha sido ejecutada, en Ventas con Peña Aguilera, la sentencia de pena capital impuesta por Consejo de Guerra a Francisco Parrilla Medina, "Ochoa", destacado miembro del Comité revolucionario de dicha villa durante el dominio marxista y participante en numerosos asesinatos cometidos en la misma. Dicho individuo se encontraba fugado en la sierra de los montes de Toledo desde la terminación de la guerra donde continuó cometiendo algunos delitos.

És clar que aquesta figura crea controvèrsia i infinitat d'opinions, que pot ser algun dia es veja a Xàtiva i clar està que causarà un revol destacable, però d'això es tracta, els canvis porten expectativa.

Faller Major? I per què no?

Ángel J. Sánchez

Vicepresident 1er de la JLF de Xàtiva

De segur que molta gent quan escolta aquesta figura s'imagina a un home en monyo de fallera, ulls pintats i saludant al públic a la seua presentació, abillat amb la seua banda. Tal vegada en algun apropòsit o teatret ho podríem vore, però queda lluny del càrrec que podria ocupar un Faller Major.

Si anem enrere en el temps, al cap i casal i altres localitats, aquesta figura ja existia. Podent-se trobar referències d'elles a la premsa de l'època, tal i com em conta Ferran Martínez, membre de Junta Central Fallera, un dia d'aquests que et poses a debatre sobre l'actualitat fallera. Segons em va contar, i després demostrar, era habitual a les comissions falleres de València allà per la dècada dels 20 i 30 nombrar Fallers Majors a personalitats de l'època. Aquesta figura actualment s'acosta més a la que tenim del Faller d'Honor, però en aquella època es nombraven com a Fallers Majors. Aquest càrrec va aparèixer abans inclús que la figura de la dona com a màxima representant, que tingué la seua primera representant a l'any 1929 quan l'elegida com "Señorita España", actual "Mis España", la

valenciana Pepita Samper, va exercir com a amfitriona de les festes falleres d'aquell any, desfilant amb indumentària regional i la banda que l'acreditava com a tal. Creant-se al 1931, la figura de "Reina de las Fallas", passant a nombrar-se al 32 "Belleza Fallera" i definitivament adoptà el nom de Fallera Major al 1933 fins l'actualitat.

Destacant, segons la temàtica que ens ocupa un altra cita important, ja que després de la Guerra Civil, al 1940 és anomenat el General Antonio Aranda Mata, Faller Major perpetu a la ciutat de València.

Segurament molts de vosaltres no coneixíeu aquestes dades, però anem a tornar a l'actualitat, i parlar d'altres ciutats i festes en les que també disposen de representació masculina, junt a la femenina. Són moltes poblacions les que a les seues festes tradicionals tenen a homes elegits per a representar càrrec de fester major.

Sense anar més lluny, al poble d'Olleria, aquest any passat estrenaren a les seues festes la figura del Fester Major Infantil, no existint festera major infantil. En Navarrés també compten amb la Reina de les festes i el fester Major. A la localitat de Vinalesa també tenen un xic com a representant de la festa, de la mateixa manera que passa Al Pinós. A Alcalà-Alcossebre des del 2017, l'Ajuntament de la localitat, amb mires a fomentar la

Presentació "Vendimiadores Mayores 2018" (Arxiu JLF Xàtiva)

igualtat, va crear el càrrec de fester major, junt al ja existent de festeria major.

En Benetússer des de l'any 2015 el màxim representant de les seues festes pot ser, en igualtat d'oportunitats, qualsevol persona, en independència del sexe. De la mateixa manera que ocorre a Torrent que a les festes de moros i cristians podem trobar un capità o capitana.

Si traspassem les fronteres de la nostra comunitat, a Jumilla concretament, disposen de la figura del "Vendimiador y vendimiadora Mayor", tant infantil com adult. Sent aquests els representants de la festa, a part dels altres càrrecs de presidents de penyes o de la federació que uneix a les mateixes.

Però tornant a les falles, al cap i casal, algunes de les comissions atorguen aquest càrrec de forma interna a persones que no ocupen cap càrrec representatiu a la comissió, en forma de reconeixement i homenatge per la seua vinculació a la festa. Fins que ha aparegut la comissió de Borrull-Socors i ha aprovat de forma interna, ja que els estatus de Junta Central no ho reconeixen, que la figura de màxim representant de la comissió puga ser ocupat per qualsevol persona, home o dona, de moment, al dintre de la seua organització.

Per últim, si viatgem cap al nord de la comunitat, fins a Benicarló, 3 de les seues comissions (13 en total) disposen d'aquesta figura representativa, que participa junt a la Fallera Major en els actes fallers, representant a la seua comissió.

Presentació càrrecs oficials 2019 Falla Mercat Vell (Benicarló) Faller Major: Josep Arnau de Antonio. (Arxiu Falla Mercat Vell).

Vegeu? cap de tots aquest porta monyos, ni es transvestís per a representar a la seua comissió, ni eclipsa a ningú, sols comparteix un càrrec representatiu dins d'un col·lectiu. Molts pensareu, "per a això ja està el president", pobres, deixeu estar als presidents tranquils, que prou feina tenen dins de les seues comissions hui en dia, ja que corren dies, on si tenen sort, molta sort, podran comptar amb els dits de les dues mans, la gent que els ajude, sent més corrent que els

comptes amb una. Tal vegada aquest càrrec descarregue de feina a algun president/a.

Ser president de falla és molta feina, clar està, però sobretot significa un sacrifici de temps important, i ahí és on apareix aquesta figura com element d'ajuda. Ocupant el seu lloc a actes on no siga estrictament necessària la seua presència. Podria ser una espenta per a que més d'un/a es decidira a presentar-se com a president/a.

No estic parlant de que el Faller Major desbanque al presidents o presidentes, sinó que ocupe un lloc dins de la representació de la comissió de portes cap a fora, i el/la president/a descarregue eixa part un poc, centrant-se en la faceta més de gestió.

Les falles a l'actualitat han multiplicat els seus actes, tant a nivell col·lectiu com a la pròpia comissió. Nombroses dates queden ocupades per una infinitat d'actes que es poden vore reforçats per aquesta figura. Jornades culturals, nomenaments, presentacions de comissions...etc.

És clar que aquesta figura crea controvèrsia i infinitat d'opinions, que pot ser algun dia es veja a Xàtiva i clar està que causarà un revol destacable, però d'això es tracta, els canvis porten expectativa, i si és com aquests més encara. Però les falles som així, pintoresques i valentes, som arrisca-

des, innovadores i transgressores. No ens podem ancorar al passat, no ens val un "açò sempre ha sigut així", el de tota la vida, es té que deixar a un costat i adaptar-se al moment, vivim època de canvis, d'igualtat, d'evolució.

Sí amics, les falles evolucionem en totes les seues vessants, monuments, pólvora, música i clar està, organitzativament. I que ningú es pose pel camí, perquè res ens aturarà.

La censura? La cremarem qualsevol 19 de març!

Bibliografia:

- Ferran Martínez (2019): "I el Faller Major per a quan?", Llibret Benlloch-Aleixandre Vié, Xàtiva.
- Francisco Juan Mars (2017): "Una festa amb major igualtat". Mediterrani, El Periódico.
- Diferents webs municipals.
- Xarxes Socials Falla Mercat Vell de Benicarló.

Tots tenim que aportar alguna cosa però al cap i a la fi sols el president acaba rendint comptes davant la comissió o l'assemblea de presidents. Si el treball no es fa com toca, la comissió té tot el dret en poder exercir el dret de fer una moció de censura.

Mocions de censura!

Guillermo Delegido Terol
Faller i ex-president de Sant Jordi

Les mocions de censura han estat sempre molt presents en totes les associacions, segurament més en to d'humor que d'una manera més real. És qüestió d'hores entrar a un casal i sentir la frase: *"Xe, que no se'n passe molt el President que en una patada va al carrer"*. I es que, totes les comissions tenen als seus estatuts el punt que diu: Moció de censura al President!

Evidentment és un punt que necessàriament ha de figurar als estatuts, però que molt poques vegades alguna comissió o Junta Local ha utilitzat. Des del meu punt de vista és necessari tindre molt present l'exis-

tència d'aquest punt i si en algun cas extrem s'ha d'utilitzar hi ha que fer-ho sense cap tipus de dubte. Totes i tots hem sentit: *"Ixe tio està acabant-se la falla! Si l'any que ve es presenta em presente contra ell"*. Segurament deuríem de preguntar-nos si hi ha que esperar-se a que es cremen les falles per fer eixe canvi de president/a. Moltes vegades la por a la fractura, la por a una major exigència cap aquell que porta a terme aquesta moció o la por a no estar a l'altura són els motius pels que molt poques vegades es produeix una moció de censura en les falles o en la pròpia Junta Local.

Les mocions de censura han estat sempre molt presents en totes les associacions, segurament més en to d'humor que d'una manera més real. És qüestió d'hores entrar a un casal i sentir la frase: *"Xe, que no se'n passe molt el President que en una patada va al carrer"*. I es que, totes les comissions tenen als seus estatuts el punt que diu: Moció de censura al President!

Evidentment és un punt que necessàriament ha de figurar als estatuts, però que molt poques vegades alguna comissió o Junta Local ha utilitzat. Des del meu punt de vista és necessari tindre molt present l'existència d'aquest punt i si en algun cas extrem s'ha d'utilitzar hi ha que fer-ho sense cap tipus de dubte. Totes i tots hem sentit: *"Ixe tio està acabant-se la falla! Si l'any que ve es presenta em presente contra ell"*. Segurament deuríem de preguntar-nos si hi ha que esperar-se a que es cremen les falles per fer eixe canvi de president/a. Moltes vegades la por a la fractura, la por a una major exigència cap aquell que porta a terme aquesta moció o la por a no estar a l'altura són els motius pels que molt poques vegades es produeix una moció de censura en les falles o en la pròpia Junta Local. Quins motius poden propiciar una moció de censura? Motius hi ha molts, però un dels principals podria ser que el president optara per un camí contrari al que vol la comissió, es a dir, que la opinió de la comissió no fos transmesa tal i com s'ha decidit. Una de les costums més habituals en una gran part dels presidents i presidentes de les comissions és anteposar l'opinió personal a l'hora de parlar en representació de la comissió (parle des de l'experiència) i per tant, en el moment que es comet eixe error,

aboques a tota la comissió a estar mal representada. Malauradament ocorre massa freqüentment i el problema ve quan algun faller de la comissió que està mal representada s'assabenta de que el seu representant no ha transmès l'opinió de la comissió, sinó la seua personal... Moltes vegades el President 'tira' del: "Es que no tenia temps per a consultar-vos perquè tenia que decidir-ho ja... es que m'he fet un embolic i no sabia que votar..." la gran part dels fallers no fan cas, però altres no perdonem eixes pràctiques i si es repeteix molt en el temps... per què no plantejar una moció de censura a aquell president/a que no represente a la comissió tal i com es marque?

Seria defraudant que una comissió quan s'entere d'aquesta pràctica, si es produeix, no done un colp d'atenció al seu representant, però el problema ve d'arrel; molts fallers no posen atenció a aquestes coses ni tan sols saben de l'existència de reunions a la JLF, és trist però és real. D'altra banda, jo sóc de la manera de pensar i de ser de que si actue o pense d'una manera concreta a un lloc... és extrapolable a qualsevol àmbit paregut, d'aquesta manera si ocorre el que he dit anteriorment a la Junta Local Fallera hauria d'ocórrer el mateix que a les comissions, és a dir, mocions de censura sí, però amb trellat i sentit comú sempre.

Com bé diu la fita: "Els bous des de la barrera es veuen de luxe" i aquest és el motiu pel que els que han estat i no han estat al lloc del president exerceixen aquest dret; uns perquè saben que no tot és tant senzill com pareix des de fora i altres perquè si la feina la fan altres molt millor. Quan ú és

president se n'adona de que gran part de les coses que pensaves que eren trivials no ho són, conflueixen molts factors: som humans i podem cometre errors (però no sempre), tenim vida pròpia i no vivim per ni per a la falla (encara que ho pareix) i per molt que es planege tot hi ha voltes que no pots 'aplegar' (encara que ho pareix). I el més important, per a poder plantejar un moció de censura ha d'haver un substitut i ací eradica el vertader problema.

És necessari un col·lectiu faller crític, valent, ambiciós, que crega en la seua comissió, que estime les falles i sobretot que sàpiga valorar als representants i la tasca que fan, i és més important si cap tenir uns representants lleials cap a les seues comissions, ja que la gran majoria de fallers i falleres depositen en ells la il·lusió i la responsabilitat de representar-los.

Es tracta de que tots tenim que aportar alguna cosa però al cap i a la fi sols el president acaba rendint comptes davant la comissió o l'assemblea de presidents. Si el treball no es fa com toca, la comissió té tot el dret en poder exercir el dret de fer una moció de censura. Però i el president, pot fer "moció de censura" als seus vicepresidents o delegats? Millor dit seria destituir del càrrec, no seria una moció de censura com a tal, però al cap i a la fi és molt paregut. Els presidents confien en la bona fe dels seus vicepresidents i delegats i esperen d'ells que tinguen la mateixa entrega que ells tenen a la comissió. Si pegàrem la volta a la truita i preguntàrem: tot aquell membre de la comissió o Junta que no rendisca el que s'ha compromès hi ha que fer-lo fora? Estic segur de que aquells que pensen que

al president hi ha que exigir-li com si fora inhumà dirien, en gran mesura, que no estan d'acord, perquè el president es presenta voluntari i la resta poden tindre més obligacions en la seua vida personal a banda de la falla o Junta Local. És veritat, el president es presenta voluntari, però la resta de càrrecs l'accepten sense cap tipus d'obligatorietat i es posen al costat d'ell per recolzar-lo en el que siga menester.

Amb aquest article vull que quede patent que la figura del president ha de ser respectada sempre i molt fermament, però també hi ha voltes que molts es creuen amos i senyors del seu casal o 'museu' i això no s'ha de permetre i si a pesar de no ser una mesura agradable per a ningú... si es necessari fer una moció de censura per recuperar la dignitat d'una comissió o Junta Local, doncs s'ha de fer. Això sí, ha d'haver un valent o valenta que agafe el timó de la comissió, no val això de tirar la pedra i amagar la mà; no val dir solament que és un incompetent o no m'agraden les seues formes de gestionar. No és suficient amb fer una crítica constructiva al nostres representants sinó que a voltes les crítiques constructives sobrepassen a les persones i deuríem plantejar-nos que si una persona pot proporcionar tants consells... per què no pots ser president? Si el president no esta a l'altura fes-lo fora del seu càrrec. O no... millor que es quede, que sinó et toca fer feina.

Censura o no censura al llibret faller

Pablo Benito Climent

Coordinador del llibret de la Falla Abú Masaifa

Si es censura, es parla més de l'article censurat que de la resta dels articles que continuen al mateix llibret. Això si, tens una publicitat assegurada per ser la falla que ha censurat un article.

Al llarg del temps els llibrets de falles han evolucionat, han passat de ser uns quants fulls on es podia llegir l'explicació de la falla, a hui en dia que són llibres on es barregen articles d'opinió, articles d'investigació, poemes, relats, microrrelats, i com no l'explicació de la falla, així com la presentació de la comissió i a més s'inclouen reportatges fotogràfics, que de vegades són mes extensos que els d'un àlbum de bodes.

Amb aquesta evolució dels llibrets, no tant sols per l'ampli ventall de contingut, sinó pel pas dels any i l'evolució social de les persones, es podria dir que la llibertat de publicar allò que li faciliten als que estan al capdavant de la coordinació del mateix és total.

Doncs molt al meu pesar no és així. Tot coordinador de llibret de falles, té la tasca de revisar tot el contingut, tant dels articles com de les fotografies que li faciliten els diversos autors de les publicacions, i no sols per revisar que siga un article de qualitat o que estiga perfectament utilitzat el valencià, sinó també per veure que tots i cadascun del mateixos no tinguen cap contingut que puga afectar a cap col·lectiu. També s'encarrega de que estos continguts utilitzen un llenguatge correcte i no ofensiu.

Però fins a quin punt podríem dir que està tractant-se des de la privacitat de llibertat

d'expressió? Fins a quin punt un coordinador de llibre està autoritzat a modificar qualsevol part de l'article? És moralment correcte no publicar un article que se li ha demanat a una persona la qual ha dedicat part del seu temps a plasmar la seua idea o opinió?

Són moltes de les preguntes que de normal es barregen pel meu cap a l'hora de demanar articles així com a l'hora de decidir si publicar o no qualsevol d'ells. I la veritat és un poc trist pensar com evoluciona tot el que envolta al llibret, menys la mentalitat de les persones.

Abans els llibres s'escrivien a mà o màquina, ara ja són els ordinadors o inclús telèfons els que ho escriuen; abans podien llegir-los en paper i ara fins i tot ho fem digitalment; abans eren poc més que descripcions del monument, ara ja són fins i tot recerques d'investigació i tot el que s'inclou al mateix; però... i la mentalitat de les persones?, és un di que sí, però al meu parèixer crec que és una disfressa que ens hem posat per a que semble que hem evolucionat, de no ser així la censura no hauria aplegat al llibre de falles.

És cert que les creences polítiques i ideològiques de les persones són diverses i és molt difícil que a tots els agrade o que estiguen d'acord amb el que un escriptor plasma

al seu article. Per eixe motiu quan demane un article amb contingut polític revise detingudament el mateix, per veure fins a quin grau de difusió negativa pot aplegar el mateix, donat que al remat és la comissió qui seria responsable de la publicació del mateix, però fins a la data no he tingut la necessitat de fer cap modificació de text o inclús de suprimir cap article. No sé que hagués fet si hagués estat en la tessitura de tindre que decidir-ho. Darrere d'un article són moltes les hores dedicades com per a que en qüestió de minuts tinga jo la potestat de decidir si suprimir o modificar cap text.

Vaig a ficar un exemple molt recent per a mi. L'any passat vaig fer públic un article al meu llibret, en el que una persona contava una de les seues vivències al món faller. Aquest article era personal però tenia un contingut prou interessant, el qual no puc contar-vos perquè el coordinador d'aquest llibret no m'ha deixat escriure-ho, censurant-me. No passa res amics lectors, sempre podeu entrar al issuu i buscar el llibret de la Falla Abú Masaifa del 2018 i llegir aquest article (jejeje).

Al que anàvem, no sabeu la de crítiques que he pogut tindre per fer públic aquest article, així com la frase de..."has tingut collons (no sé si serà censurable aquesta paraula) de publicar aquest text", m'ho

van dir tantes vegades que vaig tindre que rellegir novament l'article per si se'ns havia escapat alguna cosa, i mira que els articles passen molts filtres, ho llegim mínim tres vegades, una per fer una primera ullada i altres dos per corregir l'ortografia i fer un ús correcte del valencià. I després de llegir novament l'article vaig qüestionar els motius pels que hauria d'haver suprimit aquest article, tals com... he de censurar aquest article pel simple fet que es qüestiona un sistema d'elecció baix l'opinió d'una persona? On queda la llibertat d'expressió?

Darrere d'aquest esdeveniment el llibre va tindre un increment de visites al format digital així com moltes persones em demanaren el llibre per tal de llegir aquest article, i et fa reflexionar... fins a quin punt es bona la censura als llibres de falles? Aquesta censura és la que ha volgut acabar amb la idea fonamental de la nostra festa, la crítica i denuncia de tot allò que considerem que està mal per a la nostra societat.

Deuríem censurar qualsevol article que qüestione el funcionament d'un òrgan, qualsevol article que expresse la seua ideologia política quan va en contra del govern actual, qualsevol article que pot estar pujat de to, pel seu contingut eròtic, entre d'altres? Si els censurem, a més de que considere que moralment no és correcte, no donaríem a conèixer a la gent les diferents posicions socials, així com no faríem qüestionar-se a la gent el que és correcte i no ho és. Si es censura, es parla més de l'article censurat que de la resta dels articles que continuen al mateix llibret. Això si, tens una publicitat assegurada per ser la falla que ha censurat un article.

En canvi, si no censurem res estem suscitant el morbo per la lectura dels llibrets que contenen textos amb dubtosa disponibilitat a ser censurats. Per tant, què hem de fer els coordinadors dels llibrets? Censura o no censura?

Jo ho tinc clar.

“si vols créixer i arribar a seccions altes, els guions contundents millors tancar-los en clau als calaixos del taller”

Falla crítica, taller tancat

Xavier Serra

Responsable de Malalt de Falles

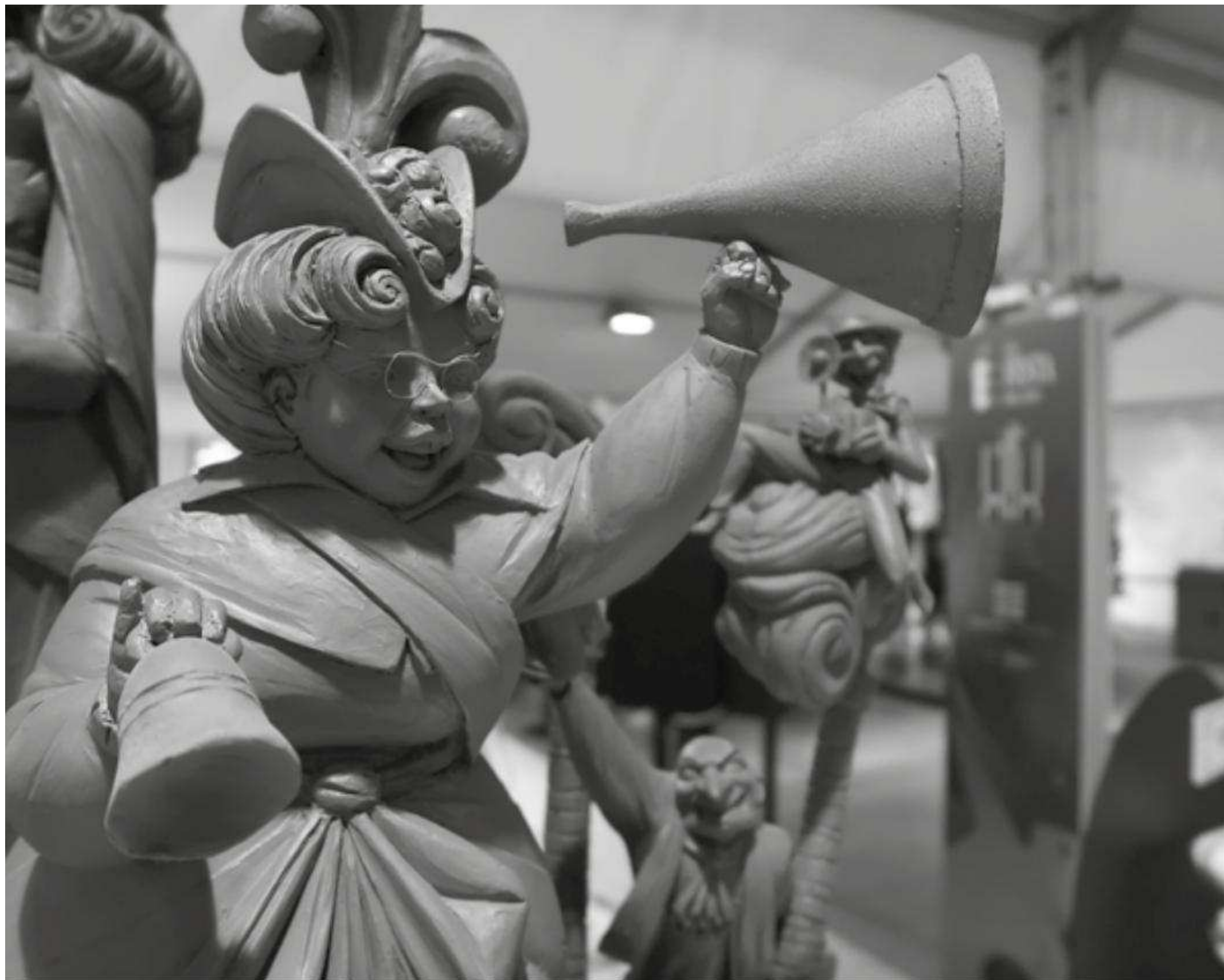
Tal volta el títol de l'article siga exagerat, però després d'una conversa recent amb un artista faller no crec que ho siga tant. El perfil d'aquest artista faller és molt interessant per il·lustrar aquest article. Jove, però amb una experiència més que notable en categories mitjanes, arriba a seccions altes amb gran expectatives. La seua obra fins a eixe moment es caracteritza per una socarroneria i una sàtira més que notable que el posa en l'objectiu de comissions de renom.

En arribar a l'Olimp dels artistes fallers, la secció especial de les Falles de València opta per una temàtica metafallera allunyada del que li havia caracteritzat anys enrere. La Falla resulta un fracàs no pel seu guio, sinó per problemes tècnics en la Plantà. Obviant aquest fet l'obra tampoc destacava ni molt menys per la seua crítica. Després del resultat negatiu a la màxima

categoria, torna a crear Falles per a comissions més modestes i en elles deixa de costat el component combatiu dels seus cadafals. Inicia una etapa sense pena ni glòria pel Cap i Casal. Afortunadament a les Fogueres la situació és diferent. Allí enllaça tres plantades sense baixar dels tres primers llocs a la màxima categoria. A vora dos hores de la ciutat de Blasco Ibáñez sembla recuperar a poc a poc la càrrega satírica.

Als exercicis de 2017/18 i 2018/19, l'actual eixa resurrecció sembla confirmar-se tornant a seccions punteres al Cap i Casal, però de nou les seues creacions es tornen blanques no pel seu cromatisme sinó pel seu missatge.

Aquesta dinàmica observada per l'autor d'aquest text es confirma amb un diàleg aclaridor amb l'artista faller en qüestió: si vols créixer i arribar a seccions altes, els

joséluismollà©

guions contundents millors tancar-los en clau als calaixos del taller. Del contrari crearàs molèsties al si de certs comissions i difícilment renovaràs o ascendiràs a nivells més alts.

Lamentablement aquesta realitat no és exclusiva del taller protagonista. Molts creadors de Falles pateixen el mateix. Els mecanismes que fan possible aquesta situació són diversos: la ideologia dels membres de les comissions, els premis atorgats per jurats de caire conservador, les institucions que no volen ser criticades...

Al llarg de la recent història de la festa hem viscut casos d'artistes que pel seu caràcter crític o *antisistema* han hagut de tancar els seus tallers per falta de comissions que tocaren la porta de l'obrador. Caldria preguntar-se si això és el que volem: artistes que silencien la seua creativitat per poder menjar cada dia.

És difícil explicar-li als turistes que, els mateixos fallers, cada vegada ens preocupem menys de la crítica fallera, autocensurant-nos perquè estem més pendents de criteris estètics que crítics en el monument faller.

Manual de com no saber explicar la censura fallera als turistes

Juan Gabriel Figueres Hernández

*Tècnic en Turisme i Coordinador del
Llibret de l'AC Falla El Canet de Cullera*

Realment, crec que ni per a la mona de Pasqua sabia explicar el per què ocorre aquest fet tan lamentable. Les Falles van nàixer per a satiritzar tot el que és roí de la nostra societat, i el fet que hi haja hagut, hi haja i hi haurà censura, no entra en el cap dels fallers com jo, viciats al llibret, el monument i la sàtira. Aleshores, i perdoneu-me l'expressió, com collons expliquem al que vénen de fora que un ninot presenta una certa censura per un tema en concret, ja que l'objectiu principal de la seua visita és contemplar els monuments i les caricatures que apareixen en ell? Crec que ni bevent-me mitja botella de cassalla ho podria fer.

En els temps de la dictadura ja hi havia prou censura que, una vegada acabada la mateixa, va eixir pels aires, doncs, les comissions van revolucionar i van començar a explotar en els cadafals fallers, sense tenir por al que els diguen o al que pensen els afectats, ja que, en primer lloc, si fan les coses mal, és necessari que isquen; i en segon lloc, si estàs cara a l'opinió pública, tens totes les paperetes perquè t'isca la loteria. Però, tal com arribem a l'època contemporània, han començat a aparèixer

fenòmens paranormals que han fet que la sàtira haja disminuït i que, si haguera d'explicar-ho als turistes o visitants, no ho sabia ni fer-ho, ja que ni jo ho entenc, però ho intentaré.

En primer lloc, trobem l'aparició de les Falles sense crítica, és a dir, les apologètiques, aquelles que es dediquen a alabar a uns i altres. Si jo explique als turistes que les Falles són sàtira i crítica al poder, i després es troben en una escena on es fa la lleponà a l'alcalde o alcaldessa de torn, el turista es pensarà que estic enganyant-lo. Les comissions que fan açò no tenen trellat... Un altre exemple el trobem quan et trobes una falla que parla de que València és la terra de les flors, de la llum, del color, de la taronja i de la Paella... Per a visitar una falla així, és preferible que el turista se'n vaja a l'oficina de turisme i allí li explicaran com és la terra valenciana, li donaran un fullet, i segurament, li faran l'explicació en el seu idioma. No és un exemple clar de censura a les Falles?

Parlem en temes religiosos, i no ho faré de les minoritàries, sinó de la que predomina ací on visc jo. Com explique a un xinés que

l'església ha censurat un ninot en l'exposició del ninot, quan ací tenim la fama de que les Falles critiquen sense tenir por al poder? Doncs, això va passar l'any passat, senyors. El ninot de l'artista borrianenc Rafa Ibáñez, que consistia en haver disfressat Pere Fuset, president de la Junta Central Fallera, de Sant Vicent Ferrer mentre feia una peineta, amb una elevada càrrega satírica fallera, va ser modificat a causa de les pressions de l'església catòlica perquè el ninot ofenia. Penseu que és normal aquesta censura? Si no l'hagueren modificat, el meu vot era per a eixe ninot, ja que amb el que ens hauríem de fixar és en el component satíric, i no en el xiquet i el uelo de torn.

També, en 2013, l'aleshores alcaldessa de València va indultar una figura de la Mare de Déu dels Desemparats, com a exemple de censura, evitant-la de caure en les garras del foc purificador. Si els distints grups socials del nostre territori no accepten de bon grau la sàtira fallera, com actuaran els altres? Vos ho podeu imaginar...

També, és difícil explicar-li als turistes que els mateixos fallers, cada vegada, ens preocupem menys de la crítica fallera, autocensurant-nos perquè estem més pendents de criteris estètics que crítics en el monument faller. Dit d'una altra manera, els fallers estem més pendent de la bonicor de les Falles per tal d'aconseguir un premi que, al cap i a la fi, és un tros de tela en un pal d'alumi-

ni. En moltes ciutats, la crítica no un criteri a valorar per a obtenir un primer premi, un error que provoca que la preocupació per fer una crítica punyent i valenta passe a un segon pla, per tant, no estem fent-li costat a l'origen de les Falles i sí a la competitivitat, que en certa manera és bona, però que moltes vegades arriba al fanatisme per obtenir el número 1. Autocensura implacable, ja que el guardó d'Enginy i Gràcia, on sí que es valora la crítica, és un premi de consolació.

Aleshores, benvolguts turistes, que feu milers i milers de quilòmetres per gaudir dels elements de la festa fallera, en molts casos trobareu la contrarietat de mostrar-nos com als abanderats de la crítica, l'humor i la gràcia en els cadafals que en alguns casos es dediquen a "passar de l'aire" i censurar aquest art. Finalment, crec que vos he pogut explicar el perquè de la censura en les Falles, encara que, a pesar de tot, vos convida a que ens visiteu per tal de gaudir d'una festa inigualable en tots els sentits.

A Torrent sempre ha prevalgut l'autocensura, com una mena de por al què diran, amb la fi de no enemistar-se amb ninguna altra comissió, o amb la por al propi ajuntament.

Censura, autocensura i allò del què diran

Aitor Sánchez

Periodista, professor i faller

La censura al món de les falles va ser una realitat de facto, tant a finals del segle XIX, com a principis de segle XX en un intent de controlar la festa i evitar temes polèmics al cadafal (incloent fins i tot, la incorporació d'una taxa per poder plantar monument i així evitar la proliferació de falles crítiques amb el poder). Quan més palesa i evident va ser la censura va ser durant la dictadura franquista. I es que durant el Franquisme el calendari faller a València sofreix una transformació i ressacralització (que no començaria a diluir-se fins als 60) on l'ideari franquis-

ta es val de símbols fallers per als interessos del nou poder constituït i difondre així el seu missatge. La dictadura entre 1940 i 1975 ens deixa plasmats- per diferents etapes- idees antimodernistes, crítica a les dones, al matrimoni, puritanisme, gust pel bròfec i temes sexuals encoberts per saltar la censura, junt amb cert espanyolisme combinat amb l'exaltació del valencianisme faller, sempre rendint "noves glòries a Espanya."

A Torrent els cadafals seran un espill d'este ideari com a conseqüència de la institucionalització de la festa i de la indústria artesanal de l'artesà faller. La creació de la ciutat de l'artista faller i la seua reproducció en massa de motles de cartró pedra van empobrir el diàleg i les crítiques dels cadafals de Valèn-

cia ciutat i de la resta de poblacions falleres. Per este motiu veiem com a les falles van persistint els mateixos clixés bròfecs, sexuals i de forta càrrega moral. Fins ben entrats els segle XXI a la capital de l'Horta Sud trobàvem estes mostres de falles “refregides” fins en la secció especial.

Des del punt de vista intern, la censura s'ha materialitzat en forma d'autocensura. Parlem d'aquells actes que depenen íntegrament de la comissió: com els apropòsits fallers, o les cavalcades del ninot. En este sentit, a Torrent sempre ha prevalgut l'autocensura, com una mena de por al què diran, amb la fi de no enemistar-se amb ninguna altra comissió, o amb la por al propi ajuntament. En este sentit un president de la ciutat ens conta que “durant molts anys les falles han viscut a la sopa-boba, gràcies a la subvenció municipal de 3.000 euros – després es rebaixà amb la crisi. De manera que en les assemblees de presidents cap dels representants parlava clar i afrontava els problemes reials amb el consistori, per por a una retallada de dites ajudes”. Com veiem esta autocensura davant del poder també es manifestava entre pròpies comissions, de manera que “quan ha hagut cap mena d'incident o malentès entre falles, els fallers intenten fugir de la crítica, o autocrítica amb humor per evitar problemes entre comissions.”

Les úniques mostres de crítica interna que sí es fa efectiva i evident és la relacionada amb la Junta Local Fallera. Una de les protestes més sonades dels últims anys va ser en 1994, tal com arreplega el periodista Luis Arnal en el diari del 18 de març de 1994: “Les falles de Torrent exigent la dimissió del regidor de Festes durant l'acte d'entrega de premis.” Així doncs, podem llegir:

La polèmica i l'enfrontament de les comissions amb els dirigents de JLF de Torrent (especialment amb el seu president i regidor de Festes, Juan López Castro), estan presidint les festes falleres de la població enguany. L'entrega dels premis celebrada en la vesprada de dimecres passat es va convertir, per part d'algunes comissions, en un acte de protesta contra els mandataris fallers. L'al·lusió més directa va ser la protagonitzada pels components de la falla Ángel de l'Alzacar (secció especial) que, al seu pas, per la tribuna on eren entregats els guardons, al compàs de la música i davant dels membres de Junta Local i de l'edil, van corejar a tot pulmó “Castro vete ya!”. Era la seua manera de fer patent el seu desacord amb la gestió portada a terme en els últims temps pel màxim organisme faller, i particularment, amb la forma de concedir els premis d'enguany. Per la seua banda, la falla Toledo no es va quedar arrere. Res més arreplegar els corresponents guardons atribuïts per JLF en forma de banderins, els seus portadors els van posar boca per avall

Comparsa de cavalcada del ninot de 2016 a Torrent, en el que es ressuscitava el candidat socialista, alcalde actual.

Comparsa cavalcada 2018: alcalde mou el fils del teatre de titelles de Torrent.

mentres eren ovacionats pels seus companys de comissió. De fet, els dits banderins entregats per junta local a la falla Toledo es troba, com correspon, als peus dels monuments, però amb una excepció: en la falla major estan posats del revés (de manera que no es llig res) i en la infantil, simplement, tirat en terra. Tot això sumat a la dura crítica posada en escena per la comissió de falla avinguda Segon tram durant la cavalcada del ninot, més la indignació que ha esclatat en la de Ramón i Cajal, arran de la concessió dels premis, han convertit la festa de 1994 en la més polèmica dels últims temps. No en va, estes falles estan marcant una profunda divisòria en l'època de Lopez de Castro com a regidor i president. Tots els enfrontaments, fins ara latents, estan eixint a la palestra.”

I si es tracta de parlar de polèmiques i premis, la cosa està servida, sols cal arribar a l'any 1999 quan en plena tribuna és va embolicar una ... i de ben grossa. Un Error en la suma de la puntuació del jurat enfrontà a les falles de Torrent. El premi d'Ingeni i Gràcia infantil havia sigut donat a la falla Sedaví, però per error de suma de punts del jurat, ja que el premi li corresponia a la falla Antoni Pardo. En el Levante del 18 de març de 1999 Amparo Barbeta escrivia el següent:

“Dos hores després (de llegir l'acta del jurat) “i com a procediment de rutina”, segons el president de la Junta Local Fallera i regidor de festes, Alfred Domínguez, es van revisar les puntuacions. “Ens vam adonar que existia un error, perquè la suma no era correcta i immediatament es va intentar restituir l'error, perquè la falla premiada era Falangista Antonio Pardo i no Sedaví, com es va dir en un principi”, va indicar. La JLF va comunicar, segons ha pogut saber este mitjà, l'error a Falangista Antonio Pardo, però va obviar dirigir-se a la falla premiada, Sedaví. Sobre les huit de la vesprada, en ple acte oficial d'entrega de premis, va ser quan la comissió de Sedaví va conèixer l'error que els privava del premi. Entre els fallers de la comissió, es va deslligar la polèmica. Ningú acatava la nova situació. Els uns i els altres van començar a encastar-se en discussions que van restar lucidesa a l'acte. Els membres de JLF- que van assumir l'error de jurat que havia sigut anomenat per

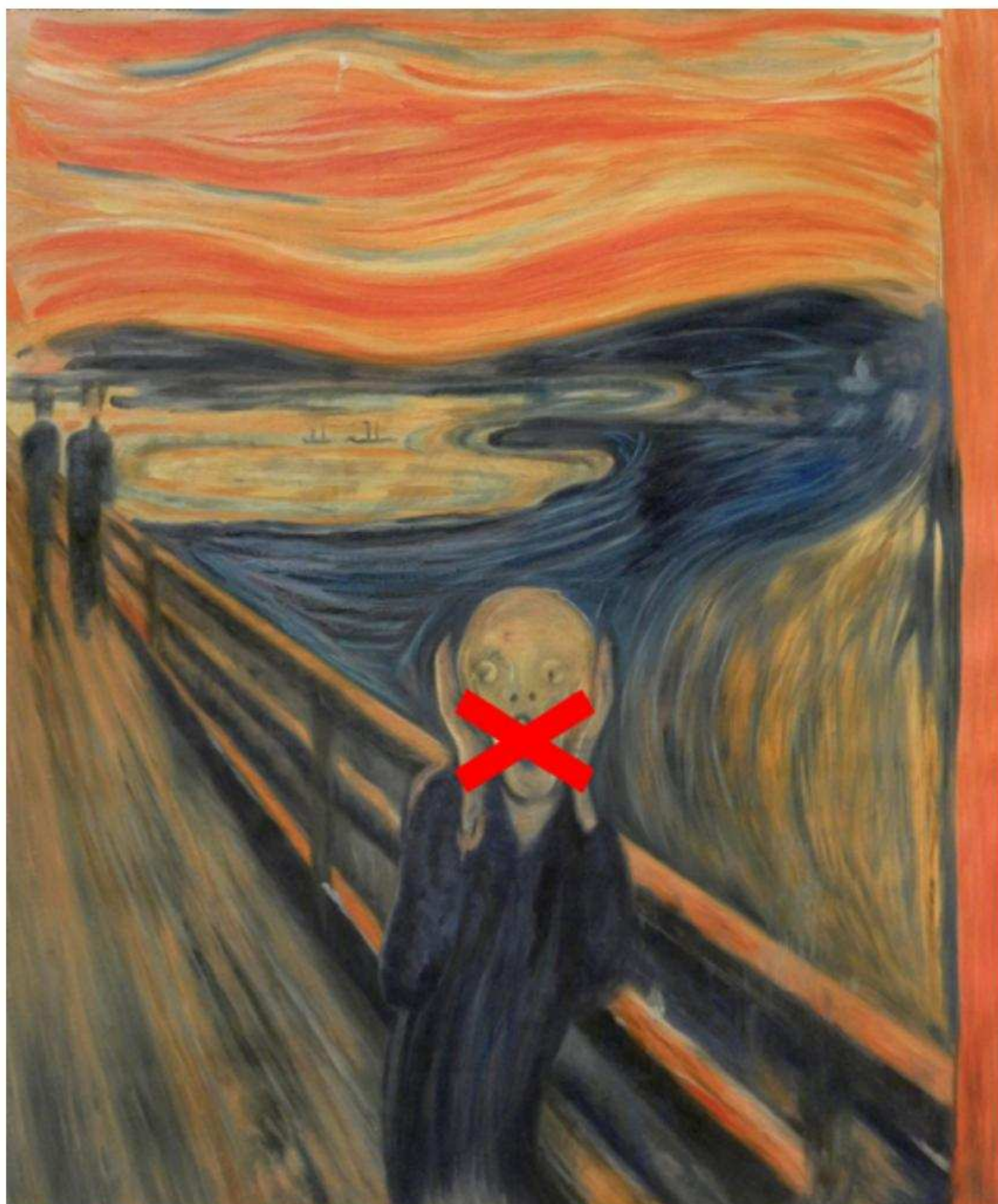
la junta central- no eixien de la seua sorpresa, davant de la situació van optar per donar una solució salomònica: que les dos falles compartiren el guardó. Però, en eixe moment, es va generar un altre problema, tan sols hi havia un palet i les dos comissions ho volien. La JLF va decidir llavors no entregar el mateix a ningú i ajornar l'acte fins després de festes.”

Llevat de casos aïllats, les falles del segle XXI viuen acomodades en la part festiva, descuidant aquella dedicada a fer crítica i autocrítica per una societat millor. La dècada de finals dels 90 i 2000 està marcada per una clara tendència a la despolitització en la crítica dels monuments i les cavalcades, on prima l'estètica, la imatge i l'efectisme d'una estampa impactant i cuidada en el detall. Molt poques falles s'endinsen en fer crítica o sàtira de la ciutat. Davant d'esta situació estèril, en 2008 l'agrupació política local del Bloc crea el **premi Pebrera** a la millor crítica local als monuments, que va ser guanyat per Antoni Pardo, obra de Toni Fornes, Ocultisme a Torrent. En 2010, el revulsiu a esta desídia en la crítica de la ciutat el marcarà la convocatòria del **I Concurs de Crítica Local**, a càrrec del diari local

gratuït *La Opinión de Torrent*. Així doncs, és la premsa local i els propis polítics municipals els encarregats de donar este premi. La primera edició la va guanyar Ramón y Cajal, la segona Àngel de l'Alcasser i després Camí Reial. Des de 2013 fins 2018 la falla Sant Valerià és la que s'ha fet amb este guardó, una falla que aposta per la crítica 100% local als monuments i a les cavalcades. De fet, és la guanyadora del premi de crítica de la cavalcada del ninot gran dels últims anys per la seua mordaç visió de Torrent, de la seua vida política, social i festera.

Com veiem, l'estat actual de la festa fallera passa per una despolitització de la crítica tant externa, com interna, per donar pas a corrents estètiques, on la purpurina, el maquillatge i el color està per damunt de la crítica social o autocrítica. Esta infantilització de la festa corre en paral·lel a la infantilització de la societat del segle XXI: més pròxima a exhibir-se en xarxes socials i apartar la mirada dels problemes seriosos de la societat.

ARNAL, LUIS (1994): Levante, del 18 de març de 1994
 ARNAL, LUIS (1994): Levante, del 18 de març de 1994
 BARBETA, AMPARO (1999): Levante, 18 de març de 1999.

Il·lustració

Alfredo J. Pardo

Els vets i censures soferts a Xàtiva fa uns anys de mà del que fou alcalde i president de la Diputació de València, Alfonso Rus, van aconseguir tot el contrari: en comptes d'invisibilitzar-los, l'obra, l'artista o l'exposició motiu de censura van ser catapultats.

Agustí Garzó

L'efecte contrari. Quan la censura amplifica allò que pretén silenciar

Agustí Garzó

Delegat del Levante-EMV a La Costera

Deia **Serge Gainsbourg** que no podia queixar-se: «pocs poden dir que el seu disc el promociona el Papa personalment». Quan en 1969 el cantant francès va publicar la famosíssima cançó *Je t'aime, moi non plus*, el Vaticà va condemnar el disc per obscé. La cataracta de mitjans audiovisuals que es sumaren al vet de **Pau VI** fou gran... Però el disc ja estava relançat per altres canals. Aquella prohibició va aconseguir l'efecte contrari i l'eròtic duet del cantautor amb **Jane Birkin** va entrar en òrbita i és hui, encara, una de les peces més reeixides del món.

Efectivament. Els vets i censures soferts a Xàtiva fa uns anys de mà del que fou alcalde i president de la Diputació de València, Alfonso Rus, van aconseguir tot el contrari: en comptes d'invisibilitzar-los, l'obra, l'artista o l'exposició motiu de censura van ser catapultats. **Xavi Castillo** va actuar més que mai, tot i que va estar anys sense fer-ho contractat amb diners públics; les fotos de l'exposició del MuVIM que Rus va ordenar retirar van ser molt més vistes que si l'estúpid governant les haguera deixat en aquella sala mig amagada, i *Corrúptia*, una regió de l'Est, tal volta no s'haguera estrenat a Xàtiva en plena campanya electoral de 2011 enmig d'aquella expectació desbordada i amb el Gran Teatre ple a rebentar.

Any 2004, Xavi Castillo actua a la Fira de Xàtiva. És un vell habitual de la ciutat des dels temps de *Jordiet contraataca*, *Pànic al centenari...* L'actor alcoià va ser contractat per la regidoria de Fira i Festes per partida doble: per representar l'obra infantil *Historietes Medievals* i, en una de les nits de la plaça del Mercat, per oferir el *Chou*, un espectacle, aquest últim, que havia representat setmanes abans al Gran Teatre de Xàtiva amb gran èxit de públic i -per cert- amb la presència de regidors de l'equip de govern, del PP, que no van mostrar cap objecció al fet que aquest mateix espectacle es representara de nou a la Fira d'Agost. Però el públic d'aquesta segona posada en escena del monòleg en què Castillo parodiava al papa Joan Pau II i ridiculitzava a **Rita Barberà** o a **José María Aznar** no era el del Gran Teatre. Era en una representació a l'aire lliure i amb tota mena de públic, fins i tot xiquets. I les queixes per la desenfrenada peça van arribar fins i tor a l'abat de Xàtiva, **Arturo Climent**, qui va criticar públicament l'actuació. Va ser quan Rus va aprofitar la pressió de l'Església per vetar la presència d'un actor crític amb la gestió del PP i va impedir que actuara (contractat com ja ho estava) a les festes de la pedania de Torre d'en Lloris al setembre d'eixe any.

Roda de premsa anterior a la representació de *Corrúptia* al Gran Teatre en maig de 2011. Roger (aleshores candidat del PSPV) entre Fitó i Elies Barberà / Perales Iborra - Levante-EMV

Però la censura el va rellançar. Comissions falleres, associacions, partits d'esquerra, altres ajuntaments, València... Xavi Castillo era l'objectiu. La falla Verge del Carme de Xàtiva va llogar el Gran Teatre i la sala gran del cinema del centre comercial Plaça Major en diverses ocasions per programar Castillo amb un impressionant èxit de públic. En declaracions a la premsa, els seus dirigents admetien que contractar-lo els proporcionava una sorprenent rendibilitat econòmica. I el tripartit que hui governa Xàtiva es va sumar. I com que aleshores estaven a l'oposició, PSPV-PSOE, Compromís i Esquerra Unida el van contractar per a un gran acte de campanya de les municipals de 2007. Fou el divendres 18 de maig, al Jardí de la Pau. Rus estava tan nerviós que va improvisar un concert gratuït al Palasiet per contraprogramar Castillo amb el músic **Perico Sambeat** i la València Big Band. Va anunciar aquell concert com el primer d'un esdeveniment inaudites Nits al Palasiet. Però fou el primer... i l'últim. L'escàs èxit de públic del concert de jazz contrastava amb les més de dues mil persones del Jardí de la Pau, on Castillo es va despatxar a gust amb una

mescla dels seus espectacles *Con la Iglesia hemos topao* i *L'heretge de Xàtiva*.

Passarien molts anys encara i tot i que Castillo va actuar amb certa regularitat a Xàtiva, el gran acte de desgreuge municipal arribaria en la Fira d'Agost de 2016. El nou govern tripartit el va contractar per a un espectacle de producció expressa per a la ciutat a la plaça de la Seu. I allà no cabia ni una agulla aquella nit.

La història del vet al còmic d'Alcoi, més subtilment, es repeteix pareguda a finals de 2010 amb Teatre de l'Enjòlit. L'Ajuntament de Xàtiva nega el lloguer del Gran Teatre per a la representació, en desembre, de *Corrúptia*, una regió de l'Est. Es tracta d'una potent sàtira als polítics i la corrupció del moment que tot i no esmentar en cap moment al PP sembla dirigida als aleshores dirigents populars autonòmics. La negativa, però, no és tan rotunda i simplement al·leguen que el teatre està ocupat els dies que la companyia el demana pels assajos d'un espectacle de dansa. *Corrúptia*, una regió de l'Est és obra del periodista xativí Josep Lluís Fitó i està protagonitzada pel també xativí **Elies Barberà**.

Corrúptia Perales Iborra / Levante-EMV.

Corrúptia rep tota un corrent de solidaritat. La seua censura contrasta amb l'èxit comercial que té a Barcelona, amb una reposició al Capítol de les Rambles. I l'Ajuntament de l'Olleria, governat per Compromís, ofereix el seu teatre Goya per a l'estrena per aquestes terres pràcticament el mateix dia que es devia representar a Xàtiva. En dates posteriors, es va programar a Ontinyent o a Bocairent (14 d'abril). I novament, l'esquerra local està atenta. Mesos després de l'estrena frustrada, el candidat socialista del moment, **Roger Cerdà**, anuncia que *Corrúptia* es podrà veure a Xàtiva aprofitant un acte de campanya del PSPV al Gran Teatre, el 19 de maig de 2011. Rus no ho pot impedir: el coliseu xativí és un espai en mans de la Junta Electoral de Zona, que és qui assigna els llocs públics durant unes eleccions. L'èxit, de nou, és imparable. S'acaben les entrades dies abans i el candidat, acompanyat de Fitó i Barberà, ofereix una multitudinària roda de premsa a les portes del teatre: «Rus haurà de tragar-se *Corrúptia* en el seu Gran Teatre perquè la rebel·lia és més forta que el sectarisme», va declarar. La gran bufetada a Rus sonava de nou.

També **Rus**, com a president de la Diputació de València, va ordenar la retirada de l'exposició fotogràfica estrenada al MuVIM en març de 2010. Aquelles imatges de premsa mostraven moments crítics -relativament crítics- amb el PP. I el que haguera sigut una minoritària mostra dins la més minoritària encara programació del Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat (ni modern ni il·lustrat, va esdevindre Rus) va patir una de les censures més agres i ridícules que es recorden. L'orde de retirada va fer que el director del MuVIM, **Román de la Calle**, dimitira. I, de nou, el corrent de solidaritat feu que les imatges vetades obtingueren una repercussió multiplicada per mil. «La censura provoca l'efecte contrari; dóna publicitat a l'obra que es vol invalidar», va dir fa a penes uns mesos de la Calle recordant l'episodi a la SER. Però l'impuls inculte i reaccionari és més fort. I **Rus** va ser el gran mestre de com s'ha de promocionar l'obra d'aquell al que, en canvi, odies. Tota una lliçó.

**És desagradable
patir censura perquè
descobreixes com
de covarda és la
societat que la
permet. I com de
podrida està.
I aleshores et
sents molt sol.**

Elies Barberà

CALLA LA BOCA!

Elies Barberà
Actor

Vivim en un món ple de soroll on cada vegada costa més enraonar. Enraonar vol dir que tu i jo podem parlar i ens podem entendre encara que tinguem parers diferents i, fins i tot, contraris. No cal que un s'impose a l'altre. Ni tan sols cal que un acabe convencent l'altre. Només es tracta de poder parlar i expressar-nos des de la diferència. Ara sentim molt les coses, però les pensem poc i les enraonem menys. Com que la cosa es polaritza cada vegada més, no ens pot estranyar que els fatxes de Vox tornen des de les catacumbes.

És molt desagradable patir censura. La censura és una limitació i naix d'una mentalitat limitada per les pròpies idees i prejudicis sobre la realitat. Esta mentalitat limitada exerceix un abús del seu poder per ofegar una altra idea que considera perjudicial per a ella. És a dir, la censura és la voluntat d'imposar les pròpies limitacions a d'altres.

Les ideologies conservadores són unes expertes en temes de censura. Recentment, a Espanya en tenim uns quants exemples: rapers, còmics, polítics,... En els casos a què em referisc la censura ha vingut de la mà de la judicialització: mala cosa. I la conseqüència ha estat la presó o l'exili. Però no cal anar tan lluny i supose que si m'heu

convidat a escriure és perquè us parle de censura en primera persona. Anem allà: Amb la meua companyia de teatre, Teatre de l'Enjòlit, vaig patir censura a Xàtiva de mà del govern municipal. Havíem posat en escena l'obra "Corrúptia: una regió de l'Est", amb text encomanat al periodista xativí Josep Lluís Fitó, en aquells moments treballador de RTVV. Vam estrenar la peça el 13 de novembre de 2010 a Molins de Rei. Des de l'associació cultural Ulleye es va intentar programar-la al Gran Teatre de Xàtiva. Es van sol·licitar els permisos corresponents a l'ajuntament i quan els va saltar la mosca al nas, des de la regidoria de Cultura, se'ns va demanar la sinopsi de l'obra, que era la següent: "Richard, un jove polític, número dos del Partit Regional de l'Est, amb una esplèndida carrera política per davant, es troba implicat junt amb altres membres del govern en una trama de corrupció. Salta l'escàndol i la festa dels complots. Al voltant del protagonista es mouen altres polítics, assessors, empresaris, periodistes,... però ningú no vol convertir-se en el boc expiatori. Quina és la presa que cal esquarterar públicament perquè el bon nom del partit no quede tacat? La farsa està servida." A partir d'este moment comença a desplegar-se la maquinària oficial de la censura política i administrativa que portarà, després d'una sèrie de maniobres, a prohibir la representa-

ció de “Corrüptia” al Gran Teatre. Vam fer “Corrüptia” a l’Olleria, i no a Xàtiva, l’11 i 12 de desembre de 2010. Hi vam fer dues funcions i vam omplir, clar. He marcat el punt en què va començar a desplegar-se contra “Corrüptia” la maquinària oficial i administrativa de la censura, però, a més a més, en haver actuat a l’Olleria, es va engegar la represàlia laboral contra Josep Lluís Fitó, que va ser apartar del seu lloc de treball.

Hi ha alguna cosa d’irracional, de mentalitat primitiva, cavernícola, caciquil, en el censor. A “Corrüptia” parlàvem de corrupció política. Què es pensen els polítics cavernícoles i corruptes, que prohibint una obra de teatre la seua putrefacció no acabarà eixint a la llum? Hem vist diferents càrrecs interns, diputats i presidents autonòmics, ministres i fins i tot un president del govern peperos arrossegats davant de diferents tribunals. Ells són els que tenen un problema estructural i sistèmic amb la corrupció. I resulta que, en compte de lluitar-hi intenten callar la boca dels qui la representen amb una inofensiva obra de teatre.

És desagradable patir censura perquè un se sent desvalorat, anul·lat per algú altre que té una espècie de poder absolut per fer-ho. I aleshores un té el dret de preguntar-se si viu en democràcia. I de respondre que no.

La censura ens afecta a tots, perquè interpel·la a tots els membres de la comunitat: si aquell que ostenta el poder fa callar la boca a un que expressa la seua opinió sobre qualsevol cosa, això vol dir que pot fer callar la boca a qualsevol que expresse la seua opinió. Abans que ens censuraren a nosaltres, ací, a Xàtiva, els mateixosensors havien volgut fer callar la boca a Xavi Castillo.

El que no poden controlar elsensors és l’efecte rebot que la censura provoca: tant a Castillo com a nosaltres se’ns van obrir les portes de molts altres teatres. Entre les dues temporades teatrals a Barcelona i el muntó d’actuacions que vam oferir al País Valencià, Catalunya i Mallorca vam fer vora a hui-tanta representacions de “Corrüptia”. I va ser llàstima que les agrupacions d’esquerres del país foren tan poreguites i no s’atreïren a portar-nos a més municipis, perquè l’espectacle s’ho valia i perquè era, alhora, terapèutic i divulgatiu. Però era comprensible: el país havia patit vint anys de PP, vint anys de polítiques caciquils i corruptes, d’imposicions absolutistes i de menyspreu a tot allò que no fóra del seu color corporatiu. Això danya i perjudica qualsevol ànim i moral col·lectius.

La qüestió democràtica que ens interpel·la és en mans de qui cedim el nostre poder; a qui validem per a què ens governe. I jo crec que està ben clar que no tots els polí-

tics són iguals, i que en l'àmbit local ens coneixem prou bé els uns als altres. Dit d'una altra manera, si jo done el meu vot a un partit que imposa la censura a aquells que expressen opinions diferents (i fins i tot contràries), sóc jo qui legitima la censura, sóc jo el censor, sóc jo qui té mancances democràtiques, sóc jo el retrògrad, el cavernícola, el que consenteix que hi haja un cacic d'alcalde. Ep!, i allà tu si eres un cavernícola que vota un cacic (estàs en el teu dret democràtic!), però si per alguna d'aquelles al teu cacic se li gira l'olla i va a per tu, veges a veure aleshores a quin sant t'encomanes.

És desagradable patir censura perquè descobreixes com de covarda és la societat que la permet. I com de podrida està. I aleshores et sents molt sol. Però no tota misèria dura per sempre. Hi ha clivelles i alegries. L'únic bo de la censura és poder

botar-te-la. Quina satisfacció! Quin gust! El maig de 2011, el PSPV local havia reservat el Gran Teatre per a un acte de fi de campanya de les municipals. Quan el PP va saber que volien que s'hi representara "Corrüptia" van intentar tombar l'acte, però no hi va haver manera d'evitar-lo. Els dos altres partits progressistes, Compromís i Esquerra Unida, hi van fer acte de presència. El teatre es va omplir de gom a gom i aquella funció va ser una festa: la sàtira reconciliava els espectadors amb la democràcia.

El PP va guanyar aquelles eleccions municipals (*¡Champán y mujeres!*, va dir aquell) però quatre anys més tard la putrefacció estructural i sistèmica dels populars valencians va esclatar com un volcà amb el cas Taula. I una vegada més, la crua realitat superaria (i de bon tros!) la ficció.

Il·lustració

Josep Almiñana Garcia
Artista Faller xatívi

Converses sobre la censura amb Feliu Ventura

José Luis Lagardera Ventura
Periodista i faller

Feliu Ventura ens atén a una cèntrica cafeteria de Xàtiva. A sa casa. Una porta, no obstant, però, que va estar tancada durant molt de temps per a ell. El cantautor va patir l'oblit dels governants de la seua ciutat, encara que va saber nadar a contracorrent i sobreviure als silencis als que se'l condemnava. La seua música va tornar a sonar als carrers xativins –contractat pel consistori– un 15 d'agost de 2015, amb una Plaça de la Seu plena de gom a gom.

“En eixe moment vaig respirar. És exactament igual que passa al món de les falles. Estàs treballant tot l'any però el dia que arriben les falles és com respirar una estona. D'alguna manera en la música passa el mateix, després d'un temps d'obscuritat, el moment en que pots eixir i respirar... la gent té moltes ganes de participar d'eixe moment i és una cosa molt positiva. Tot i que ens agradaria que no passara això i, que poguérem respirar cada dia i no cada vint anys”. Malgrat això, Feliu assegura que ha tingut sempre molta sort. “No he tingut mai la sensació de no poder treballar. El

que sí que veia és qui venia a actuar a la Fira i qui no venia a actuar a la Fira... en eixe moment et plantejaves que alguna cosa està passant. Però de totes maneres nosaltres hem continuat tenint contacte amb la gent de forma popular i és igual que no et contracte l'Ajuntament, perquè ho feien els de les festes de carrer o alguna falla. Jo he tingut molta sort en eixe aspecte”.

Els inicis de Feliu Ventura com a cantautor –si bé assegura que la primera actuació no compta–, van ser curiosament en un concurs de rock: “no hi havia ni espais encara per als cantautors. Era habitual que jo telonejara a gent com Obrint Pas”. A poc a poc el xativí va anar apareixent en diferents llocs: Universitats en un primer moment, xicotets bars després, entitats, falles... i d'ahí a altres auditoris fins xafar el Palau de la Música de Barcelona o el de València, que va arribar més tard. “Vam poder fer el viatge a Xile, a Uruguai i Argentina, anàrem a Marsella, Irlanda, Berlín... la música en valencià arribava per tot arreu excepte, moltes vegades, a casa”.

La música en valencià no som sols els músics, sinó la gent que ve a escoltar-nos, la que ens contracta, la que té la voluntat d'acostar allò que fem als nostres veïns... i això és indispensable. És el que es salta la censura”.

Ara, al mirar enrere, Feliu Ventura assegura tindre una mica de vertigen, però amb la sort que comporta conèixer més d'una llengua. “La música es sent per tota arreu, i amb una xicoteta explicació la gent ho comprèn tot. Quan parles de coses concretes, la gent se sent identificada. Perquè moltes vegades són iguals en tot el món”. I és que es parla molt bé de Xàtiva, i a més en valencià. Figures com Botifarra, Raimon i el propi Feliu Ventura han estat, i estan, ambaixadors de la ciutat. “És un orgull estar tocant a Santiago de Xile i parlant de Xàtiva a gent que tal vegada no ens visitarà mai. No hi ha res millor que ensenyar eixe mostrar que no posem a la venda. És una gran satisfacció”.

Tornant als temps de censura, Feliu Ventura reconeix que dintre de l'apartat merament artístic, aquesta va aportar inclús les seues coses bones. “Vull dir, diuen que la música valenciana és una de les que més ha versionat els seus propis poetes, i això és fruit de la censura. Quan ja deixen que cantes en valencià però no et deixen parlar

de segons quins temes, molts autors recorren als poetes medievals, i és quan es comença a versionar gent com Ausiàs March. Textos que porten els seus valors a reivindicar i que en part tenen eixe contrapunt amb la ideologia franquista”. És a partir d'eixe moment quan es comença a versionar molta poesia, sent la cançó valenciana una de les cançons europees que més versiona els seus poetes. “El que passa és que tot i que hi ha un franquisme molt dur contra el valencià, la cançó en valencià es converteix en un moviment de masses al nostre país. Són autors que omplien auditoris, que venen molts discs i que són molt coneguts... i una vegada acabat el franquisme el que sí que hi ha és un intent d'arraconament de la música en valencià perquè es considera el moviment de la nova cançó com un moviment crític contra el poder, pel que les noves generacions de polítics no volen donar veu a eixes manifestacions i es comencen a programar als pobles uns altres tipus de programacions que encara vivim ara”.

Fins eixe moment, Xàtiva tenia un Festival

“La música en valencià sempre ha tingut una Conselleria de Cultura alternativa, que són les falles, les associacions de veïns i tota eixa gent que continua estant més a prop del que és l’imaginari popular valencià”.

de la Cançó, que es va tallar sobtadament. Va ser una època en que els cantautors treien disc però desapareixen al poc de temps, perquè no podien fer un recorregut a la seua carrera. No va ser fins als anys 90 quan va començar a sonar amb força el rock en valencià, i molta gent de la generació del nostre protagonista se n’adonà de que es podia cantar en valencià de moltes coses, sent un bon instrument per crear un circuit sobre les cendres.

“Després va arribar el canvi de govern a l’any 95 i ací sí que entrem en un espai buit. Jo mai vaig ser contractat pel meu ajuntament. L’aprenentatge és que malgrat a això, o tal vegada gràcies a això, la música en valencià sempre ha tingut una Conselleria de Cultura alternativa, que són les falles, les associacions de veïns i tota eixa gent que continua estant més a prop del que és l’imaginari popular valencià, que veu com una cosa natural que es cante en valencià en qualsevol lloc”. Feliu Ventura reconeix que segurament sense algunes falles, la música en valencià no hauria assolit el punt en que es troba ara, amb bandes que fan gires internacionals cantant en la nostra pròpia llengua. “Per això la música en valencià no es pot apartar d’eixe substrat que suposen les entitats festives, els col·lectius de dones o les associacions de veïns. Si fórem nord-americans estaríem en ruta constant, però tenim un País xicotet. La música en valencià no som sols els

músics, sinó la gent que ve a escoltar-nos, la que ens contracta, la que té la voluntat d'acostar allò que fem als nostres veïns... i això és indispensable. És el que es salta la censura”.

Les falles moltes vegades més que ningú, tot i que han tingut també èpoques fosques, entenen que s'ha de saltar eixa censura, perquè el món faller també travessa moltes voltes els límits del que es pot dir o no, amb la sàtira per bandera. I això és un dels motors que fa avançar la societat. Si coincideixen en una cosa el món de les falles i el de la música, és que el poder sempre ha tractat de controlar-los. “El poder sempre ha d'estar allunyat d'estos dos mons, que han de saber que dependre d'ell moltes vegades et pot perjudicar”.

La censura de hui

En una conversa en la que tenim a la censura com a protagonista, és necessari parlar de l'actualitat. Una època en la que s'empresona a artistes per les seues lletres o per fer algun comentari que escapa dels temes políticament correctes. “Senc entre tristesa i ràbia. Crec que hi ha un punt de desigualtat, perquè no és una coartada a la llibertat d'expressió, sinó a un tipus determinat d'expressió, que és molt pitjor. Escoltem a gent dir barbaritats diàriament, però sembla que quan això té una repercussió

a nivell personal, en una expressió feta des de valors que intenten posar en qüestió el poder. Ara mateix hi haurà molts artistes fallers que es sentiran decebuts, perquè amb les seues expressions a l'hora de crear ninots o de fer determinades crítiques segurament han tingut expressions molt més dures i molt més lliures que els versos d'un raper. I no han tingut conseqüències”.

I el tema de l'humor no és una excusa.

Aquesta mena d'escarni i linxament públic i mediàtic ha arribat fins i tot als humoristes o als actors, als que se'ls persegueix per fer un determinat tipus de crítica més o menys jocosa. “Afortunadament a mi no em passarà mai, però és una pèrdua per a tots, ja que hi haurà gent que treballa autocensurant-se a ella mateixa, que és la pitjor censura de totes, la que tu et fas a tu mateix per por a les represàlies. Aquestes coses si que ens fa menys lliures no sols als que creem, sinó als que ho veuen. Perquè hem de crear un espai de llibertat per a la gent. Quan els xiquets ens veuen valents a nosaltres, són més lliures també. I per tant hem de ser-ho, i els valors de qüestionar el poder han d'estar en els monuments. Això és el pitjor que ha fet la censura sobre nosaltres, que ens fa un poc menys lliures. I ens fa sentir-nos culpables d'exercir eixa llibertat”.

Per a Feliu Ventura, a més, la censura no ha desaparegut del tot mai. “En teoria es podia parlar de tot en aquest temps però en realitat no es podia parlar malament de temes com

“Hi haurà gent que treballe autocensurant-se a ella mateixa, que és la pitjor censura de totes, la que tu et fas a tu mateix per por a les represàlies”.

Fotografia: Juan Miguel Morales

el del Rei. No es podia expressar l'opinió de que potser tindre un rei no era la millor de les solucions per a parèixer democràtic. No és veritat que s'haja pogut parlar de tot, i per tant no ha acabat de madurar una democràcia que es va negociar quan alguns dels negociadors encara estaven armats pel franquisme. El que realment aprenem d'episodis com aquests és que Franco va morir però no ho va fer el franquisme. I no significa una lluita contra unes persones concretes, ni un bàndol, sinó contra una idea que no ens permet als valencians desenvolupar eixe imaginari popular que és lliure, que no té complexes, d'una manera natural. Si no podem ser nosaltres mateixos, és que no és el millor per a nosaltres". El que és indiscutible és que, tant hui per hui com en temps passats, la música ha

estat un dels mons on més s'ha patit eixa censura. I per què? "Perquè és el més visible. D'alguna manera els músics estan més a prop d'un micròfon i un altaveu. I per això són concebuts com a un perill". Malgrat això, les urpes de la prohibició també han arribat a les falles o als llibres de text que parlaven de sexualitat o explicaven els llocs on es parla valencià al món. "Ja no sols la censura que s'ha vist de cara al públic, sinó que les pitjors són eixes menudes censures del dia a dia: el teu cap que et diu que no poses això perquè no li va a agradar als patrocinadors, que no poses el nom en valencià perquè no el van a entendre... i eixes no estan emparades per ninguna llei sinó que són censures que viuen entre nosaltres i que ens fa una mica menys valencians".

Aquest tema s'ha agreujat amb la creació d'una llei contra els delictes d'odi que s'està efectuant de manera incorrecta, emprant-la precisament contra eixa gent que denuncia l'odi en la societat. "Es persegueixen temes com l'odi religiós o l'ofensa del sentiment religiós... però jo em senc molt més ofès quan escolte una cançó masclista a la ràdio, i no hi ha una persecució per això. El que em sap greu és que s'estiga arribant a penes de presó, a que gent es trobe a l'exili... això sí que ha tornat d'abans".

D'alguna manera, la censura és com un gra que rebenta. Ha existit sempre, però és ara quan s'està veient que existeix realment, i que és insostenible. L'únic que està clar és que no serem capaços d'avançar com a societat si permetem que això continue ocorrent.

En l'actualitat, el sentit de la censura en la música ha variat, però encara segueix present.

Notes silenciades

Pablo Orts

Periodista i músic

La música, al llarg de la història, com als nostres dies, ha sigut element indispensable en la vida. Per cap cap passa viure sense ella i açò la converteix en una ferramenta valuosíssima. Fent la vista enrere, de segur que som capaços de relacionar melodies o cançons amb moments de la nostra vida o amb esdeveniments històrics rellevants. Els governants de torn, sovint, han vist la música com una ferramenta per consolidar els seus mandats, però també una arma amenaçant, que podia fer el seu poder. En aquest sentit, l'església també ha tingut eixa doble vessant amb la intenció de mantenir fidels a la causa.

La música és un idioma universal i permet expressar emocions. No sols transmet missatges amb les seues lletres, sinó que també les melodies poden comunicar amb molta força.

Per tot açò, un dels enemics de la música al llarg de la història ha sigut la censura. Motius polítics, socials, morals o religiosos han provocat que els diferents dirigents tractaren de silenciar certes veus i, per a aconseguir-ho, decretaren la prohibició de moltes cançons, inclús algunes que després passarien a la història.

Una de les prohibicions més antigues i destacades fou la del "tritono". El monjo italià Guido d'Arezzo va prohibir expressament l'interval de quarta augmentada o quinta

disminuïda en considerar-lo com diabòlic al voltant de l'any 1000. Aquesta prohibició expressa va acabar convertint-se en una autocensura dels compositors els segles posteriors. Actualment, el "tritono" sí que està present en la música, ja que es tracta d'una de les principals bases del Heavy Metal.

Una altra censura històrica d'origen religiós fou la del "Miserere". En aquest cas, la peça no fou prohibida per anar contra l'església sinó tot el contrari. L'obra de Giorgio Allegri, que data de 1630, va ser tan brillant que la van deixar en exclusiva per a les celebracions de dimecres i divendres sant a la Capella Sixtina i durant dos segles es va prohibir la seua transcripció. Gràcies a la valentia d'un jove Mozart, l'obra va eixir d'eixa gàbia daurada per aplegar fins als nostres dies com una de les obres vocals més interpretades.

La música clàssica també va ser víctima de la censura política com, per exemple, va ocórrer a l'Alemanya Nazi. Les obres de grans compositors com Mahler, Mendelssohn o Stravinsky van ser prohibides juntament amb alguns gèneres musicals que no agradaven a Hitler i Goebbels, conscients del gran poder de la música.

Si ens apropem temporalment i geogràficament, la valenciana Concha Piquer també va patir la censura, en el seu cas, del règim franquista. La referència a la prostitució en "Ojos Verdes" no es va passar per alt i durant molts anys va sonar una versió alter-

Fotografia joséluismollà©

nativa a les ràdios espanyoles, encara que dècades després es recuperara la versió original que ha aplegat als nostres dies.

Si parlem de censura a l'estat espanyol, no podem oblidar un tema com "Libertad, Sin Ira". Prohibida la seua emissió en la ràdio i televisió pública en un primer moment, la cançó va acabar convertint-se en un autèntic himne de la transició.

En l'actualitat, el sentit de la censura en la música ha variat, però encara segueix present. La forma de consumir música és diferent i també el censor. Ara són les plataformes digitals, així com les ràdios i televisions, qui tenen el control i provoquen canvis als temes "inapropiats" que vullguen aparèixer en elles. Les versions "light" d'algunes peces són les que acaben aplegant a les plataformes de difusió amb etiquetes com "Radio Edit" per tractar de ser políticament correctes.

**Hui els mitjans són menys
lliures que abans no
solament perquè són més
pobres i perquè han
perdut fiabilitat i
seguidors, sinó perquè
estan més lligats pel
fantasma de la correcció
política que envaeix el
nostre temps i s'estén
com un virus.**

Deixeu de magrejar el periodisme

Sergio Gómez

Periodista del Levante-EMV

Perseguit, maltractat, injuriat, desnodrit, amb principis d'Alzheimer i cada vegada més empobrit. El periodisme en l'era digital és un ancià afligit per tants traumes i dolors que sobreviu amb prou feines, unflant-se a calmants, tombat en el llit d'una residència que no pot costejar-se, ocupant una plaça sufragada pel sistema públic i completament oblidat per aquells pels quals sempre es va desviure. La carn de la seua carn.

El periodista és l'animal precari, sobrequalificat, vocacional i multifeina per excel·lència. Ha de lluitar per la subsistència recorrent un espinós camí plagat de senyals que conviden al derrotisme: els salaris de misèria, les jornades maratonianes, l'intrusisme, la desconfiança... Per a més escarni, l'informador ha de bregar diàriament amb la mirada incrèdula i setciències d'una societat de cunyats, idiotitzada per les xarxes socials, narcotitzada amb la ingent quantitat de xicotetes dosis de realitat superficial disfressades de notícies que ens injecten quan baixem la guàrdia, presentades en forma d'apetitosos pastissos amb capes i capes de successos efimers, trivials i frívols, signats per legions d'opinadors tot terreny, artistes del plagi i professionals de l'oportunisme que profanen la sacrosanta tasca de l'informador amb l'únic propòsit de munyir

la mamella d'una classe política entregada a satisfer de diners públics a tot aquell que estiga disposat a ballar el seu mateix vals.

Espanta la suspicàcia que despertes entre la gent quan confesses treballar per a un mitjà de comunicació. De seguida et subratllen la falta d'objectivitat i la censura que impera en el periodisme, venut al millor postor, llançat als braços de qui porte la cartera més plena. Tot això, per descomptat, des de l'absolut desconeixement que a eixe amic o familiar teu li confereix el fet de no haver sostingut un periòdic entre les mans més que per a escrutar la programació del dia a la recerca de la pel·lícula amb la qual tractarà d'evadir-se del seu dia de merda.

La primera qüestió es respon prompte: l'objectivitat no existeix i la veritat no és una. Som un compendi de subjectivitats que es manifesten des del mateix moment en el qual decidim donar llum a una informació dins del confús univers d'ombres que componen l'actualitat diària i, a continuació, li donem una prioritat o una altra, un enfocament o un altre. Quant a la censura, no l'he vista manifestar-se com a tal en els nou anys que porte treballant per a un mitjà de comunicació privat. La majoria de vegades, qui denúncia haver sigut censurat desprèn una pestilent olor a sectarisme que no pot llevar-se de damunt. Es mira a l'espill i és la

viva imatge del fanàtic intransigent. Com qualsevol empresa, els mitjans han de procurar beneficis, han de seleccionar el que es considera d'interès per al seu públic potencial (a vegades de forma desafortunada, però amb un criteri més o menys respectable) sacrificant altres textos per qüestions d'espai o d'estil. El rebuig és una cosa que no tothom encaixa bé. El tòpic generalitzat del magnat mediàtic manejant els fils del món des del seu fosc despatx i ordenant als seus periodistes a sou que li facen el treball brut com si foren sicaris resulta tan estimul·lant que ha calat prou entre nosaltres. Com a tantes altres idees distorsionades que ens fiquen en el cervell a força de la seua repetició.

Com va dir Kapuscinski, “en una dictadura, es recorre a la censura; en una democràcia, a la manipulació”. I clar que la manipulació està present en els mitjans. Clar que cadascun aprofundeix en determinats assumptes o escruta des d'un prisma diferent el complex emull de la realitat responnent a una línia editorial pròpia que s'escorça més cap a un costat o un altre. Clar que els anunciants influeixen en la configuració de l'agenda, clar que els diners que es deixen aquests tenen una contrapartida. Com ocorre amb els clients de qualsevol negoci sobre la faç de la terra en un sistema econòmic de lliure mercat. Però si una informació està contrastada,

és veraç i té el suficient interès públic com per a generar un impacte en l'audiència, molt mal gestionat ha d'estar el mitjà com per a prendre la decisió de no publicar-la. El gran problema potser no siga la censura, sinó l'autocensura. El periodista mal retribuït, cansat de fer hores extra que mai cobrarà, i temorós de quedar-se al carrer si no produeix com s'espera d'ell i, en canvi, s'embarquessa en laborioses expedicions per a desentranyar secrets ocults que, sense els mitjans oportuns, poden enfadar a massa gent massa poderosa sense extraure resultats satisfactoris. La manca de personal i de temps per a aprofundir en informacions poc precises que acaben quedant-se en la superfície, a l'espera d'una investigació rigorosa que el periodista multifunció, asfixiat pels mil fronts que té oberts i empresonat per la dictadura diària de l'actualitat, és incapaç de seguir. Este és el drama, el combustible que pren la metxa de la crisi de credibilitat de la premsa.

En el fons de tot hi ha un fet no menys penós: la gent, en general, no està disposada a pagar per una informació veraç, completa i treballada com toca. Saturats pel soroll que ens arriba contínuament mitjançant tota mena de plataformes, ens conformem amb una ràpida ullada als tabloides virtuals i amb les groguenques notícies de l'informatiu de les dues. Ens conformem amb el menú d'un universitari addicte al menjar

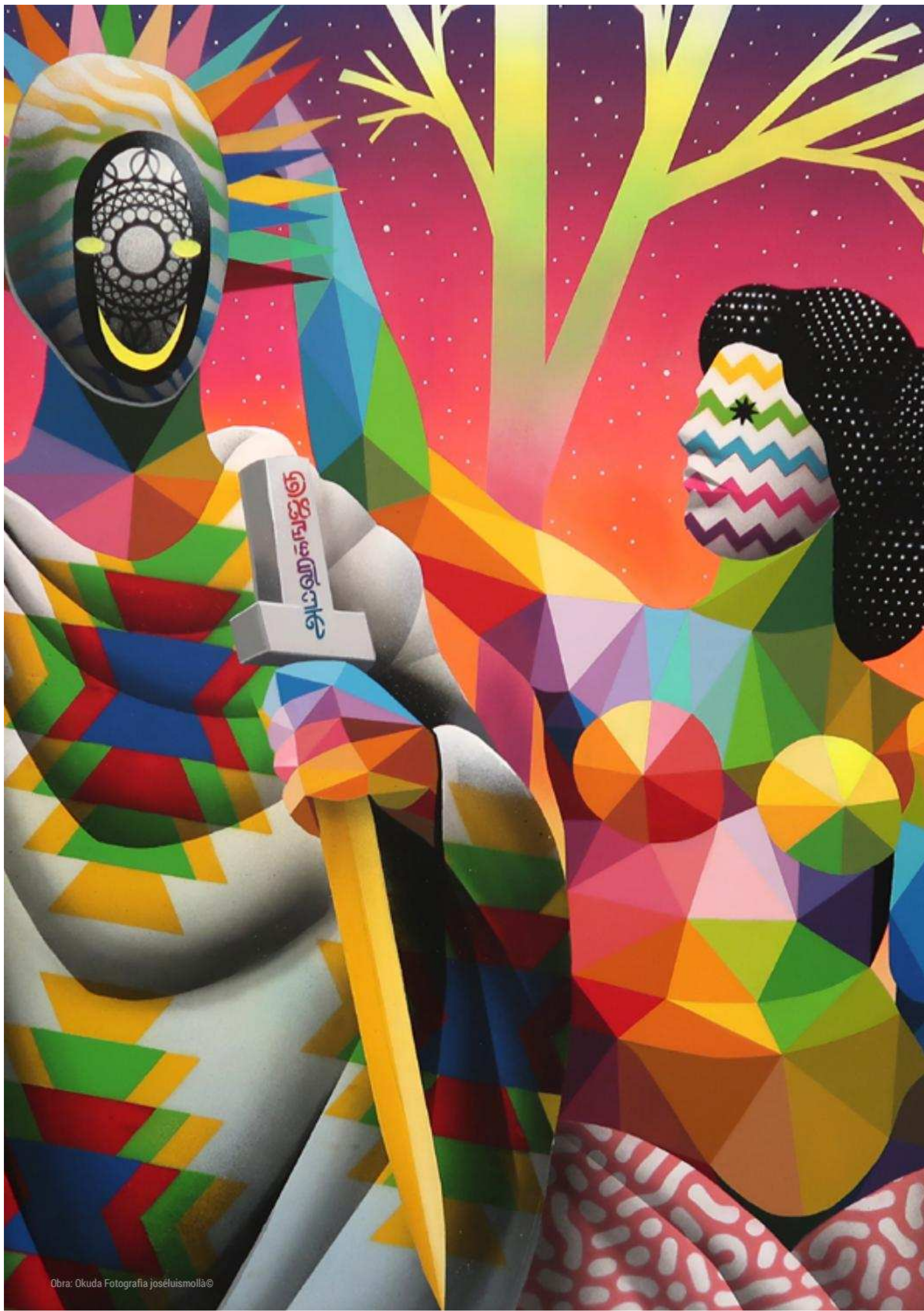
ràpid. En la societat de la hiperinformació, quan més àmplia és l'oferta que se'ns ofereix, costa digerir tal quantitat de notícies presentades de forma anàrquica, sense ningú que siga capaç de posar ordre en el caos. I acabem esmussats, sense una idea clara del que passa en el món que ens envolta.

Al polític de torn i a l'anunciant poderós els encanta magrejar als mitjans. Guanyen pes en detriment del lector-espectador. El periodista ha de demanar perdó per voler cobrar per les seues informacions. S'accepta el que no s'accepta amb cap professió. Si comprem mobles paguem per ells. Si volem una sanitat i una educació públiques, acceptem que hem de pagar impostos. Ha calat el discurs de Donald Trump. L'estratègia del descrèdit dels mitjans seriosos està teledirigida per certes elits i respon a uns interessos concrets. Els poderosos, els reis del populisme, els amants de la desregulització i el neoliberalisme, encoratgen les notícies falses amb l'afany de guanyar vots coste el que coste. Una massa amb la ment piratejada, incapaç de destriar la realitat de la ficció i arrossegada per les baixes passions, saluda a aquesta nova ona política que ha comprovat la facilitat d'arribar al poder per la travessa, apel·lant als impulsos primaris, anul·lant el debat racional, desprestigiant als mitjans més fiables, ficant-los tots en el mateix sac i tirant mà de fake news i lleis mordassa.

Sense uns mitjans lliures, forts i independents no hi ha societats lliures, fortes i independents que remen unides per a superar els obstacles amb el repte d'aconseguir el bé comú. El fanatisme i el sectarisme condueixen a la ruïna moral i al fracàs social: l'objectiu últim dels que busquen enriquir-se i perpetuar-se en la poltrona a costa de l'empobriment a tots els nivells d'aquells que en els fons menyspreen. Controlen els nostres gustos i aficions. No tenim ni idea del que som ni del que ens agrada, acceptem el que ens injecten en vena sense piular. Dificilment els mitjans poden permetre's ser independents d'uns partits o corrents determinades. Els polítics són mercaders que blanquegen els diners dels seus votants per a promocionar-se com a salvadors de la pàtria. Controlar a la majoria de mitjans locals és tan fàcil per a un ajuntament com afegir uns quants milers d'euros a la partida dedicada a la publicitat institucional.

La poscensura es manifesta com un enemic vital per al periodisme que guanya força en aquest escenari de crisi de credibilitat generalitzada cap a les institucions tradicionals que guiaven el món en temps passats. Trump va guanyar les eleccions agitant el cabreig de la gent. Hui els mitjans són menys lliures que abans no solament perquè són mes pobres i perquè han perdut fiabilitat i seguidors, sinó perquè estan més lligats pel fantasma de la correcció política que envaeix el nostre

temps i s'estén com un virus. Per a un periodista o qualsevol que parle en públic, una reliscada o un comentari al marge de la corrent dominant pot bastar per a arruïnar la seua carrera. La massa enfervorida d'ofesos virtuals, amb la pell cada vegada més fina, és partidària del linxament gratuït, de la torxa: no creu en els judicis justos ni en els debats racionals d'idees. Ningú és intocable i tothom pot caure en l'abisme d'un dia per a un altre. Com no existeix l'intercanvi intel·lectual sa entre postures diferenciades, el polític apel·la a omplir de somriures i petons les urnes, basa la seua campanya en un estat d'ànim, apel·la a les il·lusions més que mai, anteposa les idees difuses al voltant de la nació o dels sentiments dels animals per damunt del sofriment i el deteriorament de la qualitat de vida de les persones. Infantilitza al seu electorat. Un mar d'ones turbulentes cada vegada més perilloses on surfe-gen sense dificultats els Trump, Salvini o els vells pirates de sang falangista reconvertits a la nova religió de VOX.

Algun dia contarem la fi de la censura informativa?

Maribel Vicedo

Periodista

Recorde quan a les classes d'Història del periodisme els professors ens contaven com havia sigut la censura en diferents etapes de la història mundial i també en la d'Espanya. Una restricció informativa que havia traspassat segles i que encara estava vigent a molts països. En aquells temps d'estudiant em preguntava si quan jo estiguera en actiu en la professió aniria veient que la llibertat d'expressió anava guanyant terreny a la limitació informativa. Vaig imaginar que ja ben entrats al segle XXI no llegiríem la denúncia contra eixe control. Però, a menys de dotze mesos per donar la benvinguda a la tercera dècada de l'era del dos mil, malauradament, el pols de la censura està molt viu en molts indrets del món. En aquestos primers compassos de 2019 la crisi a Veneçuela és un dels temes que copen els informatius, el diaris, les ràdios, les webs i les xarxes socials. Els enviats especials dels mitjans de comunicació contenen el terratrèmol polític a aquest país però també llegim la detenció de periodistes per part del servei d'intel·ligència veneçolà. Una acció que atenta contra la llibertat d'expressió. O, també, fa unes setmanes coneixíem que Israel impedia entrar a Gaza a un fotoperiodista valencià. Aquest anava junt amb una delegació de l'Ajuntament de València a visitar projectes humanitaris de Nacions Unides. Estos són dos recents casos de censura, però no els últims d'una llarga llista. Hi ha que

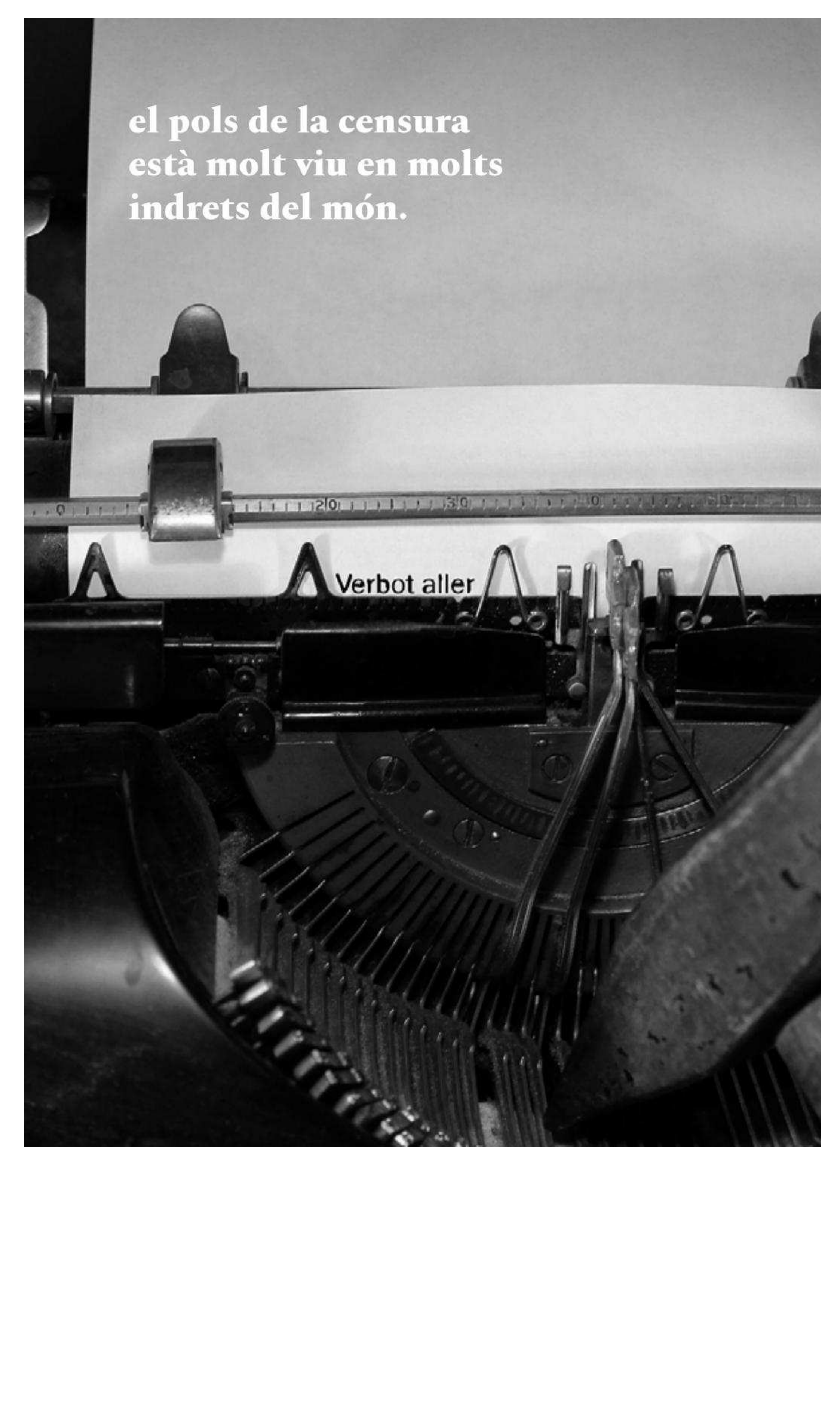
anar a veure el balanç que cada any publica Reporteros sin Fronteras per adonar-se'n que el control a les informacions no acaba i, el que és pitjor, que companys són assassinats durant la seua tasca informativa per evitar que contenen el que està passant. En 2018, segons aquesta ONG, 80 professionals de la informació van morir, el que suposava un 8% més que a l'any anterior.

La censura informativa a Xina -on no es pot accedir al buscador de Google, entre d'altres- a Mèxic o a països d'Occident són exemples on la ciutadania no rep tota la informació i es produeix l'efecte oposat: la desinformació. A la societat, per altres canals de comunicació com l'aplicació de missatgeria instantània, li arriba informació manipulada, "bulos" o falses notícies per fer creure situacions que no són reals.

Dins del món periodístic també es dona un altre escenari: l'autocensura guiada per editors de mitjans de comunicació. Una acció que, així mateix, priva al lector, a l'oient o a l'espectador de rebre la informació.

Desconec si aquell pensament de si algun dia escriuré sobre la fi de la censura informativa serà una realitat. El que sí sé és que les noves tecnologies estan permetent que, cada vegada més, es detecten aquells canals censurats i es troben altres camins per arribar a informar amb rigor a la ciutadania. I també sé que sense periodisme no hi ha democràcia.

**el pols de la censura
està molt viu en molts
indrets del món.**

Verbot aller

**“(...) qui sap si ens
arrisquem a que qualsevol
dia d’aquests fins i tot la
crítica fallera acabe
convertida en delicte d’odi
o sancionada per difondre
missatges inadequats”.**

Censures i mordasses al món de les xarxes i de les fake-news

Andrés Boix Palop

(Professor de Dret públic a la Universitat de València)

Un dels fenòmens més sorprenents a què estem assistint en els últims anys és la reaparició de la censura en moltes de les seues formes, tant en algunes de les més tradicionals com en d'altres, de noves. El poder, tant el polític com l'econòmic, tot i que suposadament vivim en democràcies assentades on el credo liberal domina el discurs oficial, mostra un renovat interès per controlar l'expressió d'idees i opinions, i no s'està d'actuar cada vegada més sovint, de maneres molt agressives en ocasions i que creïem oblidades, contra els discursos dissidents o que poden resultar ofensius.

Aquesta situació potser resulte cridanera a primera vista, però no ho és tant si pensem que, cíclicament, aquesta és precisament la reacció dels qui, des del poder, han controlat tradicionalment els mecanismes de difusió d'informació i disseminació de l'opinió sempre que el pluralisme els desborda i deixen de tindre un domini clar del panorama comunicatiu com el que gaudien

adés. Així, històricament, cada nou desenvolupament tecnològic (l'aparició del llibre en format còdex, segles després l'aparició de la impremta, fa uns 150 anys el massiu abaratiment dels costos de difusió de les obres impreses i dels diaris...) que obria la comunicació a més capes socials ha s'ha topat amb una reacció dels qui hi tenien el control de marcada hostilitat i intents de censura. La història també ens mostra, d'altra banda, que aquests intents han acabat sempre per fracassar, perquè és gairebé més difícil posar entrebancs al desig humà de compartir experiències, narratives, idees, expressions, bromes o fins i tot invectives més o menys afortunades que, com se sol dir, posar portes al camp. Així, tard o d'hora, el poder (o els poders) han hagut d'assumir, ja fora de bon grat o de mala gana, que si han d'aspirar a aconseguir certa hegemonia opinativa els hi convé treballar per aconseguir convèncer i monopolitzar uns mercats de les idees creixentment més lliures, però assumint que d'altres també hi puguem ser part.

El que estem veient aquests últims anys a Espanya, però no només al nostre país (encara que ací potser certs regustos autoritaris exacerben la qüestió), no és sinó un exemple més d'aquest fenomen, antic i cíclic. Internet ens va convertir fa ja anys a tots en potencials receptors i emissors d'informació o opinió sense necessitat que grans diaris o grups de comunicació ens facen d'intermediaris. Tanmateix, aquesta potencialitat no s'ha fet realitat del tot fins que plataformes tecnològiques i xarxes socials han posat a disposició del comú dels ciutadans eines que faciliten enormement aquesta interacció. I, a poc a poc, els ciutadans hem començat a usar-les, participant activament, difuminant les barreres entre l'emissió d'opinions en privat i la seua publicació, convertint-nos en ocasions en transmissors d'informació i generant l'aparició d'una pluralitat d'emissors desconeguda fins hui en dia. Amb això, a poc a poc, el poder i centralitat dels grans mitjans, més fàcils de controlar, tant per tot allò que és al remat bo (millorar la qualitat del debat públic) però també per al que és més dolent (controlar-lo i excloure els dissidents), ha anat també minvant. I així, doncs, hi apareixen també, inevitablement, excessos i exageracions, ofenses i rumors, insults i mentides... posats en circulació amb una llibertat desconeguda fins ara. La llibertat, en els seus primers estadis, sempre porta aparellada certs excessos, almenys fins que s'aprèn a utilitzar-la.

El poder (o els poders), però, no semblen molt tendents a deixar-nos aprendre a fer-ne un ús responsable, sense una potent tutela, de la nostra llibertat. Més aviat, davant d'aquesta situació, han preferit posar en marxa o reactivar aparells de censura i de repressió que portaven temps oblidats. Pel nostre bé, és clar! Les manifestacions són molt variades i conegudes: van des de la persecució penal, amb protagonisme de Fiscalia i fins i tot de l'Audiència Nacional empresonant piulaires, dels que emeten certes opinions a la creixent pressió sobre les plataformes digitals perquè disciplinen més als seus usuaris, passant per l'aparició de nous i potents poders de control administratiu contra aquells discursos que ens desagraden com a societat (per exemple, contra els comentaris racistes, sexistes, homòfobs, etc.). Al costat d'això, també s'han atorgat competències de control cada vegada més importants a les policies i forces de seguretat, amb normes com la dissortadament coneguda Llei Mordassa que castiguen fins i tot que es capten, en certs casos, imatges de llurs actuacions i que aquestes es puguin difondre o que imposen severes multes per criticar de manera no apropiada als agents de l'autoritat. Les estadístiques del Ministeri de l'Interior demostren, si més no, que no són possibilitats que estiguen sent utilitzades només ocasionalment. Més de 20.000 ciutadans durant l'últim any han descobert

que insultar o fer comentaris despectius en xarxes socials sobre la policia poden comportar una important sanció econòmica.

Per totes aquestes vies, com es pot comprendre, es tracta d'emmordassar la població i de contenir la llibertat, aquesta llibertat que ens diuen que està sent tan mal emprada que han comportat Internet i les xarxes socials. Amb resultats molt criticables. No poder gravar imatges d'accions policials i difondre-les potser protegisca en ocasions les forces de l'ordre de manera justificada, però en la major part dels casos silencia la possible denúncia d'excessos i la disseminació d'informacions sobre llurs actuacions. Sancionar massivament els que comenten despectivament, o fins i tot amb insults, a aquest espai a meitat camí entre l'espai públic i el privat que és un mur de Facebook o un compte de Twitter, les actuacions policials genera un efecte silenciador també molt perillós i poc justificat. Són efectives maneres de mordassa que, des del poder, pretén fer-nos menys lliures.

Afegim a allò que ja s'ha dit l'escàndol que suposa tindre una Audiència Nacional espanyola que jutja, i condemna, més que mai en la seua història per apologia del terrorisme... just ara que han desaparegut tant ETA com GRAPO!!!, com qualsevol jove que faça una broma o comentari desafortunat sobre aquestes bandes terroristes ja

extintes pot comprovar, però també com han patit ja molts activistes i polítics que representen corrents minoritàries. O el fet, sense comparança a Europa occidental, que també les crítiques al rei, a la bandera o a l'església poden ser respostes amb un procés penal, i això malgrat les reiterades condemnes des d'Europa, amb un Tribunal Europeu dels Drets Humans que ens ha recordat ja massa vegades que en matèria de repressió de l'expressió política dissident estem fora dels límits europeus a l'ús i ens assemblem molt més del que seria desitjable a Rússia o Turquia. El panorama no és, comptat i debatut, massa encoratjador.

I no ho és tampoc perquè des de les posicions d'esquerra la crítica a aquestes censures i mordasses és, si més no, selectiva. De fet, no poques de les lleis administratives que s'han afegit a aquesta tendència de donar poder a les administracions públiques per controlar el que escrivim o diem i sancionar els que no s'hi troben dins del cànon de correcció establert vénen de governs suposadament progressistes als quals les mordasses i censures d'idees o opinions deixen de molestar si s'apliquen a objectius que sí comparteixen o creuen justos. Ho hem vist ja en molts ajuntaments i comunitats autònomes, amb l'aprovació de normes que estableixen multes per comentaris sexistes, racistes, homòfobs i d'altres. És com si, depenent del grup social o polític, molestara, més que la mordassa en si

mateixa, que aquesta s'aplique a coses que agraden a eixos grups, mentre que quan s'aplica als d'altres les objeccions desapareixen. De fet, la ja esmentada llei Mordassa aprovada per les Corts en temps del govern de Mariano Rajoy continua en vigor, tot i que hi ha una nova majoria de govern i una composició parlamentària que podria fer-ho ràpidament. Sembla, però, que no és la gran prioritat i que ja els va bé, també als nous governant, tindre aquestes possibilitats de control dels rabajols de torn.

L'última expressió d'aquesta deriva, en el que és una nova forma de mordassa i censura que està per veure que s'acabe per concretar, però que cada vegada és més reclamada per les elits i el poder establert, preocupats per com la seua pèrdua de control als espais comunicatius compartits pot afectar el debat públic, a la democràcia, però també a la seua pròpia hegemonia, és la pretensió d'establir sistemes de control públic sobre les notícies que es difonen i comparteixen amb la pretesa finalitat d'eradicar les anomenades "fake-news". El problema és que és dubtós que permetre els poders públics avaluar si unes notícies són certes i adequades o per contra falses o tendencioses, i amb capacitat per retirar aquestes últimes, fa més por que una altra cosa. Ja sabem, perquè n'hi ha prou d'exemples en el nostre passat de com acaben aquestes coses.

Si alguna cosa ens ha ensenyat la història és que en matèria de llibertats expressives cal desconfiar notablement del poder i de les seues pretensions, que sempre publicita com benintencionades, d'"higienitzar" el debat públic i expurgar-lo de continguts difamatoris, capciosos o falsos. Que els riscos de facilitar aquestes censures acaben massa ràpid i, a més, sempre, en mordasses pels que pensen diferent, per les minories i per tots aquells que enriqueixen el debat públic des de la crítica, la dissidència i, de vegades, també des de l'erro (perquè és bo i reforça qualsevol idea que aquesta pugui ser criticada i que es pugui demostrar la seua raó i correcció davant de qualsevulla crítica, com ja al segle XIX Stuart Mill s'entestava en demostrar i raonar a l'Anglaterra de la primera gran explosió dels mitjans crítics amb el poder que, llavors, comportaren moltes temptacions de censura i control).

Al remat, més ens val assumir que aquest caos comunicatiu en què estem i en què vivim ens obligarà a aprendre a navegar amb cada vegada més perícia per no ofegar-nos ni perdre'ns enmig de la tempesta dels rumors, les ximpleries i els insults. Perquè d'una altra manera, qui sap, ens arrisquem a que qualsevol dia d'aquests fins i tot la crítica fallera acabe convertida en delicte d'odi o sancionada per difondre missatges inadequats, quan si alguna cosa ens demostren les falles és que és precisament la difusió

de crítica i de tot tipus de missatges, fins i tot de vegades de tonteries o de continguts molt desafortunats (també els fallers s'equivoquen en ocasions a l'hora d'expressar idees o d'orientar les seues crítiques!), el que ens permet aprendre entre tots què és millor i què és pitjor, que n'hi ha de bo i què de criticable, com s'han de dir les coses i com s'han de combatre a una societat lliure i democràtica. Lliure, democràtica.... i sense mordasses per l'expressió d'idees, opinions i crítiques. Com ha de ser i com cal que continue sent al nostre país.

Escrit a la ciutat de València, al gener de 2019.

**La llibertat d'expressió està amenaçada.
Per això, cal defensar-la.
Des de qualsevol àmbit. Més que mai.
Tota manifestació, sempre que no siga
ofensiva al marc dels drets humans,
ha d'estar emparada.**

Moisés Pérez

Quan la llibertat d'expressió està en joc

Moisés Pérez

Periodista a El Temps

Escassament crítiques amb els governants que encadenaven majories rere majories i impregnades d'un conservadorisme que les feia poc atractives per a determinats sectors progressistes, les Falles de València han experimentat una combustió durant els darrers anys. És cert que les cendres del blaverisme encara es resisteixen a apagar-se. I que determinades figures falleres disparen mascletades de polèmica a cada intent del govern municipal (conformat per Compromís, PSPV i València en Comú) per democratitzar la festa major de la capital valenciana. Tot i aquest clima, les mentalitats progressistes han penetrat al món fester. No debades, la presència més gran d'aquest nou ventall ideològic va exemplificar-se amb l'impuls de Falles inclusives a determinades comissions.

Unes crides a la igualtat i de respecte cap a totes les orientacions sexuals que van ser víctimes dels intolerants. El monument infantil de la comissió Carrer de Dalt-Sant Tomàs, que reivindicava aquests valors, va ser totalment destrossat. Uns atacs homòfobs que també va patir l'escultura infantil de la Falla l'Amistat (República Argentina-Doctor Pallarés Iranzo): van decapitar els ninots que hi havia besant-se. Com va expressar el regidor de Cultura Festiva, Pere Fuset, de Compromís, «l'homofòbia no suporta les Falles inclusives».

Aquest boicot a la llibertat d'expressar unes idees, aquesta censura per la força d'una representació artística, no era anecdòtica ni aïllada al País Valencià. L'extrema dreta, amb l'excusa argumental del procés a Catalunya, ha incrementat en els darrers mesos la seua capacitat per atacar qualsevol manifestació política o cultural que trastorne el seu marc mental d'odi al diferent. L'exemple més clar foren les agressions durant la mobilització vespertina del 9 d'octubre del 2017. Amb puntades de peu, cops de puny i palades, van intentar rebentar una marxa que clamava per la igualtat lingüística i que reivindicava la promoció del valencià.

Aquelles agressions (possibles gràcies a un erràtic dispositiu policial) buscaven censurar per la via violenta un sector de la societat valenciana bastant nombrós. O, si més no, així ho van reflectir els resultats de les passades eleccions valencianes del 2015. No debades, cal recordar que la mobilització era secundada per formacions com ara el PSPV, Compromís o Podem. També per sindicats amb implantació notable com ara UGT, CCOO i Intersindical, així com per associacions culturals amb un bon grapat de socis com ara Acció Cultural del País Valencià o Escola Valenciana. L'objectiu estava clar: silenciar el seu missatge. I malgrat la violència, no ho van aconseguir.

La ultradreta valenciana, tanmateix, ho ha seguit intentant. I, de vegades, ha obtingut el premi anhelat. Al·lèrgica per naturalesa a qualsevol idea que s'escape del seu pensament intolerant, van interrompre concerts amb el propòsit de cancel·lar-los; han buscat que actes en suport del referèndum català no es realitzaren; han boicotejat aplecs en els quals participaven famílies amb els seus xiquets; han esborrat murals perquè s'hi defensaven persones que l'extrema dreta detesta; s'han suspès concerts només per les pressions de grupuscles blavers connectats amb els cercles més radicals de la dreta al País Valencià. Sense autorització legal, sense, de vegades, respectar les normes democràtiques per manifestar-se, la seua meta ha sigut impedir que determinades idees puguen expressar-se lliurement. Siga a través d'una brotxa que pinta un mural, d'una guitarra que interpreta rock combatiu o d'una festa on cultura i reivindicacions polítiques van del bracet. Músics, muralistes i actors han sigut els perjudicats directes d'aquests intents de censura gens subtils.

El perill d'aquests grupuscles ben identificats i que es mouen amb un cert grau d'impunitat va copsar-se en tota la seua dimensió quan les pressions ultradretanes van frustrar l'actuació del còmic Dani Mateo al Teatre Olympia. La direcció del contenidor

cultural va decidir cancel·lar «per seguretat» l'obra humorística només per les suposades amenaces ultradretanes. Una escena d'auto-censura que va repetir-se quan els còmics de la revista Mongolia actuaven a La Rambleta, un espai cultural situat al barri de Sant Marcel·lí (València). Els responsables del recinte van argumentar que la Delegació del Govern espanyol a València era incapaç de garantir la seguretat, una afirmació que va demostrar-se falsa. Davant d'aquell raonament poc consistent, La Rambleta va rectificar. L'espectacle, finalment, va dur-se a terme.

La Universitat d'Alacant també va cedir davant l'amenaça ultra l'any 2017. Pocs dies abans de la votació de l'1 d'Octubre a Catalunya, el centre universitari va suspendre dos actes només per una concentració sense permís d'una desena de neofeixistes a tocar de les instal·lacions educatives. D'aquesta manera, el diari Jornada (tristament desaparegut fa uns mesos, símptoma del convuls moment que viu la premsa i de la dificultat de mantenir projectes independents d'aquesta índole) no va poder presentar-se a la ciutat d'Alacant. Tampoc van poder debatre sobre la situació al Principat la Plataforma pel Dret a Decidir al País Valencià. La virulència dels ultres d'extrema dreta va acabar amb intimidacions a una periodista de la Cadena Ser. Les agressions a periodistes per part de la ultradreta van repetir-se a la marxa vesper-

tina del 9 d'octubre del 2018 que realitza tradicionalment l'esquerra política, sindical i civil valenciana.

La censura, o els intents per impedir que una determinada manifestació artística o política tinguen lloc al País Valencià, no és patrimoni exclusiu de l'extrema dreta valenciana. Els partits conservadors també han practicat aquest tipus de limitacions de la llibertat d'expressió. Com a paradigma de tot plegat, va destacar la censura a una exposició de la Unió de Periodistes l'any 2010 al Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat (Muvim). Una mostra que només cometia un pecat: exhibir fotografies que retrataven les connexions de determinats dirigents del PP amb la trama Gürtel.

Atribuïnt la condició de bons o dolents valencians en funció de la seua ideologia, els governs del PP van censurar que la població poguera veure la programació de TV3, la cadena pública catalana. O que pogueren escoltar, per exemple, els partits del Futbol Club Barcelona a Catalunya Ràdio. Aquests topalls, però, tenien Canal 9 com a referent. Convertit en un òrgan de propaganda al servei de la causa popular, els directius de la cadena pública i els periodistes que s'hi van plegar van censurar qualsevol informació que afectara de manera mínima els populars. Una situació que, afortunadament, s'ha invertit a la nova televisió pública valenciana, À Punt.

Les pulsions censoradores de la dreta valenciana, de fet, s'han exemplificat en dues manifestacions de la llibertat artística i d'expressió a la capital del Túria. El PP, Ciutadans i el catolicisme més integrista van posar el crit al cel sobre l'exposició eròtica que l'alcoià Antoni Miró va exhibir als molls de la Marina València. La mostra va ser durament criticada. Primer per les imatges de contingut sexual. I, en segon lloc, per contenir representacions artístiques en les quals apareixien estelades. Un intent de censura, tot i proclamar-se defensors de la «llibertat», que les magues republicanes també van sofrir. «És el darrer any de l'esperpent de les magues», va etzibar enguany l'exconsellera d'Educació del PP María José Català en la seua condició d'alcaldeable dels populars a València.

L'Estat espanyol, tanmateix, no ha sigut immune al virus censor. No debades, s'han produït atacs a la llibertat artística d'un calibre gravíssim. I l'exemple més nítid fou la retirada de l'exposició Presos Polítics de l'Espanya Contemporània, obra de Santiago Sierra, de la Fira Internacional d'Art Contemporani de Madrid. Situar com a presos polítics exdirigents independentistes com ara Oriol Junqueras o el president d'Òmnium Cultural, Jordi Cuixart, va empipar els populars. Amb Ifema en mans dels conservadors, van aplicar el 155 a l'obra de Sierra.

Una retirada que va ser criticada, fins i tot, per diputats al Congrés de Ciutadans. Va ser el cas de Juan Carlos Girauta, poc sospitós de combregar amb posicions independentistes.

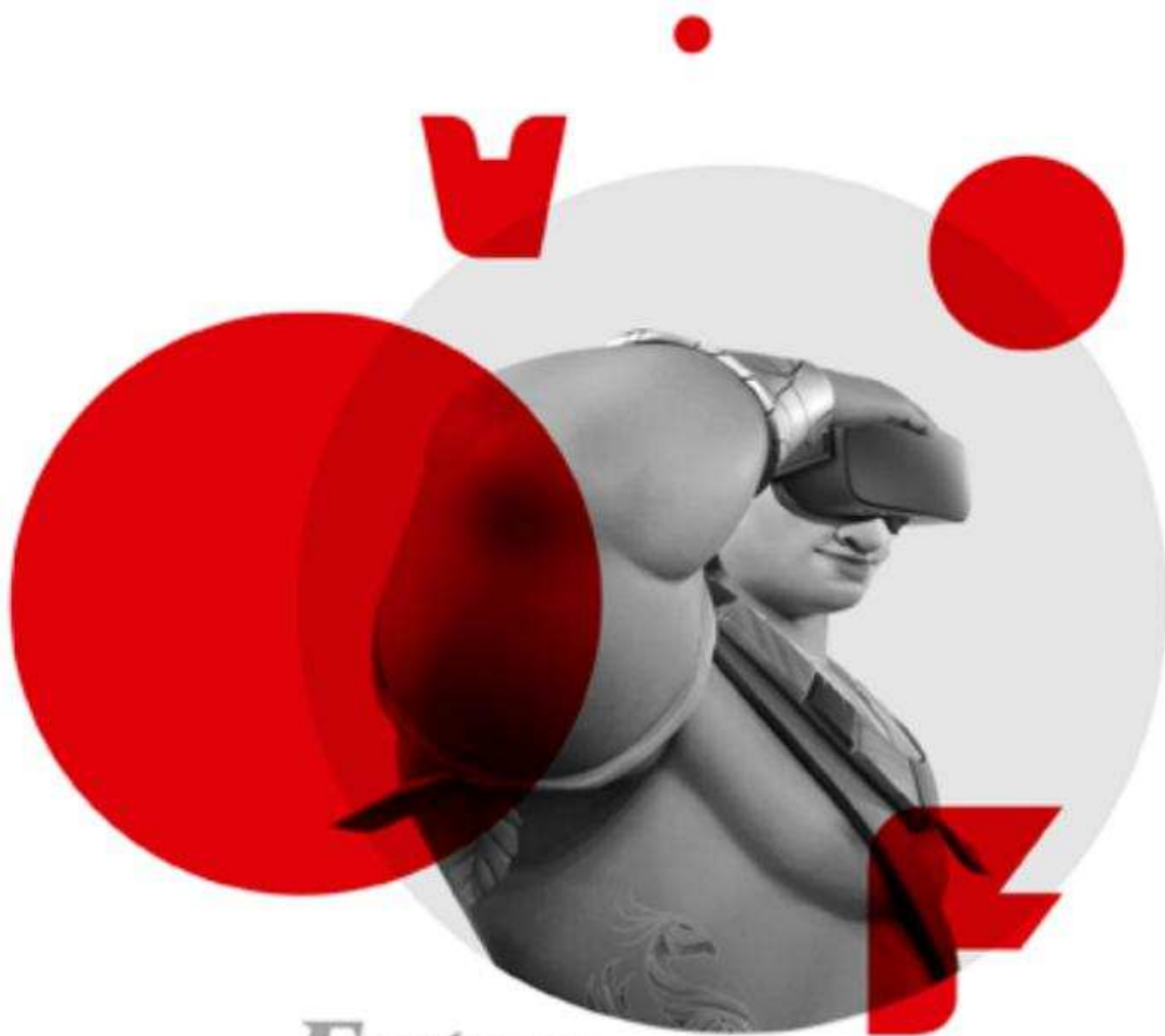
La llibertat d'expressió també ha experimentat els seus dies més negres amb les condemnes a rapers com ara Josep Valtònyc o Pablo Hasel. O amb les sentències a diversos piuladors pels seus missatges a la xarxa social de l'ocell blau. Tots han sigut condemnats per enaltiment del terrorisme. Un sense sentit que ha comportat que d'ençà que la banda terrorista i extorsionadora ETA deixara d'assassinar hagen augmentat per quatre les resolucions judicials per enaltiment del terrorisme. Habitualment, això sí, de ciutadans o artistes amb un pensament progressista o escorats força a l'esquerra.

Junt amb l'aplicació de la llei mordassa als carrers, la criminalització de la protesta cap a col·lectius o persones d'un determinat espectre ideològic s'ha fet palesa. Poques vegades, i malgrat apel·lacions a la violència des de determinades emissores ultraconservadores i finançades suposadament amb diners provinents de la caixa B dels populars, s'ha limitat la llibertat d'expressió de figures situades a la dreta políticament, o més bé a la ultradreta. Les manifestacions més desgavellades d'aquest

àmbit polític, sempre que respecten els valors que encarna la Declaració Universal dels Drets Humans i no suposen delictes d'odi contra col·lectius vulnerables, han d'estar emparades per la llibertat d'expressió. Com també ho han d'estar les manifestacions des del pol oposat a l'esquerra. Aquestes afirmacions, però, sí que s'han topat reiteradament amb els tribunals.

L'estratègia d'assenyalar determinades manifestacions culturals o polítiques al País Valencià des de la dreta i el boicot a la llibertat d'expressió per part del neofeixisme autòcton suposa un risc evident de silenciament d'opinions o de veus incòmodes. Com també ocorre a l'Estat espanyol. Unes limitacions que no són noves, però que amb la irrupció de l'extrema dreta a les institucions i la radicalització de la dreta espanyola amb l'excusa de la qüestió catalana poden accentuar-se. La llibertat d'expressió està amenaçada.

Per això, cal defensar-la. Des de qualsevol àmbit. Més que mai. Tota manifestació, sempre que no siga ofensiva al marc dels drets humans, ha d'estar emparada. I els grups que ho vulguen impedir han de trobar-se amb l'única resposta possible: la d'un Estat de Dret democràtic. Com a demòcrates, és la nostra obligació.

Futur

Si un Zar et fa callar, a la foguera anirà

Claudia Argent Palop
Periodista i somiadora

Una vegada fa milions d'anys va existir un món on la gent es respectava, la societat civil eixia al carrer amb el millor dels somriures i tots es comunicaven amb una mateixa llengua. No era un regne, ni semblant a un conte de fades, era un món que un dia va patir una gran repressió per part d'un Zar que va arribar d'un país llunyà i va portar la obscuritat i la censura de tot un poble. I així començà una gran lluita entre el bé i el mal. Segons conta la llegenda, els veïns del anomenat món de Kaftani un dia van veure arribar a un Zar maligne amb un gran exèrcit vestit de negre i mirada intimidadora. La por va arribar de la mà de fortes prohibicions, canvis estructurals i polítics, penes tan extremes com la mort si algú desobeïa les normes del Zar. Els carrers d'un món que sempre s'havia basat en la igualtat i la convivència en pau estaven convertint-se en passadissos obscurs, plens de misèria i brutícia. Ja no hi havia vida privada ni drets i als habitants els van arrabassar un dels més apreciats tresors: la llengua del seu poble.

Per als kaftanis, el més important i distintiu entre les altres províncies, era la seua llengua, la ferramenta que pretenia culturitzar a les generacions vinents i enriquir les ments amb llibres, lliçons a l'escola i cants i balls a les festivitats més senyalades. El que va ser durant segles una llengua pròpia,

va passar a estar prohibida en tota l'esfera pública i només els més valents la deixaven sonar a l'interior de les cases. Un dret fonamental, va passar a ser una amenaça i cada ciutadà o ciutadana que la recordés seria un heretge davant la llei.

L'absència de la llengua, va aplegar a endarrerir la comunicació de la població. Com el Zar podia tindre-li odi a la cultura? Era un ser idolatrat pel seu exèrcit cec de ràbia i amb set de poder, que proclamava a les places de Kaftani el concepte totalitarista, la unitat i la continuïtat més absoluta amb l'ús d'una sola llengua per a tot el món. Així fou com va iniciar la persecució de les llengües regionals, perquè no sols existia aquesta que estem contant, també va haver-hi regions amb idioma particular que patirien gran censura a les administracions, arts i vida quotidiana.

Durant mesos l'exèrcit del Zar va omplir l'aire dels carrers de fum negre, ja que les fogueres de llibres denominats "prohibits" per estar escrits en kaftà, eren el ritual diari. Una violència total contra qualsevol expressió pública de la llengua i la cultura seria perseguida, prohibida i en molts casos penalitzada amb fortes multes. Per al Zar era l'enemic que calia abatre des dels seus orígens fins a la seua desaparició.

**L'últim dia de l'any, tots els ciutadans
s'ajuntaven per a fer ninots amb
fusta que representaven l'enemic i els
cremaven per espantar els mals
esperits i atraure la bona sort a tothom.**

Conta la llegenda un exemple d'una heroïna. La filla d'un mestre de Kaftani va ser víctima d'aquesta repressió. Un dia la jove Valonia va fer pamflets on manifestava el dret a la llengua i la llibertat d'expressió de tot un poble, però ja era massa tard quan aquell dia son pare va arribar a la plaça i mai més la va tornar a veure. Valonia era d'esperit revolucionari, parlava per milers de veus callades i ja estava a la tercera fase del procediment: primer, l'avís; després, la multa i, finalment, el segrest i amb ell, moltes vegades la mort. Després d'aquest fet, molts intel·lectuals que utilitzaven la llengua van treballar clandestinament però, finalment, es van veure forçats a l'exili. Els anys passaven i el món de Kaftani es moria poc a poc, la infelicitat dels ciutadans feia que l'aigua de les fonts sortira bruta, les plantes dels camps foren males herbes i les cases tingueren un aspecte fosc. Una nit va arribar a la mansió del Zar una dona vella amb aspecte pobre i descuidat, portava a les seues mans un poal amb aigua bruta del riu que rodejava les terres del maligne i del seu exèrcit. La dona va trucar a la porta i va demanar que el Zar l'atengués immediatament, doncs el seu futur ja estava escrit a les seues visions. El Zar, molest per les hores, va atendre a la dona i aquesta li va dir que havia de mirar l'aigua per a veure la seua derrota. El maligne, amb seguretat va riure i accedí a veure el que seria el seu

futur. Ningú va saber mai què van veure els ulls del Zar, però als dies les tropes se'n van anar del poble i el maligne mai més va ser vist a Kaftani.

Moltes generacions diuen que al poal va veure la seua pròpia mort i que va fugir, altres diuen que va ser enverinat per la dona i la màgia negra el va fer desaparèixer. Fou com fou la història, el món de Kaftani en poques setmanes va tornar a la normalitat, els ciutadans van començar a parlar la seua llengua i de nou, el color, la vida i la llibertat d'expressió formaria part del seu dia a dia.

Cada any, el poble celebrava la caiguda de l'exèrcit del Zar amb un ritual molt peculiar propi d'aquelles terres càlides. L'últim dia de l'any, tots els ciutadans s'ajuntaven per a fer ninots amb fusta que representaven l'enemic i els cremaven per espantar els mals esperits i atraure la bona sort a tothom.

Avui en dia, aquesta història pareix màgia, essència d'escriptoris i contes d'avís que la fan saber als més petits. En canvi, a mi cada paràgraf em recorda a una de les etapes on més repressió va patir la llengua valenciana. No sé si el Zar algun dia tornarà a les terres de Kaftani amb un altre exèrcit per a trencar de nou la cultura d'un poble. Mentrestant, esperem ser lliures, tindre autonomia i que la llengua valenciana no s'esfumi com ho va fer a aquesta llegenda que us he volgut contar.

Però shhh, és un secret.

**En contra del que solia
fer quan manaven els
altres, ell no va afegir cap
comentari, cap opinió.
No va escriure res.**

Autocensura

Purificació Mascarell

Quan van guanyar els seus, va eixir al carrer a celebrar-ho. Estava tan content! Es va acostar a la seu del partit per a felicitar-los. Van destapar una botella i van brindar entre rialles. Era de nit i era primavera i tot pareixia possible. En tornar a casa, va olorar el gesmil de l'entrada i feia olor de futur, d'un futur obert i pur.

Quan, al cap de pocs mesos, es va assabentar de les maniobres per endollar el mític exregidor del partit dins d'una institució comarcal no podia creure-ho. La cosa no semblava real. El seu cunyat li ho posava davant dels nassos i li ho explicava amb pèls i senyals, perquè el maleït cunyat treballava al departament de contractació de la institució i ho sabia tot amb massa detalls desagradables. Però ell va decidir callar. Va decidir callar.

Quan, un temps després, es va fer públic que els endolls continuaven impunement, escandalosament, ell es va sentir traït i ofès, avergonyit. Va remirar una per una les crítiques que ploviën a les xarxes socials i moltes li semblaven raonables, moltes les haguera subscrit. Però, en contra del que solia fer quan manaven els altres, ell no va afegir cap comentari, cap opinió. No va escriure res.

Quan la política de “pa i circ” es va imposar a la ciutat, i ell se n'adonà que tot funcionava just al revés a com s'ho havia imaginat aquella esperançadora nit de primavera, el van buscar per a demanar-li una caricatura dels actuals governants. Li'n va vindre una boníssima al cap, però va dir que no tenia temps, que anava desbordat de feina, que buscaren un altre. I no va dibuixar res. Quan el menyspreu a la intel·ligència del poble i les formes dèspotes es van fer oficials, els ciutadans esperaven que les falles serviren per a expressar la decepció popular i qüestionar el poder amb l'àcid corrosiu de l'humor. Però l'artista va dissenyar una falla sobre el món de les fades i dels donyets, plena de colors alegres i purpurina brillant, amb al·lusions toves i ingènues on s'hauria de percebre denuncia i sàtira. La nit del 19 de març, per la finestra de sa casa penetrava l'olor de la pólvora dels últims coets de la festa. En traureu el cap per a gaudir millor de l'aroma, amb un bri nostàlgic als ulls, li va semblar reconèixer, entre les rames seques del gesmil mort, dues mans i una llengua. Es tractava un joc d'ombres, d'una percepció errada, però es va quedar espantant, tremolós, corprès per la foscor. A la llunyania, entre coneguts acords que es diluïen en el vent, el foc devorava una falla per a sempre.

Cacaus, papes i cervesa a les Falles de 2119

Alberto Ordinaña

Faller, president i amb massa imaginació

Apleguen els últims dies per a celebrar les falles del 2119, i en tots els casals, els seus dirigents tracten d'enviar tota la documentació necessària per a tots els permisos per als actes de falles, i és que en els últims anys la burocràcia ha crescut enormement. En un d'aquests casals, en una reunió al voltant de la taula amb un grapat de cacaus...

Pep - Marc, te n'has recordat d'enviar això al comitè? Ja estem prop del mes de febrer i saps que ho enviem ara o pot ser que no ens deixen plantar la falla.

Marc - Xe tio! Altra vegada amb això, a veure quin any tenim collons de no enviar-ho i vegem què passa.

Pep - Va Marc, ja saps que tota la comissió no pensa com nosaltres, i amb aquest tema no podem jugar.

Marc - No entenc com hem aplegat a aquesta situació!

Pep - Ja ho saps! Tots els anys en aquestes dates em vens amb el mateix!

Marc - Va tira! Passa'm la cervesa, que estic sec. Per cert, t'has parat a pensar en els anys que farà que el menú per excel·lència dels fallers són els cacaus amb papes i cervesa?

Pep - I ara a què ve això?

Marc - Doncs perquè te n'adones del que em demanes tots els anys! Si els cacaus i les papes duen en els fallers més de 300 anys... com ens demanen fer el que fem amb els monuments?

Pep - Marc, que no podem fer res! És una llei aprovada pel Tribunal Superior.

Marc - Ja veus tu quina bogeria! Haver de clavar-se a nivell nacional el tribunal per censurar-nos!

Pep - No li digues censura! Ja saps que no pots dir-ho així, i si ens senten ens caurà una grossa.

Marc - Em dona igual. Si els nostres polítics feren el que han de fer, ja fa 25 anys que haurien defensat les nostres tradicions.

Pep - Ja estem altra vegada amb els polítics?

Marc - Sí, què vols? No puc tirar-li la culpa a altres! Si a més a més ho van fer per a que no els traguérem en la falla! Ja veus tu!

Pep - Va! Menja papes i calla't que encara ens pillaran.

Marc - Saps que he estat aquests mesos en

la biblioteca? He trobat els llibrets de les falles de primers del 2000 i això sí que són crítiques. Podien fer i dir el que creien.

Pep – Tampoc seria així de fàcil!

Marc – Bé, la veritat que ja així i tot no era fàcil. Però no era ni molt menys com ara! Però no era com ara!! Pep tio! Que els nins de les escenes de la falla no poden dur cares! Ni que es note el sexe del ninot! Què és molt fort! Estic fart d'imaginar.

Pep – Ja ho sé. I ja m'agradaria a mi poder ficar la cara dels polítics o d'algun membre de junta.

Marc – Aquesta censura no és normal!

Pep – Shhhhh..... Que no li digues censura! Ja saps que és perquè ningú se senta identificat ni personalment atacat.

Marc – Xorrades! Tot aquell que té un càrrec públic, està en situació que la gent puga valorar el que ha fet o dit, i les falles eren una bona eina que treia els errors o coses mal fetes dels governants d'una forma còmica sense menysprear a la persona.

Pep – Si la teoria me la sé! No hi ha res que m'agradara més a mi que poder fer una escena amb l'actual govern, amb el pacte de la Murta. On els 5 partits que governen

van pactar les condicions aquestes que ens maregen.

Marc – Escolta'm, i si no enviem fotos amb les escenes i el text què pot passar? O no espera... i si enviem una versió diferent de la que fem a la falla.

Pep – Si fem això en la juguem, nosaltres i l'artista. D'això res, l'explicació de la falla ha de ser com marca el reglament, sense crítica, sense identificacions personals i d'un tema abstracte que no siga dolent per a cap col·lectiu.

Marc – Xe tio! Mala merda. Ja fa almenys 10 anys que la cavalcada s'ha convertit en un passe de models. Ni podem dir res, ni representar res, tan sols pot ser alguna cosa instructiva! Com si estiguérem al col·legi!

Pep – Ja però i què podem fer nosaltres?

Marc – Jo que sé! Però alguna cosa haurem de fer... i què em dius amb la setmana de falles? Amb el tema de la convivència amb els veïns, això de censurar-nos les despertades i mascletades....

Pep – Altra vegada? Que no li digues així!!

Marc – Però si anem amb els cascos sense fil i els masclets són digitals!! Tu creus que això és normal?

Pep – Imagine que no, però no conec altra forma. Al carrer no es poden superar els 60db. Amb els cotxes elèctrics autònoms, l'eliminació del clàxon i que ja no se sent cap xaranga ni mascletada, com vols fer-ho?

Marc – No pense quedar-me de braços creuats.

Pep – Doncs ja diràs! L'últim intent amb els llibrets ja saps com va acabar.

Marc – No em parles d'això que encara em dura el cabreig. Això de que ara tan sols puguem parlar de temes abstractes per no ferir sensibilitats... i tot per dir la veritat.

Pep – Són anys durs per a la llibertat d'expressió.

Marc – El que jo et deia... Censura!!

Pep – Altra vegada? Vols callar?

Marc – En uns anys ens llevaran fins i tot poder dinar al carrer. O fins i tot ens censuraran els cacaus... Diran que són el que ens dona les idees.

Pep – Eres un exagerat!

Marc – D'exagerat res! No ho soporte més! No tornaré a fer els cartellots en 3 idiomes per al turisme.

Pep – Altra vegada amb això? Xe tu! Mira que et senta mal la cervesa.

Marc – Que no! Hem de fer alguna cosa. Mira de moment vaig a fer una bogeria, després que em digen el que vullguen... vaig a firmar la crítica, i potser comente el que no han fet bé els polítics! Nacionals i locals!!

Pep – No jugues amb això que et tancaran.

Marc – S'ha acabat la cervesa. Hi ha més en la càmera?

Pep – Crec que era l'última.

Marc – Xe tu, passaran 200 anys i encara existiran els fallers que veuen la càmera buida i la cervesa fora i no l'emplenen. Doncs res, au anem-nos-en.

Pep – Agafa la bossa del fem i la tirem.

Marc – Això que ho faça el casalet! Tanca tu! Au.

Benvinguts al lligacames.

**La secció on l'actualitat
fallera i la municipal són
protagonistes mitjançant
la nostra particular veu
satírica.**

EL CALENDARI DE PRESENTACIONS CADA VEGADA MÉS APRETAT PELS COMPROMISOS DEL NOSTRE CONSISTORI

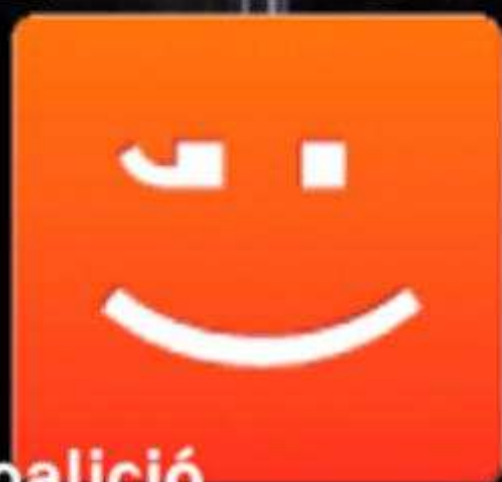

The image shows a man in a blue and red striped sweater looking at a calendar. A speech bubble from him asks: "Fallers vos va bé fer les presentacions en JULIOL?". The calendar is a spiral-bound desk calendar for 2019, showing December 2018, January 2019, and February 2019. The January page is the most detailed, with days of the week (Lunes to Domingo) and a grid of dates. Many dates are marked with red 'X's, indicating cancellations or conflicts. Some dates are circled in red, such as the 1st, 10th, 11th, 12th, 13th, 18th, 19th, 20th, 25th, 26th, and 27th. The calendar also includes a 'NOTAS' section with handwritten notes in Catalan, such as "5-G Organitzar Reis", "12-G concert", "13-G obra teatral", "26-G Pres FBNX", "27-G Pres FBNX", and "28 - 7 Dies lliures". The bottom of the calendar features logos for "GRAN TEATRE", "Xàtiva Ajuntament", "DEPARTAMENT DE VALÈNCIA", and "inaem".

Fallers vos
va bé fer les
presentacions en
JULIOL?

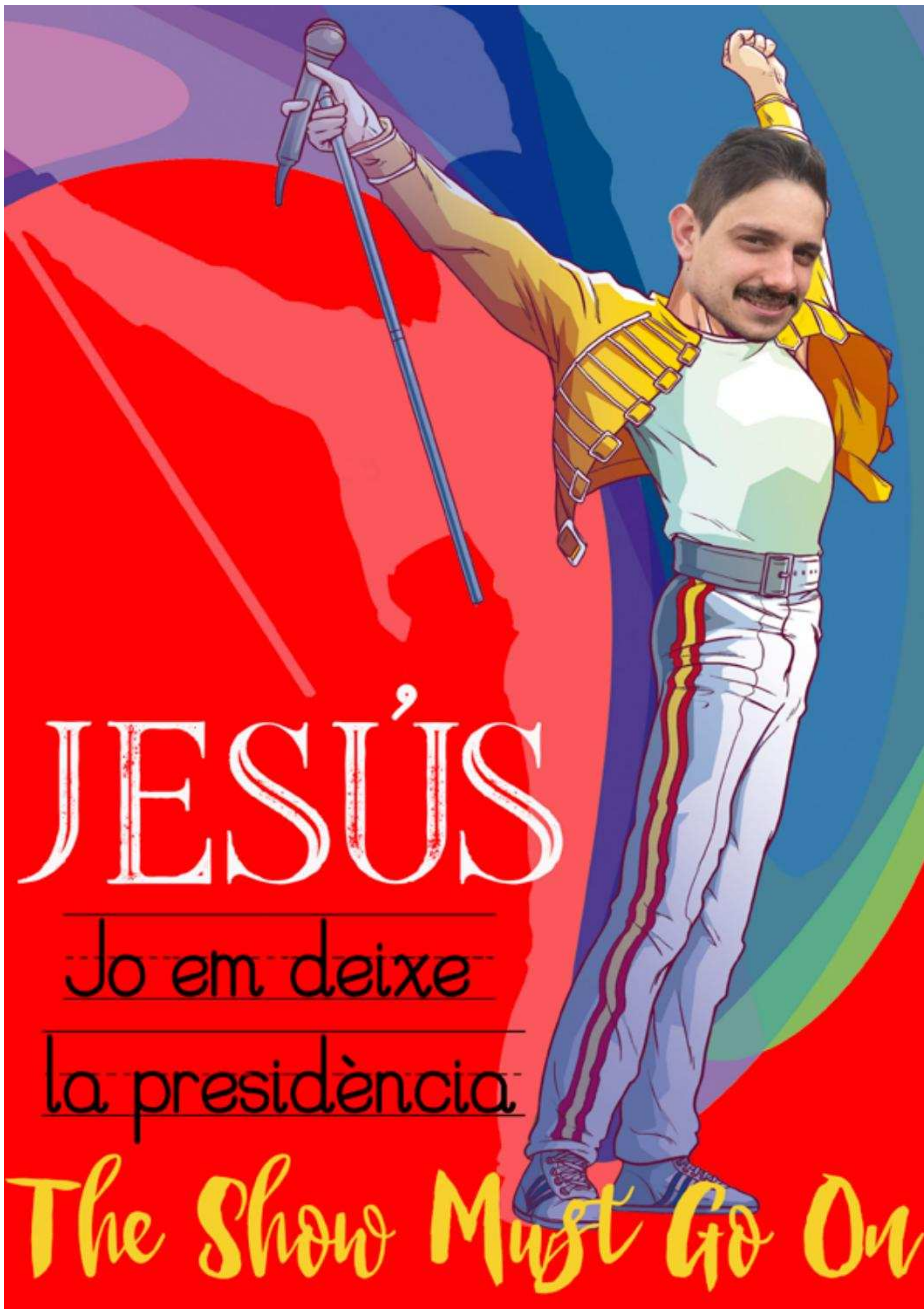

JOC DE COMPROMÍS

coalició
compromís

JESÚS

Jo em deixe
la presidència

The Show Must Go On

La JLF de Xàtiva assassina les seues xarxes socials

Has vist?

Enguany no hi ha hagut jaleo
amb el betlem

Ja
estic jo ací per a
posar ordre

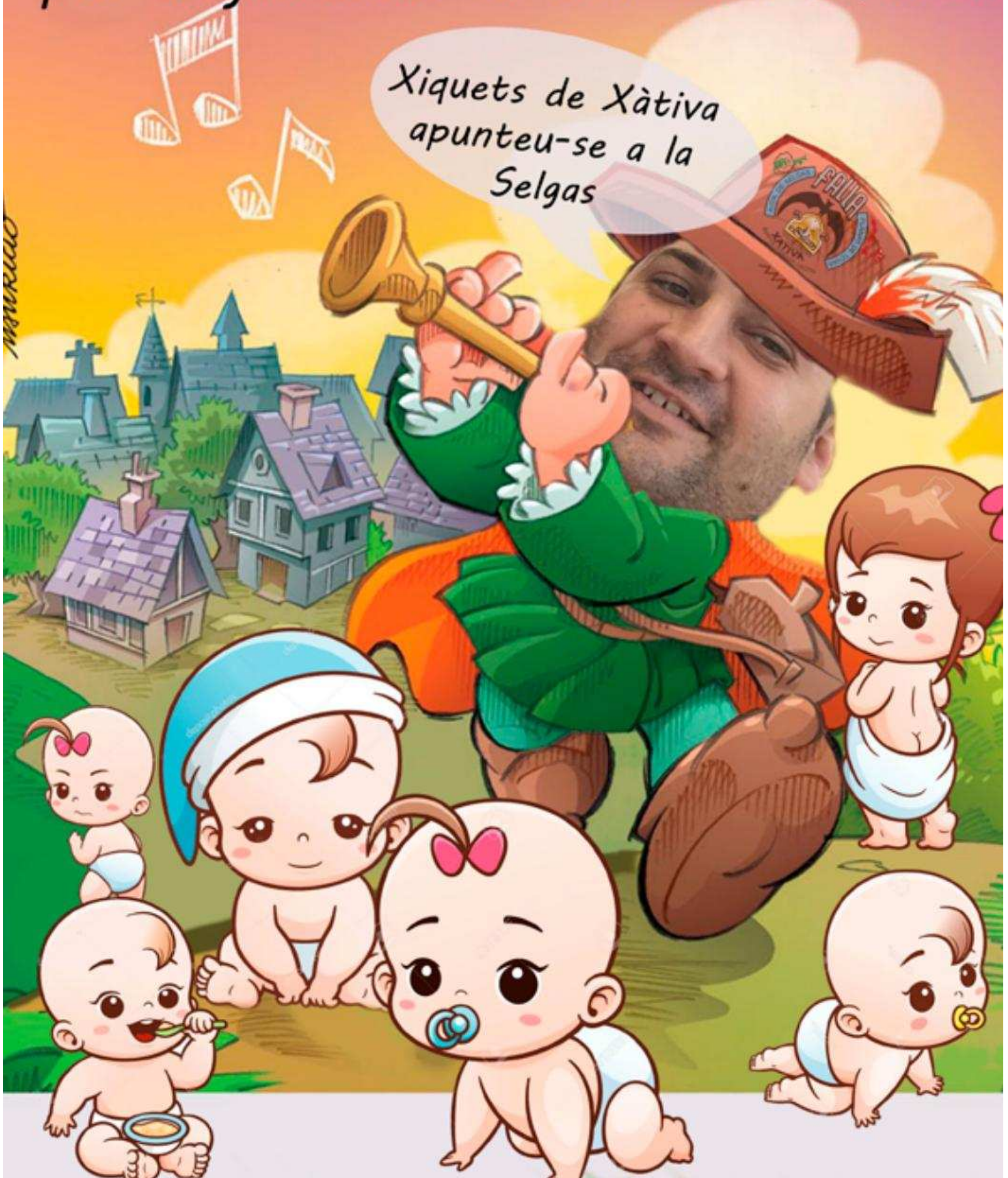
El dolçainer de Selgas

L'aventura d'un president
per augmentar el seu cens infantil

Xiquets de Xàtiva
apunteu-se a la
Selgas

marcelo

Si

NO

TAL VEGADA

Ser o no Ser fallera major

eixa és la qüestió

**Esta
nit sí que em faig
una bona truiteta**

L'Ofrena d'ous a Santa Clara... per fi farà justícia

**Tindrem un
SOL
de Justícia a la
setmana gran?**

A surreal collage featuring a vibrant rainbow arching across the sky. On the left, a cartoon astronaut in a grey suit with colorful floral patterns floats. On the right, a dragon-like creature with a large, round, patterned head and a long, segmented body is perched on a small platform. In the foreground, a man in a white shirt and a black vest with 'FELIX PAC RUCI' on the back stands holding a giant paintbrush with a large, multi-colored flame. The background is a mix of soft, brownish clouds and a blue sky with white clouds.

**Fi al lloc
on imaginar i crear
durant tota una vida**

Selgas Today

El nostre president continua buscant ajuda a l'espai

► Enrique Mora, president de la Falla Selgas Tovar, continua a l'espai buscant a gent que l'ajude en les tasques relacionades amb la comissió, com netejar els calders després de fer una paella, muntar cadires i taules els divendres al casal, portar el monument al lloc on s'ha de guardar... Mora ha tornat a contactar amb la Terra des de l'estació espacial internacional: "Ací dalt no hi ha gravetat, però lo que sí és greu és que se m'està acabant la cassalla", ha manifestat després de pegar un passeig per la Lluna. El president de la falla ha assegurat que farà un últim intent en les properes setmanes i que després tornarà al barri per gaudir de les falles. "Això sí, després de la Plantà, que així m'estalvie tirar de pala", ha finalitzat.

La nit de Halloween de Selgas va donar més risa que por

► La comissió va organitzar aquest any un sopar per a la nit de Halloween que s'esperava que fóra terrorífic. Per a l'ocasió es va preparar un gran decorat a càrrec de Victorio i Lucchino i un nodrit nombre de plats elaborat pel propi Karlos Arguiñano.

Però finalment, la vetllada va resultar per a riure, més que de por, degut al nombre d'assistents. "No ha vingut ni el tato. Es podien comptar amb els dits de les mans i els peus, i damunt la majoria ni eren fallers de la comissió", ha explicat un assistent vestit de Dràcula. "A mi es que em bull la sang amb aquestes coses", ha afegit al temps que ha aprofitat per a fer una ouija.

Menorca tindrà falles

Així ho ha comunicat l'alcalde de Ciutadela després de rebre la proposta del nostre faller Miguel López, que es troba des de fa uns mesos treballant a l'illa. "Al principi estos no entenien per què tirava coets a les 8 del matí cada cap de setmana. Ara tampoc ho comprenen però s'han comprat uns taps per als oïts", ha expressat Miguel, visiblement melancòlic per estar allunyat de la Terreta.

El nostre company ja ha iniciat les converses per plantar un monument a una de les platges, i ha explicat el motiu de la ubicació escollida: "així ja no tenim que tirar d'arena, la deixem caure i ja estaria".

Miguel no ha desvetllat si ha contactat amb algun artista faller per portar a terme el cadafal. "Igual el faig jo, que tampoc ha de ser tan difícil. I també estic pensant en aprendre a fer bunyols i a tocar la dolçaina", ha manifestat.

Enrique Mora desmenteix que actue a les Nits al Castell 2019

El president de la nostra comissió ha desmentit en roda de premsa que vaja a actuar en un dels caps de setmana del Festival Internacional Nits al Castell de Xàtiva. Concretament, el tercer dissabte de juliol, on es podia llegir que venien Els Pets. "Podeu estar tranquils que no es tracta de mi. Jo els pets me'ls tire en casa o com a molt en el casal, encara que si l'Ajuntament vol no tinc inconvenient en fer un espectacle obert al públic al castell de Xàtiva, tot és negociar-ho", ha explicat Enrique Mora.

La confusió ha esdevingut perquè els seus Pets són encara més famosos que el grup català que està contractat per a vindre aquest estiu a la Capital de la Costera. "En realitat crec que no seria convenient que anara, perquè és cert que el concert és a l'aire lliure, però al ser estiu l'olor que faria allà dalt seria insuportable", ha rectificat.

Jose Cantador sempre agrana cap a casa

El vice president de la comissió, Jose Cantador, és un dels més fervents seguidors de l'equip de futbol sala faller de la Selgas Tovar, i sempre agrana cap a casa quan baixa al pavelló municipal de voleibol. “Hem perdut perquè el baló eixe estava desinflat” o “han tingut més sort que un tonto, sinó no s'explica que ens hagen fet set gols”.

Aquestes pel·lícules naixen dels creadors de “la nostra falla era millor però el jurat no té ni idea” o “ja m'explicaràs a mi com guanya eixa crítica si no diu res”. El vice, a més, també agrana cap a casa amb la loteria, i ha aconseguit el rècord de paperetes expedides des que es va crear la comissió: “este any segur que toca, perquè és el numeret de la Selgas”, ha declarat.

Pilar Ávalos es fa Youtuber

La vice presidenta de la comissió Pilar Ávalos ha decidit apostar per les xarxes socials, per a poder guanyar-se algun complement salarial. “Crec que puc mostrar tots els meus coneixements als meus ‘followers’ per a millorar la seua vida o almenys que passen la vesprada cara a l'ordinador”.

Entre les diferents especialitats que mostrarà Pilar es troben els passos a seguir per a fer-se el selfie perfecte (patentat per Ávalos), així com pentinar i vestir a qualsevol animal que tingues per casa (inclòs el teu marit o fill).

Pel moment, com que acaba de començar, Pilar Ávalos xuplarà wifi de la comissió per a fer els seus vídeos, ja que no li ix rentable gastar el de casa.

“Casal tancat i beguda oberta”, nou eslògan de la comissió

► A partir d'ara, la falla del barri de les cases barates tindrà un nou eslògan: “Falla Avinguda de Selgas i Planas de Tovar, casal tancat però beguda oberta”. Aquesta nova frase, identificativa per a la comissió, naix després d'unes setmanes de reunions amb els millors publicistes de tota València.

“Aquesta frase uneix dos realitats de la Falla Selgas Tovar. D'una banda el casal sempre està tancat quan arriben els primers fallers a sopar el divendres, i d'altra, les càmeres sempre estan plenes de remitjions, és a dir, de beguda oberta”, ha explicat un dels creadors.

Des de la comissió es senten orgullosos d'aquesta nova frase, i conviden als fallers a continuar esperant a la porta del casal a que aplegue algú a obrir, així com a destapar botelles noves deixant les que estan a mitges ahi de mostra.

La Selgas ja té mascota

► La nostra comissió ha arribat a un acord amb la SPAX (Societat Protectora d'Animals de Xàtiva) per tal de rescatar un animallet del refugi, i així tenir-lo al casal i fer companyia als pocs fallers que acudeixen els divendres a sopar a la falla.

“Hi ha voltes que sols en som dos i ens quedem mirant-nos les cares. Ara, almenys, tindrem a algú amb qui jugar”, ha manifestat l'únic membre de la falla que estava sopant el divendres al casal, cara a la tele.

Des de la comissió faran torns per passejar-lo i donar-li de menjar, i ja s'ha iniciat una campanya per a buscar-li nom a través de les xarxes socials.

Al final el ninot ja ha xafat el Museu

Per fi, després de mesos i mesos d'espera, el ninot indultat va arribar al Museu Faller de Xàtiva per reunir-se amb la resta de ninots, amb els qui conviurà a partir d'ara per intercanviar opinions i punts de vista sobre el món de les falles.

El ninot ha estat assenyalat amb un cercle a la imatge, per tal de no crear confusió. “Ens referim al ninot de la part dreta de la imatge, que no es pot moure perquè és un ninot de falla, no als de l'esquerra que representen a tots eixos que s'ajunten alguna vegada al mes per a fer reunions”, han explicat des de la comissió

Un sacerdot maia, faller d'Honor de Selgas

Amb la intenció d'expandir la festa fallera, la nostra comissió va decidir en la nit de la Cremà indultar a un dels ninots del monument gran, i fer-lo faller d'Honor. “Com que era un sacerdot, la nostra intenció era que ens ajudara a expandir les falles i a predicar que la gent s'apuntara a la nostra comissió”, va explicar un dels vice presidents. “En realitat l'hem deixat ahi tant de temps perquè es sembla molt a Enrique Mora”, ha expressat un altre faller.

El sacerdot va desaparèixer un dia del casal, sense deixar rastre, i tot apunta a que va fer fugina quan li van dir que tenia que pagar la quota sencera per a poder quedar-se durant la setmana fallera. “Molt de penjoll d'or, però després a l'hora de soltar els cacaus...”, han manifestat des de la comissió.

Record de tot un any

A continuació us deixem les
imatges que han marcat
el nostre exercici.

Guia comercial

La falla Selgas Tovar agraeix la col·laboració dels següents anunciants, sense els quals aquest llibre no haguera estat possible.

jumanet
suministros de
hostelería i neteja s.l.

bones falles!!

Exposición de lunes a Viernes
en horario de mañanas de 09.00 a 14.00 tardes de 16.00 a 19.00

Polígono Industrial, C/ De la Industria,
Naves 31 y 33 46814 Llanera de Ranes, València

Tel. 96 292 82 12 Fax. 96 225 47 20

www.jumanet.net • jumanet@jumanet.net • jumanet

**el bar
men**

Restaurante-Cafetería

Avda. de la Murta, 3 - Xàtiva

contacto y reservas:

96 227 75 80 - 654 560 397

POLÍGON INDUSTRIAL: EL SALT C/GARBÍ, PARCELA 11
LA LLOSA DE RANES
96 223 62 86 - FAX 96 223 62 87
EXTRACARN.LABUENACARNE@GMAIL.COM

Passatge del Lleó s/n 46800 Xàtiva (Valencia)
Tel. 96 228 34 90 • www.elpobletdexativa.es

K' paco

Almuerzos - Comidas - Cenas

especialidad en comidas caseras

TEL: 96 227 68 74 - 618 558 628
C/ TECLA DE BORJA, 5 (FRENTE APACHE) - XÀTIVA

ADAGIO

ACADÈMIA MÚSICA MODERNA

Calle Tecla de Borja, 5B
(Junto rotonda APACHE)
46800 Xàtiva - Tel. 666 440 996

UN COL·LABORADOR

INSTALMAN

Seriedad y Confianza

Jordi Corts Fornaguera

Tel. y Fax 96 228 01 77
Móvil 669 124 007
itm@instalman.net
C/. Gonzalo Viñes, 10 Bajo

46800 XÀTIVA
Valencia

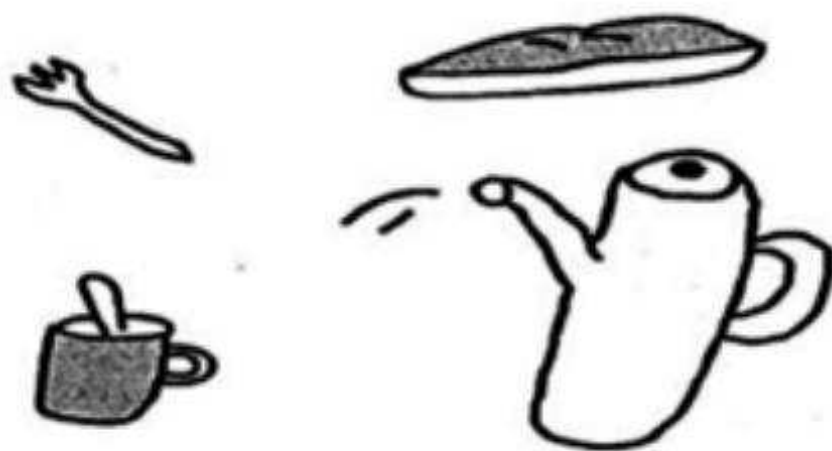

ASESORÍA LA COSTERA

CL/ CARLOS SARTHOU, 4, ENT. B, PTA. D XATIVA 962283278
CL/ RAMON Y CAJAL, 23 RAFELGUARAF

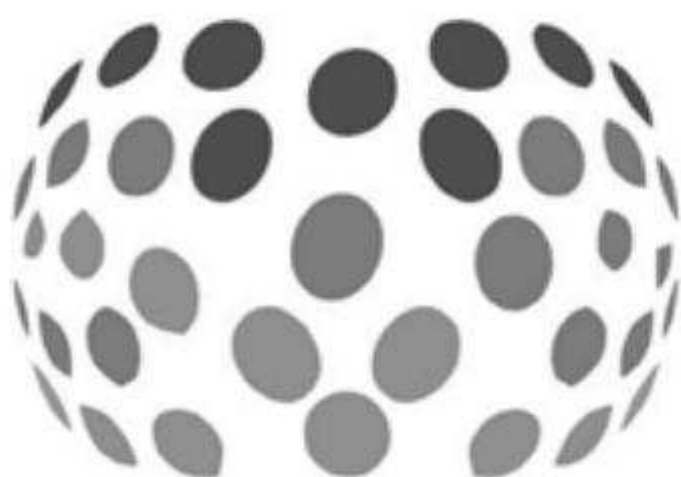
CL/ CARLOS SARTHOU, 4, ENT. B, PTA. D XATIVA 962283278
CL/ RAMON Y CAJAL, 23 RAFELGUARAF

Poblet

del gRan teAtRE

Académico Maravall, 12 46800 XÀTIVA
(Frente Instituto José de Ribera)
Teléfono 607417723

xtradio

La ràdio comarcal independent

107,9 FM

online: www.xtradio.es

PETROVAL

ESTACIÓN DE SERVICIO Y CENTRO DE LAVADO

CAFETERIA LA VELLA

CI ACADÉMICO MARAVALL, 16 • 46800 XÀTIVA
RESERVAS 96 227 14 70 • 699 98 72 03

Loterías La Diosa Fortuna
Pasaje del Leon, 4 - 46800 Xàtiva (Valencia)
Tel. 96 227 35 97
www.ladiosafortuna.com

Sualfont

Su almacén de fontanería

Grupo **aValco**

LA VENTAJA DE LA EXPERIENCIA

RIEGO GOTEO Y ASPERSIÓN - DEPÓSITOS DE AGUA - PISCINAS
DEPURADORAS - COMPLEMENTOS - AIRE ACONDICIONADO
TERMOS ELÉCTRICOS - GRUPO DE PRESIÓN - ACCESORIOS
DESCALCIFICADORES - GRIFERÍAS - BAÑOS - COMPLEMENTOS
CALEFACCIÓN - CALENTADORES INSTANTÁNEOS - TUBERIAS

Xàtiva - Sueca - Algemesí

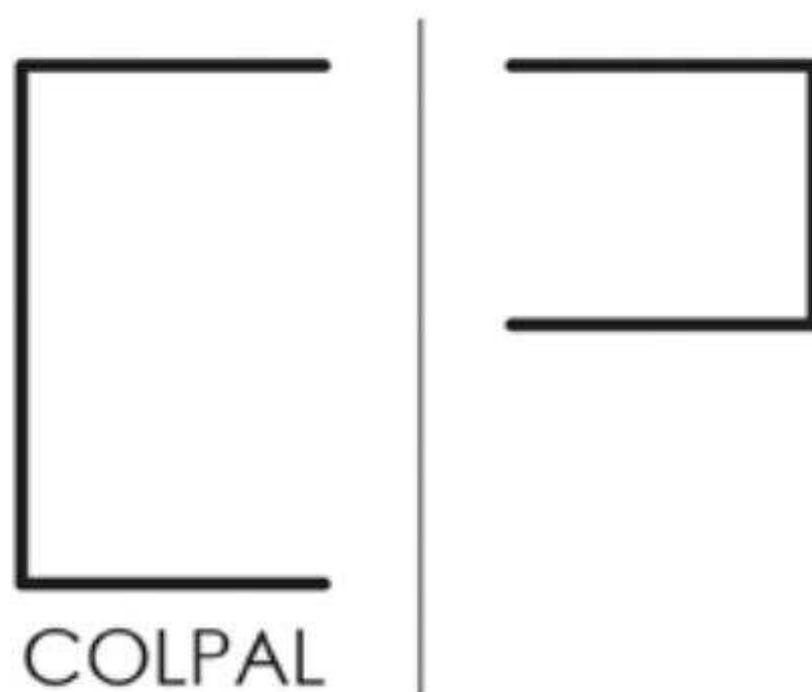
FERRADURA

Frutos Secos. Frutos sanos

**LOCOS POR LOS
FRUTOS SECOS**

© CANELA Y OLIVO COMUNICACIÓN

FERRER SEGARRA, S.A. Crta. Simat, s/n. 46800 Xàtiva (Valencia) Tel. 96 227 61 61 www.ferrersegarra.com

OBRA NUEVA | REFORMA INTEGRAN | INTERIORISMO

Crta N-340 a Llosa de Ranes nº15
administración@colpalconstrucciones.com
695 572 878

CHAFAER
arquitectura

Segueix-nos en:

ARQUITECTURA | INTERIORISME | REHABILITACIÓ | DISSENY
Francisco Cháfer Císcar - arquitecte (2007-2019)

Nou punt d'atenció al client: Plaça La Bassa 24, 46800 - Xàtiva (València)
www.chaferarquitectura.es | franciscochafer@gmail.com | 636 519 215

CAROLINA PAVIA
ESTILISME

AMPARO SEBASTIÀ
ESTÈTICA

AVDA. AUSIAS MARCH, 2 46800 - XÀTIVA - 96 227 49 61

ASESORÍA,
RAFAEL FRANCÉS

Alameda Jaume I, 27, 1.º, 1.ª
46800 **XÀTIVA** - Valencia
Tel. 96 227 53 61 • Fax. 96 228 00 82
asesoriafrances@hotmail.com

el tirador

Cerveceria - Restaurant

Plaça del Mercat, 10
Tel: 96 227 63 54
46800 XÀTIVA

C/ Alcàntera de Xúquer, 10
(Enfront d'estació de metro)
Tel: 96 244 38 83
46260 ALBERIC

Ruben's Decoració & Events

C/ Sant Francesc nº 34
96/2275963
Xàtiva

www.bodas.net

TAPEO BAR

C/PROF. SANCHIS GUARNER, 2 - 46800 - XATIVA - TEL: 962 049 844

FRANJERIA-VERDULERIA-ALIMENTACION
**LA
TENDETA**

**COSMÓGRAFO RAMIREZ, 12
XÀTIVA - Tel: 96 006 99 86
Sayo 664 844 705
Celia 664 844 644**

Material d'oficina

Material escolar

Llibres de text

Fotocòpies

Regals

Acadèmic Maravall, 12 • Tel./Fax: 96 228 32 36

Abu Masalla, 4 • Tel./Fax: 96 228 17 38

46800 **XÀTIVA** (València)

E-mail: pedidos@papeleriatl.com

www.papeleriatl.com

Miguel Ferrando Perales

ADMINISTRADOR DE FINCAS COLEGIADO

Reina, 33 - 1.º
Teléfono 96 227 68 62

46800 XATIVA
(Valencia)

coera

coera

Recanvis electrodomèstics
Accessoris aire condicionat
Maquinària fred comercial

ALGEMESÍ
Av. Generalitat, 23
666 580 913

VALENCIA
Peris i Valero, 48
666 582 545

XÀTIVA
Pl. País Valencià, 4
666 582 418

ALZIRA
Francisco Bono, 1
666 584 145

www.coera.es | coera@coera.es

J. CAMPOS
GRUPOS ELECTRÓGENOS
COMPRESORES

ALQUILER Y VENTA DE MAQUINARIA PARA LA CONSTRUCCIÓN

Carralero
CLÍNICA DENTAL

Ortodoncia invisible
Ronquido
Implantes sin cirugía
Carillas Lumineers
Odontología Digital
Diseño de sonrisas

Reina, 67 Bajo
Xàtiva - Valencia
T. 96 227 13 75
M. 662 663 002
Urgencias. 653 876 613
info@dentalcarralero.com

dentalcarralero.com

Pol. Ind. Sant Joanet - C/ Tordera, 3
46669 Sant Joanet (València)
info@jcamposmaquinaria.com

Telf: 96 259 11 95
Móvil: 667 601 440

HORARI:

Matins: de 10 a 13:30 h. (Dimarts matí tancat)

Vesprades: de 17 a 20:30 h. Dissabtes: de 11 a 13:30 h.

Xavier Pérez Sanchis
col. n.º 1.527

C/. Duc de Calàbria, 1 baix
46800 XATIVA (Valencia)

96 227 22 47

680 209 056

cvamics@gmail.com
www.cvamics.es

Centre Veterinari Amics

díez

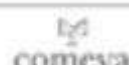
GABINETE JURÍDICO FISCAL

Ano Díez Climent

Passeig Marçala, 11 / Apdo. Correu 337 / 46800 Xàtiva
Tf: 96 227 52 01 / M: 606 879 831 / ano@diezassociados.com

economistas
ASOCIADOS

Luis Viñes Benlloch

Peritaciones y Valoraciones

C/ Sarriens, 6 - Bajo 46800 Xàtiva (Valencia) Telef. 96 228 09 02 - Fax. 96 227 79 21

Peritos Tasadores en Sinistros de Automóviles
Perito Tasador Averías Mecánicas
Peritos Tasadores en Riesgos Patrimoniales (IRD)

lvinesbenlloch@gmail.com
www.peritacionesvines.com

Andres Viñes Mas
Técnico Superior en Automoción

649 721 854

andresvinesperitaciones@hotmail.com

RECREATIVOS SÆTABIS

Académico Maravall, 9 y 11 • 46800 Xàtiva

Teléfonos: 96 227 52 03 - 04 - 05; Móvil: 665 970 562

recreativossaetabis.com

Síguenos:

PEPE

PERRUQUERS

C/ PERE IV N°7 1º1ª Xàtiva

96 227 49 07 - 679 65 08 70

VICENT AZNAR
assessoria

Duc de Calabria, 7 Baix
46800 XÀTIVA (Valencia)
fiscal@aznarasesores.es
laboral@aznarasesores.es

Tel. 96 204 95 55
Fax 96 204 95 56
Móvil 635 56 51 57

MB

Marta Bonet

Peluqueria Marta Bonet
Tel: 961059158 - 656 396 882
c/ Compositor J. Lammez, nº 3 bajo
46800 Xàtiva

**Aún no nos
conoces...?**

Perfumarte Xàtiva

**Pasaje de Requena
Xàtiva 46800**

Polígono Industrial C. Parcela nº 13. • 46800 XÀTIVA (Valencia)
Tel. 96 227 36 29 • info@talleresgirones.com

EDYMAN, S.L.
MULTISERVICIOS

DELEGACIONES EN VALENCIA Y XÀTIVA

edyman@terra.es

Tel.: 96 104 45 60 • Móvil: 638 543 284 / 636 434 502

**XESCA
PENALBA**
FISIOTERÀPIA I OSTEOPÀTIA

C/ Pintor Fco Climent 2 Baix, XÀTIVA 📍 ☎ 654 697 012

**MATERIALES Y HERRAMIENTAS
PARA LA CONSTRUCCION**

C/Ronda Sequia de la Vila 11
46800 XATIVA

Tlf. 96 228 10 01
Móvil 626 144 345
pedidos@mafercon.es

REYMAN JS

MONTAJES INDUSTRIALES

***DISEÑO Y FABRICACIÓN DE MAQUINARIA
REPARACIONES Y MANTENIMIENTO INDUSTRIAL
MECANIZACIÓN DE PIEZAS***

Pol. Ind. El Pla C/D S/N.º
Villanueva de Castellón
46270 (Valencia)

Fax **96 245 43 21**
Tel. **96 245 43 20**
Móvil: **659 766 342 Javi**
659 766 324 Jaime
E-mail: **reymanjs@gmail.com**
www.reymanjs.com

Encuentra aqui
tu vivienda

SERVICIOS INMOBILIARIOS
tonga's

PL. País Valencià, 3 bajo - 46800 XÀTIVA
Tels. 96 228 35 52 | 675 995 402

info@tongas.es | www.tongas.es
www.valenciaproperty.com

BANDAS FALLERA
CORBATINES
BORDADOS PUBLICITARIOS
ESTAMPACIÓN Y VINILO

Tels. 677 455 076
617 709 201

Plaça Mercat, 18 - XÀTIVA 46800

Emissions On-Line
Servei de Publicitat
Pantalles LED

Difusió digital

Ricardo E. Mateu Llopis - Telèfon: 675 380 090 - E-mail: difusiodigital@difusiodigital.com - 46800 XÀTIVA

CARBONICASETABENSE

Ctra. De Simat, s/n.
Tel. 96 227 41 37
admon@carbonicasetabense.com
46800 Xàtiva (València)

Distribuidor oficial

Carretera de Simat, s/n • 46800 XÀTIVA (Valencia)
Tels. 96 061 24 74 (Almacén) • 96 011 70 34 (Oficinas)
suministrosvaldonaire@gmail.com
www.suministrosvaldonaire.es

EL RACÓ DE
Betet
Des de 1988

C/ BAIXADA DEL CARME, 10
46800 XÀTIVA (VALENCIA)
TELÉFONO: 960 071 553
norberto@elracodebetet.com
www.elracodebetet.com

Especialidad en Potros y Añejos

Carnicería Luci
MERCADO MUNICIPAL
46880 ALGEMESI (Valencia)

Servicio a
Bares y Restaurantes
Tel: 662 135 736

TALLERS I GRUES CLIMENT S.L.

Servicio Grua 24h.

607 854 040 Jorge

607 854 043 Juanjo

Pol. Ind. El Salt. C/ Garvi, 3 · 46815 Llosa de Ranes (VALENCIA)

96 292 41 96 - 96 225 40 41 - gruascliment@hotmail.com

FORN, PASTISSERIA, BOMBONERIA
PASTISSERIA SALADA I CAFETERIA

SERVEI DE CATERING

C/ CASTELLO N° 11, BAIX - TEL 962231176
OBRADOR - CRTA, ROTGLA N° 15
LLOSA DE RANES

FORN, PASTISSERIA, BOMBONERIA
PASTISSERIA SALADA I CAFETERIA

SERVEI DE CATERING

C/ CASTELLO N° 11, BAIX - TEL 962231176
OBRADOR - CRTA, ROTGLA N° 15
LLOSA DE RANES

Galea

PIROTECNIA RECREATIVA

678 539 242 Juan Galea c/ Coop. Cristo del Milagro, s/n La Llosa de Ranes

STIL

CONVERSION

Sede:

Ronda Polígono Industrial de
Meses, S/N
46800 Xàtiva

Teléfono: +34 960 70 59 00

Email: info@stilconversion.com

SÍGUENOS

SERVICIOS

- Video Vigilancia
- Servidores de Datos
- Venta y Reparación de Pc's
- TPV Hostelería
- Instalación de Redes y ADSL
- Venta y Reparación de Móviles y Tablets
- Reparación de Impresoras y Plotters
- Venta de Programas de Gestión y Contabilidad
- Programas a Medida
- Creación de Páginas Web, Dominios y Correos

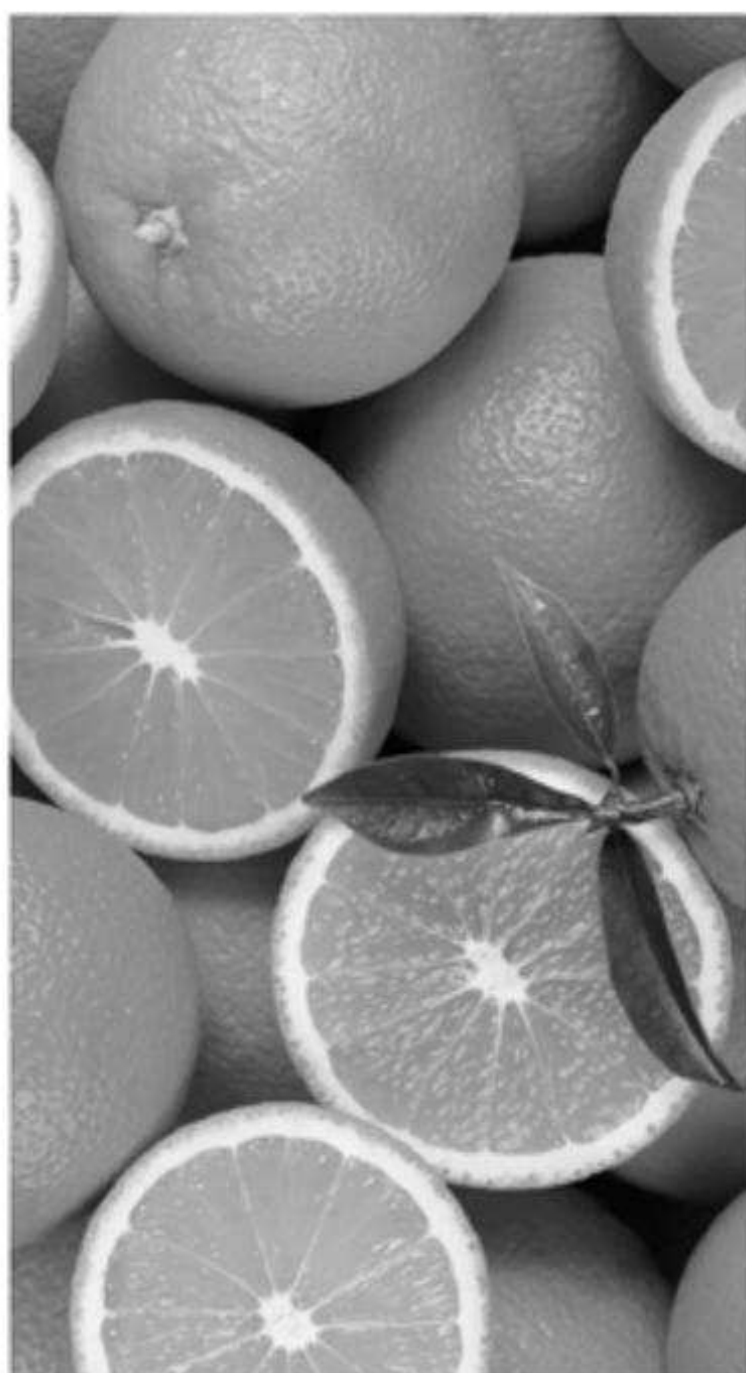
SERVICIO
TÉCNICO

Av. Ausias March, 2 Bajo
46800 Xàtiva Valencia
96 204 99 50
e-mail: joseorts@xatinet.com
www.xatinet.com

Xatinet Solucions Informàtiques, S.L.

@tinet
SOLUCIONS
INFORMATIQUES

Cítricos Llosa

C.I.F.: B-98.583.065

PAGAMOS AL CONTADO

Camino Narencs, 6 - Portal B
Tels. 96 223 02 50 - 619 533 961
46815 LLOSA DE RANES (Valencia)
citricsllosa@gmail.com

VENTA DE PARCELAS

info@gesinco.com

962 271 001

URBANIZACIÓN EL MISTERO BIXQUERT XÀTIVA

Parcelas de 750m² en
urbanización terminada:

- Acometidas de agua, luz y teléfono.
- Red general de saneamiento y alumbrado públicas.
- Red de viales asfaltados y aceras.
- Servicio de recogida de basuras y contenedores para el reciclaje.

DESDE

29.000€

Parcela con todos
sus servicios

Fem realitat el que tu desitges
Carrer Trobat, 7 Tel. 96 228 17 53
46800 Xàtiva

José
FLORS I DECORACIÓ

CONSTRUCCIONES

rehabilitación y reformas

carpintería metálica
fontanería
electricidad
ascensores

Paco Agustí Peris

C/. Olímpic, 14
46800 XÀTIVA (Valencia)

☎ 667 68 88 89

ELECTRODOMÉSTICOS EN GENERAL

Reparacions **Mora**

Servicio técnico oficial:

Balay

BOSCH

SIEMENS

C/ Tecla de Borja, 6 · 46800 XÀTIVA (Valencia)

www.reparacionsmora.com - info@reparacionsmora.com

TEL. 96 204 72 63

Tot té un final.

**El té aquest llibret i esperem que
algun dia el tinga també la censura
que sacseja la nostra festa
i la societat en general.**

**Fins l'any que ve...
... si no ens censuren.**

